



Fond za humanitarno pravo

IZVEŠTAJ O SUĐENJIMA ZA RATNE ZLOČINE U SRBIJI TOKOM 2021. GODINE



Fond za humanitarno pravo

IZVEŠTAJ O SUĐENJIMA ZA RATNE ZLOČINE U SRBIJI TOKOM 2021. GODINE



**#EY
3A TEBE**

Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za sadržinu ove publikacije isključivo je odgovoran
Fond za humanitarno pravo i ta sadržina nužno ne izražava zvanične stavove Evropske unije

Sadržaj

Uvod i metodologija	7
Opšti nalazi i društveno-politički kontekst.....	8
Neefikasan rad TRZ.....	8
Negativan uticaj epidemije COVID-19 na suđenja za ratne zločine tokom 2021. godine	9
Revizionizam ratova devedesetih.....	9
Mural Ratka Mladića	13
Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina u Republici Srbiji 2021–2026.	15
Ustupanje krivičnog gonjenja Bosni i Hercegovini	17
POSTUPCI PRED PRVOSTEPENIM SUDOM	19
I. Predmet Bratunac II.....	19
II. Predmet Bihać III.....	23
III. Predmet Brod na Drini	28
IV. Sanski Most II.....	31
V. Predmet Rogatica.....	43
VI. Predmet Rudice.....	52
VII. Predmet Kalinovik	57
VIII. Predmet Bratunac – Suha	63
IX. Predmet Vlasenica.....	67
X. Predmet Teslić	70
XI. Predmet Štrpci	75
XII. Predmet Čuška/Qyshk.....	88
XIII. Predmet Brčko – Logor Rasadnik	96
XIV. Predmet Srebrenica	105
XV. Predmet Zvornik – Standard	117



XVI. Predmet Sanski Most – Lušci Palanka 124

XVII. Predmet Hrasnica 130

PRVOSTEPENE PRESUDE DONETE PRED VIŠIM SUDOM U BEOGRADU 137

I. Predmet Bosanska Krupa II..... 137

PRAVOSNAŽNO OKONČANI POSTUPCI..... 145

I. Predmet Bosanski Petrovac – Gaj 145

II. Predmet Doboj – Kožuhe 152

III. Predmet Ključ – Velagići..... 160

IV. Predmet Bogdanovci 167

V. Predmet Ključ – Rejzovići 173

VI. Predmet Brčko II..... 179

OBUSTAVLJENI POSTUPCI..... 186

I. Predmet Ključ II..... 186

II. Predmet Bihać IV 189

4



Skraćenice

BiH	Bosna i Hercegovina
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
EU	Evropska unija
Evropska konvencija	Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda Saveta Evrope
FHP	Fond za humanitarno pravo
JNA	Jugoslovenska narodna armija
KZ SRJ	Krivični zakonik Savezne Republike Jugoslavije
MHP	Međunarodno humanitarno pravo
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
OVK	Oslobodilačka vojska Kosova
PJP	Posebne jedinice policije
RJT	Republičko javno tužilaštvo
TO	Teritorijalna odbrana
TRZ	Tužilaštvo za ratne zločine
VJ	Vojska Jugoslavije
VRS	Vojska Republike Srpske
VS	Vojska Srbije
VTO	Vojno-teritorijalni odred
Zakon o procesuiranju ratnih zločina	Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku protiv učinilaca ratnih zločina
ZKP	Zakonik o krivičnom postupku



Uvod i metodologija

Ovo je deseti izveštaj Fonda za humanitarno pravo (FHP) o suđenjima za ratne zločine u Srbiji.

Fond za humanitarno pravo je tokom 2021. godine pratio sva suđenja za ratne zločine vođena na teritoriji Srbije, odnosno ukupno 26 predmeta pred odeljenjima za ratne zločine Višeg i Apelacionog suda u Beogradu. U izveštaju su za sve predmete dati kratki pregledi postupka i osnovni nalazi FHP u vezi s predmetom, koji su od značaja za javnost. Veliki broj postupaka za ratne zločine obrađenih u ovom izveštaju traje više godina, te su za kompletan uvid u tok postupka i nalaze koji se tiču tih predmeta relevantni i prethodni godišnji izveštaji FHP o suđenjima.

Izveštaj ključnu pažnju poklanja radu Tužilaštva za ratne zločine (TRZ) i sudova u javnim delovima sudskog postupka, a pre svega analizira optužnice i presude u svakom pojedinačnom predmetu. Rad drugih organa uključenih u procesuiranje ratnih zločina – Službe za otkrivanje ratnih zločina Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (MUP), Jedinica za zaštitu i dr. – nije moguće analizirati na nivou pojedinačnih predmeta, jer o tome ne postoje javno dostupni podaci.

Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu donelo je u izveštajnom periodu prvostepene presude u pet predmeta.¹ Takođe je donelo rešenja kojima je obustavilo krivične postupke u odnosu na trojicu optuženih koji su preminuli² i odbacilo optužnice u odnosu na dvojicu optuženih koji su postali procesno nesposobni³. Odeljenje za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu donelo je šest presuda⁴ i tri rešenja prilikom odlučivanja po žalbama izjavljenim na presude Višeg suda u Beogradu kojima je ukinulo prvostepene presude i predmete vratilo na ponovni postupak i odlučivanje.⁵ U izveštajnom periodu, TRZ je podiglo sedam optužnica protiv devet lica.⁶

7

Od početka rada 2003. godine do kraja 2021. godine, TRZ je podiglo optužnice u 88 predmeta ratnih zločina, u kojima je optuženo ukupno 210 lica i obuhvaćena najmanje 3.041 smrtno stradala žrtva. Pravosnažno je okončano 58, dok je 17 predmeta u toku. U pravosnažno okončanim predmetima osuđeno je ukupno 86, a oslobođeno 54 optuženih. Takođe, od ukupno optuženih, u odnosu na 24 lica optužnice su odbačene zbog procesne nesposobnosti optuženih ili su, zbog smrti optuženih, postupci u odnosu na njih obustavljeni. U pravosnažno okončanim predmetima, optužnicama je bilo obuhvaćeno ukupno 1.049 smrtno stradalih žrtava, dok je pravosnažnim presudama obuhvaćeno 737 smrtno stradalih žrtava.

Analizi predmeta u Izveštaju prethodi pregled opštih nalaza o suđenjima za ratne zločine tokom 2021. godine, kao i bitni društveno-politički događaji koji su od značaja za suđenja za ratne zločine.

1 Predmeti *Sanski Most – Lušci Palanka, Brčko II, Kalinovik, Ključ Reizović i Bosanska Krupa II*.

2 Optuženi Ljubiša Vasiljević, Drago Samardžija i Nenad Bubalo.

3 Optuženi Nedeljko Aničić i Dragomir Parović.

4 Presude donete u predmetima *Bosanski Petrovac – Gaj, Ključ – Rejzovići, Doboj – Kožuhe, Bogdanovci, Ključ – Velagići i Brčko II*.

5 Rešenja doneta u predmetima *Hrasnica, Sanski Most – Lušci Palanka i Kalinovik*.

6 Dopis TRZ PI. br. 10/21 od 12. januara 2022. godine.



Opšti nalazi i društveno-politički kontekst

Neefikasan rad TRZ

U izveštajnom periodu nastavljen je negativan trend podizanja malog broja optužnica, protiv malog broja osumnjičenih, pri čemu su optužnice uglavnom rezultat ustupanja iz BiH, a ne vođenja sopstvenih istraga. Tokom 2021. godine podignuto je sedam optužnica protiv devet lica⁷, od kojih su četiri optužnice iz ustupljenih predmeta. Imajući u vidu da TRZ ima tužioca i 12 zamenika, podizanje samo tri optužnice tokom čitave godine koje su rezultat vlastite istrage može se smatrati ekstremno neefikasnim radom. Naime, optužnice koje su proistekle iz ustupljenih predmeta jesu ustupi iz BiH, gde je tužilački rad na pripremi optužnice u potpunosti završen – sprovedena je istraga, podignuta je i pred nadležnim sudom potvrđena optužnica. Predmet je ustupljen Republici Srbiji samo stoga što se suđenje nije moglo odvijati pred nadležnim sudom BiH s obzirom na to da im optuženi nisu bili dostupni. Veoma je zabrinjavajuće to što TRZ već treću godinu zaredom ima veći broj zamenika tužilaca nego ukupno podignutih optužnica za godinu dana.⁸ Ovakvim postupanjem, odnosno izostankom krajnjeg rezultata rada TRZ, svaka strategija za procesuiranje ratnih zločina, bez obzira da li je reč o Nacionalnoj ili Tužilačkoj, gubi smisao. Na mali broj samostalnih optužnica TRZ ukazano je i u Izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije u procesu pristupanja EU za 2021. godinu.⁹

8 Tužilaštvo za ratne zločine i dalje ne želi da samostalno efikasno vodi postupke protiv visokorangiranih pripadnika vojske. Fond za humanitarno pravo je još u novembru 2016. godine podneo krivičnu prijavu zbog ratnog zločina izvršenog u selu Lovas protiv Dušana Lončara, bivšeg komandanta Druge proleterske gardijske motorizovane brigade Jugoslovenske narodne armije¹⁰, a TRZ je tek u februaru 2021. godine pokrenulo istragu protiv njega. Fond za humanitarno pravo je u julu 2019. godine podneo još jednu krivičnu prijavu protiv Dušana Lončara zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva izvršenog u selu Bogdanovci u prvoj polovini novembra 1991. godine, ali po njoj TRZ nije postupao. Fond za humanitarno pravo je detaljno prikazao te krivične prijave u *Izveštaju o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2019. godini*.¹¹ Imajući u vidu starost osumnjičenog (78 godina) i dosadašnju dinamiku rada TRZ, veliki su izgledi da se ovi postupci neće okončati pravosnažnim presuđenjem.

Fond za humanitarno pravo podneo je u martu 2018. godine krivičnu prijavu protiv Svetozara Andrića,

7 Optužnice: KTO 1/21 protiv Danka Vladičića, KTO 2/21 protiv Branka Basare i Nedeljka Aničića, KTO 3/21 protiv Nenada Bubala, KTO 4/21 protiv A. A., i KTO 5/21 protiv Edina Vranja. Bliži podaci o ostalim optužnicama TRZ iz 2021. godine u vreme pisanja Izveštaja nisu bili dostupni javnosti.

8 Tokom 2020. godine podignuto je sedam, a tokom 2019. godine samo tri optužnice.

9 Godišnji Izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije u procesu pristupanja EU za 2021. godinu, dostupno na https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.pdf, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

10 Videti saopštenje FHP od 3. novembra 2016. godine, „Krivična prijava zbog zločina u Lovasu 1991. godine“, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=32894>, pristupljeno 14. januara 2022. godine.

11 Fond za humanitarno pravo (Beograd, FHP 2020), *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2019. godini*, str. 103–112, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2020/03/Izvestaj_o_sudjenjima_za_ratne_zlocine_u_2019_godini.pdf, pristupljeno 14. januara 2022. godine.



nekadašnjeg komandanta Birčanske brigade VRS¹², za zločine koji su počinjeni u zoni odgovornosti njegove brigade, ali ni po toj prijavi TRZ nije postupilo.

Iako je TRZ formalno i podizalo optužnice protiv visokorangiranih pripadnika, kao što su Rajko Kušić, Drago Samardžija, Branko Basara i Nedeljko Aničić, to nisu bile optužnice koje su rezultat samostalnih istraga TRZ, već su to optužnice iz postupaka koji su ustupljeni iz BiH, odnosno rezultat rada drugih tužilaštava.¹³

Negativan uticaj epidemije COVID-19 na suđenja za ratne zločine tokom 2021. godine

Zbog epidemije COVID-19, suđenja su više puta odlagana jer su obolevali ili bili u izolaciji sudije, optuženi i svedoci. Takođe, nastavio se trend slabog odziva svedoka, posebno onih iz regiona, zbog problema izazvanih epidemijom (kao što su povećan rizik od posledica eventualnog zaražavanja zbog vlastitog lošeg zdravstvenog stanja ili člana porodičnog domaćinstva, zbog trenutnog zdravstvenog stanja sa simptomima sličnim COVID-19) ili potrebom primene mere izolacije. Kod jednog broja svedoka iz regiona, kao u predmetu *Zvornik – „Standard“*, koje je sud više puta pozivao, a nisu pristupali sudu, pozivajući se na epidemiološku situaciju, stiče se utisak da tu situaciju koriste kako bi izbegli svedočenje. Epidemiološka situacija negativno se odrazila i na dolaske članova porodica žrtava da prate suđenja za ratne zločine, s obzirom na to da među njima ima dosta starijih osoba s narušenim zdravljem, koje su odustajale od putovanja iz bezbednosnih razloga. Zbog izostanka svedoka, optuženih ili članova sudskih veća, od ukupno zakazanih 127 glavnih pretresa tokom 2021. godine, održana su samo 62 glavna pretresa, što je manje od polovine.

9

Revizionizam ratova devedesetih

Tokom 2021. godine, u Republici Srbiji nastavila se ranije ustanovljena praksa revizionizma ratova devedesetih ignorisanjem i minimizacijom sudski utvrđenih činjenica, promovisanjem ratnih zločinaca, ustupanjem javnih prostora i državnih resursa za izdavanje i promociju knjiga osuđenih ratnih zločinaca, filmskom i TV produkcijom.

Nastavilo se s negiranjem genocida u Srebrenici na najvišem državnom nivou reakcijama političke elite na presudu Ratku Mladiću koju je donelo Žalbeno veće Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove, i sa skretanjem pažnje sa zločina koji su obuhvaćeni presudom ukazivanjem na srpske žrtve, te s predstavljanjem presude kao presude čitavom narodu i sredstva kojim će se vršiti pritisak na državu. Pre samog objavljivanja presude, predsednik Srbije Aleksandar Vučić izjavio je da će 8. jun 2021. godine biti „težak dan za srpski narod“. Nakon što je 8. juna 2021. godine objavljena

12 Saopštenje FHP od 2. marta 2018. godine, „Krivična prijava protiv Svetozara Andrića“, dostupno na <https://www.hlc-rdc.org/?p=34855>, pristupljeno 2. februara 2021. godine.

13 Optužnice KTO 2/21 protiv Branka Basare i Nedeljka Aničića, KTO 5/20 protiv Rajka Kušića, KTO7/20 protiv Drage Samardžije.



presuda kojom je Ratko Mladić, nekadašnji komandant Glavnog štaba VRS, osuđen na doživotnu kaznu zatvora zbog genocida u Srebrenici, progona Bošnjaka i Hrvata, terorisanje građana Sarajeva i uzimanje pripadnika međunarodnih mirovnih snaga (UNPROFOR-a) za taoce, usledile su ocene presude. Ministar unutrašnjih poslova Aleksandar Vulin naveo je da je presuda Mladiću „presuda pravdi i osveta“ te da je Haški sud „uspostavljen ne da bi tražio pravdu i doprineo pomirenju, već da bi sudio Srbima“.¹⁴ Predsednica Vlade Ana Brnabić nije želela da komentariše samu presudu, ali je navela da je „nesumnjivo Hag politički sud“ koji nije doprineo pomirenju, već nas je od njega udaljio. Takođe je izjavila da „ovaj dan će označiti nove pritiske na Srbiju, a sud u Hagu možda nije sudio Srbiji, ali svakako jeste Srbima“ i da „srpske žrtve nisu videle zadovoljenje nikakve pravde, ostale su, čak, i žrtve drugog reda, što je strašno i užasno“.¹⁵ Mediji su, u želji da prikažu kako je presuda nepravedna, značajan prostor dali izdvojenom mišljenju sudije Priske Matimbe Nijambe, članice žalbenog veća, pa se tako navodi da ono pokazuje „koliko je Haški tribunal manipulisao dešavanjima u Srebrenici u presudama Haškog tribunala“ te da nema genocida¹⁶, da bi ona „naložila ponovno suđenje“¹⁷ i da „haška presuda nije prošla glatko“¹⁸. Povodom presude oglosio se i Vojislav Šešelj, osuđen pred MKTJ, koji je najavio „oštru ofanzivu protiv predsednika Srbije Aleksandra Vučića nakon presude Haškog tribunala generalu Ratku Mladiću“¹⁹. Bivša ministarka pravde Nela Kuburović, u autorskom tekstu povodom presude Mladiću, navela je „koliko je sve upereno protiv Srbije i srpskog naroda“²⁰, dok je u tabloidima osuđeni Ratko Mladić prikazan kao heroj.²¹

Raspravno veće Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove osudilo je 30. juna 2021. godine na kazne zatvora u trajanju od po 12 godina bivše čelnike Službe državne bezbednosti

10

14 Slobodna Evropa, „Vulin: Doživotni zatvor Mladiću je osveta, a ne presuda“, 8. jun 2021. godine, dostupno na <https://www.slobodnaevropa.org/a/vulin-presuda-mladicu/31296916.html>, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

15 B92, „Ana Brnabić o presudi“, 8. jun 2021. godine, dostupno na https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=06&dd=08&nav_id=1871585, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

16 Alo, „Sudija Nijambe razbila veliki mit: nema genocida u Srebrenici – muslimanske žrtve u Srebrenici su uglavnom naoružani vojnici ABiH“, 11. jun 2021. godine, dostupno na <https://www.alo.rs/vesti/politika/512733/sudija-nijambe-razbila-veliki-mit-nema-genocida-muslimanske-zrtve-u-srebrenici-su-uglavnom-naoruzani-vojnici-abih/vest>, pristupljeno 17. januara 2021. godine.

17 Blic, „Sutkinja Nijambe: Ja bih naložila ponovno suđenje“, 8. jun 2021. godine, dostupno na https://www.blic.rs/vesti/politika/ratko-mladic-presuda-sudija-nijambe/bkfcdk5?pushmedia=3ab096139f4f791&utm_source=browser&utm_campaign=push_3ab096139f4f791&utm_medium=push, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

18 Kurir, „Haška presuda Mladiću nije prošla glatko: Zašto je sudija Nijambe imala drugačiji stav o Srebrenici i Vojsci Republike Srpske“, 8. jun 2021. godine, dostupno na <https://www.kurir.rs/vesti/politika/3705407/haska-presuda-mladicu-nije-prosla-glatko-zasto-se-sudija-nijambe-imala-drugaciji-stav-o-srebrenici-i-vojsci-republike-srpske>, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

19 Espresso, „Šešelj se oglosio posle presude Mladiću! Ovog srpskog političara će stići kazna za to što je uradio“, 8. jun 2021. godine, dostupno na [https://www.espreso.co.rs/vesti/politika/809823/seselj-se-oglosio-posle-presude-mladicu-ovog-srpskog-politicara-ce-stici-kazna-za-to-sto-je-uradio?utm_source=Midas&utm_medium=Widget&utm_campaign=Mini%2bPool%2b\(Kurir%2b%252f%2bMondo%2b%252f%2bEspresso\)](https://www.espreso.co.rs/vesti/politika/809823/seselj-se-oglosio-posle-presude-mladicu-ovog-srpskog-politicara-ce-stici-kazna-za-to-sto-je-uradio?utm_source=Midas&utm_medium=Widget&utm_campaign=Mini%2bPool%2b(Kurir%2b%252f%2bMondo%2b%252f%2bEspresso)), pristupljeno 17. januara 2022. godine.

20 Novosti, „Autorski tekst Nele Kuburović: Tribunal srušio svoj statut“, 11. jun 2021. godine, dostupno na <https://www.novosti.rs/vesti/kolumne/1005820/autorski-tekst-nele-kuburovic-tribunal-srusio-svoj-statut>, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

21 Balkan transitional justice, „Srpski tabloidi nakon konačne presude Mladića opisuju kao 'heroja'“, 9. jun 2021. godine, dostupno na <https://balkaninsight.com/2021/06/09/srpski-tabloidi-nakon-konacne-presude-mladicu-opisuju-kao-heroja/?lang=sr>, pristupljeno 17. januara 2022. godine.



(SDB) Srbije Jovicu Stanišića i Franka Simatovića Frenkija zbog zločina Crvenih beretki nad nesrpskim stanovništvom u Bosanskom Šamcu, u proleće 1992. godine. I ta presuda naišla je na osudu političke elite u Srbiji, pa je tako predsednik Aleksandar Vučić izjavio da je „ovo osveta nad nama koja je sprovedena“²², a ministar unutrašnjih poslova Aleksandar Vulin da je „presuda nekadašnjim čelnicima Službe državne bezbednosti Jovici Stanišiću i Franku Simatoviću pokušaj suđenja srpskoj državi i srpskom narodu“.²³

Vladimir Lazarević, general-pukovnik Vojske Srbije, nekadašnji komandant Prištinskog korpusa VJ, koga je MKTJ osudio na 14 godina zatvora za zločine protiv čovečnosti, kršenje zakona i običaja ratovanja i druga nehumana dela počinjena na Kosovu od marta do juna 1999. godine, proglašen je 11. avgusta 2021. godine počasnim građaninom Gradske opštine Pantelej u Nišu.²⁴

Prilikom obeležavanja godišnjice početka bombardovanja Savezne Republike Jugoslavije, u emisiji Radio-televizije Srbije gostovali su Nikola Šainović, bivši potpredsednik Vlade SRJ, i Vladimir Lazarević, bivši general Vojske Jugoslavije, obojica osuđeni pred MKTJ za zločine protiv čovečnosti počinjene tokom rata na Kosovu. Obojica su negirala odgovornost za učinjene zločine, a Šainović je istakao da su to bila „dela pojedinaca“, za koja se jugoslovenske vlasti ne mogu smatrati odgovornim. „To je neko morao da plati i mi smo platili“, rekao je on.²⁵

Promociju svojih knjiga u ustanovama kulture nastavio je Veselin Šljivančanin, takođe osuđen pred MKTJ zbog zločina počinjenih na Ovčari 1991. godine. Promocija knjige *Ovo je moja zemlja, ovde ja komandujem* bila je prvobitno zakazana za 9. septembar 2021. godine na dečjem odeljenju Narodne biblioteke „Dositej Novaković“ u Negotinu, ali se zbog pritiska javnosti nije odustalo, već je događaj premešten u paviljon Biblioteke u gradskom parku.²⁶ Promocija knjige održana je 23. oktobra 2021. godine u narodnoj biblioteci u Rekovcu²⁷, kao i u Žarkovu.

Povodom 190 godina od osnivanja Garde Vojske Srbije, 5. maja 2021. godine, komandant Garde, general-major Milomir Todorović, uručio je zahvalnicu – kao najviše priznanje za doprinos u promovisanju, radu i ugledu Garde – pored ostalih i Veselinu Šljivančaninu.

22 B92, „Neki kažu da su haške sudije za to uzele ogroman novac: ... Ovo je osveta nad nama“, 1. jul 2021. godine, dostupno na https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=07&dd=01&nav_category=11&nav_id=1884324, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

23 RTS, „Reakcije na presudu Simatoviću i Stanišiću“, 30. jun 2021. godine, dostupno na <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/4426846/presuda-simatovic-stanisic-reakcije.html>, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

24 Gradska opština Pantelej, Vesti od 11. avgusta 2021. godine, dostupno na <http://www.pantelej.org.rs/news/1146>, pristupljeno 17. januara 2021. godine.

25 Balkan transitional justice „Šainović i Lazarević negirali odgovornost za zločine nad albanskim civilima“, 24. mart 2021. godine, dostupno na <https://balkaninsight.com/2021/03/24/sainovic-i-lazarevic-negirali-odgovornost-za-zlocine-nad-albanskim-civilima/?lang=sr>, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

26 021, „Posle reakcije javnosti promocija knjige ratnog zločinca premeštena iz dečije biblioteke“, 8. septembar 2021. godine, dostupno na <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/284252/Posle-reakcije-javnosti-promocija-knjige-ratnog-zlocinca-premestena-iz-decije-biblioteke.html>, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

27 Biblioteka Rekovac, Vesti, 23. oktobar 2021. godine, dostupno na <https://bibliotekarekovac.rs/2020/10/23/promocija-knjige-veselina-sljivancanina-ovo-je-moja-zemlja-ovde-ja-komandujem-2/>, pristupljeno 17. juna 2022. godine.



Načelnik Generalštaba Vojske Srbije, general Milan Mojsilović, uručio je 28. decembra 2021. godine vojnu spomenicu za učešće u odbrani od NATO agresije na SRJ generalu u penziji Vinku Pandureviću, koji je pred MKTJ pravosnažno osuđen za zločin protiv čovečnosti i ratne zločine počinjene tokom jula 1995. godine u Srebrenici.²⁸

U Domu Vojske Srbije je 22. septembra 2021. godine predstavljena knjiga *Košare i Paštrik – srpski Termopili*, čiji je koautor Nebojša Pavković, nekadašnji komandant Treće armije VJ, takođe pred MKTJ osuđen za zločine protiv čovečnosti i ratne zločine počinjene tokom rata na Kosovu.²⁹

U organizaciji Ministarstva odbrane, 23. septembra 2021. godine u Jugoslovenskoj kinoteci je premijerno prikazan dokumentarni film *Herojska 125. motorizovana brigada*.³⁰ U zoni odgovornosti te brigade je, tokom rata na Kosovu, ubijeno 1.813 albanskih civila.³¹ Sudeње dvanaestorici bivših pripadnika 177. vojno-teritorijalnog odreda Peć, koji je bio pod komandom 125. motorizovane brigade, za ratne zločine nad civilima i dalje je u toku. Uprava za odnose sa javnošću Ministarstva odbrane i Vojnofilmski centar „Zastava film“ predstavili su film *Herojska 125. motorizovana brigada* kao deo serijala od šest dokumentarnih filmova iz projekta „Ratne brigade odlikovane 1999. godine Ordenom narodnog heroja“.

Ministarstvo unutrašnjih poslova i Radio-televizija Srbije predstavili su 15. novembra 2021. godine novi serijal dokumentarno-igranih filmova *Dosije Kosovo*, koji se bavi hronologijom dešavanja i sudbinama civila i pripadnika policije na Kosovu u periodu od 1998. do 2001. godine.³² Serijal će, prema najavama, obuhvatiti šest filmova, a prva dva će biti emitovana početkom 2022. godine i posvećena su stradalim civilima i stotini i osamnaest policajaca nastradalih na Kosovu 1998. godine.

Ministar unutrašnjih poslova Srbije Aleksandar Vulin, najavljujući serijal, istakao je da „Ministarstvo ima obavezu da sačuva istinu o vremenu albanske oružane pobune i NATO agresije na našu zemlju“ i da je serijal „organizovan, sistematičan, dokumentovan i na istini i dokazima zasnovan način da se ispriča srpska priča i naša istorija“. Iz najava da će jedan od filmova biti Račak, koji je, po rečima autorke filmova, „priča o jednoj policijskoj akciji koja je briljantno izvedena, a koja je na kraju predstavljena

12

28 Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Prijem delegacije Kluba generala i admirala Srbije, 28. decembar 2021. godine, dostupno na <https://www.mod.gov.rs/lat/18208/prijem-delegacije-kluba-general-a-i-admirala-srbije-18208>, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

29 N1, „Predstavljena knjiga Pavkovića i Antića o Košarama i Paštriku, poruka iz zatvora“, 22. septembar 2021. godine, dostupno na <https://rs.n1info.com/vesti/predstavljena-knjiga-pavkovića-i-antića-o-košarama-i-paštriku-poruka-iz-zatvora/>, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

30 Ministarstvo odbrane Republike Srbije (2021), „Premijera dokumentarnog filma ‘Herojska 125. motorizovana brigada‘“, *Ministarstvo odbrane*, 23. septembar 2021, dostupno na: <https://www.mod.gov.rs/lat/17868/premijera-dokumentarnog-filma-herojska-125-motorizovana-brigada-17868>, pristupljeno 20. januara 2021. godine.

31 Fond za humanitarno pravo (2013), *Dosije: 125. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije*, Beograd: Fond za humanitarno pravo, dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2013/10/Dosije-125.pdf>, pristupljeno 20. januara 2022. godine.

32 Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije (2021), „Ministar Vulin: ‘Dosije Kosovo’ sistematičan, dokumentovan i na istini i dokazima zasnovan serijal o istini“, MUP, 15. novembar 2021, dostupno na: <https://bit.ly/3H5sGAw>, pristupljeno 20. januara 2022. godine.



kao jedno strašno stradanje civila³³, očigledno je da je serijal u službi istorijskog revizionizma uloge snaga VJ i Policije Republike Srbije u oružanim sukobima na Kosovu.

Mural Ratka Mladića

U Beogradu je 23. jula 2021. godine u Njegoševoj ulici osvanuo mural pravosnažno osuđenom ratnom zločincu Ratku Mladiću.³⁴ To je samo jedan od više desetina murala Ratka Mladića koji postoje širom Srbije. Mural u Njegoševoj je tokom leta nekoliko puta išaran, ali je svaki put vraćen u prethodno stanje.

S obzirom na to da Gradska opština Vračar nije samoinicijativno uklonila mural ratnom zločincu, a da stambena zajednica iz straha to nije smela da učini, predstavnici nevladine organizacije Inicijativa mladih za ljudska prava su prijavili javno okupljanje za 9. novembar 2021. godine – Dan borbe protiv fašizma i antisemitizma. U prijavi su naveli da stambena zajednica nije mogla da organizuje uklanjanje murala jer su različite profesionalne molerske službe odbile da to učine iz straha od ekstremističkih grupa koje stražare pored murala, kao i da je prilikom oslikavanja nanet zaštitni sloj koji onemogućava da se mural prekreći, zbog čega akciju treba da izvede profesionalna služba koju su predstavnici YIHR angažovali.

Rešenjem Policijske stanice Vračar od 4. novembra 2021. godine zabranjeno je održavanje javnog okupljanja uz obrazloženje da „postoji opasnost da dođe do sukoba sa osobama koje bi izrazile negodovanje i protivljenje održavanju okupljanja“³⁵

13

Protiv tog rešenja izjavljena je žalba, ali je rešenjem Ministarstva unutrašnjih poslova od 6. novembra 2021. godine žalba odbijena bez ikakvog osvrtnja na žalbene navode. U jednoj rečenici je drugostepeni organ naveo kako je prvostepeno rešenje pravilno i zakonito.³⁶

Nakon dobijanja tog rešenja, Upravnom sudu je podneta tužba kojom je ujedno traženo odlaganje izvršenja rešenja Ministarstva unutrašnjih poslova. Upravni sud je 9. novembra 2021. godine odbacio zahtev za odlaganje uz obrazloženje da se ne radi o meritornom aktu čije odlaganje se može tražiti.³⁷ O samoj tužbi Upravni sud i dalje nije odlučio, iako bi postupak u toj pravnoj stvari trebalo smatrati hitnim.

Inicijativa mladih za ljudska prava je obavestila javnost da im je zabranjeno okupljanje. Pored toga, policija je oko murala postavila policijske snage koje su 9. novembra 2021. godine celog dana čuvale

33 Radio-televizija Vojvodine, „MUP i RTS predstavili 'Dosije Kosovo'; Vulin: Serijal o istini“, 15. novembar 2021. godine, dostupno na https://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/mup-i-rts-predstavili-dosije-kosovo;-vulin-serijal-o-istini_1288856.html, pristupljeno 17. januara 2022. godine.

34 Dnevni list Danas, „Mural sa likom Ratka Mladića osvanuo u Njegoševoj ulici u Beogradu“, 23. jul 2021. godine, dostupno na 2. U Beogradu je 23. jula 2021. godine u Njegoševoj ulici osvanuo mural pravosnažno osuđenom ratnom zločincu Ratku Mladiću, pristupljeno 20. januara 2022. godine.

35 Rešenje Policijske stanice Vračar 03.15.11.2 broj 212-70/21 od 4. novembra 2021. godine.

36 Rešenje Ministarstva unutrašnjih poslova – Uprave policije 03.3. broj 214-2159/21 od 9. novembra 2021. godine.

37 Rešenje Upravnog suda 21 U.26605/21 od 9. novembra 2021. godine.



i štitile mural ratnom zločincu kako se ne bi desilo da ga neko ošteti. Ministar unutrašnjih poslova Aleksandar Vulin je nastojanje da se mural ukloni tom prilikom nazvao „licemernim, podlim i vođenim zlom namerom“.³⁸

Međutim, na dan zakazanog okupljanja, aktivistkinje Aida Ćorović i Jelena Jaćimović su došle do murala i gađale ga jajima. Policija ih je privela i one su tek kasno uveče puštene iz policijske stanice. Policija je prema njima primenila prekomernu silu i lišila ih slobode. Sve navedeno je zabeleženo i kamerom.³⁹

Nakon takvog postupanja policije, brojni aktivisti su se okupili i krenuli ka muralu u Njegoševoj ulici, izražavajući protest zbog hapšenja aktivistkinja. Istovremeno, ekstremističke grupacije su se okupile i pretile aktivistima, a pojavio se i ministar policije na licu mesta.⁴⁰ Do kraja dana, policija je štitila mural ratnog zločinca.

Zabrana okupljanja koju je policija izrekla aktivistima, uz obrazloženje da postoji opasnost da dođe do sukoba sa osobama koje bi „izrazile negodovanje i protivljenje održavanju okupljanja...“, jasno pokazuje da policija u istu ravan stavlja ekstremističke grupe i aktiviste. To je bio znak da aktivisti koji su hteli da prekreće mural ratnog zločinca nemaju nikakvu podršku države, već, naprotiv, da je država odlučila da zaštiti mural Ratka Mladića kao svojevrsni spomenik onome što je trenutno dominantna politička ideja u Srbiji.

14

Takvo ponašanje države izazvalo je negativne reakcije, pa su tako izvestioci Parlamentarne skupštine Saveta Evrope 19. novembra 2021. godine pozvali vlasti Republike Srbije da uklone mural Ratka Mladića i da preduzmu „snažnu akciju protiv veličanja ratnih zločinaca“.⁴¹ Glavni tužilac Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove Serž Bramerc i ambasadori zapadnih zemalja osudili su na sednici Saveta bezbednosti veličanje ratnih zločinaca, navodeći kao primer mural posvećen Ratku Mladiću u centru Beograda.⁴²

Na veličanje ratnih zločinaca reagovao je i prvi tužilac za ratne zločine u Republici Srbiji, Vladimir Vukčević, koji je pozvao građane na potpisivanje apela „Zločin je zločin!“, upozorivši da takva politika

38 Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije (2021), „Ministar Vulin: Ne sakrivajte se iza antifašizma“, MUP, 5. novembar 2021, dostupno na: <https://bit.ly/3msa99H>, pristupljeno 20. januara 2022. godine.

39 Video: Policijska akcija protiv aktivistice koja je gađala Mladićev mural u Beogradu | Ratko Mladić Vijesti | Al Jazeera, pristupljeno 20. januara 2022. godine.

40 N1, „Kordon policije blokirao prilaz muralu Ratka Mladića, Vulin kaže – očuvan red“, 10. novembar 2021. godine, dostupno na <https://rs.n1info.com/vesti/skup-podrške-aidi-corovic-aktivisti-kazu-da-ce-krenuti-ka-muralu-mladicu/>, pristupljeno 20. januara 2022. godine.

41 Danas, „Savet Evrope pozvao srpske vlasti da uklone mural sa likom Ratka Mladića“, 11. novembar 2021. godine, dostupno na <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/savet-evrope-pozvao-srpske-vlasti-da-uklone-mural-sa-likom-ratka-mladica/>, pristupljeno 20. januara 2022. godine.

42 Politika, „Bramerc u SB UN osudio veličanje Mladića na muralu“, 13. decembar 2021. godine, dostupno na <https://www.politika.rs/scc/clanak/494378/Bramerc-u-SB-UN-osudio-velicanje-Mladica-na-muralu>, pristupljeno 20. januara 2021. godine.



gura Srbiju u nove sukobe.⁴³

Na grafite koji veličaju ratne zločince reagovali su i građani Beograda i drugih gradova u Srbiji. U Beogradu, mnogi grafiti i „stensili“ posvećeni Ratku Mladiću prekriveni su simbolima crnog kruga, kvadrata i krsta čuvenog avangardnog umetnika iz prve polovine 20. veka Kazimira Maljeviča. Pored većine grafita stoji potpis na kome je, pored imena sovjetskog umetnika, napisano „antimizerabilistički avant-art intervencionizam“.⁴⁴

Nalepnice s natpisom „Ratko Mladić – osuđen za genocid“ pojavile su se na više mesta u Beogradu⁴⁵, Novom Sadu⁴⁶, Pančevu⁴⁷, Nišu⁴⁸ i drugim gradovima. Nakon što je na zgradi Doma omladine u Beogradu osvanuo grafit „Ratko Mladić srpski heroj“, grupa nevladinih organizacija i antifašista organizovala je protest tokom kojeg je grafit izlepljen nalepticama s natpisom „Ratko Mladić – ratni zločinac“⁴⁹, a istog dana, pošto su nalepnice uklonjene, aktivisti su obrisali grafit.⁵⁰ Međutim, grafit je već sutradan obnovljen⁵¹ i sve do danas nije uklonjen.

Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina u Republici Srbiji 2021–2026.

Vlada Republike Srbije usvojila je 14. oktobra 2021. godine novu Nacionalnu strategiju za procesuiranje ratnih zločina, za period 2021–2026. (Nacionalna strategija).⁵²

Ciljevi usvojene Nacionalne strategije definisani su kao: unapređenje efikasnosti postupaka za ratne zločine; unapređenje zaštite i podrške oštećenima i svedocima u postupcima za ratne zločine; unapređenje mehanizama otkrivanja sudbine nestalih lica; unapređenje saradnje sa Međunarodnim

15

43 Danas, „Više od 600 građana potpisalo peticiju Zločin je zločin“, 13. novembar 2021. godine, dostupno na <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/vise-od-600-gradjana-potpisalo-peticiju-zlocin-je-zlocin/>, pristupljeno 20. januara 2022. godine.

44 Mašina, „Maljevičevim kvadratima preko lika Ratka Mladića: osvanuli novi grafiti nepoznatih autora“, 10. decembar 2021, dostupno na: <https://www.masina.rs/maljevicevim-kvadratima-preko-lika-ratka-mladica-osvanuli-novi-grafiti-nepoznatih-autora/>.

45 N1, „Centar Beograda oblepljen porukama 'Ratko Mladić osuđen za genocid'“, 19. novembar 2021, dostupno na: <https://rs.n1info.com/vesti/centar-beograda-oblepljen-porukama-ratko-mladic-osudjen-za-genocid/>.

46 Danas, „I u Novom Sadu nalepnice Ratko Mladić osuđen za genocid“, 21. novembar 2021, dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/i-u-novom-sadu-nalepnice-ratko-mladic-osudjen-za-genocid/>.

47 N1, „Posle Beograda, i u Pančevu nalepnice 'Ratko Mladić osuđen za genocid'“, 20. novembar 2021, dostupno na: <https://rs.n1info.com/vesti/posle-beograda-i-u-pancevu-nalepnice-ratko-mladic-osudjen-za-genocid/>.

48 Danas, „Nalepnice protiv Ratka Mladića osvanule i u Nišu“, 2. decembar 2021, dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/nalepnice-protiv-ratka-mladica-osvanule-i-u-nisu/>.

49 Radio Slobodna Evropa, „Nalepnice 'Ratko Mladić – ratni zločinac' na grafit u Beogradu“, 25. novembar 2021, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/beograd-nalepnice-grafit-ratko-mladic/31578809.html>.

50 N1, „Obrisan grafit posvećen Ratku Mladiću sa zgrade Doma omladine“, 25. novembar 2021, dostupno na: <https://rs.n1info.com/vesti/protest-nvo-kod-doma-omladine-policija-ne-dozvoljava-prilaz-novinarima/>.

51 N1, „Grafit posvećen Mladiću na fasadi Doma omladine 'popravljen'“, 26. novembar 2021, dostupno na: <https://rs.n1info.com/vesti/grafit-posvecen-mladicu-na-fasadi-doma-omladine-popravljen/>.

52 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, 2021–2026, oktobar 2021. godine, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji Tužilaštva za ratne zločine: https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-10/Nacionalna%20strategija%20za%20procesuiranje%20ratnih%20zlocina%20od%202021.%20do%202026.%20godine_compressed.pdf, pristupljeno 15. 2. 2022. godine.



rezidualnim mehanizmom za međunarodne krivične sudove (MRMKS) i unapređenje regionalne i šire međunarodne saradnje i drugih mehanizama u službi tranzicione pravde.

Uz Nacionalnu strategiju, usvojen je i Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina za period od 2021. do 2026. godine (Akcioni plan).⁵³

Prvu Nacionalnu strategiju Vlada Republike Srbije usvojila je 20. februara 2016. godine, a ona se odnosila na period od 2016. do 2020. godine. Njom je bio definisan set aktivnosti čiji je zajednički cilj – unapređenje procesuiranja ratnih zločina u Srbiji.⁵⁴ Bila je podeljena na osam oblasti, u okviru kojih su definisani opšti ciljevi, aktivnosti i vremenski okvir za njihovo ispunjenje. Te oblasti su: 1. povećanje efikasnosti postupaka za ratne zločine pred organima Republike Srbije; 2. zaštita svedoka i žrtava; 3. podrška svedocima i žrtvama; 4. odbrana okrivljenog; 5. suđenja za ratne zločine i pitanje nestalih lica; 6. saradnja sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju; 7. regionalna i šira međunarodna saradnja; 8. unapređenje ukupnog odnosa društva prema pitanju suđenja za ratne zločine.

Fond za humanitarno pravo je pratio implementaciju Nacionalne strategije i izveštavao o njoj, sa ciljem da pomogne u proceni kvaliteta i kvantiteta ispunjavanja predviđenih mera i aktivnosti. Opšti zaključak u odnosu na postignute rezultate Prve nacionalne strategije je da osnovni cilj – povećanje efikasnosti postupaka za ratne zločine pred organima Republike Srbije – nije postignut. Naprotiv, FHP smatra da je tokom njenog trajanja evidentna regresija Srbije u procesuiranju ratnih zločina i suočavanju s prošlošću.

16 Detaljan uvid u rezultate sprovođenja prve Nacionalne strategije dat je u Prvom, Drugom, Trećem, Četvrtom i Petom izveštaju o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina, koje je FHP predstavio tokom njenog trajanja.⁵⁵

Osnovna kritika FHP u odnosu na novousvojenu Nacionalnu strategiju za period 2021–2026. jeste da daje analizu trenutnog stanja u oblasti procesuiranja ratnih zločina navođenjem samo delimičnih podataka dobijenih isključivo od strane nadležnih institucija, što je čini manjkavom jer ne prikazuje

53 Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina za period od 2021. do 2026. godine, dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-10/AP%20za%20sprowodjenje%20Nacionalne%20strategije%20za%20procesuiranje%20ratnih%20zlocina%20%2028Sluzbeni%20glasnik%2097%2021%2920111.pdf>, pristupljeno 15. februara 2022. godine.

54 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina u Srbiji za period 2016–2020, dostupno na https://tuzilastvorz.org.rs/public/documents/2021-04/p_nac_stragetija_cir.PDF.

55 Prvi izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina, FHP, decembar 2017. godine, dostupan na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2017/12/Izvestaj_Strategija_1.pdf; Drugi izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina, FHP, jun 2018. godine, dostupan na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/07/Izvestaj_Strategija_2_SRP-ff.pdf; Treći izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina, FHP, decembar 2018. godine, dostupan na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2018/12/Treci_izvestaj_o_sprovođenju_Nacionalne_strategije_za_procesuiranje_ratnih_zlocina.pdf; Četvrti izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina, FHP, jun 2019. godine, dostupan na <http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2019/07/%C4%8Cetvrti-izve%C5%A1taj-o-sprovo%C4%91enju-Nacionalne-strategije-za-procesuiranje-ratnih-zlo%C4%8Dina.pdf>; Peti izveštaj o sprovođenju Nacionalne strategije za procesuiranje ratnih zločina, FHP, decembar 2019. godine, dostupan na http://hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2019/12/Peti_izvestaj_o_sprovođenju_Nacionalne_strategije_za_procesuiranje_ratnih_zlocina.pdf, pristupljeno svim sadržajima 15. 2. 2022.



stvarno stanje stvari. Tako sprovedena analiza stanja dovela je do određivanja baznih vrednosti u Nacionalnoj strategiji koje ne odgovaraju u potpunosti činjeničnom stanju, a time i do određivanja mera i aktivnosti koje suštinski ne mogu da doprinesu efikasnijem procesuiranju ratnih zločina. Tako je, na primer, u Nacionalnoj strategiji navedeno da je u periodu od 2016. do kraja 2020. godine TRZ podiglo ukupno osam sopstvenih potvrđenih optužnica, uz navođenje da „znatno jačanje kapaciteta TRZ u posmatranom periodu u perspektivi treba da rezultira novim optuženjima“. Ovakva analiza upućuje na zaključak da je postojeće stanje solidno i da ga u periodu primene novousvojene Nacionalne strategije treba malo unaprediti. Međutim, činjenica je da je tokom čitavog analiziranog perioda broj zamenika tužilaca u tekućoj godini bio veći od broja potvrđenih sopstvenih optužnica. Tako su tokom 2020. godine potvrđene samo 2 samostalne optužnice, a TRZ je u tom periodu imalo 10 zamenika, što ukazuje na katastrofalno loše rezultate rada. Uz takvo stanje stvari, nedovoljno je Nacionalnom Strategijom predvideti da u narednom periodu „treba da rezultira novim optuženjima“.

Fond za humanitarno pravo godinama iznosi primedbe koje se odnose na politiku procesuiranja „manje zahtevnih“ predmeta koji obuhvataju manji broj žrtava, predmeta koji se odnose na izolovane i manje incidente, kao i na odsustvo predmeta u kojima su okrivljeni visokorangirani počinioci. Primetno je da taj problem nije adresiran ni novom Nacionalnom strategijom. U tom kontekstu, FHP smatra da odsustvo jasnih kriterijuma za određivanje prioriternih predmeta upravo može dovesti do nastavka prakse procesuiranja „manje zahtevnih“ predmeta ratnih zločina.

Jedna od ključnih zamerki na račun novousvojene Nacionalne strategije jeste to da je propuštena prilika da se informisanju javnosti u Srbiji o suđenjima za ratne zločine i pitanjima važnim za proces suočavanja s prošlošću posveti potrebna pažnja. Naime, za razliku od prethodne Nacionalne strategije, koja je važila u periodu od 2016. do 2020. godine⁵⁶, nova Nacionalna strategija ne posvećuje posebnu oblast aktivnostima posvećenim toj temi. U trenutku pisanja ovog izveštaja, javnost nema mogućnost da sazna čak ni tačan broj zamenika u TRZ ni njihova imena, jer na sajtu TRZ ti podaci već dugo nisu ažurirani. Tako se na sajtu TRZ pojavljuju samo imena 10 zamenika, dok se u Akcionom planu navodi njih 12. Ovo je samo jedan od primera da će, bez postojanja posebne oblasti koja se bavi pitanjem informisanja javnosti, u narednom periodu situacija biti još lošija.

17

Ustupanje krivičnog gonjenja Bosni i Hercegovini

Edin Vranj, bivši načelnik Sektora kriminalističke policije u Federalnoj upravi Policije BiH, uhapšen je 12. septembra 2021. godine na graničnom prelazu Uvac, između BiH i Srbije, na osnovu poternice Srbije raspisane zbog sumnje da je počinio ratni zločin.

⁵⁶ Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, 2016–2020, februar 2016. godine, dostupno na zvaničnoj internet prezentaciji Tužilaštva za ratne zločine: <https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-06/%D0%9D%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%9D%D0%90%20%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%98%D0%88%D0%95%20%D0%97%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%A1%D0%A3%D0%98%D0%A0%D0%90%D0%8A%D0%95%20%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%97%D0%9B%D0%9E%D0%A7%D0%98%D0%9D%D0%90.PDF>, pristupljeno 15. 2. 2022. godine.



Viši sud u Beogradu odredio mu je tada pritvor u trajanju do 30 dana, a TRZ je podiglo optužnicu protiv njega 13. oktobra 2021. godine zbog krivičnog dela ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144 KZ SRJ.

Na osnovu propisa kojima se reguliše regionalna saradnja između Republike Srbije i BiH, i to Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima i Ugovora između Republike Srbije i Bosne i Hercegovine o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima, TRZ je podnelo predlog Višem sudu u Beogradu za ustupanje krivičnog gonjenja organima BiH. Sud je prihvatio predlog, Edin Vranj je pušten na slobodu, a krivično gonjenje ustupljeno je nadležnim organima BiH.

Ovo je prvi slučaj ustupanja krivičnog gonjenja državljana BiH koji su uhapšeni prilikom ulaska u Republiku Srbiju. U ranijem periodu uhapšeni su Samir Hondo, protiv koga je krivični postupak pravosnažno okončan 9. juna 2014. godine oslobađajućom presudom⁵⁷, Ilija Jurišić, protiv koga je krivični postupak pravosnažno okončan 25. decembra 2015. godine oslobađajućom presudom⁵⁸, te Husein Mujanović⁵⁹ i Osman Osmanović⁶⁰, protiv kojih se pred Višim sudom u Beogradu vode postupci.

Fond za humanitarno pravo pozdravlja ovakve odluke TRZ i suda jer one doprinose kako jačanju međusobnog poverenja i regionalne saradnje, tako i poverenja u pravosuđe Republike Srbije.

Do ustupanja predmeta došlo je nakon sastanka predsednika Republike Srbije Aleksandra Vučića s ministrom unutrašnjih poslova Aleksandrom Vulinom, državnom sekretarkom Ministarstva pravde Bojanom Šćepanović, republičkim javnim tužiocem Zagorkom Dolovac i tužiocem za ratne zločine Snežanom Stanojković, koji je održan 14. oktobra 2021. godine. Na tom sastanku se razgovaralo o međunarodnoj saradnji, a posebno o unapređenju postojeće saradnje s nadležnim organima BiH u procesuiranju ratnih zločina i njihovih izvršilaca na teritorijama ovih zemalja.⁶¹

Povodom održanog sastanka oglosio se i ministar unutrašnjih poslova Srbije Aleksandar Vulin, rekavši da se 26 državljana Bosne i Hercegovine nalazi na optužnicama pravosudnih organa u Srbiji zbog ratnih zločina počinjenih nad Srbima i da je Srbija spremna da te predmete ustupi pravosudnim organima BiH, koji će „imati priliku da pokažu kako izgleda njihova pravda i da li će neko biti i osuđen“.⁶²

57 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 3/14 od 9. juna 2014. godine.

58 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 5/14.

59 Saopštenje FHP, „Huseina Mujanovića treba izručiti BiH“, 21. februar 2019. godine, dostupno na Huseina Mujanovića treba izručiti BiH, pristupljeno 15. februara 2022. godine.

60 Novosti, „Osman Osmanović uhapšen zbog ratnih zločina nad Srbima: 'Pao' na prelazu Sremska Rača“, dostupno na <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/dosije/aktuelno.292.html:831995-Osman-Osmanovic-uhapsen-zbog-ratnih-zlocina-nad-Srbima-Pao-na-prelazu-Sremska-Raca>, pristupljeno 14. februara 2022. godine.

61 Beta, „Sastanak kod Vučića: Tužilaštvo predložilo da se slučaj Vranj ustupi Bosni“, 14. oktobar 2021. godine, dostupno na <https://beta.rs/vesti/politika-vesti-srbija/153613-sastanak-kod-vucica-tuzilastvo-predlozilo-da-se-slucaj-vranj-prepusti-bosni>, pristupljeno 15. februara 2022. godine.

62 N1, „Vulin: Spremni smo ustupiti predmet protiv 26 državljana BiH“, 14. oktobar 2021. godine, dostupno na <https://ba.n1info.com/vijesti/vulin-spremni-smo-ustupiti-predmete-protiv-26-drzavljana-bih/>, pristupljeno 15. februara 2022. godine.



POSTUPCI PRED PRVOSTEPENIM SUDOM

I. Predmet Bratunac II⁶³

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 18. septembar 2020.	
Datum početka suđenja: 29. januar 2021.	
Postupajući tužilac: Ivan Marković	
Optuženi: Novak Stjepanović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Dejan Terzić (predsednik veća) sudija Mirjana Ilić sudija Zorana Trajković
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 1 Broj ukupno ispitanih svedoka: 5	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 7 Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 3 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 5 Broj ukupno ispitanih sudskih veštaka:
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

19

⁶³ Predmet Bratunac II, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bratunacII.html>, pristupljeno 25. novembra 2021. godine.



Tok postupka

Optužnica

Optuženi Novak Stjepanović se tereti da je, kao pripadnik VRS – jedinice Vojna pošta VP 7042 Bratunac – neutvrđenog dana početkom juna 1992. godine u Bratuncu, u napuštenoj kući, silovao Bošnjakinju, koju su prethodno u tu kuću doveli njoj nepoznati naoružani vojnici iz prostorija Rudnika Sase u mestu Sase, gde je bila zatočena sa članovima svoje porodice i drugim bošnjačkim civilima.⁶⁴

Odbrana optuženog

Optuženi je negirao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Naveo je da je nesporno da je tokom oružanih sukoba u BiH bio pripadnik VRS i da je bio u mestu Sase, jer je rodom iz Sasa, ali da nije silovao oštećenu.⁶⁵

Svedoci u postupku

U 2021. godini održana su tri sudeća dana, tokom kojih je ispitano pet svedoka optužbe, dok su četiri puta glavni pretresi odlagani.

20 Svedokinja Nurfiya Omić navela je da optuženog poznaje pod nadimkom „Krke“. U vreme kritičnog događaja imala je 17 godina. Navela je da je tačno da je optuženi odveo tri devojke, Edinu, Razu i Ramizu, iz zgrade direkcije Rudnika Sase, gde su bili zatočeni bošnjački civili. Optuženi je tom prilikom bio s još nekim borcima i rekao je da ih vode u Bratunac da navodno tamo nešto očiste i spreme. Kada su sutradan vraćene, jedna od njih je rekla da je silovana, ali svedokinja nije sigurna da li je to rekla njoj ili njenoj sestri Nurvini. Zamolila je sudsko veće da je ne pozivaju više da svedoči, već da pozovu njenu sestru, koja „sve to bolje zna“.⁶⁶

Svedok Milija Perić naveo je da se ne seća da je 9. februara 2017. godine davao iskaz pred nadležnim organima BiH. Nakon što mu je predsednik veća predočio iskaz, naročito deo u kom je izjavio da je optuženi, zvani Krke, bio blizak sa Sašom Cvetkovićem, potvrdio je da je taj iskaz svojeručno potpisao. Optuženog tokom rata nije sretao, jer je kao pripadnik VRS samo kratko vreme bio u Rudniku Sase, dok je ostali period proveo na borbenoj liniji. Nije mogao da se seti da li su u vreme njegovog boravka u Rudniku Sase zatvarani civili, ali se seća da je tamo ipak bila dovedena njegova komšinica Gordana Omić sa dvoje dece.⁶⁷

Svedok Petko Rankić davao je iskaz pred nadležnim organima BiH 2014, 2016. i 2017. godine. U iskazu datom 2016. godine navodio je da je optuženi imao na raspolaganju neku kuću u Bratuncu i

64 Optužnica TRZ KTO br. 4/20 od 18. septembra 2020. godine, dostupno na https://tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D1%82%D0%BE_4_20_%D0%9D%D1%81.pdf, pristupljeno 25. novembra 2021. godine.

65 Transkript s glavnog pretresa od 29. januara 2021. godine.

66 Transkript s glavnog pretresa od 13. septembra 2021. godine.

67 *Ibid.*



da je u nju dovodio mlađe ženske osobe koje su bile zatvorene u direkciji Rudnika Sase. Tokom ovog svedočenja negirao je te navode, tvrdeći da poznaje optuženog jer su komšije, te da je optuženi tokom rata, odnosno do kraja 1992. godine, bio s njim u jedinici. Potvrdio je da je davao iskaz 2016. godine i da je iskaz potpisao, ali da je prilikom davanja iskaza „bilo pritisaka“, da njemu nije poznato „šta su oni tamo pisali“ jer mu nisu dali da pre potpisivanja pročita iskaz. Optuženi nije izvodio žene iz direkcije rudnika, već su to činili dobrovoljci.⁶⁸

Svedok Dragan Đoković naveo je da je u sklopu direkcije Rudnika Sase bilo „neljudskih postupanja“. Odatle su žene i devojke odvođene u neke kuće u Bratuncu. Optuženi je u Bratuncu oduzeo kuću od Juse Efendića i u tu kuću su dovođene i tu su silovane mlađe žene i devojke. Nije mogao da se izjasni od koga je tačno čuo tu priču, ali su mu to pričale žene Srkinje.⁶⁹

Svedok Nenad Milovanović naveo je da optuženog poznaje i da mu je poznato da je on tokom rata otišao u Bratunac i da je tamo zauzeo neku kuću. Čuo je da su u tu kuću dovođene žene i devojke.⁷⁰

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

21

Mali broj sudećih dana

Glavni pretres u ovom predmetu počeo je 29. januara 2021. godine, ali su tokom te godine održana samo tri pretresa, dok su pretresi čak četiri puta odlagani. Glavni pretresi su dva puta otkazivani iz razloga koji monitorima suđenja nisu poznati, na jedan glavni pretres nije pristupio optuženi pravdajući izostanak zdravstvenim razlozima, dok je jedan pretres otkazan zbog bolesti člana sudskog veća.

Nepotrebna anonimizacija optužnice

Tužilaštvo za ratne zločine je na svom sajtu objavilo optužnicu koju je podiglo protiv Novaka Stjepanovića, anonimizovanu tako da je umesto imena optuženog navelo da se radi o osobi A.

68 *Ibid.*

69 *Ibid.*

70 *Ibid.*



A.⁷¹ Takva anonimizacija je bila potpuno nepotrebna jer se podaci o optužnici, s punim imenom i prezimenom optuženog, nalaze, kao već objavljeni podaci, na sajtu Suda BiH.⁷² Takođe, o predmetu je pre početka postupka u Republici Srbiji izveštavano u medijima BiH, gde se optuženi pominje imenom i prezimenom.⁷³ Takvom anonimizacijom javno objavljenih optužnica, TRZ optužnice čini krajnje nejasnim⁷⁴, i optužene široj javnosti potpuno nevidljivim, što je potpuno suprotno kako Nacionalnim strategijama iz 2016. i 2021. godine⁷⁵, tako i Tužilačkoj⁷⁶ strategiji za procesuiranje ratnih zločina u Srbiji. Naime, navedenim strategijama predviđeno je unapređenje ukupnog odnosa društva prema pitanju suđenja za ratne zločine, a pre svega olakšanom dostupnošću informacija o postupcima za ratne zločine, kako bi se postigao krajnji cilj – unapređena transparentnost postupaka za ratne zločine. U situaciji kada šira javnost u praksi nije u mogućnosti da pregledom sajta TRZ sazna ni imena optuženih, TRZ šalje jasnu poruku da su za njega ciljevi strategija puka formalnost.

71 Optužnica TRZ KTO br. 4/20 od 18. septembra 2020. godine, dostupno na https://tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D1%82%D0%BE_4_20_%D0%9D%D1%81.pdf, pristupljeno 25. novembra 2021. godine.

72 Predmet Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 026153 17 Kro – Stjepanović Novak.

73 Detektor, „Od Srbije zatraženo da preuzme krivično gonjenje optuženog za zločine u Bratuncu“, 22. oktobar 2020. godine, dostupno na <https://detektor.ba/2020/10/22/od-srbije-zatrazeno-da-preuzme-krivicno-gonjenje-optuzenog-za-zlocine-u-bratuncu/>, pristupljeno 3. decembra 2021. godine.

74 Na svim optužnicama TRZ optuženi se označavaju kao A. A., dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B8/%D0%BE%D0%BF%D1%82%D1%83%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B5>, pristupljeno 3. decembra 2021. godine.

75 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-06/%D0%9D%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%9D%D0%90%20%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%98%D0%88%D0%95%20%D0%97%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%A1%D0%A3%D0%98%D0%A0%D0%90%D0%8A%D0%95%20%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%97%D0%9B%D0%9E%D0%A7%D0%98%D0%9D%D0%90>. PDF, pristupljeno 3. decembra 2021. godine.

Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina za period od 2021. do 2026. godine, dostupno na [https://www.mpravde.gov.rs/files/Usvojeni%20tekst%20Strategije%20za%20procesuiranje%20ratnih%20zlo%20C4%8Dina%20\(Sl.%20glasnik%2097%2021\)%20222.pdf](https://www.mpravde.gov.rs/files/Usvojeni%20tekst%20Strategije%20za%20procesuiranje%20ratnih%20zlo%20C4%8Dina%20(Sl.%20glasnik%2097%2021)%20222.pdf), pristupljeno 3. decembra 2021. godine.

76 Tužilačka strategija za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji 2018–2023, dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-06/%D0%A2%D0%A3%D0%96%D0%98%D0%9B%D0%90%D0%A7%D0%9A%D0%90%20%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%98%D0%88%D0%90>.pdf, pristupljeno 3. decembra 2021. godine.



II. Predmet Bihac III⁷⁷

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 15. decembar 2020.	
Datum početka suđenja: 9. mart 2021.	
Postupajući tužilac: Gordana Jekić Bradajić	
Optuženi: Dragan Dopuda	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Dejan Terzić (predsednik veća) sudija Mirjana Ilić sudija Zorana Trajković
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 11 Broj ukupno ispitanih svedoka: 8	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 7 Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 3 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 8 Broj ukupno ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

23

⁷⁷ Predmet Bihac III, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/Bihac_III.html, pristupljeno 25. novembra 2021. godine.



Tok postupka

Optužnica

Optuženi Dragan Dopuda se tereti da je, kao pripadnik Izviđačkog voda 15. bihačke brigade VRS, tačno neutvrđenog dana u periodu od 24. juna do prve polovine jula 1992. godine, sa Željkom Stanarevićem i Sašom Ćurguzom (obojujica pravosnažno osuđeni pred Sudom BiH za isto delo) i još trojicom N. N. pripadnika VRS, kamionom došao u logor „IMT traktorski servis“ u mestu Ripač, opština Bihać, u kojem se nalazilo zatočeno najmanje 59 bošnjačkih civila, nakon čega je jedan N. N. pripadnik VRS prozvao 11 zatočenih civila, kojima su vezali ruke na leđima, ubacili ih u kamion, pa ih odvezli do jame zvane Bezdana na Hrgaru, gde su optuženi i još jedan pripadnik VRS izvukli na zemlju četiri vezana zatvorenika, koja je Željko Stanarević odmah ubio pucajući iz vatrenog oružja, nakon čega su ih odvucli i bacili u jamu. Preostalim zatočenicima je Željko Stanarević potom naredio da siđu s kamiona, a kada su to i učinili, Saša Ćurguz je trojicu ubio pucajući u njih iz pištolja, a preostala četiri zatočenika ubio je optuženi pucajući u njih iz vatrenog oružja. Zatim su i njihova tela bačena u jamu, u kojoj su 1997. godine pronađeni posmrtni ostaci 83 osobe, od kojih je identifikovano 66 tela, među kojima su i tela 11 zatočenika ubijenih na napred opisani način.⁷⁸

Obrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti, navodeći da je u vreme kritičnog događaja bio na drugoj lokaciji. Objasnio je da je u Nišu služio vojni rok u periodu od 17. septembra 1991. godine do kraja maja 1992. godine, nakon čega se vratio u Bihać. Odmah je raspoređen u 15. bihačku brigadu i upućen da obezbeđuje kasarnu koja se nalazila u mestu Ripač. Od sredine juna 1992. godine raspoređen je u vojnu policiju i upućen na obuku – odnosno, pukovnik Sovilj je odvojio sve iz vojne policije koji po VS nisu bili vojna policija i poslao ih na obuku. U „IMT traktorskom servisu“ je video zarobljene ljude, ali nije ulazio u unutrašnjost. Kao vojni policajac, par puta je dovodio zarobljenike do ulaska u logor. To je bilo posle 10. juna 1992. godine, nakon akcije na Ljutočku dolinu, Ćukove i druga mesta. Poznaje Sašu Ćurguza i Željka Stanarevića iz perioda od pre rata. Nikada nije bio kod jame Bezdana, a za nju je čuo tokom ovog postupka.⁷⁹

Svedoci u postupku

U 2021. godini održana su tri sudeća dana, tokom kojih je ispitano ukupno osam svedoka, dok su četiri puta suđenja odlagana.

Svedok optužbe Kajo Zorić naveo je da nema nikakvih saznanja o događajima u servisu IMT-a u Ripču u kritičnom periodu. Objasnio je da je tokom rata u BiH bio pripadnik VRS, i to vozač u komandi 15. bihačke brigade. Komanda se nalazila u kasarni u Ripču, gde je i svedok bio smešten tokom rata. Nikada nije ulazio u krug servisa, niti mu je poznato da je u servis ulazila vojna policija. Svedoku

⁷⁸ Optužnica TRZ KTO 6/20 od 15. 12. 2020. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/2021-07/kto_6_20_cir.pdf, pristupljeno 3. decembra 2021. godine.

⁷⁹ Transkript s glavnog pretresa od 9. marta 2021. godine.



je predočeno da je u ranijem iskazu naveo da je optuženi bio pripadnik Izviđačkog voda, kao i Saša Ćurguz, te da je od nekoga čuo da su u servisu IMT-a bila zarobljena neka lica. Njih su ispitivali u kasarni u Račiću, te je naveo i ko ih je ispitivao u kasarni. Svedočio je u postupku koji se pred Sudom BiH vodio protiv Željka Stanarevića.⁸⁰

Svedok optužbe Milan Matijević objasnio je da je u kritičnom periodu bio pripadnik policije u Ripču i da je radio na administrativnim poslovima. Stanica policije bila je smeštena u prostorijama nekadašnjeg servisa IMT-a. Objekti su bili ograđeni, a na kapiji se nalazila policija. Tu je bila zatvorena grupa od oko 140 ljudi. Jedan deo grupe, od 60 do 70 lica, razmenjen je. Po preostale je dolazila vojna policija i odvodila ih u manjim grupama, ali se niko od odvedenih nije vraćao. Pričalo se da te ljude vode na razmene ili na radnu obavezu. Od vojnih policajaca koji su dolazili po zatvorene prepoznao je Željka Stanarevića, dok optuženog ne poznaje. Vojna policija je dolazila po ljude vojnim kamionom TAM 110. Komandir policije u Ripču bio je Mihailo Lakić, koji je naredio da se pojača obezbeđenje radi bezbednosti zatvorenih lica. Na kapiji objekta bila su uvek dva policajca, koja su kontrolisala ko ulazi u krug servisa i sprečavala neovlašćena lica da ulaze i maltretiraju zatvorenike.⁸¹

Svedok optužbe Nenad Rodić je u vreme kritičnog događaja radio kao policajac u Ripču. Stanica je bila smeštena u krugu nekadašnjeg servisa IMT-a. U hangaru je video zatvorenike koji su delimično bili u vojnim uniformama. Misli da je 70 do 80 zarobljenih vrlo brzo otišlo na razmenu, dok je deo ostao u krugu servisa. Po njih su pripadnici vojne policije i Izviđačkog voda dolazili vojnim kamionom TAM 110 i odvodili ih u grupama od po desetak, kako se pričalo, na radnu obavezu, ali se niko od njih nije vratio. Poznaje optuženog, imao je nadimak „Pigo“ i bio je pripadnik Izviđačkog voda 15. bihačke brigade. Svedok je jednom prilikom video da su došli po zarobljene, ali nikoga od njih nije prepoznao. Objasnio je da su zarobljene odvodili mesec dana posle njegovog dolaska u policiju u Ripču, u koji je došao 18. ili 19. maja 1992. godine. Svi zarobljenici su odvedeni do kraja jula ili početka avgusta 1992. godine. Optuženog je video u junu 1992. godine nekoliko puta, ali van kruga kasarne i servisa.⁸²

Svedok optužbe Milan Popović takođe je u vreme kritičnog događaja radio kao policajac u Ripču, a stanica je bila smeštena u krugu nekadašnjeg servisa IMT-a. Tokom juna 1992. godine primljen je veći broj građana – civila s područja Čukova. Bilo ih je oko 120, a zadržani su oko dva meseca. Dok se nalazio u smeni, svedok je video da po zatvorene dolaze vojna policija i bezbednjaci vojnim kamionom TAM 110 i da ih odvoze u grupama od po sedam. Rečeno mu je da su ih odvodili na razgovor, ali se niko od odvedenih nije vratio. Njih je prozivao bezbednjak Ratko Mihailović. Među vojnim policajcima koji su došli po zarobljene prepoznao je Željka Stanarevića, koji je bio grub prema zarobljenima – on se nad njima izživljavao. Oni su ležali na kamionu pokriveni ceradom, a on ih je gazio. Čuo je nakon dva meseca da su bacani u jamu Hrgar, ali se ne seća ko mu je to rekao. Poznao je i neke od zarobljenih, bili su mu ranije radne kolege. Čuo je za nadimak „Pigo“, ali mu nije poznato o kome se radi.⁸³

80 Transkript s glavnog pretresa od 2. juna 2021. godine.

81 *Ibid.*

82 *Ibid.*

83 *Ibid.*



Svedok optužbe Alija Handžić o kritičnom događaju nije imao nikakvih saznanja.⁸⁴

Svedok optužbe Muharem Štrkljević objasnio je da je tokom juna 1992. godine bošnjačko stanovništvo proterivano s područja Kulen Vakufa, te da je došlo do Orašca, a potom do Štrbačkog buka, gde su pripadnici srpskih oružanih formacija odvajali muškarce. Nije mu poznat kriterijum po kom je vršeno odvajanje – pretpostavlja da su izdvajali iz kolone ljude koji su imali na sebi ili delove vojnih uniformi ili koji su izgledali kao pripadnici oružanih formacija. Svedok je odvojen jer je na sebi imao vojnu jaknu. Video je da je tom prilikom izdvojen i Muharem Kurtagić. Izdvojene su vezali žicom, a potom kamionima dovezli do mesta Ripač, gde su zatvoreni u prostorije IMT servisa. U servisu je bilo zatvoreno oko 130–140 ljudi. Sačinjen je spisak svih zatvorenih, pa je 70 zatvorenika nakon 15–16 dana razmenjeno, a među njima je bio i svedok. Pripadnici policije su ušli u prostoriju gde su bili zatočeni i prozvali 70 ljudi, koji su odvedeni u razmenu. Zatvorenici koji su ostali u servisu, njih 60–65, svi su pobijeni u kasnijem periodu. U periodu svedokovog boravka u servisu, u više navrata su vršena odvođenja zatvorenika, obično po dvojice ili trojice, pa je ukupno odvedeno između 12 i 15 zatvorenika, koji se više nisu vratili. Ta odvođenja je vršila policija, tako što bi prozivali osobe koje odvođe. U servis je ulazio ko god je hteo i prebijao je zatvorene. Zapamtio je čoveka po nadimku „Piksi“, koji je nekada bio konobar, i koji je dolazio i tukao zatvorene. Ne poznaje optuženog, kao ni Željka Stanarevića i Sašu Čurguza, a takođe mu nije poznat ni nadimak „Pigo“.⁸⁵

Svedok optužbe Sead Dautović nije imao saznanja o događajima u IMT servisu u Ripču, jer je servis napustio u maju 1992. godine. Kasnije je čuo da su u servisu IMT-a bili zatvoreni ljudi i da su maltretirani. Ne poznaje optuženog, kao ni Željka Stanarevića ni Sašu Čurguza.⁸⁶

26

Svedok optužbe Derviš Čirić o kritičnim događajima takođe nije imao neposrednih saznanja, s obzirom na to da je napustio Ripač 23. maja 1992. godine. Kasnije je saznao da je, nakon njegovog odlaska iz Ripča, u servisu IMT-a formiran logor, da su u njemu bili civili, te da su neki od njih razmenjeni a neki ubijeni. Od preživelih logoraša je čuo da je policajac Slavko Dotlić maltretirao i ubijao logoraše, ali nije mogao da se seti od koga je to tako čuo. Optuženog ne poznaje, ali je od preživelih logoraša čuo da je optuženi vršio progon u logoru. Poznaje Sašu Čurguza, zna da je bio na području Ripča, a za njega je takođe čuo da se okrutno odnosio prema logorašima.⁸⁷

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv

84 Transkript s glavnog pretresa od 15. septembra 2021. godine.

85 *Ibid.*

86 *Ibid.*

87 *Ibid.*



optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Nepotrebna anonimizacija optužnice

Tužilaštvo za ratne zločine je na svom sajtu objavilo optužnicu koju je podiglo protiv Dragana Dopuđe, anonimizovanu tako da je umesto imena optuženog navelo da se radi o osobi A. A.⁸⁸ Takva anonimizacija je bila potpuno nepotrebna jer su se podaci o optužnici, s punim imenom i prezimenom optuženog, nalazili, kao već objavljeni podaci, na sajtu Suda BiH pre no što je TRZ podiglo optužnicu.⁸⁹

88 Optužnica TRZ KTO 6/20 od 15. 12. 2020. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/2021-07/kto_6_20_cir.pdf, pristupljeno 3. decembra 2021. godine.

89 Predmet Suda BiH broj S1 1 K 017818 14 Kro – Dragan Dopuđa.



III. Predmet Brod na Drini⁹⁰

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 2. februar 2021.	
Datum početka suđenja: 6. jun 2021.	
Postupajući tužilac: Ognjen Đukić	
Optuženi: Danko Vladičić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Mirjana Ilić (predsednica veća) sudija Zorana Trajković sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 1	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 5
Rang optuženih: bez čina	Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 2
Broj žrtava: 2	Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 3
Broj ukupno ispitanih svedoka: 3	Broj ukupno ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

28

⁹⁰ Predmet Brod na Drini, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/brodnadrini.html>, pristupljeno 14. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Optužnica

Optuženi Danko Vladičić se tereti da je 18. avgusta 1992. godine u noćnim satima, u mestu Brod na Drini (opština Foča, BiH), naoružan vojničkom puškom i namazan crnom bojom po licu, ušao u stan u kom su živeli bračni par Ramo i Tima Vranjača i ubio ih ispalivši u njih dva hica iz puške.⁹¹

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi Danko Vladičić negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti, navodeći da je u tom periodu bio u Beogradu. Objasnio je da se iz Broda na Drini 1986. godine preselio u Beograd, te da je, po izbijanju oružanih sukoba u BiH, u periodu od aprila do juna 1992. godine boravio u Brodu, nastojeći da nagovori roditelje da dođu u Beograd. Tokom rata nije pripadao nijednoj oružanoj formaciji. Nakon odlaska u junu 1992. godine, u BiH nije dolazio sve do 1995. godine. Poznaje bračni par Vranjača – radi se o nekadašnjim komšijama iz susedne zgrade, sa čijim sinom Šefikom je odrastao. Naselje Brod na Drini je prigradsko radničko naselje Foče koje je bilo mešovitog nacionalnog sastava, i u kom su se ljudi poznavali. Zgrade u naselju u kojima su živeli u stvari su bile barake sa po četiri stana. Prvi komšija bračnog para Vranjača bio je Miodrag Đajić, zvani Pušo. Poznato mu je da je bio alkoholičar i da je bio naoružan. Od roditelja je kasnije čuo da se Pušo ubio. Tokom boravka u Brodu 1992. godine, vidao je Šefika Vranjaču. Tada je u mestu bilo mnogo paravojske – neki od njih su bili iz Crne Gore, a bila je tu i „Garda“. Oni su pravili probleme bošnjačkom stanovništvu. Među stanovništvom se osećala tenzija, mnogi Bošnjaci su već bili napustili mesto. Za ubistvo bračnog para Vranjača saznao je 1995. godine u Beogradu. Poznaje zaštićenu svedokinju, s njom nikada nije bio u sukobu i nije mu poznato iz kog razloga ga tereti.⁹²

29

Svedoci u postupku

U 2021. godini održana su dva sudeća dana, tokom kojih su ispitana ti svedoka, dok su tri puta suđenja odlagana.

Svedokinja/oštećena, ćerka Rame i Time Vranjače, navela je da optuženog poznaje iz perioda kada je živela u Brodu na Drini, iz kog je otišla 1983. godine u Crnu Goru. On je pre rata bio agresivna osoba i svi su ga se plašili. Voleo je da se potuče, svi su u komšiluku znali da se bavi sitnim krađama i prevarama i da je koristio „neke supstance“ (mислеći na drogu). Čula je priče da je optuženi ubio njene roditelje i da je u tome učestvovao i njihov komšija Pušo, koji to nije mogao da podnese, pa se posle ubio. Svedokinji su indirektno javili, oko mesec dana pre ubistva roditelja, da ih skloni jer više nisu sigurni. To joj je javio prvi komšija Mijo Đajić. Roditelji nisu hteli da idu jer je otac bio bolestan, i ostali su kao jedini Muslimani u mestu. Prethodno su komšije, u aprilu 1992. godine, pomogle njenom bratu

91 Optužnica KTO 1/21 od 2. februara 2021. godine, dostupno na https://tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/2021-07/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_%D0%91%D1%80_1_21_%D0%A4%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE_anonimizacija.pdf, pristupljeno 14. decembra 2021. godine.

92 Transkript s glavnog pretresa od 3. juna 2021. godine.



Šefiku da napusti mesto i dođe kod nje u Risan. On se bojao za svoj život jer su u mestu bili pripadnici raznih paravojski, a on je bio vojno sposoban muškarac Musliman. Svedokinjinim roditeljima niko nije smeo da priđe jer su se ljudi bojali. To su joj pričale komšije, čija imena ne želi da pominje pred optuženim zbog njihove bezbednosti. Za smrt svojih roditelja je čula od prijateljice, koja je došla da joj to lično kaže. Ni danas niko od komšija ne želi da joj kaže istinu o stradanju roditelja, jer se plaše optuženog.⁹³

Svedok optužbe Aleksandar Vasiljević nije imao neposrednih saznanja o kritičnom događaju, ali mu je poznato da se pričalo da je optuženi ubio bračni par Vranjača.⁹⁴

Ispitan je i zaštićeni svedok S1, tokom čijeg ispitivanja je javnost bila isključena.⁹⁵

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

30

93 *Ibid.*

94 Transkript s glavnog pretresa od 8. oktobra 2021. godine.

95 *Ibid.*



IV. Sanski Most II⁹⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 25. mart 2021.	
Datum početka suđenja: 28. jun 2021.	
Postupajući tužilac: Snežana Pavlović Pejić	
Optuženi: Branko Basara i Nedeljko Aničić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vinka Beraha Nikićević sudija Vera Vukotić
Broj optuženih: 2	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 4
Rang optuženih: visokorangirani	Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 3
Broj žrtava: 287	Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 2
Broj ukupno ispitanih svedoka: 2	Broj ukupno ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

31

⁹⁶ Predmet Sanski Most II, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/sanski_most-II.html, pristupljeno 14. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Optužnica

Optuženi se terete da su u saizvršilaštvu izvršili krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva na način da su, za vreme oružanog sukoba u tadašnjoj Republici Bosni i Hercegovini, optuženi Branko Basara, kao komandant 6. sanske brigade VRS, i Nedeljko Aničić, kao komandant štaba TO opštine Sanski Most, oba članovi Kriznog štaba opštine Sanski Most, kršili pravila međunarodnog humanitarnog prava tako što su jedinice koje su im bile podređene učestvovala u oružanim napadima na naselja koja nisu bila naseljena srpskim stanovništvom (a u nameri raseljavanja), ubistvima, protivpravnim zatvaranjima, napadima na civile i civilna naselja, fizičkim povređivanjem. Optuženi su bili u stanju uračunljivosti, bili su svesni da aktivnostima njihovih jedinica mogu biti izvršena krivična dela i na to su pristali, pa su tako njihove podređene jedinice izvršile:

1. **protivpravna zatvaranja i fizičko povređivanje** 25. 5. 1992. godine, kada je policija u sadejstvu s jedinicama SOS-a i drugim jedinicama vojske 6. sanske brigade počela hapšenje po kućama civila muslimanske i hrvatske nacionalnosti koji su bili opštinski funkcioneri, politički aktivisti SDA, intelektualci iz Sanskog Mosta, među kojima i A. B., A. V., A. G., A. D., A. Đ., A. E., A. Ž., A. Z., A. I., A. J., A. K., A. L., A. Lj., A. M., koji su dovedeni u prostorije Stanice javne bezbednosti, gde su podvrgnuti ispitivanju, a nakon što je vojska uhapsila prvog predsednika Stranke demokratske akcije A. N., odvela ga u selo Magarica, u komandu 6. sanske brigade, gde je bio pretučen, a potom odveden u radio-stanicu „Sana“, gde mu je naredeno da čita već pripremljen tekst u kom „priznaje“ da su mu oči otvorili oficiri i vojnici srpskih oružanih snaga i da su za svu tugu i bol nanesenu muslimanskom narodu isključivo krivi Muslimani koji nisu imali sluha da pruže ruku srpskom narodu koji je svoju velikodušno pružao, kojim tekstom je pozvao Muslimane da se predaju srpskoj vojsci i da predaju sve ilegalno i legalno naoružanje srpskim vlastima, kao i da ne nasedaju na priče muslimanskih i hrvatskih ekstremista, jer će to dovesti do masovnog stradanja neležnog naroda, te je nakon pročitano teksta odveden u Stanicu javne bezbednosti, gde je s drugima zatvoren u pritvorsku jedinicu i gde su neki od njih psihički i fizički zlostavljani, premeštani, držani i premlaćivani u garažama zvanim „Betonirka“ i ponovo vraćani u Stanicu javne bezbednosti, da bi do avgusta 1992. godine bili prebačeni u logor na Manjači, svi osim verskih službenika – A. J. i A. K. – koji su ostali zatočeni u Stanici javne bezbednosti, a koji su potom ubijeni i čija tela su ekshumirana i identifikovana na lokalitetu „Lugovi – Trnava“;
2. **napad na civilno stanovništvo i civilno naselje**, kada su u toku noći 26. 5. 1992. godine, nakon što su se artiljerijske jedinice 6. sanske brigade stacionirale na rejonu Magarica, Dabra i Kruhara, a 1. i 4. pešadijski bataljon blokirali naselja Mahala, Otoka i Muhići, na način da su raspoređeni duž magistralnog puta Ključ–Prijeđor i desnom obalom reke Sane, suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava 7, 8, 9, 13 i 14, uz IV hašku konvenciju o zakonima i običajima rata na kopnu iz 1907. godine, otpočeli artiljerijski napad s lokaliteta Magarica i Dabra na blokirana nebranjena naselja Muhići, Otoka i Mahala, u kojima se nalazilo civilno



stanovništvo i koji je trajao najmanje 12 sati, kojom prilikom su privatne kuće i drugi civilni objekti zapaljeni, a civilno stanovništvo, zbog straha za svoje živote, prisiljeno da se skriva i boravi u podrumskim prostorijama svojih kuća sve do ulaska pešadije;

3. **protivpravna zatvaranja i fizičko povređivanje** 27. 5. 1992. godine, nakon što su jedinice 6. sanske brigade i interventne jedinice „Crnog Đorđa“ i Srpskih odbrambenih snaga (SOS) ušle u naselja Mahala, Muhići i Otoka i otpočele pretrese kuća, iz kojih su bez razloga i nezakonito isterivale zatečene civile, decu, žene i muškarce, prisiljavale ih, pod pretnjom vatrenim oružjem, da se moraju kretati prema Dašićima i Krkojercima, kao mestima određenim za skupljanje stanovništva, gde su držani pod stražom naoružanih vojnika, bez hrane i vode celi dan, a odatle prevezeni i nezakonito zatvoreni u prostorije Osnovne škole „Narodni front“ i Sportske dvorane, koje su pretvorene u zatočeničke objekte, kojom prilikom je isterano iz svojih kuća i zatvoreno gotovo svo stanovništvo Mahale, Muhića i Otoke, a civili A. Nj. i A. O., koji su se na putu prema Dašićima izdvojili iz kolone ubijeni su – tela su ekshumirana i identifikovana u masovnoj grobnici „Greda I“;
4. **ubistva** 27. 5. 1992. godine, kada je prilikom pretresa, isterivanja stanovništva i odvođenja prema sabirnim centrima grupa vojnika ispred kuće (...) ubila A. P., a nakon što su u kući pronašli i iz skloništa isterali zatečene civile, u njih su pucali iz automatske puške i ubili A. R., A. S., A. T., A. Č., A. U., A. F., A. H. i njegovu gravidnu suprugu A. C., čija tela su ekshumirana i identifikovana u masovnoj grobnici „Greda I“;
5. **ubistva i protivpravna zatvaranja**, kada je 27. 5. 1992. godine, u naselju Otoka, naoružana grupa vojnika nezakonito lišila slobode civile A. Č. i A. Đ., dovela ih do kuće A. Š., gde su iz kuće isterali sve zatečene civile, nakon čega je jedna grupa vojnika A. Š., njegovu suprugu i snahu odvela u pravcu Krkojevaca, a druga grupa vojnika odvela i ubila civile A. Č., A. Đ. i B. A., koji su ekshumirani i identifikovani u masovnoj grobnici „Greda I“;
6. **napad na civilno stanovništvo i civilno naselje**, kada je 31. 5. 1992. godine artiljerija 6. sanske brigade, stacionirana kod Osnovne škole u Kljercima, suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava 7, 8, 9, 13 i 14, uz IV hašku konvenciju o zakonima i običajima rata na kopnu iz 1907. godine, otpočela neselektivno granatiranje nebranjenih civilnih sela Vrhpolje i Hrustovo, koja su se već nalazila u okruženju naoružanih i za napad spremnih vojnika, kojom prilikom je veliki broj porodičnih kuća i pratećih objekata zapaljen i porušen, što je nateralo civile da zbog straha za svoje živote zaklon potraže u podrumskim prostorijama i garažama, sve dok u sela nije ušla pešadija;
7. **ubistva** 31. 5. 1992. godine, nakon što je vojska ušla u nebranjeno selo Hrustovo, kada su u garažu koja se nalazila u kući (...), gde je bilo skriveno oko 37 civila, uglavnom žena i dece, ubacili eksplozivnu napravu od čije eksplozije su ubijeni B. G., B. D., B. Đ., B. E., B. T., dete B. Z., B. I., B. J., dete B. K., B. L., B. Lj., B. M., B. N., B. Nj., B. O., B. P., B. R., B. S., B. T. i B. Č., koji su ekshumirani i identifikovani u masovnoj grobnici „Hrustovo I – Kukavice“;



8. **ubistva i protivpravna zatvaranja**, kada je 31. 5. 1992. godine, nakon što je ušla u nebranjeni zaseok Begići, vojska sve zatečeno civilno stanovništvo dovela pred kuću B. U., gde su žene i decu zatvorili u kuću, a muškarce povelu preko njive zvane Vinogradine prema Vrhpoljskom mostu, da bi dolaskom do klanice pored mosta na reci Sanici, V. V. ubio civile B. F. i B. H., dolaskom na raskršnicu u Vrhpolje ubio civila B. U., na magistralnom putu prema Sanskom Mostu ubio civila B. C., dolaskom na Vrhpoljski most ubio civila B. Č., a s drugim vojnicima na Vrhpoljskom mostu ubijao civile tako što su im naredili da se skinu i skaču s mosta, te, dok su padali u vodu, pucali u njih i ubijali ih, a među njima i B. Đ., B. Š., V. A., V. B., V. G., V. D., V. Đ., V. E., V. Ž., V. Z., V. I., V. J., V. K. i V. L., koji su ekshumirani i identifikovani u masovnoj grobnici „Vrhpoljski most I i II“;
9. **ubistva**, kada je 1. 6. 1992. godine, nakon što su se stanovnici Hrustova okupili na Keranjskom groblju radi sahrane poginulih u garaži porodice (...), artiljerija 6. sanske brigade počela granatirati, zbog čega su se sklonili u obližnju kuću, vlasništvo V. Lj., nakon čega ih je opkolila vojska i ispred kuće odvojila žene od muškaraca, a nakon što su dovedeni i drugi muškarci iz sela, njih oko 100, svi su odvedeni na Vrhpoljski most, gde su ih razdvajali po grupama, pa su tako:
- a) njih oko 25, među kojima su bili i V. M., V. N., V. Nj., V. O., V. P., V. R., V. S., V. T., V. Č., V. U., V. E., V. H., V. C., V. Č., V. D., V. Š., G. A., G. B., G. V., G. D., G. Đ. i G. E., odveli u pravcu Tomine i ubili, a njihova tela su ekshumirana i identifikovana u masovnoj grobnici „Tomina – Markovići“;
- b) njih preko 20, među kojima su bili i G. Ž., G. Z., G. I., G. J. i G. K., odveli prema Tomini – Gornjoj Tramošnji i ubili, a njihova tela su ekshumirana i identifikovana u masovnoj grobnici „Gornja Tramošnja – Jankov Do“;
10. **protivpravna zatvaranja**, kada su njih preko 20 odveli pred Stanicu javne bezbednosti i predali policiji, koja ih je zatvorila u garažu zvanu „Betonirka“, a među zatvorenima su bili i G. L., G. Lj., G. M., G. N., G. Nj., G. O., G. P., G. R., G. S., G. T., G. Č., G. U., G. F., G. H., G. C., G. Č., G. Ž., G. Š. i D. A., gde su premlaćivani i izgladnjivani, da bi avgusta 1992. godine, s drugima iz zatočeničkih objekata Sanskog Mosta, bili transportovani u logor „Manjača“ na Manjači;
11. **ubistva, protivpravna zatvaranja i raseljavanje**, kada 1. 6. 1992. godine u Hrustovu vojnici isteruju iz kuća civile i pod pretnjom oružja vode ih u pravcu Sanskog Mosta, da bi dolaskom na Vrhpoljski most razdvojili muškarce od žena i dece, koje su sproveli u selo Tomina, a potom u zatočenički objekat „Kring“ u Sanskom Mostu, odakle su ih proterali s teritorije opštine, a muškarce ubili, među njima i D. B., D. V., D. G., D. Đ., D. E., D. T. i D. Z., čija tela su ekshumirana i identifikovana u masovnoj grobnici „Vrhpoljski most – II“;
12. **ubistva**, kada su 1. 6. 1992. godine u Hrustovu, nakon što su D. I. i D. J., s medicinskom sestrom D. K., pušteni od strane vojske koja se nalazila u selu da svojim putničkim vozilom prevezu u Dom zdravlja u Sanski Most ranjene D. L. i dete D. Lj., kojom prilikom su povezli i



decu D. K., te dolaskom na Vrhpoljski most zaustavljeni od strane vojnika koji su se nalazili na Vrhpoljskom mostu, isterani iz vozila koje im je oduzeto, te su žene i deca, u pratnji zatečenog doktora, odvezeni u Dom zdravlja, a D. I. i D. J. zadržani i ubijeni, a njihova tela su ekshumirana i identifikovana u masovnoj grobnici „Vrhpoljski most II“;

13. **ubistva i protivpravna zatvaranja**, kada u periodu od 31. 5. 1992. godine do 4. 6. 1992. godine u selu Hrustovo vojska nastavlja s pretresom kuća i „čišćenjem terena“, kojom prilikom zatečeno civilno stanovništvo isteruje iz kuća, te jedan broj odvodi u zatočeničke objekte u Sanskom Mostu, a preko 50 civila ubija na različitim lokacijama u selu; među tim civilima su i D. M., D. N., D. Nj., D. O., D. P., B. S., D. R., B. Nj., D. S., B. P., D. T., D. Č., D. U., D. F. i B. R., koji su ekshumirani i identifikovani u masovnoj grobnici „Hrustovo – I“, te D. H., D. C., D. Č., Z. Ž., D. Š., Đ. A., Đ. B., Đ. V., B. G., Đ. G., B. Č., Đ. D., Đ. E., Đ. T., koji su ekshumirani i identifikovani iz pojedinačnih grobnica u selu, Đ. Z., Đ. I., Đ. J., Đ. K., Đ. L., Đ. Lj., Đ. M., Đ. N., Đ. Nj., Đ. O., Đ. P., Đ. R., Đ. S., Đ. T., Đ. Č., Đ. U., Đ. F., Đ. H., Đ. C. i Đ. Č., koji su ekshumirani i identifikovani iz masovne grobnice „Vrhpolje – polje“;
14. **ubistva i protivpravna zatvaranja**, kada nakon granatiranja 31. 5. 1992. godine vojska ulazi u selo Vrhpolje, gde vrši pretrese i pod pretnjom oružjem iz kuća i mesta na kojima su se skrivali isteruje sve zatečeno civilno stanovništvo i, pošto ga okuplja u centru sela, naređuje da selo moraju napustiti i ići u pravcu Tomine, a pre polaska kolone sa zaprežnih kola su izdvojili i odmah počeli udarati kundacima po svim delovima tela E. Ž., E. Š., G. Č., E. A., E. B., E. V. i E. G., koje su, nakon što su isterani stanovnici napustili selo, ubili i čija tela su ekshumirana i identifikovana u masovnoj grobnici „Gornja Tramošnja – Jankov Do“;
15. **ubistva**, kada su 31. 5. 1992. godine iz kolone civila iz sela Vrhpolja, koja se kretala u pravcu sela Tomina, nakon što su kolonu zaustavili na Vrhpoljskom mostu, vojnici izdvojili 7 muškaraca civila, od kojih su E. D., E. Đ., E. T., E. Z. i E. I. ubili i čija tela su pronađena u masovnoj grobnici „Gornja Tramošnja – Jankov Do“, a telo E. J. u grobnici „Vrhpoljski most – III“, dok se civilu E. K. od tada gubi svaki trag;
16. **protivpravna zatvaranja i raseljavanja** 31. 5. 1992. godine, nakon što su po nalogu vojske zatečeni civili sela Vrhpolja, koji su isterani iz svojih kuća, osim izdvojenih muškaraca u selu i na Vrhpoljskom mostu, bez prtljaga koji se nalazio u kolima, isterani u selo Tomine, gde su bili prisiljeni, potpuno obespravljeni, boraviti oko mesec dana, da bi ih 5. 7. 1992. godine proterali iz Tomine u zatočenički objekat Hala „Kringa“ u Sanskom Mostu, a odatle kamionima u Trnopolje u Prijedoru, odakle su teretnim vozom transportovani za Doboj i gde im je naređeno da pešače u pravcu Gračanice, do teritorije pod kontrolom Armije BiH;
17. **ubistva** – kada nakon 31. 5. 1992. godine pa nadalje vojska i dalje vrši pretrese i čišćenje po selu Vrhpolje, da bi pronađene i otkrivene muškarce civile ubili, među kojima i V. Lj., E. L., E. Lj., E. M., E. N. i E. Nj., koji su ekshumirani i identifikovani u pojedinačnim grobnicama u selu Vrhpolje;



18. **ubistva** – kada je 25. 6. 1992. godine vojska, nakon što je ponovo vršila pretres i pregled terena sela Hrustovo i Vrhpolje, došla u zaselak Kenjare, gde je sve zatečeno civilno stanovništvo isterala iz kuća na sredinu sela i odvojila muškarce od žena i dece, pa žene i decu puštaju kućama, a muškarce odvođe u kuću (...) u Kljevcima, da bi ih sutradan, 26. 6. 1992. godine, odveli na lokalitet Kasapnice, zatvorili ih u kuću (...), u koju su počeli ubacivati bombe i pucati u nju iz vatrenog oružja, a potom su je zapalili, kojom prilikom su ubili E. O., E. P., E. R., E. S., E. T., E. Ć., E. U., E. F., E. H., E. C., E. Č., E. D., E. Š., T. A., T. B., T. V., T. G. i T. D., dok su svedok T. Đ. i T. E. uspele pobeći kroz prozor, da bi vojska Ž. T. pronašla i predala u Stanicu javne bezbednosti, od kada mu se gubi svaki trag;
19. **napad na civilno stanovništvo i civilno naselje**, kada je, u periodu od 23. 7. 1992. godine do 25. 7. 1992. godine, artiljerija 6. sanske brigade, suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava 7, 8, 9, 13 i 14, uz IV hašku konvenciju o zakonima i običajima rata na kopnu iz 1907. godine, vršila neselektivno granatiranje nebranih sela Stari Majdan, Stara Rijeka i Briševo, koja su se nalazila u okruženju vojnika 6. sanske brigade i 5. kozarske brigade iz Prijedora, kojom prilikom su privatne kuće i drugi civilni objekti zapaljeni, što je nateralo civile da zbog straha za svoje živote borave u neuslovnim prostorijama, sve dok ih nije isterala pešadija 6. sanske brigade, koja je ušla u sela;
20. **ubistva**, kada je od 23. 7. 1992. godine do 25. 7. 1992. godine, vojska 6. sanske brigade otpočela pešadijski napad na nebranih sela Briševo, Stara Rijeka i Stari Majdan, kojom prilikom su palili kuće i isterivali civilno stanovništvo iz kuća, vršili pretrese i oduzimanje lične imovine, te zatečeno stanovništvo premlaćivali i psihički i fizički zlostavljali i na različite načine mučili i ubili civile muškarce i žene, među kojima su i Ž. Z., Ž. I., Ž. J., Ž. K., Ž. L., Ž. Lj., Ž. M., Ž. N., Ž. Nj., Ž. O., Ž. P., Ž. R., Ž. S., Ž. T., Ž. Ć., Ž. U., Ž. F., Ž. H., Ž. C., Ž. Č., T. Ž., Ž. Š., Z. A., Z. B., Z. V., Z. G., Z. D., Z. Đ., Z. E., Z. T., Z. I., Z. J., Z. K., Z. L., Z. Lj., Z. M., Z. N., Z. Nj., Z. O., Z. P., Z. R., Z. S., Z. T., Z. Ć., Z. U., Z. F., Z. H., Z. C., Z. Č., Z. D., Z. Š., I. A., I. B., I. V., I. G., I. D., I. Đ., I. E. i I. Ž., koji su ekshumirani i identifikovani u pojedinačnim grobnicama u Briševu i Staroj Rijeci, kao i I. Z., I. J., I. K., I. L., I. Lj., I. M., I. N., I. Nj. i I. O., ekshumirani i identifikovani u masovnoj grobnici „Stari Majdan – Stara Rijeka“;
21. **protivpravna zatvaranja** – najmanje 25. 7. 1992. godine u selu Briševo, dok je vojska koja je ušla u selo ubijala, palila kuće, isterivala iz kuća, te premlaćivala i psihički i fizički zlostavljala stanovništvo, muškarce isterane iz kuća ili uhvaćene u šumi i drugim mestima na kojima su se zbog straha za život skrivali uhvatili te odveli i zatvorili u zatočenički objekat „Kring“ u Sanskom Mostu, gde su oko mesec dana boravili na golom betonu, bez osnovnih uslova za život, i gde su ispitivani i premlaćivani, među kojima i I. P., I. R., I. S., I. T., I. Ć., I. U., I. F., I. H., I. C., I. Č., I. Dž., I. Š., J. A. i J. B.;
22. **ubistva** – 1. 8. 1992. godine, vojska je nastavila s pretresom muslimanskih sela na levoj obali reke Sane, pa je, dolaskom u selo Lukavice, isterala sve zatečeno civilno stanovništvo iz kuća, gde su odvojili muškarce od žena i dece, a potom 14 civila muškaraca porodice (...) odveli nadomak sela i



ubili, među kojima J. V., J. G., J. D., J. Đ., J. E., J. Ž., J. Z., J. I., J. K., J. L., J. Lj., J. M., J. N. i J. Nj., koji su ekshumirani i identifikovani u masovnoj grobnici „Lukavice“.⁹⁷

Odbacivanje optužnice protiv optuženog Nedeljka Aničića

Sudsko veće odbacilo je optužnicu protiv Nedeljka Aničića nakon što je stalni sudski veštak dr Zoran Stanković naveo da je Komisija veštaka obavila medicinsko veštačenje optuženog Aničića, za kog je utvrdila da je trajno procesno nesposoban zbog svog zdravstvenog stanja, imajući u vidu i da je star 94 godine.⁹⁸

Iznošenje odbrane optuženog Branka Basare

Optuženi Branko Basara negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Objasnio je da ga je Krajiški korpus u oktobru 1991. godine postavio za komandanta 6. sanske brigade VRS. Tada je bio u penziji, po činu pukovnik. Između njega, kao komandanta brigade, i političkog rukovodstva Sanskog Mosta dolazilo je do sporova. Nije bilo kasarne, pa su borci bili kod svojih kuća, i za svaki zadatak je morao da vrši mobilizaciju. Kada je brigada 3. aprila 1992. godine došla na područje Sanskog Mosta, bila je razmeštena po srpskim selima, a štab komande je bio u mestu Lušci Palanka. Zadatak brigade je bio da sprečava međuetničke sukobe stanovništva. S Nijazom Halilovićem, koji je u to vreme bio kapetan u TO, obišao je sva okolna muslimanska sela i oni su obećali da vojsku neće napadati, i tako je bilo sve dok u Sarajevu nije napadnuta kolona JNA. Tada je iz Krajiškog korpusa dobio naređenje da se izvrši razoružavanje stanovništva u muslimanskim selima. Po dobijanju naređenja, pozvao je sve viđenije ljude iz tih sela, obavestio ih o obavezi razoružavanja i dao im rok od 10 dana da to učine tako što će oružje predati MUP-u ili najbližoj vojnoj jedinici. Ubrzo je od MUP-a dobio informaciju da se to skoro uopšte ne čini. Odlučio je da se izvrši razoružavanje, i tako je i učinjeno, a da niko nije uhapšen niti privođen. Problem je bilo naselje Mahala u Sanskom Mostu. Tu je bilo „ekstrema“ koji su bili naoružani i oni su razmenjivali vatru s ranije formiranim SOS-om (Srpske odbrambene snage), koji se nalazio na drugoj obali Sane. Pre nego što se krenulo u razoružavanje, preko svih sredstava informisanja dato je obaveštenje da se žene, deca i stariji ljudi sklone, odnosno da izađu iz naselja u roku od tri sata. Kada je njegova jedinica krenula prema Mahali, gađani su minobacačima. Mahala nije granatirana jer se radi o uskom naselju. Delovalo se „osama“ i „zoljama“. Većina ekstremista se izvukla prema šumi Golaja, gde je bio centar za obuku „Zelenih beretki“. Akcija je trajala oko sat i po, nakon čega su se vojnici vratili u svoj rejon. Jedinica nikoga nije zarobljavala niti hapsila. Posle jedinice, u naselje je trebalo da uđe civilna policija. Šta se dešavalo nakon što se njegova jedinica povukla, optuženom nije poznato.

Sledeća akcija u kojoj je učestvovala njegova jedinica bila je u mestu Hrustovo. Komandant bataljona, koji je išao prema Hrustovu, prišao je optuženom sa 18 muslimanskih mladića koji su hteli da se

37

97 Optužnica KTO 2/21 od 25. marta 2021. godine, dostupno na https://tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/2021-07/kto_2_21_%D0%90%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%B7.pdf, pristupljeno 14. decembra 2021. godine.

98 Transkript s glavnog pretresa od 28. juna 2021. godine.



pridruže jedinici. Ti momci su ostavljeni u jednoj kući sa četiri borca da ih čuvaju od pripadnika paravojnih jedinica. U međuvremenu je taj bataljon napadnut i u tom napadu su poginula dva vojnika. Revoltirani pogibijom saboraca, vojnici koji su čuvali mladiće ubili su njih 17. Nije tačno da su na tu kuću bacane bombe, jer ih borci nisu ni imali. Četiri vojnika koja su ubila ove mladiće odmah su uhapšena i oni su osuđeni. Istog dana kod Vrhpoljanskog mosta izdvojeno je 16 Muslimana – njima je naredeno da skaču s mosta i u njih su pucali. Nije mu poznato ko ih je ubio jer su do dolaska boraca optuženikove jedinice počinio pobjegli.

Optuženi je dobio zadatak da razoruža „Zelene beretke“ koje su se nalazile u šumi Golaja. Šuma je opkoljena u toku noći. Dva pijana borca iz njegove brigade su zarobljena, pa su „Zelene beretke“ pozvale komandanta bataljona da dođe na pregovore ukoliko želi da ih spase. Zarobili su tom prilikom i komandanta bataljona, koji je kod sebe imao plan veze, pa je kapetan Avdić javio da se vojska raspušta jer je akcija završena. Prihvaćeno je da se „Zelenim beretkama“ omogući nesmetan prolaz iz tog područja prema Bihaću. Zarobljeno je još 10 boraca iz optuženikove brigade. Na pregovore oko prolaska „Zelenih beretki“ došao je Avdić, pa je traženo da oni predaju oružje pre odlaska u Bihać. Formirana je kolona, a optuženi je spremio i obezbeđenje kolone. Pozvao je i UNPROFOR, pa su i oni došli, s tri predstavnika. U formiranoj koloni je bilo 146 pripadnika „Zelenih beretki“, i oni su u pratnji UNPROFOR-a bezbedno stigli u Bihać.

38

Optuženi je takođe objasnio da je on bio mirnodopski komandant i da nije imao pritvor čak ni za svoje borce, te da nikoga nije zatvarao. Trudio se da preduzme sve kako bi se sprečili zločini. Ukazao je da se u optužnici navode događaji iz mesta koja se nalaze na desnoj obali Sane, a na tom području njegova jedinica nikada nije vršila razoružavanje. To su na tom području radile neke opštinske strukture i pripadnici SOS-a, nad kojima nije imao nikakvih ovlašćenja. Po traženju članka SDA, preselio je jedinicu u Lušci Palanku. Takođe je pomogao da se iz objekta u kom se nalazila muslimanska policija svi bezbedno udalje, jer je dobio najavu da će objekat biti napadnut. Oni su svi bezbedno prešli na drugu obalu Sane.

Ocenio je da je optužnica pripremana za Haški tribunal, da bi se dokazalo da je u Sanskom Mostu izvršen genocid. Stoga su Muslimani pravili masovne grobnice tako što su sve umrle i poginule s drugih lokacija donosili i sahranjivali u masovnu grobnicu da bi je prikazali kao masovnu grobnicu civila. Kako im to ni Haški tribunal nije prihvatio, tada su nastojali da po svaku cenu nađu nekog odgovornog. Sa optuženim Aničićem nije nikada sarađivao, nije s njim „ni kafu popio“.

Napomenuo je da nije bio član Kriznog štaba – to je osmišljeno kako bi ga nekako povezali s teritorijom i na tome zasnovali njegovu navodnu odgovornost. Nije bio odgovoran za teritoriju, nije dobijao nikakve naredbe, niti je uopšte i mogao postupati po naredbama Kriznog štaba. Nijedan njegov izveštaj nije upućen Kriznom štabu, nego je sve slao nadređenom Krajiškom korpusu, i samo je njihove naredbe izvršavao.

Nijaz Halilović je uhapšen po odluci srpskog političkog rukovodstva opštine. U to vreme je bio u Beogradu. Nijazov otac je došao iz Austrije, doneo njegov pasoš i novac za put, pa mu je obećao da će



izvući Nijaza i poslati ga za Austriju. Intervenirao je kod generala Talića, pa je po njegovom naređenju iz Manjače izveo Nijaza i jednog doktora. Poveo ih je prema Srbiji, Nijaza u policijskoj uniformi. Na granici nisu hteli da puste doktora kao Muslimana koji je vojno sposoban, ali je ipak uspeo da ih prevede preko granice. Nijazu je dao civilno odelo, kao i novac i pasoš koje mu je otac ostavio, i on je otišao za Austriju. Napominje da ga optužnica tereti za iseljavanje, a on je samo ova dva čoveka izveo iz Bosne.

Naredbe za hapšenje Muslimana izdavao je predsednik opštine, koji je u isto vreme bio i predsednik Kriznog štaba. To je bio Nedeljko Rašula. Nikakvih akcija njegova jedinica nije imala s MUP-om. Stanica javne bezbednosti je mogla samostalno da donosi odluke, pa optuženom nije poznato gde su ljudi zatvarani i odvođeni. Ako su SOS ili TO nešto radile, o tome ga nikada nisu obavestavali. U svim akcijama koje su preduzimane u mestima na desnoj obali Sane nije učestvovala njegova brigada, nego opština, TO i SOS ili neki samozvani „specijalci“ koji nisu pripadali nikome.

Njegova brigada učestvovala je jedino u borbama u Mahali i Hrustovu, te u šumi Golaja na području Sanskog Mosta. Poznato mu je da je postojao logor „Manjača“, jer je otišao u njega da izvuče Nijaza.⁹⁹

Svedoci u postupku

U izveštajnom periodu održana su tri sudeća dana, tokom kojih su ispitana dva svedoka.

Svedok optužbe Adil Draganović je pre izbijanja oružanih sukoba s porodicom živeo u Sanskom Mostu i bio predsednik suda. Po izbijanju oružanih sukoba smenjen je s te funkcije i otišao je kod roditelja. Bio je veoma uplašen jer je dobio pretnje smrću, pa je iz grada sklonio suprugu i decu. Uhapšen je 25. maja 1992. godine i poslat u logor na Manjači. Uhapsili su ga vojnici. U logoru je ostao do decembra 1992. godine. Jednom je pretučen dok je bio u Sanskom Mostu, a tokom boravka u logoru je maltretiran – tukli su logoraše svaki dan. Poznaje optuženog, seća se da je došao kao dobrovoljac, bio je komandant, vidao ga je na skupovima Lige mira, poseduje njegov dnevnik i izveštaje. Optuženi je smenjivao i proterivao ljude, hvalio se da je očistio mesto od Muslimana. Od čoveka koji je preživeo ubijanja na mostu čuo je o tim ubistvima. Nakon rata vodio je istragu, pa je utvrdio da je okrivljeni komandovao napadom na Sanski Most. Dok je bio zatvoren u Sanskom Mostu, i sam je čuo granate – tom prilikom zapaljena je i njegova kuća sa ostalim kućama koje su zapaljene u naselju Mahala. Optuženi se lično preko radija obraćao i hvalio se svojim uspesima. Čovek koji je takođe bio pritvoren rekao mu je da mu je optuženi Basara našao arsenal oružja u kući. Optuženi je na sastancima govorio da rata neće biti, ali je to govorio samo da bi stekao poverenje Bošnjaka, koje je u stvari prevario. Vojska je imala faktičku vlast u Sanskom Mostu.¹⁰⁰

Svedok optužbe Dragan Majkić bio je načelnik Stanice javne bezbednosti u Sanskom Mostu do 1. maja 1992. godine. Tokom marta 1992. godine došlo je do pogoršanja bezbednosne situacije u gradu pa je optuženom, kao komandantu 6. sanske brigade, uputio dopis s molbom da dođe u grad jer je

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Transkript s glavnog pretresa od 17. septembra 2021. godine.



međunacionalni sukob stanovništva neizbežan. Brigada je došla 6. aprila, u samom gradu vojske nije bilo, ona je bila udaljena od grada 15 kilometara, a štab joj je bio u mestu Luči Palanka.

Trinaestog aprila 1992. godine dobio je informaciju da paravojna formacija Srpske odbrambene snage (SOS) traži hitan sastanak s predsednikom opštine Nedeljkom Rašulom da preuzmu vlast. Inače, SOS je formiran odmah po formiranju SDS-a, a kasnije su pripadnici te formacije bili pripadnici VRS. Predsednik opštine ga je obavestio da će se taj sastanak održati sutradan u 16 časova u parohijskom domu. Svedok je otišao u Banjaluku kod svog načelnika Stojana Župljanina i obavestio ga je o situaciji, na šta mu je Župljanin rekao da čuva policiju ukoliko dođe do pucnjave. Inače, SOS je tada brojao oko 20 ljudi, njihov komandir je bio Dušan Šaović, i protiv njih je bilo 15 prijava za krivična dela izazivanja opšte opasnosti eksplozivnim napravama.

Kada se vratio u Sanski Most, sastanak je već trajao. Bilo je govora o formiranju kriznog štaba u koji je ušao Rašula i dogovoreno je da se ide u pregovore sa SDA i HDZ-om povodom mirnog razlaza. Pregovori su trajali sledeća dva dana i postignut je dogovor da se mirno razidu 17. aprila 1992. godine. Međutim, svedok je pozvan noću da dođe na sastanak Kriznog štaba, gde su mu rekli da sutradan moraju napasti SUP jer se nisu mogli dogovoriti oko toga kome će pripasti zgrada SUP-a. Svedok je rekao da se policija ne sme umešati u to i da ne dolaze do zgrade SUP-a. Sutradan, Muslimani koji su radili u SUP-u skoro da nisu ni došli na posao. Svedok je s komandrom Enverom Hujićem i optuženim razgovarao o nastaloj situaciji, i optuženi je tada rekao da neće dozvoliti sukob. Tada je svedok rekao Enveru da ide kući, navodno na odmor, do ponedeljka, a ako SDS ne ustupi drugu zgradu muslimanskoj policiji, da u ponedeljak dođe na posao. Enver je pozvao SDA i nakon razgovora rekao mu je da je dobio instrukciju da ne odlazi iz zgrade. U zgradu policije su došli svi policajci, Srbi, Hrvati i Muslimani, i dogovoreno je da ostane ko hoće. Muslimani su u ranim jutarnjim satima otišli. Tokom noći 17/18. aprila 1992. godine, političari SDA i HDZ-a pokupili su policajce Hrvate i Muslimane i zauzeli zgradu opštine. U zgradu policije su zatim došli predsednik opštine Rašula i njegova delegacija i rekli da se HDZ i SDA nisu mogli dogovoriti, pa je Rašula dao ultimatum da će, ukoliko se ne napusti zgrada opštine, uslediti napad. Svedoku je javljeno da su iz zgrade opštine otišli političari, ali da o tome nisu obavestili policajce. On je pozvao policajce Hrvate i Muslimane koji su bili u zgradi opštine i rekao im da su ih političari napustili, a oni su mu rekli da o postavljenom ultimatumu nemaju nikakvih saznanja. Došlo je do manje razmene vatre, a brzo su pripadnici SOS-a javili da su ušli u zgradu opštine i da nije bilo stradalih. Tek sutradan svedoku je javljeno da je jedan policajac iz zgrade opštine pronađen u blizini jer je uganuo nogu – bio je pijan i tu je zaspao. Svedok je odredio policajca koji ga je odvezao kući. U narednih desetak dana svedok je organizovao punktove, a 1. maja 1992. godine ga je Krizni štab smenio, tako da je narednih meseci bio neraspoređen. Prilikom ulaska u zgradu policije nije bilo tenkova i oklopnih vozila, niti je bilo pripadnika 6. sanske brigade.

O događajima u Mahali zna da je 6. sanska brigada 25. maja 1992. godine tražila da muslimansko stanovništvo preda oružje, ali da je odziv bio slab. Prilikom razoružavanja u Mahali došlo je do sukoba sa onima koji nisu predali oružje i bilo je puškaranja, nakon čega su Muslimani napustili Mahalu. Nije mu poznato ko je naredio granatiranje Mahale. U kasnijem periodu bilo je sukoba i kod Vrhpolja, gde je bilo poginulih na obe strane. Tu je jedan Musliman iz puškomitraljeza ubio tri srpska vojnika koja su išla u akciju razoružavanja.



Faktičku vlast u Sanskom Mostu imao je Krizni štab. Brojao je osam članova, a među njima je bio i jedan predstavnik SOS-a. Oni su smenjivali i direktore firmi. Predsednik SDS-a, odnosno Rašula, imao je glavnu reč u Kriznom štabu. U odnosu na hapšenja i privođenja članova SDA oko 25. maja 1992. godine, poznato mu je da je predsednik SDS-a krajem maja pročitao neki proglaš u kome svu krivicu preuzima na sebe. Civilna vlast je formirana 4. maja 1992. godine i oni su tada preuzeli vlast od Kriznog štaba.

Kasnije je formirana Prva srpska brigada i njeni pripadnici su privodili Muslimane u sportsku halu. Bili su zatvarani i u prostorije pojedinih firmi. Te objekte je čuvala policija i po jedan vojni policajac. U zgradi policije bila je pritvorska jedinica. Zatvorenici su iz grada prebacivani u vojni logor na Manjači.¹⁰¹

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

41

Pravna kvalifikacija

Tužilaštvo BiH je podiglo, a sud BiH potvrdio, optužnicu protiv okrivljenog zbog krivičnog dela zločin protiv čovečnosti i predmet je Republici Srbiji ustupljen s takvom kvalifikacijom. Međutim, TRZ je promenilo kvalifikaciju, pa je podiglo optužnicu za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Razlog takvog postupanja TRZ je zauzeto stanovište da se ne može krivično delo kvalifikovati kao zločin protiv čovečnosti jer to delo, kao takvo, u domaćem pravosuđu nije postojalo u vreme izvršenja tog dela. Naime, u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije, krivično delo zločin protiv čovečnosti predviđeno je kao pojedinačno krivično delo Krivičnim zakonikom koji je počeo da se primenjuje od 1. januara 2006. godine. S obzirom na to da su tokom istrage u BiH dokazi prikupljeni za jedno krivično delo, a da je TRZ kasnije podiglo optužnicu za drugo krivično delo, ostaje da se vidi u kojoj meri to može uticati na postupak.

Nepotrebna anonimizacija optužnice

Tužilaštvo za ratne zločine je na svom sajtu objavilo optužnicu koju je podiglo protiv Branka Basare i Nedeljka Aničića, anonimizovanu tako da je umesto imena optuženih navelo da se radi o osobi A. A. i osobi B. B. Takva anonimizacija je bila potpuno nepotrebna jer se podaci o optužnici, s punim

101 Transkript s glavnog pretresa od 1. decembra 2021. godine.



imenom i prezimenom optuženih, nalaze, kao već objavljeni podaci, na sajtu Suda BiH.¹⁰² Takođe, o predmetu je pre početka postupka u Republici Srbiji izveštavano u medijima BiH, gde se optuženi pominju punim imenom i prezimenom.¹⁰³ Takvom anonimizacijom javno objavljenih optužnica, TRZ optužnice čini krajnje nejasnim¹⁰⁴, i optužene široj javnosti potpuno nevidljivim, što je sasvim suprotno kako Nacionalnim strategijama iz 2016. i 2021. godine¹⁰⁵, tako i Tužilačkoj¹⁰⁶ strategiji za procesuiranje ratnih zločina u Srbiji. Naime, navedenim strategijama predviđeno je unapređenje ukupnog odnosa društva prema pitanju suđenja za ratne zločine, a pre svega olakšanom dostupnošću informacija o postupcima za ratne zločine, kako bi se postigao krajnji cilj – unapređena transparentnost postupaka za ratne zločine. U situaciji kada šira javnost u praksi nije u mogućnosti da pregledom sajta TRZ sazna ni imena optuženih, TRZ šalje jasnu poruku da su za njega ciljevi strategija puka formalnost.

Pored imena optuženih, u optužnici su anonimizovana i imena žrtava. Kada je u pitanju optužnica po više tačaka i s velikim brojem žrtava, jedino u slučaju kada se optužnica pročita na glavnom pretresu mogu se čuti imena žrtava, ali zbog njihove brojnosti monitori suđenja nisu u mogućnosti da evidentiraju njihova imena, što umnogome otežava praćenje postupka.

Procesuiranje visokorangiranih

U ovom postupku optužena su dvojica visokorangiranih oficira nekadašnje JNA, od kojih je Branko Basara optužen kao komandant 6. sanske brigade VRS, tada u činu pukovnika, a Nedeljko Aničić kao komandant štaba TO opštine Sanski Most, tada takođe u činu pukovnika. Procesuiranje visokorangiranih pripadnika vojske svakako je veoma pozitivno, međutim, mora se imati u vidu da to nije rezultat rada TRZ, već da se radi o preuzetoj potvrđenoj optužnici iz BiH, odnosno da je optuženje ovih visokorangiranih oficira rezultat rada Tužilaštva BiH.

42

102 Predmet Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 016738 14 Kro, dostupno na <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3435/show>, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.

103 Detektor, „Srbiji ustupljen predmet za zločine u Sanskom Mostu i Prijedoru“, 13. mart 2020. godine, dostupno na <https://detektor.ba/2020/03/13/srbiji-ustupljen-predmet-za-zlocine-u-sanskom-mostu-i-prijedoru/>, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.

104 Na svim optužnicama TRZ prvooptuženi se označavaju kao A. A., dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B8/%D0%BE%D0%BF%D1%82%D1%83%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B5>, pristupljeno 3. decembra 2021. godine.

105 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-06/%D0%9D%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%9D%D0%90%20%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%98%D0%88%D0%95%20%D0%97%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%A1%D0%A3%D0%98%D0%A0%D0%90%D0%8A%D0%95%20%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%97%D0%9B%D0%9E%D0%A7%D0%98%D0%9D%D0%90>. PDF, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.

Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina za period od 2021. do 2026. godine, dostupno na [https://www.mpravde.gov.rs/files/Usvojeni%20tekst%20Strategije%20za%20procesuiranje%20ratnih%20zlo%C4%8Dina%20\(Sl.%20glasnik%2097%2021\)%20222.pdf](https://www.mpravde.gov.rs/files/Usvojeni%20tekst%20Strategije%20za%20procesuiranje%20ratnih%20zlo%C4%8Dina%20(Sl.%20glasnik%2097%2021)%20222.pdf), pristupljeno 3. decembra 2021. godine.

106 Tužilačka strategija za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji 2018–2023, dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-06/%D0%A2%D0%A3%D0%96%D0%98%D0%9B%D0%90%D0%A7%D0%9A%D0%90%20%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%98%D0%88%D0%90>.pdf, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.



V. Predmet Rogatica¹⁰⁷

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 9. oktobar 2020.	
Datum početka suđenja: 12. mart 2021.	
Postupajući tužilac: Ivan Marković	
Optuženi: Rajko Kušić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	

Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha Nikićević (predsednica veća) sudija Vera Vukotić sudija Vladimir Duruz
------------------	--

43

Broj optuženih: 1	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 7
Rang optuženih: visokorangirani	Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 3
Broj žrtava: 210	Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 2
Broj ukupno ispitanih svedoka: 2	Broj ukupno ispitanih sudskih veštaka: 0

Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres
--

¹⁰⁷ Predmet Rogatica, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/Rogatica.html>, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Optužnica

Optuženi Rajko Kušić se tereti da je u periodu od kraja maja 1992. godine do kraja jula 1995. godine, na području opštine Rogatica, prvo na dužnosti komandanta Teritorijalne odbrane opštine Rogatica, kasnije komandanta Rogatičke brigade i komandanta Prve podrinjske lake pešadijske brigade, naredio da se izvrši napad na civilno stanovništvo i naselja i učestvovao u tim napadima koji su imali za posledicu smrt, kao i da se vrše ubistva, mučenja, nečovečna postupanja, nanošenje patnji i povreda telesnog integriteta, raseljavanje i preseljavanje, i protivzakonita zatvaranja nesrpskog stanovništva. Preko njemu podređenih pripadnika Teritorijalne odbrane, kasnije Rogatičke brigade i Prve podrinjske lake pešadijske brigade, u saradnji s pripadnicima policije Stanice javne bezbednosti Srpske opštine Rogatica, organizovao je nezakonito zatvaranje nesrpskog stanovništva na području opštine Rogatica u zatočeničke objekte, koje je neposredno obilazio i u njima ispitivao zatočena lica, a lično rukovodio napadima na nesrpsko stanovništvo koje je ubijano, nezakonito zatvarano u zatočeničke objekte i u njima premlaćivano, odvođeno na prinudni rad, odvođeno na nepoznata mesta, od kada se vode kao nestali, zatočene žene i devojke silovane, imovina nesrpskog stanovništva i verski objekti uništavani. Takođe se tereti da je koordinisao aktivnostima vojnih i policijskih snaga na području opštine Rogatica u kojima je celokupno nesrpsko stanovništvo te opštine prisilno preseljeno van teritorije Srpske Republike Bosne i Hercegovine, tako što su:

- 44
1. u periodu od kraja maja do početka juna 1992. godine pripadnici Teritorijalne odbrane Srpske opštine Rogatica, a nakon što je po naredbi optuženog od meštana sela Pašića Kula, Bijelogorice i Godimilje u opštini Rogatica, u kojima su živeli Muslimani, oduzeto naoružanje koje su oni legalno posedovali, izvršili pešadijski napad na pomenuta sela, tako što su pucanjem iz automatskog oružja i aktiviranjem bombi ubili civile A. B., A. V., A. G., A. D., A. Đ., A. E. i A. Ž., čija tela su ekshumirana početkom septembra 1998. godine, i zapalili kuće više porodica;
 2. trećeg juna 1992. godine u jutarnjim časovima pripadnici Rogatičke brigade izvršili pešadijski napad na nebranjeno selo Seljani u opštini Rogatica, u kojem su živeli Muslimani, kojom prilikom su razdvojili muškarce od žena i dece, a zatim civile A. Z., A. I., A. J., A. K., A. L., A. Lj., A. M., A. N., A. Nj., A. O., A. P., A. R., A. S. i A. T. odveli na lokalitet Piješevac u opštini Rogatica, gde su ih pucanjem iz vatrenog oružja lišili života (njihova tela su ekshumirana u toku septembra 2004. godine na lokalitetu Dizdareva njiva u opštini Rogatica), a žene i decu bez ikakvog pravnog osnova lišili slobode i zatvorili u prostorije Srednjoškolskog centra „Veljko Vlahović“ u Rogatici, odakle su ih nakon nekoliko dana transportovali na Hrešu u opštini Stari grad Sarajevo;
 3. osmog juna 1992. godine pripadnici Rogatičke brigade i Stanice javne bezbednosti Srpske opštine Rogatica izvršili pešadijski napad na civilno nesrpsko stanovništvo, koje se krilo u stambenoj zgradi u Ulici maršala Tita na broju 6 u Rogatici, tako što su iz automatskog oružja pucali i bacali bombe prema zgradi, kojom prilikom su ubili civila A. Ć., naredili civilima da izađu iz stanova, a kada su oni to učinili, A. U., A. F., A. H., A. C., A. Č., A. Dž., A. Š., B. A., B. V., B. G., B. D., B. Đ., B. E., B.



Ž., B. Z., B. I. i mlt. B. J. naredili da legnu na asfalt, pedesetak žena, dece i starijih muškaraca odveli do Srednjoškolskog centra „Veljko Vlahović“ u Rogatici, gde su ih zatvorili u učionicu, iako za to nije bilo zakonskog osnova, a zatim civile A. U., A. F., A. H., A. C., A. Č., A. Dž., A. Š., B. A., B. V., B. G., B. D., B. Đ., B. E., B. Ž., B. Z., B. I. i mlt. B. J. u koloni odveli do pomenutog srednjoškolskog centra, gde su ih postrojili u dva reda, vezali im oči i ruke, gde je optuženi izvršio njihovu smotru, naredio da se mlt. B. J. i B. I. odvedu u prostorije Srednjoškolskog centra u Rogatici i da se postrojeni muškarci ubace u autobus i odvedu u pravcu naselja Karanfil mahale, gde je, po njihovom dovođenju u pomenuto naselje, naredio da se zatočenik A. Š. vrati u prostorije Srednjoškolskog centra, nakon čega su civili A. U., A. F., A. H., A. C., B. D., B. E., A. Č., A. Dž., B. A., B. V., B. G., B. Đ. i B. Ž. odvedeni u nepoznatom pravcu, a njihova tela su pronađena i ekshumirana u toku 2000. godine u jami Paklenik kod sela Kalimanići u opštini Sokolac;

4. u junu 1992. godine pripadnici Ladževinske čete, Gučevske čete, Plješevičke čete, Kozičke čete i Interventni vod, koji su bili u sastavu Rogatičke brigade, po usmenoj naredbi optuženog, naredili meštanima sela Kukavice, Kujundžijevići i Mesići da predaju naoružanje kojim su raspolagali, a nakon što su oni oružje predali, 9, 10. i 11. jula 1992. godine ili približno tih datuma, po usmenoj naredbi optuženog, putem radio-veze koju je preneo osuđeni B. B., komandiru Ladževinske čete, na ta nebranjena muslimanska sela izvršili prvo artiljerijski, a potom pešadijski napad, kojom prilikom je ubijen veći broj civila, među kojima su bili B. K., B. L., B. Lj., B. M., B. N., B. Nj., B. O., B. P., B. R., B. S., B. T., B. Č., B. U., B. F., B. C. i B. H., čija tela su ekshumirana u selu Kukavice početkom oktobra 1998. godine, dok se B. Č. gubi svaki trag, te je veći broj kuća, u pomenutim selima, u vlasništvu Muslimana, zapaljen;
5. petnaestog juna 1992. godine kod jame Paklenik kod sela Kalimanići u opštini Sokolac, koje je bilo u zoni odgovornosti Rogatičke brigade, V. V. i još dvojica pripadnika Rogatičke brigade, s još nekoliko pripadnika Višegradske brigade i policije Stanice javne bezbednosti Srpske opštine Višegrad, iz automatskog oružja i aktiviranjem bombi lišili života civile B. Dž., B. Š., V. A., V. B., V. G., V. D., V. Đ., V. E., V. Ž., V. Z., V. I., V. J., V. K., V. L., V. Lj., V. M., V. N., V. Nj., V. O., V. P., V. R., V. S., V. T., V. Č., V. U., V. F., V. H., V. C., V. Č., V. Dž., V. Š., G. A., G. B., G. V., G. D., G. Đ., G. E., G. Ž., G. Z., G. I., G. J., G. K., G. L., G. Lj., G. M., G. N., G. Nj. i G. O., koje su tog dana u autobusu ispred fabrike slada „Rasadnik – Sladara“ u Rogatici vezanih ruku dovezli na jamu Paklenik, dok je sa streljanja pobegao G. P., a tela ubijenih su ekshumirana u toku 2000. godine u jami Paklenik kod sela Kalimanići u opštini Sokolac;
6. devetnaestog juna 1992. godine pripadnici Rogatičke brigade, policije Stanice javne bezbednosti Srpske opštine Rogatica i paravojne formacije „Beli orlovi“ izvršili pešadijski napad na nebranjeno naselje Gračanica u opštini Rogatica, u kojemu su živeli Muslimani, tako što su naredili da izađu iz kuća, a kada su oni to učinili, pucanjem iz automatskog oružja ubili civile G. P., G. R., G. S., G. T., G. Č., G. U., G. F., G. H., G. C., G. Č., G. Dž., G. Š., D. A., D. B., D. V., D. G., D. Đ., D. E., D. Ž., D. Z., D. I., D. J., D. K., D. L., D. Lj., D. M., D. N., D. Nj., D. O., D. P., D. R., O. S., D. T., D. Č., D. U., D. F., D. H., D. C., D. Č., D. Dž., D. Š., Đ. A., Đ. B., Đ. V., Đ. G., Đ. E., Đ. D., Đ. Ž., Đ. Z., Đ. I., Đ. J., Đ. K., Đ. L., Đ. Lj., Đ. M., Đ. N., Đ. Nj., Đ. O., Đ. P., Đ. R., Đ. S., Đ. T., Đ. Č., Đ. U., Đ. F., Đ. H. i dr,



a zatim žene, decu i starije muškarce bez ikakvog pravnog osnova odveli i zatvorili u prostorije Crkvenog doma u Rogatici, za koje vreme su iz automatskog oružja pucali u vazduh, a u Crkveni dom je dolazio osumnjičeni A. A. i ispitivao zarobljena lica, zarobljenice Đ. H., Đ. C., Đ. Č., Đ. Dž., Đ. Š., E. A. i dr. odvođene ususednu zgradu u naselju Tekija, gde su silovane od strane pripadnika Rogatičke brigade, a zarobljenicama E. B., E. V., E. G., E. D., E. Đ., E. Ž., E. Z., E. I., E. J., E. K., E. L., E. Lj., E. M. i E. N. narednog dana vezali ruke i oči i u autobusu ih odvezli u nepoznatom pravcu iza njihovu sudbinu do danas nema nikakvih informacija, a nakon dva do tri dana zarobljene žene, decu i starije muškarce premestili u prostorije Srednjoškolskog centra „Veljko Vlahović“ u Rogatici;

7. devetnaestog juna 1992. godine pripadnici Rogatičke brigade i policije Stanice javne bezbednosti Srpske opštine Rogatica izvršili pešadijski napad na civilno stanovništvo u naselju Živaljevina, u opštini Rogatica, u kojem su živeli Muslimani, tako što su naredili da izađu iz kuća, a kada su to oni učinili, zapalili su kuće E. Nj., E. O. i dr., a zatim su bez ikakvog pravnog osnova lišili slobode i odveli civile E. P., E. R., E. S., E. T. i dr., do benzinske pumpe, gde je osumnjičeni A. A. naredio da se razdvoje muškarci od žena i dece, da vojno sposobne muškarce civile E. Č., E. U., E. F., E. P., E. S., E. T., E. R. i mladb. E. H. odvedu u pravcu fabrike slada „Rasadnik – Sladara“, od kada im se gubi svaki trag, sve do 2000. godine, kada su njihova tela ekshumirana u jami Paklenik kod sela Kalimanići u opštini Sokolac, E. C. odvojio iz grupe žena i dece i odveo je na ispitivanje u prostorije fabrike slada „Rasadnik – Sladara“ u Rogatici, dok su žene i decu odveli i zatočili u prostorije Srednjoškolskog centra „Veljko Vlahović“ u Rogatici;

46

8. početkom avgusta 1992. godine pripadnici Prve Podrinjske lake pešadijske brigade napali nebranjeno selo Rakitnica, u opštini Rogatica, u kojem su živeli Muslimani, tako što su prvo izveli artiljerijski, a potom i pešadijski napad, kojom prilikom su iz automatskog oružja ubili civile E. Č., E. Dž., E. Š., Ž. A., Ž. B., Ž. V. i Ž. G., čija tela su pronađena i ekshumirana početkom septembra 1998. godine, Ž. D., Ž. Đ., Ž. E., Ž. Z., Ž. I., Ž. J., Ž. K. i Ž. L., čija tela do danas nisu pronađena;

9. drugog avgusta 1992. godine u jutarnjim časovima pripadnici Prve podrinjske lake pešadijske brigade napali nebranjeno selo Kozarde u opštini Rogatica, u kojem su živeli Muslimani, tako što su prvo izveli artiljerijski, a potom i pešadijski napad, kojom prilikom su iz automatskog oružja ubili civile Ž. Lj., Ž. M., Ž. N. i Ž. Nj., čija tela su pronađena i ekshumirana početkom septembra 1998. godine, Ž. O., Ž. P., Ž. R., Ž. S. i njegovu ćerku i Ž. T., čija tela do danas nisu pronađena, ranili civile Ž. Č., Ž. U., Ž. F., Ž. H., a civile Ž. C., Ž. Č., Ž. Dž., Ž. Š., Ž. A., Ž. B., Ž. V., V. G., B. D., Ž. Đ., Ž. E., Ž. Ž. i Ž. Š., bez ikakvog pravnog osnova, lišili slobode i zatvorili u barake fabrike slada „Rasadnik – Sladara“ u Rogatici;

10. drugog avgusta 1992. godine u ranim jutarnjim časovima pripadnici Prve podrinjske lake pešadijske brigade iz pravca Stijenica, Burata i sela Zakomo napali nebranjeno selo Kramer, u opštini Rogatica, u kojem su živeli Muslimani, tako što su prvo izveli artiljerijski, a zatim pešadijski napad, kojom prilikom su iz automatskog oružja ubili civile Z. T., Z. J., Z. K., Z. L., Z. Lj., Z. M. i Z. N., zapalili nekoliko kuća, a potom bez ikakvog pravnog osnova preko sto pedeset civila Bošnjaka lišili slobode i odveli do osnovne škole u selu Han Stijenice, za koje vreme je optuženi iz



putničkog vozila „golf“ kroz otvoreni prozor zarobljenim civilima govorio: „Hajte, balije, šta ste razvukli, majku vam balijsku, ukoliko neko pokuša bježati, pucaću u njega“, a zatim naredio da se razdvoje vojno sposobni muškarci civili Z. Nj., Z. O., Z. P., Z. R., Z. S., Z. T., Z. Č., Z. U., Z. F., Z. H., Z. C., Z. Dž., I. A., I. B., I. V., T. G., I. D., I. Đ., T. E., odvedu iza škole, gde su ih pripadnici Rogatičkebrigadepucnjem izvatrenog oružja ubili, a njihova tela su pronađena i ekshumirana u toku maja 2011. godine, na lokalitetu Ivan polje u opštini Rogatica, a zatim jednom od svojih vojnika naredio da se žene, deca i stariji muškarci zatvore u prostorije pomenute osnovne škole, iz koje su u toku noći autobusima transportovani do Hreše na području Sarajeva;

11. četrnaestog avgusta 1992. godine ili približno tog datuma u selu Kosova u opštini Rogatica, sa osuđenim B. B. i još nekoliko pripadnika Prve podrinjske lake pešadijske brigade, učestvovao u nezakonitom zatvaranju civila I. Ž., I. Z., I. J. i J. K. u garaži, vlasništvo I. L., gde su osuđeni B. B. i izvesni G. G. u prisustvu optuženog fizički zlostavljali i ponižavali I. Z. udarajući ga pesnicama u predelu glave, stavljali mu nož ispod vrata i terali ga da jede metke 7,62 mm, I. Ž. udarali pesnicama po glavi i nogama po telu, usled čega je izgubio svest, i I. J. udarali pesnicama u glavu, nanoseći im timesnažne telesne bolove i patnje, nakon čega su iz garaže izveli I. J., od kadamuse gubisvaki trag;
12. petnaestog avgusta 1992. godine pripadnici Prve podrinjske lake pešadijske brigade dvadeset sedam zatočenih civila Bošnjaka iz prostorija fabrike slada „Rasadnik – Sladara“ u Rogatici odvezli na kotu Jačen, u blizini sela Duljevac, u opštini Rogatica, na kojoj su korišćeni kao živi štit ispred srpskih vojnika prilikom napada na kotu Jačen, gde je osuđeni O. D., pripadnik Rogatičke brigade, pucajući iz automatske puške, lišio života zarobljene civile: I. Lj., I. M., I. N., I. Nj., I. O., I. P., I. R., I. S., I. T., I. Č., I. U., I. F., I. H., I. C., I. Č., I. Dž., I. Š., J. A., J. B., J. V., J. G., J. O., J. Đ., J. E., J. Ž. i J. Z., čija tela su ekshumirana u toku septembra 1998. godine u selu Duljevac, u opštini Rogatica, dok su sa streljanja pobjegli J. I., J. K. i J. L.;
13. u periodu od osmog juna 1992. godine do polovine avgusta 1992. godine pripadnici Prve podrinjske lake pešadijske brigade, s pripadnicima policije Stanice javne bezbednosti Srpske opštine Rogatica i organima civilne vlasti Srpske opštine Rogatica, učestvovali u formiranju zarobljeničkih prostorija u Srednjoškolskom centru „Veljko Vlahović“ u Rogatici kako bi u njih protivzakonito zatvorili muslimansko stanovništvo, a koje su obezbeđivali pripadnici Rogatičke brigade, kasnije Prve podrinjske lake pešadijske brigade Rogatica, pa držali u zarobljeništvu između trista pedeset i hiljadu civila Muslimana s područja opštine Rogatica, u neuslovnim prostorijama bez adekvatnog smeštaja, s veoma oskudnim dnevnim obrocima hrane, izložene svakodnevnom fizičkom i psihičkom zlostavljanju, od strane vojnika i policajaca, gde je dolazio osumnjičeni A. A., ispitivao i otpuštao neka od zarobljenih lica, koja su autobusima i kamionima transportovana do mesta Mangurici i Kaljina u opštini Olovo i do mesta Stoborani u blizini Žepe, pa su u toku boravka u zarobljeništvu, u prostorijama pomenutog srednjoškolskog centra, zarobljenice J. Lj, J. M., J. N., J. Nj., J. O., J. P., J. R., J. S. i dr. silovane, zarobljenici muškarci upućivani na kopanje rovova, nošenje municije za potrebe srpskih vojnika i pravljenje mitraljeskog gnezda od vreća peska;



14. polovinom septembra 1992. godine pripadnici Prve podrinske lake pešadijske brigade Rogatica izvršili pešadijski napad na nebranjena sela Vragolove i Karačići u opštini Rogatica, u kojima su živeli Muslimani, kojim prilikom supucanjem iz vatrenog oružja ubili J. T., J. Č., J. U., J. F., J. H., čija tela su ekshumirana u 2000. godini, u štali u selu Karačići, J. Č., J. Dž., J. Š. i K. A., čija tela do danas nisu pronađena;
15. u periodu od polovine juna 1992. godine do kraja 1994. godine pripadnici Rogatičke brigade, kasnije Prve podrinske lake pešadijske brigade Rogatica, s pripadnicima policije Stanice javne bezbednosti Srpske opštine Rogatica i organima civilne vlasti Srpske opštine Rogatica, učestvovali u formiranju zarobljeničkih prostorija u fabrici slada „Rasadnik – Sladara“ u Rogatici kako bi u njih protivzakonito zatvorili muslimansko stanovništvo, što su obezbeđivali pripadnici Rogatičke brigade, kasnije Prve podrinske lake pešadijske brigade Rogatica, pa držali u zatočenju oko trista pedeset civila Muslimana s područja opštine Rogatica u neuslovnim prostorijama bez adekvatnog smeštaja, s veoma oskudnim dnevnim obrocima hrane, izložene svakodnevnom fizičkom i psihičkom zlostavljanju od strane vojnika i policajaca, u čemu je učestvovao i optuženi tako što je šakama i nogama udarao zatočenike K. B., K. V. i K. G., koji su autobusima i kamionima transportovani do mesta Mangurići, u opštini Olovo, i u logore Sušica u Vlasenici i Batkoviću Bijeljini, pa su u toku boravka u zarobljeništvu, u prostorijama pomenute fabrike slada, zarobljenice K. D. i dr. silovane, zarobljeni muškarci upućivani na čišćenje gradskih ulica i kopanje rovova, dok su ubijeni K. Đ., K. E., K. Ž., K. Z., K. B., K. V. i K. G., čija tela su ekshumirana u blizini fabrike slada „Rasadnik – Sladara“ u toku novembra 1998. godine i u jami Paklenik, kod sela Kalimanići, u opštini Sokolac, u toku 2000. godine;
16. u periodu od kraja juna do kraja avgusta 1992. godine, pripadnici Rogatičke brigade, kasnije Prve podrinske lake pešadijske brigade, bez vojnih potreba i u nameri da unište tragove postojanja muslimanskog naroda, na području opštine Rogatica, tenkovskim granatama srušili Arnautovića džamiju, sagrađenu 1558. godine, i Čaršijsku džamiju, sagrađenu u XVII veku, i minirali džamije u Kramer selu, Šljedovićima, Kukavicama, Mahali, Rakitnici i drugim selima u kojima su živeli Muslimani;
17. u periodu od kraja juna 1992. godine do kraja jula 1995. godine, pripadnici Rogatičke brigade, kasnije Prve podrinske lake pešadijske brigade, s lokaliteta Borika u opštini Rogatica, vršili artiljerijske napade na civilno stanovništvo Žepe, u opštini Rogatica, u kojoj su živeli Muslimani, a koja je Rezolucijom Veća sigurnosti Ujedinjenih nacija broj 824 (1993) na 3.208 sednici 6. 5. 1993. godine proglašena zaštićenom zonom, kojom prilikom su ubili više civila, među kojima K. I., K. J., K. L., K. Lj., K. M., K. N., K. Nj., K. O., K. P., K. R., K. S., K. T. i dr.¹⁰⁸

Tokom 2021. godine, održana su tri glavna pretresa od zakazanih sedam. Dva puta su glavni pretresi odlagani zbog odsutnosti člana sudskog veća, a dva puta zbog toga što sudu nisu pristupili pozvani svedoci.

¹⁰⁸ Optužnica KTO 5/20 od 9. oktobra 2020. godine, dostupno na https://tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_5_20_%D0%9A%D1%80~0.pdf, pristupljeno 16. decembra 2021. godine.



Odbrana optuženog

U ovoj fazi postupka, optuženi se brani ćutanjem.¹⁰⁹

Svedoci u postupku

Svedok optužbe Mladen Sikirić je tokom oružanog sukoba u BiH bio pripadnik VRS kao vozač i bio je u kasarni na Vardišu u Višegradu. Njegov komandir Željko Šimšić je 14. ili 15. juna 1992. godine poslao svedoka i njegovog kolegu Ranka Kneževića, takođe vozača, da se s kamionom jave u Crveni krst i pomognu pri prevozu civila iz Višegrada do jedne lokacije u blizini Olova. Dolaskom do Crvenog krsta, video je da se radi o koloni koju je činilo sedam do osam vozila – kamiona i autobusa. Autobusi su bili većinom iz firme „Višegradtrans“. Prevozili su uglavnom žene, decu i starije ljude. U svedokovom kamionu bilo je dvadesetak civila. Išli su u konvoju bez vojne pratnje. Tokom puta niko nije zaustavljao konvoj, niti je bilo pucnjave. Imali su samo zastoje tehničke prirode, jer je put bio uzak pa veći autobusi nisu mogli lako da manevrišu u krivinama, ali nije primetio da je iko od civila tokom puta izvođen iz vozila. Dolaskom do odredišta, koje je u stvari bilo jedna livada, vozila su se zaustavljala da bi civili izašli, a vozila su se okretala i vraćala. Primetio je da su civili krenuli pešice niz livadu prema Olovu, kao i da niko od civila nije ostao u vozilima. Konvoj vozila se vratio na Sokolac, gde su prespavali, a sutradan su se vratili u Višegrad. Tokom puta niko iz Rogatičke brigade nije zaustavljao konvoj, niti im je izdavao neka naređenja. U periodu od 1992. do 1995. godine, svedok nije boravio na području opštine Rogatica.¹¹⁰

Svedok optužbe Ferid Spahić je početkom oružanih sukoba u BiH živeo u mestu Bosanska Jagodina, opština Višegrad. U mesto su iz Višegrada došli autobusi kojima je bošnjačko stanovništvo trebalo da se preveze na područje u okolini Olova, koje je bilo pod kontrolom Armije BiH. Kada je konvoj autobusa došao u Višegrad, priključilo se još autobusa, a ti autobusi su imali naoružane pratioce. Došlo je do incidenta jer je Milan Lukić hteo da izdvoji jednog od muškaraca.

Pre ulaska u Rogaticu, zaustavljen je autobus. Vojnici u maskirnim uniformama razdvojili su žene i decu od muškaraca, tvrdeći da muškarci idu u razmenu. Nakon razdvajanja krenuli su ka Sokocu, gde su prenoćili. Sutradan su došli u Rogaticu i stigli do silosa u Rasadniku. Vojnici su krenuli da ih izvode iz autobusa, kojom prilikom su vezani, pretučeni i oduzeti su im novac i dragocenosti koje su imali. Ljude su odvodili prema jednom šumarku gde su vršili streljanje. Video je da streljaju ljude, pa je iskoristio činjenicu da je bio na kraju kolone, u blizini šume, i pobjegao s još jednim čovekom. Kod jame gde su streljali video je Slavišu Vukojičića, za kog je kasnije čuo da je bio desna ruka optuženog. Optuženog ne poznaje.¹¹¹

109 Transkript s glavnog pretresa od 12. marta 2021. godine.

110 Transkript s glavnog pretresa od 27. maja 2021. godine.

111 Transkript s glavnog pretresa od 19. oktobra 2021. godine.



Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Pravna kvalifikacija

Tužilaštvo BiH je podiglo, a sud BiH potvrdio optužnicu protiv okrivljenog zbog krivičnog dela zločin protiv čovečnosti i predmet je Republici Srbiji ustupljen s takvom kvalifikacijom. Međutim, TRZ je promenilo kvalifikaciju, pa je podiglo optužnicu za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Razlog takvom postupanju TRZ je zauzeto stanovište da se ne može krivično delo kvalifikovati kao zločin protiv čovečnosti jer to delo, kao takvo, u domaćem pravosuđu nije postojalo u vreme izvršenja dela. Naime, u krivičnom zakonodavstvu Republike Srbije, krivično delo zločin protiv čovečnosti predviđeno je kao pojedinačno krivično delo Krivičnim zakonikom koji je počeo da se primenjuje od 1. januara 2006. godine. S obzirom na to da su tokom istrage u BiH dokazi prikupljeni za jedno krivično delo, a da je TRZ kasnije podiglo optužnicu za drugo krivično delo, ostaje da se vidi u kojoj meri to može uticati na postupak.

50

Nepotrebna anonimizacija optužnice

Tužilaštvo za ratne zločine je na svom sajtu objavilo optužnicu koju je podiglo protiv Rajka Kušića, anonimizovanu tako da je umesto imena optuženih navelo da se radi o osobi A. A. Takva anonimizacija je bila potpuno nepotrebna jer se podaci o optužnici, s punim imenom i prezimenom optuženog, nalaze, kao već objavljeni podaci, na sajtu Suda BiH.¹¹² Takođe, o predmetu je pre početka postupka u Republici Srbiji, odnosno još 2015. godine, izveštavano u medijima BiH, gde se optuženi pominje punim imenom i prezimenom.¹¹³ Takvom anonimizacijom javno objavljenih optužnica, TRZ optužnice čini krajnje nejasnim¹¹⁴, i optužene široj javnosti potpuno nevidljivim, što je potpuno suprotno kako

112 Predmet Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 017608 14 Kro, dostupno na <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3434/show>, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.

113 Detektor, „Potvrđena optužnica protiv Rajka Kušića“, 3. april 2015. godine, dostupno na <https://detektor.ba/2015/04/03/potvrđena-optužnica-protiv-rajka-kusica/>, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.

114 Na svim optužnicama TRZ prvooptuženi se označavaju kao A. A., dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B8/%D0%BE%D0%B-F%D1%82%D1%83%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B5>, pristupljeno 3. decembra 2021. godine.



Nacionalnim strategijama iz 2016. i 2021. godine¹¹⁵, tako i Tužilačkoj¹¹⁶ strategiji za procesuiranje ratnih zločina u Srbiji. Naime, navedenim strategijama predviđeno je unapređenje ukupnog odnosa društva prema pitanju suđenja za ratne zločine, a pre svega olakšanom dostupnošću informacija o postupcima za ratne zločine, kako bi se postigao krajnji cilj – unapređena transparentnost postupaka za ratne zločine. U situaciji kada šira javnost u praksi nije u mogućnosti da pregledom sajta TRZ sazna ni imena optuženih, TRZ šalje jasnu poruku da su za njega ciljevi strategija puka formalnost.

Pored imena optuženih, u optužnici su anonimizovana i imena žrtava. Kada je u pitanju optužnica po više tačaka i s velikim brojem žrtava, jedino u slučaju kada se optužnica pročita na glavnom pretresu mogu se čuti imena žrtava, ali zbog njihove brojnosti monitori suđenja nisu u mogućnosti da evidentiraju njihova imena, što umnogome otežava praćenje postupka.

Procesuiranje visokorangiranih

U ovom postupku optužen je Rajko Kušić, koji je u vreme optuženja bio visokorangiran oficir, a u vreme kritičnih događaja obavljao je dužnosti komandanta Teritorijalne odbrane opštine Rogatica, kasnije komandanta Rogatičke brigade i komandanta Prve podrinske lake pešadijske brigade. Procesuiranje visokorangiranih pripadnika vojske svakako je veoma pozitivno, međutim, mora se imati u vidu da to nije rezultat rada TRZ, već da se radi o preuzetoj potvrđenoj optužnici iz BiH, odnosno da je optuženje ovih visokorangiranih oficira rezultat rada Tužilaštva BiH.

115 Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina, dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-06/%D0%9D%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%9E%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%9D%D0%90%20%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%98%D0%88%D0%95%20%D0%97%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%A1%D0%A3%D0%98%D0%A0%D0%90%D0%8A%D0%95%20%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%97%D0%9B%D0%9E%D0%A7%D0%98%D0%9D%D0%90>, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.

Nacionalna strategija za procesuiranje ratnih zločina za period od 2021. do 2026. godine, dostupno na [https://www.mpravde.gov.rs/files/Usvojeni%20tekst%20Strategije%20za%20procesuiranje%20ratnih%20zlo%20C4%8Dina%20\(Sl.%20glasnik%2097%2021\)%20222.pdf](https://www.mpravde.gov.rs/files/Usvojeni%20tekst%20Strategije%20za%20procesuiranje%20ratnih%20zlo%20C4%8Dina%20(Sl.%20glasnik%2097%2021)%20222.pdf), pristupljeno 3. decembra 2021. godine.

116 Tužilačka strategija za istragu i gonjenje ratnih zločina u Republici Srbiji 2018–2023, dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/files/pages/2021-06/%D0%A2%D0%A3%D0%96%D0%98%D0%9B%D0%90%D0%A7%D0%9A%D0%90%20%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%98%D0%88%D0%90.pdf>, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.



VI. Predmet Rudice¹¹⁷

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice:	
Datum početka suđenja: 22. april 2021.	
Postupajući tužilac: Vasilije Seratlić	
Optuženi: Nezir Mehmetaj	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Dejan Terzić (predsednik veća) sudija Mirjana Ilić sudija Zorana Trajković
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 9 Broj ukupno ispitanih svedoka: 5	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 6 Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 4 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 5 Broj ukupno ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

52

¹¹⁷ Predmet Rudice, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/Rudice.html>, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Optužnica

Optuženi Nezir Mehmetaj se tereti da je tokom juna i jula 1999. godine na području sela Rudice, opština Klina, kao pripadnik OVK, s više N. N. pripadnika iste formacije, učestvovao u ubistvima, otmicama, proterivanju, nasilnom odvođenju i fizičkom zlostavljanju nealbanskog civilnog stanovništva, pljačkanju njihove imovine i paljenju kuća tako što je:

- počev od 15. juna 1999. godine, kao vođa grupe pripadnika OVK, u selu Rudice došao u porodičnu kuću Ramadana Jelaja, za koga je bilo poznato da je bio u dobrim odnosima sa Srbima iz sela Rudice, i zatražio od njega da ode do kuća porodice Dašić i nagovori ih da predaju oružje, uz uveravanje da im se ništa neće desiti, što je on i učinio, te su Dašići, verujući Jelaju, predali oružje, da bi nakon dan-dva optuženi i više N. N. lica, pripadnika OVK, došli do kuće Dašića, kojom prilikom su Mihailo, Jovanka, Dragan i Dragutin Dašić prisilno uvedeni u kombi i odvedeni na zasad nepoznatu lokaciju, gde su na neutvrđen način lišeni života, a njihovi posmrtni ostaci do danas nisu pronađeni;
- krajem juna 1999. godine, kao vođa grupe pripadnika OVK i s više N. N. pripadnika te grupe, saznajući da se Ramadan Jelaj vratio u svoju kuću, odakle je bio pobjegao za Crnu Goru iz straha za svoj život, jer je čuo da ga optuženi traži i da se raspituje za njega, presreo Jelaja na putu i nasilno ga uveo u prodavnicu u selu Rudice, gde su ga maltretirali i ispitivali tako što su ga psovali, govorili mu da je srpski špijun, da je otkrivao položaje OVK, a optuženi mu je rekao: „Tebi je žao što smo ubili Dašiće“, nakon čega su ga, nasilno ga držeći za ruke, nakratko doveli do njegove porodične kuće u selu Rudice, te uveli u vozilo, kojom prilikom je optuženi, pre nego što je ušao u to vozilo, rekao jednoj od ćerki: „Sad ga vidiš zadnji put, nećeš da ga vidiš drugi put“, pa su krenuli prema mestu Zalcu, gde je na neutvrđen način lišen života, a njegovi posmrtni ostaci do danas nisu pronađeni;
- krajem juna i početkom jula 1999. godine u selu Rudice, kao vođa grupe pripadnika OVK i s više N. N. lica, pripadnika te grupe, iz kuće izveo Zorku Šiljaković, gde je na neutvrđen način lišena života, a njeni posmrtni ostaci do danas nisu pronađeni;
- krajem juna i tokom jula 1999. godine u selu Rudice, kao vođa grupe pripadnika OVK i s više N. N. pripadnika te grupe, u više navrata tokom dana ulazio u šest kuća Srba, Roma i Egipćana, koji su prethodno pobjegli pred njihovim pretnjama, i iznosio iz tih kuća vredne stvari, da bi noću s bidonom dolazio do tih kuća i palio ih, kao i kuće još četiri porodice;
- krajem juna i tokom jula 1999. godine u selu Rudice, kao vođa grupe pripadnika OVK i s više N. N. pripadnika te grupe, u više navrata maltretirao i zlostavljao više stanovnika nealbanske nacionalnosti, i to Roma i Egipćana, tako što su jednom prilikom četiri lica odveli iz njihovih kuća, pretukli nogama i rukama i izbacili iz kola, od kojih povreda su sva navedena lica imala crna leđa, krvave glave i zbog čega nisu mogla da hodaju, a drugom prilikom je 6–7 maloletnih



Roma i Egipćana nasilno doveo do svoje kuće u selu Rudice, naterao ih da sat vremena kopaju jamu, nakon čega je, uz psovke: „Sad ću da jebem mater Ciganima i Romima što žive ovde, samo albansko da bude“, pucao u njihovom pravcu, nakon čega su ti mladići od straha pobjegli i posle dva dana napustili selo Rudice i više se nikad nisu vratili.¹¹⁸

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Objasnio je da je rodod iz sela Rudice, te da je 1987. godine otišao u Švajcarsku, gde je radio sve do 2021. godine, kada je otišao u penziju. U selu su mu ostali roditelji, braća i sestre. U Švajcarskoj se oženio, dobio troje dece, zbog čega je radio po deset i više sati dnevno kako bi zaradio za izdržavanje porodice. Sve vreme trajanja oružanih sukoba na Kosovu bio je u Švajcarskoj, što se jasno može videti iz izvoda o njegovim zaradama, jer se po iznosima koje je primao vidi da sve do avgusta 1999. godine nije koristio ni dane odmora niti bolovanje. U septembru 1999. godine otišao je u Albaniju, gde su mu bile izbegle majka i sestra, kupio kola u Draču i s majkom i sestrom došao u svoje selo Rudice. O pojedinim događajima tokom oružanih sukoba čuo je od Ahmeta Ahmađekaja. Po dolasku u Rudicu tražio je oca, koji je tada bio u zatvoru, da bi saznao da se nalazi u Sremskoj Mitrovici. U Rudici je proveo tri meseca, da bi se krajem novembra 1999. godine vratio u Švajcarsku. Ništa nije čuo o porodici Dašić, niti ih je poznao iz ranijeg perioda. Neke ljude iz te porodice upoznao je tek 2018. ili 2019. godine, kada su se oni vratili u selo. Ne poznaje Zorku Šiljaković, niti je čuo šta se njoj dogodilo. Poznaje Izeta Ahmađekaja, znaju se od detinjstva, njega je prvog i pitao za svog oca. Izet mu je jednom prilikom rekao da su odveli Ramadana Jelaja. Nikada u životu nije nosio uniformu. Čuo je da u selu Zablac postoji osoba koja se isto zove Nezir Mehmetaj, ali je ne poznaje.¹¹⁹

54

Svedoci u postupku

U izveštajnom periodu održana su četiri sudeća dana, tokom kojih je ispitano pet svedoka.

Svedok/oštećeni Ljubiša Dašić naveo je da je s porodicom živeo u selu Rudice sve do 15. ili 16. juna 1999. godine, kada je, iz bezbednosnih razloga, zbog ulaska pripadnika OVK, s delom svoje porodice napustio selo. Kada su napuštali selo, ispratili su ih komšije Albanci i Romi, koji su bili tužni zbog njihovog odlaska. U selo se vratio tek nakon nekoliko godina, kada je bio organizovani povratak raseljenih. Tom prilikom je video da su sve njihove kuće porušene i spaljene. U lokalnoj prodavnici, koju su držali članovi porodice Ahmađekaj, otac i sinovi su mu izjavili saučešće. Od meštana, čija imena zbog njihove bezbednosti neće da spominje, jer su ostali da žive u selu Rudice, saznao je šta se desilo njegovom ocu Mihailu, bratu Dragutinu, braći od strica i snaji Jovanki. Nakon ulaska pripadnika OVK u selo, komšija Ramadan Jelaj došao je do kuća njegove porodice i ponudio im pomoć pri izlasku iz sela i odlasku u Rožaje. Međutim, Dašiće su zarobili Albanci i pričalo se da su muškarci mučeni i

¹¹⁸ Optužnica KTO 2/20 od 16. decembra 2020. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/2021-07/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_2_20_%D0%90%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE.pdf, pristupljeno 15. decembra 2021. godine.

¹¹⁹ Transkript s glavnog pretresa od 22. aprila 2021. godine.



nakon toga ubijeni, dok su snaju Jovanku i komšinicu Zorku Šiljegović duže mučili i ubili nekoliko dana kasnije. Kao organizatore mučenja i ubistva članova porodice Dašić meštani su označili Mustafu, Sefu, Džafera i Nezira Mehmetaja, kao i nekoliko članova porodice Barjaktari. Navodno je jedna komšinica pitala optuženog što Jovanku više ne ubiju umesto što je toliko muče. Nakon što su ubijeni članovi porodice Dašić, grupa odgovorna za njihovo ubistvo tražila je i Ramadana Jelaja, jer su se bojali da ih on može odati, pa su i njega ubili. Posmrtno ostatke oca Mihaila i brata Dragutina još nisu pronašli.¹²⁰

Svedok/oštećeni Milutin Dašić izjavio je da optuženog ne poznaje. Čuo je da se, nakon što je ovaj postupak pokrenut, u selu Rudice potpisuje peticija, u kojoj se navodi da optuženi nije odgovoran za stradanje Dašića, i da Albanci vrše pritisak na svedokove rođake u selu da i oni potpišu tu peticiju. Po prestanku bombardovanja, u junu 1999. godine, otišao je iz Rudice u strahu od pripadnika OVK. Prve informacije o stradanju oca i brata čuo je od kuma Vukote Petkovića, koji je ostao u selu 10 do 15 dana nakon njegovog odlaska. Kada se nakon nekoliko godina vratio u selo, od članova porodice Ahmađekaj primio je saučešće za oca Mihaila. Saznao je od meštana da su Dašići, njegov otac Mihailo, brat Dragutin, braća od strica i snaja Jovanka nekim kombijem odvedeni iz sela 17. ili 18. juna 1999. godine, i da je u kući Vlade Šiljkovića bio improvizovani zatvor koji su formirali meštani Rudice koji su bili pripadnici OVK. Sve kuće Dašića su srušene i popaljene. Meštani sela Kruševa pričali su mu da su tela Dašića bačena u reku Beli Drim, nakon što su ubijeni na mostu. Čuo je od komšinice Ajše Jelaj da je u grupi koja je mučila i ubila članove njegove porodice glavni bio optuženi Nezir Mehmetaj. Pričalo se da su Dašići, muškarci, pobijeni 18. juna 1999. godine, a Jovanka i komšinica Zorka Šiljaković oko dve nedelje kasnije. Nije želeo da otkrije identitet ostalih osoba koje su mu pričale o stradanju članova njegove porodice, jer se boji za njihovu bezbednost, s obzirom na to da oni i dalje žive u Rudici.¹²¹

55

Svedokinja/oštećena Slavica Vratnica, ćerka ubijene Zorke Šiljegović, navela je da je u Rudici živela njena majka Zorka kao penzionerka i da je o njenog sudbini saznala u oktobru 1999. godine. Zvala je telefonom komšinicu Ajšu Jelaj, koja joj je rekla da se njena majka kod nje krila tri dana pre nego što su je pripadnici OVK odveli. Čula je da su joj majku ubili 25. ili 26. juna 1999. godine, a kuću i imanje opljačkali i zapalili, kao i sve srpske kuće u selu. Čula je da je, među pripadnicima OVK koji su u tome učestvovali, optuženi bio glavni. Ne želi da navede imena osoba od kojih je čula o stradanju svoje majke, jer bi i njih ubili, s obzirom na to da i danas žive u selu. Napominje da njene rođake koji su ostali da žive u Rudici komšije Albanci prisiljavaju da potpišu peticiju kojom traže da se optuženi oslobodi od krivice.¹²²

Svedok odbrane Milija Arsović o kritičnom događaju nije imao neposrednih saznanja. Kao sveštenik, u kritičnom periodu je u transporteru KFOR-a prolazio kroz okolna sela i kroz mali prozor primetio je na ulazu u selo Rudice pet tela, za koja je pretpostavio da su nasilno stradala, ali ih nije prepoznao niti mogao da opredeli pol stradalih. Optuženog nije prepoznao, niti ga je dovodio u vezu sa stradalima.¹²³

120 Transkript s glavnog pretresa od 26. maja 2021. godine.

121 *Ibid.*

122 *Ibid.*

123 Transkript s glavnog pretresa od 9. jula 2021. godine.



Svedok optužbe Dževad Jelaj o kritičnom događaju nije imao neposrednih saznanja. Od članova svoje porodice, sestara i njihovih muževa, čuo je da su pripadnici OVK tokom leta 1999. godine iz porodične kuće porodice Dašić u selu Rudice odveli Mihaila, Jovanku, Dragana i Dragutina Dašića, koje su kasnije ubili. Takođe je čuo da su pripadnici OVK izveli iz kuće i ubili Zorku Šiljaković, te da su zlostavljali nealbansko stanovništvo i pljačkali napuštene kuće komšija Srba i nealbanaca. Poznaje optuženog dobro jer su obojica rodom iz sela Rudice. Međutim, u pričama koje je čuo, niko nije spominjao optuženog.¹²⁴

Nalazi FHP

Nepotrebna anonimizacija optužnice

Tužilaštvo za ratne zločine je na svom sajtu objavilo optužnicu koju je podiglo protiv Nezira Mehmetaja, anonimizovanu tako da je umesto imena optuženog navelo da se radi o osobi A. A. Takva anonimizacija je bila potpuno nepotrebna jer se podaci o optuženom, s punim imenom i prezimenom, navodima odakle je i gde živi, nalaze, kao već objavljeni podaci, u medijima, od trenutka njegovog hapšenja početkom 2020. godine.¹²⁵

124 Transkript s glavnog pretresa od 8. novembra 2021. godine.

125 RTV, „Nezir Mehmetaj uhapšen na Merdaru po poternici iz Beograda“, 4. januar 2020. godine, dostupno na https://www.rtv.rs/sr_lat/hronika/nezir-mehmetaj-uhapsen-na-merdaru-po-poternici-iz-beograda_1081586.html, pristupljeno 30. decembra 2021. godine.



VII. Predmet Kalinović¹²⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 26. septembar 2019.	
Datum početka suđenja: 13. januar 2020.	
Postupajući tužilac: Ljubica Veselinović	
Optuženi: Dalibor Krstović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Zorana Trajković, predsednica veća sudija Mirjana Ilić, članica veća sudija Dejan Terzić, član veća
Broj optuženih: 1	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 4
Rang optuženih: bez čina	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 3
Broj žrtava: 1	Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 1
Broj ispitanih svedoka: 15	Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Ponovljeni prvostepeni postupak	

57

¹²⁶ Predmet Kalinović, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kalinovic.html>, pristupljeno 14. januara 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi se tereti da je, kao pripadnik Vojske Republike Srpske, tačno neutvrđenog dana u avgustu 1992. godine, u večernjim satima, sa N. N. saborcem došao do Osnovne škole „Miladin Radojević“ u Kalinoviku, u kojoj su se nalazili nezakonito zarobljeni civili bošnjačke nacionalnosti iz Kalinovika i okolnih mesta, i to uglavnom žene i deca, ušao u učionicu u kojoj se nalazila oštećena B1, pozvao je po imenu i rekao joj da izađe napolje. Nakon što je ona izašla, vodeći sa sobom svoje maloletno dete, naredio joj je da vrati dete jer će ga u protivnom silovati, pa, kada je oštećena B1 to učinila, odveo ju je u susednu učionicu, u kojoj nije bilo nikoga, i naredio joj da se skinu. Kada je oštećena to odbila, pretio joj je da će uzeti njenu decu, pa se oštećena, u strahu za život svoje dece, skinula, nakon čega ju je optuženi silovao, preteći da nikome ne sme reći za silovanje, jer će prvo stradati njena deca, pa ona. Nakon izvršenog silovanja, optuženi joj je naredio da se ne oblači i izašao iz učionice, u koju je odmah ušao njegov N. N. saborac i silovao oštećenu.¹²⁷

Odbrana optuženog

58

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Naveo je da je tokom oružanog sukoba bio pripadnik Vojske Republike Srpske, i da je bio običan borac. U selu Rudice u opštini Kalinovik imao je rodbinu, babu i dedu, stričeve, koje je posećivao. To selo je mešovito nacionalnog sastava – u njemu su živeli Srbi i Muslimani. Poznavao je svoje komšije Muslimane. Početkom avgusta 1992. godine nalazio se na položaju koji je bio iznad sela Rudice. Počela je velika ofanziva pripadnika Armije BiH na Trnovo, pa se zabrinuo za svoju rodbinu. Došao je u Kalinovik i s tri druga otišao u prostorije OŠ „Miladin Radojević“, gde su se nalazili zarobljeni Muslimani, kako bi se raspitao o svojoj rodbini. Naime, zarobljene Muslimane su razmenjivali za zarobljene i poginule pa je, kako mu je poginuo stric, došao da se raspita oko razmene. S njim su tada bili Nenad Ćiro, Nenad Jokić i Zoran Popović, koji je kasnije poginuo. Optuženi je nosio uniformu i pancir, a bio je naoružan puškom i bombama. Dolaskom u školu, primetio je nekoliko vojnika ili policajaca, kao i neke civile, žene i decu, ali ni sa kim od njih nije razgovarao, niti je među njima video nekog poznatog. Pitao je jednog od vojnika šta se dešava i nakon petnaestak minuta otišao je iz škole. Nikada više nije dolazio u školu po informacije, jer je već sutradan prebačen u mesto Dobro Polje, na liniju odbrane. Ime i prezime oštećene B1 nije u mogućnosti da poveže s nekim određenim likom, jedino zaključuje po njenom prezimenu da može biti iz okoline njegovog sela.¹²⁸

127 Optužnica TRZ KTO 2/19 od 26. septembra 2019. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_2_19_%D0%8B%D0%B8%D1%80.pdf, pristupljeno 25. novembra 2021.

128 Transkript s glavnog pretresa od 13. januara 2020. godine.



Svedoci u postupku

Svedokinja Memna Jašarević nije imala neposrednih saznanja o kritičnom događaju, dok je prilikom ispitivanja zaštićenog svedoka B5 javnost bila isključena.¹²⁹

Svedok Elvir Čusto o silovanju oštećene B1 zna iz priče majke, koja je bila zatočena u OŠ „Miladin Radojević“ u Kalinoviku sa oštećenom. Majka mu je ispričala da je jednog dana optuženi Krstović došao po oštećenu i izveo je iz učionice u kojoj su se nalazile. Kada se oštećena vratila, bila je u teškom stanju, „pa se moglo naslutiti da je bila zlostavljana“, jer se tresla i plakala.¹³⁰

Svedok Duško Mandić je u vreme kritičnog događaja bio rezervni policajac koji je radio na obezbeđenju OŠ „Miladin Radojević“ u Kalinoviku. U školi su u prvo vreme bile smeštene Srпкиnje koje su izbegle iz Konjica, pa potom muškarcima bošnjačke nacionalnosti, a zatim Bošnjakinje s decom. Tokom avgusta 1992. godine, u prostorije škole ulazili su pripadnici paravojnih jedinica. Naveo je da mu se jedno jutro, kada je došao u školu, oštećena B1 požalila da ju je silovao komšija, s tim što on tada nije znao o kome se radi, niti ga je poznavao. Kasnije je saznao ime optuženog.¹³¹

Svedok Milan Lalović naveo je da je tokom jula i avgusta 1992. godine, kao pripadnik rezervnog sastava policije, vršio obezbeđenje OŠ „Miladin Radojević“ u Kalinoviku. Nije video da je neko silovan, ali je kasnije čuo o tome. Nikada u životu nije video optuženog Krstovića. Predsednica veća predočila je svedoku deo njegovog iskaza od 18. oktobra 2007. godine, koji je dao pred nadležnim organima BiH, u kom je naveo da se seća silovanja oštećene B1 jer je sa Slavkom Lalovićem, zvanim Ustaša, bio u smeni kada je u školu došao optuženi Krstović, koji je s Lalovićem otišao do druge prostorije. Od drugih stražara je ubrzo saznao da je Krstović tom prilikom silovao ženu. Svedok je potvrdio da su ti navodi njegovog iskaza tačni.¹³²

59

Svedok Tahir Panjeta bio je tokom avgusta 1992. godine četiri dana zatočen u prostorijama OŠ „Miladin Radojević“ u Kalinoviku. Video je da su zatočeni bili zlostavljani. Za optuženog je čuo kasnije, od žena koje su bile zatočene – one su mu pričale da ih je optuženi maltretirao.¹³³

Svedoci odbrane Nenad Jokić i Nenad Čiro, saborci optuženog, naveli su da su došli pred OŠ „Miladin Radojević“ sa optuženim, Nenadom Čirom i sada pokojnim Zoranom Popovićem, da bi se raspitali o članovima svoje porodice, s obzirom na to da nisu znali šta je s njima nakon što su muslimanske snage preuzele kontrolu nad Trnovom. Tom prilikom su bili u uniformama i naoružani. U školu nisu mogli da uđu jer ju je čuvala policija – došli su samo do ulaznih vrata.¹³⁴

Prilikom ispitivanja oštećene/zaštićene svedokinje B1, javnost je bila isključena.¹³⁵

129 Transkript s glavnog pretresa od 14. jula 2020. godine.

130 Transkript s glavnog pretresa od 6. oktobra 2020. godine.

131 *Ibid.*

132 *Ibid.*

133 Transkript s glavnog pretresa od 3. novembra 2020. godine.

134 *Ibid.*

135 Transkript s glavnog pretresa od 10. decembra 2020. godine.



Tokom dokaznog postupka izvršen je uvid u iskaze zaštićenih svedoka B2, B4 i B6 koje su dali pred Tužilaštvom BiH, jer ti svedoci zbog svog zdravstvenog stanja nisu u mogućnosti da pristupe sudu.¹³⁶

Tok postupka u 2021. godini

Tokom 2021. godine održana su tri sudeća dana i ispitan je zaštićeni svedok B7, tokom čijeg ispitivanja je javnost bila isključena.¹³⁷

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 13. maja 2021. godine presudu kojom je Dalibora Krstovića oglasio krivim zbog silovanja Bošnjakinje i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od devet godina, dok je oštećenu B1, radi ostvarivanja imovinskopravnog zahteva, uputio na parnicu.¹³⁸

Sudsko veće je utvrdilo da je optuženi, kao pripadnik VRS, neutvrđenog dana tokom avgusta 1992. godine u večernjim satima, došao do OŠ „Miladin Radojević“ u Kalinoviku, ušao u učionicu u kojoj su bili zatvoreni civili bošnjačke nacionalnosti, imenom pozvao oštećenu B1 rekavši joj da izađe iz učionice. Nakon što je ona to učinila i sa sobom povelala maloletno dete, naredio joj je da vrati dete. Kada je oštećena odbila da to učini, zapretio je da će joj silovati dete, pa je oštećena vratila dete u učionicu i izašla na hodnik. Optuženi ju je potom odveo u praznu učionicu, u koju je s njima ušao i jedan N. N. pripadnik VRS koji je ubrzo izašao. Optuženi joj je naredio da se skinu, a kada je oštećena to odbila, pošao je prema vratima govoreći da će joj uzeti decu, pa je oštećena, u strahu za život svoje dece, skinula odeću. Nakon toga ju je optuženi silovao, a posle silovanja naredio joj da se ne oblači, već je izašao iz učionice, da bi odmah ušao N. N. vojnik, koji ju je takođe silovao. Optuženi je tada ušao u učionicu i zapretio oštećenoj da ne sme nikome da kaže za to jer će u protivnom prvo stradati njena deca, a zatim i ona.

Iz saglasnih i detaljnih iskaza svedoka Fadile Hatić, Naze Pervan, Hasnije Ahatović, svedoka pod pseudonimom B2 i B3 koje su sa oštećenom B1 bile zatvorene u OŠ „Miladin Radojević“ u Kalinoviku, koje je sud prihvatio ocenivši ih kao pouzdane, utvrđeno je na koji način je optuženi izveo oštećenu iz učionice, šta se dešavalo s njenom decom i u kakvom stanju je bila oštećena kada se vratila. Njihovi iskazi su potkrepljeni iskazima oštećene, kao i svedoka Duška Mandića, koji je radio kao obezbeđenje škole, koji je naveo da mu je oštećena, koju je poznavao od ranije, uplakana ispričala da ju je prethodne noći silovao komšija Dalibor Krstović.

Sud je prihvatio iskaz oštećene B1 kao uverljiv i iskren s obzirom na to da je ona vrlo detaljno opisala način na koji ju je optuženi, kog je od ranije poznavala kao unuka nekadašnjih komšija, silovao.

Odbranu optuženog, da nije uopšte poznavao optuženu, te da u kritičnom periodu nije čak ni ulazio u unutrašnjost OŠ „Miladin Radojević“ u Kalinoviku, sud nije prihvatio. Ocenio ju je kao neuverljivu,

136 *Ibid.*

137 Transkript s glavnog pretresa od 12. marta 2021. godine.

138 Presuda Višeg suda u Beogradu K. Po2 3/2019 od 13. maja 2021. godine.



suprotnu izvedenim dokazima i sračunatu na izbegavanje krivične odgovornosti. Posebno stoga što je u suprotnosti sa iskazom oštećene i iskazom svedoka B4, koji je naveo da je obezbeđivao školu i da se seća događaja kada je u prostorije škole došlo lice koje mu se predstavilo kao Dado Krstović i rekao mu da ide da vidi svoju komšinicu, te da je tom prilikom odveo tu svoju komšinicu u prostoriju koja se nalazila u prizemlju škole, a pri izlasku iz škole mu rekao: „Da vidiš šta komšija komšinici može da uradi“.

Sud je tokom postupka takođe utvrdio da je u vreme izvršenja ovog krivičnog dela postojao unutrašnji oružani sukob, da je optuženi bio pripadnik oružanih formacija jedne od sukobljenih strana, da je oštećena B1 bila civilno lice u bespomoćnom položaju, odnosno lice koje je, prema odredbama međunarodnog humanitarnog prava, moralo biti zaštićeno u oružanom sukobu, te da u konkretnom slučaju postoji veza između oružanog sukoba i radnji izvršenja koje je preduzeo optuženi. Optuženi je konkretnom prilikom kršio pravila međunarodnog prava, pa su se time u njegovom ponašanju stekla sva bitna obeležja krivičnog dela za koje se tereti. Optuženi je postupao s direktnim umišljajem jer je bio svestan svoga dela i njegove zabranjenosti i hteo je njegovo izvršenje.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao olakšavajuće okolnosti na strani optuženog cenio njegove porodične prilike i neosuđivanost te da je u vreme izvršenja dela bio star svega 20 godina, dok je kao otežavajuće okolnosti cenio jačinu ugrožavanja oštećene konkretnom prilikom, pobude iz kojih je delo učinjeno i iskazanu upornost tokom prinude na obljubu oštećene.

Sud je oštećenu radi ostvarivanja imovinskopravnog zahteva uputio na parnicu našavši da tokom postupka nije pruženo dovoljno podataka za odlučivanje o tom zahtevu. Ovo stoga što iz nalaza i mišljenja veštaka medicinske struke, neuropsihijatra dr Omera Ćemalovića, nisu mogle da se utvrde posledice krivičnog dela koje je predmet optužbe. Naime, iz nalaza je utvrđeno da kod oštećene postoji umanjene opšte životne sposobnosti od 45% kao posledica posttraumatskog stresnog poremećaja do kog je došlo usled okolnosti u kojima se nalazila oštećena tokom trajanja zatočeništva sa decom, ponašanja osoblja logora i posetilaca, uslova boravka, neadekvatne ishrane, fizičke i psihičke torture koju je trpela počev od 25. juna 1992. godine, kada je odveden njen suprug. Međutim, iz nalaza ne proizlazi u kom procentu je isključivo događaj koji je predmet optužbe doprineo umanjenu opšte životne aktivnosti kod oštećene. Iz nalaza se takođe nije moglo utvrditi koji je intenzitet straha oštećena pretrpela, ni u kom trajanju. S obzirom na to da su izostali pouzdani parametri na osnovu kojih bi sud mogao odlučivati o visini imovinskopravnog zahteva oštećene, sud je oštećenu uputio da u parničnom postupku ostvaruje to pravo.¹³⁹

61

Drugostepena odluka

Apelacioni sud u Beogradu¹⁴⁰ doneo je 17. decembra 2021. godine rešenje kojim je ukinuo prvostepenu presudu zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak.¹⁴¹

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ Sastav sudskog veća: sudija Rastko Popović, predsednik veća, sudije Olivera Andelković, Nada Hadži Perić, dr Miodrag Majić i Aleksandar Vujičić, članovi veća.

¹⁴¹ Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 6/21 od 17. decembra 2021. godine.



Po nalaženju Apelacionog suda, prvostepeni sud je prekoračio optužbu jer je okrivljenog oglasio krivim za radnje preduzete nakon izvršenog silovanja oštećene, koje mu nisu optužnicom stavljene na teret. Time je osuđen za veću kriminalnu količinu od one koja mu je optužnicom stavljena na teret. Takođe je doveden u pitanje i kvalitet prava na odbranu okrivljenog, pa samim tim i pravo na pravično suđenje. Ovo stoga što je prvostepeni sud tokom postupka izveo niz dokaza upoznavanjem sa sadržinom zapisnika o iskazima većeg broja svedoka, koji su iskaze davali pred Tužilaštvom BiH tokom istrage. Kako ovim ispitivanjima nisu prisustvovali okrivljeni i njegov branilac, nisu ni bili u mogućnosti da unakrsno ispituju svedoke, niti su mogli da proveravaju kredibilitet iskaza svedoka, čime je okrivljeni doveden u neravnotežan položaj u odnosu na tužioca.

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelja krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Uređivanje ustupljene optužnice

62

Optužnica koju je TRZ podiglo protiv Dalibora Krstovića primer je dobro uređene optužnice, posebno obrazloženja, u kome je, prema rezultatima istrage, opisano stanje stvari i detaljno navedeni dokazi kojima se utvrđuju činjenice koje su predmet dokazivanja. Naime, u ustupljenoj optužnici Tužilaštva BiH¹⁴², tužilac detaljno objašnjava elemente krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, dok o konkretnim dokazima, kojima se potvrđuju inkriminisane radnje optuženog, govori vrlo uopšteno. Tako, na primer, navodi „o samoj inkriminisanoj radnji, navedenoj u izreci optužnice, svjedoči žrtva, svjedok pod pseudonimom 'B1'. Osim oštećene, na okolnosti same inkriminisane radnje svjedočit će, u granicama svojih iskaza, i svjedoci...“, bez navođenja sadržaja i ocene tih iskaza. U isto vreme, predloženo je izvođenje velikog broja dokaza – pismene dokumentacije koja se ne odnosi ni na inkriminisane radnje ni na inkriminisani period. Očigledno je da je prvobitna optužnica Tužilaštva Bosne i Hercegovine bila podignuta za drugo krivično delo, odnosno za krivično delo zločin protiv čovečnosti, te da je Sud BiH nije potvrdio, iz kog razloga ju je tužilac samo formalno podigao za drugo krivično delo – ratni zločin protiv civilnog stanovništva, a da se nije upuštao u uređenje optužnice prema novoj kvalifikaciji i inkriminisanim radnjama.

Tužilaštvo za ratne zločine je takvu optužnicu uredilo u skladu sa činjenicama koje su predmet dokazivanja, tako što su u obrazloženju precizno i jasno navedene izjave svedoka vezane za inkriminisane radnje, ocena tih izjava, kao i ocena odbrane optuženog i ostalih predloženih dokaza, čime je TRZ pružilo veoma dobru argumentaciju za to što smatra da se u radnjama okrivljenog stiču sva bitna obeležja krivičnog dela za koje se tereti.

142 Optužnica Tužilaštva BiH broj T20 0 KTRZ 0002825 10 od 20. 11. 2017. godine.



VIII. Predmet Bratunac – Suha¹⁴³

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 22. oktobar 2018.	
Datum početka suđenja: 5. novembar 2019.	
Postupajući tužilac: Svetislav Rabrenović	
Optuženi: Jovan Novaković	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vera Vukotić sudija Vinka Beraha Nikićević
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 300 Broj ukupno ispitanih svedoka: 2	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 6 Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 2 Broj ukupno ispitanih sudskih veštaka: 2
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

63

143 Predmet Bratunac – Suha, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bratunac-suha.html>, pristupljeno 22. novembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Jovan Novaković se tereti da je, kao komandir čete Moštanice TO Bratunac, 10. juna 1992. godine iz sela Suha (opština Bratunac, BiH) prisilno raselio oko 300 bošnjačkih civila, među kojima je bilo žena i dece, tako što je prilikom napada na selo naređivao bošnjačkim civilima da izađu iz svojih kuća i učestvovali u njihovom izvođenju, preteći pojedinim civilima da će ih ubiti ukoliko ne pronađu i ne dovedu i ostale članove svojih porodica, a zatim im naređivao da u koloni krenu do fudbalskog stadiona Bratunac, gde su pod oružanom pratnjom dovedeni i civili iz drugih mesta, odakle su žene, deca i starija lica autobusima deportovani do Kladnja, a vojno sposobni muškarci sprovedeni i zatvoreni u prostorije OŠ „Vuk Karadžić“ u Bratuncu.¹⁴⁴

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi Jovan Novaković negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Naveo je da nisu tačni navodi iz optužnice da je u kritičnom periodu bio komandir čete Moštanice Teritorijalne odbrane Bratunac, već samo komandir jednog voda. Zaklinjao se u svoju decu da mu nije bilo poznato da će bošnjački civili biti proterani iz sela Suha. U odnosu na vojno sposobne muškarce iz sela Suha, koji su bili razdvojeni od žena i dece i odvedeni u prostorije OŠ „Vuk Karadžić“, izjavio je da nije znao šta se u školi s njima dešavalo. Naglasio je da je pomogao dvojici Bošnjaka da pobegnu, te da jedan od njih sada živi u SAD, a drugi u okolini Tuzle. Po njegovom saznanju, u Bratuncu su bili pripadnici „Belih orlova“ i „šešeljevci“, koji su došli tu da pljačkaju.¹⁴⁵

Sudski veštaci medicinske struke dr Zoran Stanković i dr Vesna Jovanović, koji su optuženog veštačili na okolnosti njegove procesne sposobnosti, utvrdili su da je optuženi, i pored narušenog zdravlja, imajući u vidu njegove kognitivne sposobnosti, sposoban da prisustvuje glavnim pretresima i aktivno učestvuje u krivičnom postupku.¹⁴⁶

Tok postupka u 2021. godini

U 2021. godini održan je samo jedan sudeći dan, tokom kog su ispitana dva svedoka optužbe, dok su glavni pretresi četiri puta odlagani zbog nedolaska pozvanih svedoka.

Svedoci u postupku

Svedok optužbe Rodoljub Đukanović objasnio je da je nakon višestranačkih izbora postao predsednik

144 Optužnica TRZ KTO br. 6/2018 od 22. oktobra 2018. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_6_18_%D0%8B.pdf, pristupljeno 13. decembra 2021. godine.

145 *Ibid.*

146 Transkript s glavnog pretresa od 21. februara 2020. godine.



Izvršnog odbora opštine Bratunac, te da je bio i član Kriznog štaba. Seća se da je 10. maja 1992. godine s Miroslavom Deronjićem, predsednikom Kriznog štaba, prolazio gradom i video špalir preko stotinu ljudi – Muslimana, koji su stajali ispred nekih naoružanih ljudi. Ti naoružani ljudi su imali duge cevi, bili su raznoliko obučeni, došli su sa strane, pričalo se: iz Hrvatske, sa ratišta. Zvali su ih „dobrovoljci“, „četnici“, „beli orlovi“. Oni se nisu oslovljavali imenima, nego samo nadimcima kao što su Rambo, Crnogorac, Makedonac i sličnim. Svedok i drugi predstavnici civilne vlasti njima nisu mogli ništa, čak su od njih i zazirali. Štaviše, njih su se i civili Srbi plašili koliko i Muslimani. Siguran je da među naoružanima nije video nijednog Srbina iz Bratunca. Svedok je s Deronjićem otišao u policiju, kod komandira stanice Milutina Miloševića, i prijavili su mu slučaj. Milošević im je odgovorio, misleći na policiju, da „mi te stvari nećemo i ne smemo da radimo“. Svedok je napomenuo da je i pre tog događaja u Bratuncu bilo situacija kada su pronalazeni mrtvi ljudi, da je bilo napuštenih kuća i pljački. U grupi Muslimana koju je video kraj igrališta bilo je i meštana sela Suha, ali i ljudi iz drugih mesta, nije mu poznato ko je vršio proterivanje ljudi iz sela Suha. Optuženog poznaje, ali mu nije poznato da li je i kojim oružanim formacijama pripadao u toku rata.¹⁴⁷

Svedok optužbe Živko Radić naveo je da je 10. maja 1992. godine bio civil i da je sedeo u kafiću iz kojeg je video deportaciju muškaraca Muslimana, njih oko 407, koji su bili građani Bratunca. Bilo mu je teško da to posmatra, pa je otišao u zgradu Opštine, gde je zatekao Miroslava Deronjića, Rodoljuba Đukanovića i Mileta zvanog „Pop“, kojima je rekao da proterivanje ljudi ne može da gleda, te da preduzmu nešto i to zaustave. Takođe im je rekao da je siguran da Srbija i predsednik Milošević nemaju saznanja o tome, te da će, ukoliko se to ne zaustavi, sutradan otići za Beograd. U roku od pola sata došli su autobusi i kamioni i svi ti ljudi su prevezeni, kako je čuo, u Visoko. Pre nego što su proterani, ljudi su bili smešteni u fiskulturnoj sali OŠ „Vuk Karadžić“. U Bratuncu su tada boravili dobrovoljci iz Srbije i oni su vodili glavnu reč. Nije mu poznato ko je izvršio čišćenje sela Suhe, ali zna da je „bilo svašta“ prilikom tih čišćenja.¹⁴⁸

65

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru

¹⁴⁷ Transkript s glavnog pretresa od 27. septembra 2021. godine.

¹⁴⁸ *Ibid.*



odeljka „Optužnice“¹⁴⁹, anonimizovana je tako da je objavljen samo dispozitiv optužnice, u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti s Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.¹⁵⁰ Naime, tim pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“¹⁵¹. Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva optužnicu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“¹⁵², ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.¹⁵³ Kako je anonimizovano ime optuženog, ali i žrtava, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog pravilnika i u potpunosti zanemarilo interes javnosti, u čijem je interesu da bude upoznata sa identitetom lica koje se tereti za ratni zločin čije izvršenje izaziva veliku društvenu opasnost, ali i žrtava, čije pominjanje u javnosti predstavlja vid satisfakcije za njih i njihove porodice i preduslov za priznavanje patnji koje su pretrpele, i to pre svega na osnovu svog identiteta.

Slab odziv svedoka

66

Tokom 2020. i 2021. godine održan je samo po jedan sudeći dan, a glavni pretresi su po četiri puta odlagani zbog nedolaska svedoka. Tokom 2021. godine ispitana su samo dva svedoka optužbe. Slab odziv svedoka je u znatnoj meri posledica pandemije koronavirusa, ali i činjenice da je od kritičnog događaja proteklo skoro trideset godina i da su i svedoci i oštećeni sve stariji i lošijeg zdravstvenog stanja, pa se stoga se sve teže odlučuju da svedoče.

149 Optužnica TRZ KTO br. 6/2018 od 22. oktobra 2018. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_6_18_%D0%8B.pdf, pristupljeno 22. novembra 2021. godine.

150 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/documents/2021-04/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_2_20_%D0%90%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE.pdf, pristupljeno decembra 2021. godine.

151 *Ibid.*, član 1, stav 2.

152 *Ibid.*, član 5, stav 1.

153 *Ibid.*, član 5, stav 2.



IX. Predmet Vlasenica¹⁵⁴

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 17. septembar 2020.	
Datum početka suđenja: 7. decembar 2020.	
Postupajući tužilac: Miodjub Vitorović	
Optužena: Višnja Aćimović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142 u vezi sa članom 22 KZ SRJ	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vera Vukotić sudija Vinka Beraha Nikićević
Broj optuženih: 1	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 8
Rang optuženih: bez čina	Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 3
Broj žrtava: 37	Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 5
Broj ispitanih svedoka: 5	Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu:	
Glavni pretres	

67

¹⁵⁴ Predmet Vlasenica, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/vlasenica.html>, pristupljeno 23. novembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optužena Višnja Aćimović se tereti da je, nakon što se pridružila i bila aktivna na strani Vojske Republike Srpske (VRS), početkom juna 1992. godine, na lokalitetu „Mračni dol“, opština Vlasenica, BiH, sa sada pokojnim Perom Kostićem i drugim N. N. pripadnicima VRS, učestvovala u ubistvu 37 civila bošnjačke nacionalnosti. Civili, koji su bili u zatvoru u Vlasenici, autobusom su dovedeni na lokaciju „Mračni dol“, gde ih je N. N. vojnik izvodio iz autobusa, nakon čega su ih optužena i Kostić i Kostić iz vatrenog oružja ubijali.¹⁵⁵

Odbrana optužene

Iznoseći svoju odbranu, optužena je negirala izvršenje krivičnog dela za koje se tereti, tvrdeći da joj nije poznato „na osnovu čega su joj pripisane te stvari“. Nikada nije učestvovala u ratnim dejstvima niti nosila uniformu. Živela je u porodičnoj kući u Vlasenici s roditeljima, ali je u vreme ubistva civila bila u Bačkoj Topoli. Objasnila je da su njena braća Milinko, Stanislav, Lazar i Miroslav bili pripadnici VRS, te da je Milinko poginuo 22. maja 1992. godine. Nakon njegove pogibije, s roditeljima je otišla kod sestre u Bačku Topolu, gde je boravila 40 dana, nakon čega se vratila u Vlasenicu. Smatra da je terete svedoci koji žele da ocrne njenu porodicu.¹⁵⁶

68

Tok postupka u 2021. godini

Svedoci u postupku

Tokom izveštajnog perioda ispitano je pet svedoka/oštećenih, ali niko od njih nije imao neposrednih saznanja o kritičnom događaju.

Svedokinja/oštećena Hadžira Bećirović objasnila je da je u vreme početka oružanih sukoba živela u mestu Pomol (opština Milići, BiH), u porodičnoj kući njenog supruga Mujage. Situacija je bila napeta, pa je tokom aprila 1992. godine s bebom otišla kod svojih roditelja, na područje opštine Srebrenica. Muškarci iz Pomola nisu smeli da spavaju u kućama, već su se krili po okolnim šumama. Suprug je ostao u selu jer mu je majka slomila nogu, pa je ostao da je neguje. Selo Pomol napadnuto je i zapaljeno 5. maja 1992. godine. Prema priči Galiba Baćirevića, on i suprug svedokinje/oštećene krenuli su prema selu da vide kakva je situacija, kada su se pojavila trojica naoružanih vojnika i počela da pucaju prema njima. Galib Bećirović je pobjegao, dok je svedokinjin suprug zarobljen. Odveden je prvo u Miliće, a zatim u Vlasenicu, u logor Sušica. Posmrtni ostaci njenog supruga pronađeni su na groblju u Rakiti i identifikovani 2006. ili 2007. godine.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Optužnica TRZ KTO br. 3/20 od 17. septembra 2020. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/2021-07/kto_03_20_Cir.pdf, pristupljeno 23. novembra 2021. godine.

¹⁵⁶ Transkript s glavnog pretresa od 7. decembra 2020. godine.

¹⁵⁷ Transkript s glavnog pretresa od 4. marta 2021. godine.



Svedoci/oštećeni Nezir Halilović i Enver Bećirović, koji su naveli da su im u kritičnom događaju ubijena braća, ali o samom događaju nisu imali nikakvih neposrednih saznanja.¹⁵⁸

Svedokinja/oštećena Nezira Bekić, sestra ubijenog Omera Ahmetovića, navela je da je njen brat, sa svojom porodicom, suprugom i decom, živeo u mestu Žutica. Od snaje je saznala da je njen brat 5. maja 1992. godine odveden iz kuće, te da su po njega došli maskirani uniformisani ljudi. Odveden je prvo u Miliće, a zatim u Vlasenicu, gde mu se izgubio svaki trag. Nakon rata, kada su pronađeni bratovi posmrtni ostaci, išla je s drugim članovima porodice u Tuzlu da izvrše identifikaciju.¹⁵⁹

Svedokinja/oštećena Amira Ademović, kći ubijenog Omera Ahmetovića, imala je 16 godina kada su 5. maja 1992. godine njenog oca iz kuće odveli vojnici koji su bili maskirani. Od tada ništa nije znala o ocu.¹⁶⁰

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optužene ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optužena, koja je državljanka Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bila dostupna organima BiH.

69

Otežano praćenje početka suđenja

Praćenje početka suđenja optuženoj Višnji Aćimović bilo je otežano jer javnosti nije bilo poznato šta se tačno optuženoj, po optužnici TRZ, stavlja na teret.¹⁶¹

Naime, optužnica protiv optužene pročitana je na pripremnom ročištu, koje se održava bez prisustva javnosti¹⁶², tako da nije čitana na glavnom pretresu, niti se u tom trenutku nalazila na internet stranici TRZ.

Fond za humanitarno pravo se nakon glavnog pretresa zahtevom za pristup informacijama od javnog značaja obratio TRZ, koje je postupilo po zahtevu i dostavilo optužnicu protiv Višnje Aćimović.¹⁶³

158 Transkript s glavnog pretresa od 6. jula 2021. godine.

159 Transkript s glavnog pretresa od 29. septembra 2021. godine.

160 *Ibid.*

161 Optužnica TRZ KTO br. 3/20 od 17. septembra 2020. godine.

162 Član 345, stav 2 ZKP.

163 Dopis TRZ PI br. 23/30 od 31. 12. 2020. godine.



X. Predmet Teslić¹⁶⁴

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 30. decembar 2019.	
Datum početka suđenja: 28. septembar 2020.	
Postupajući tužilac: Ivan Marković	
Optuženi: Nebojša Mirović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Vera Vukotić, predsednica veća sudija Vinka Beraha Nikićević, članica veća sudija Vladimir Duruz, član veća
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 36 Broj ukupno ispitanih svedoka: 8	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 8 Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 4 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 8 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

70

¹⁶⁴ Predmet Teslić, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/teslic.html>, pristupljeno 24. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Nebojša Mirović se tereti da je tokom leta 1992. godine, na području opštine Teslić (BiH), učestvovao u nanošenju telesnog i duševnog bola ili patnje (mučenju) i telesnom povređivanju bošnjačkih civila tako što je:

1. tokom juna 1992. godine u Društvenom domu u mestu Donji Ružević, sa više pripadnika Policijske stanice Teslić, prilikom ispitivanja sedam bošnjačkih civila o posedovanju oružja, civile snažno udarao po telu palicama, rukama i nogama te drvenim maljem;
2. tokom leta 1992. godine, pored mesne džamije u mestu Donji Ružević, sa više pripadnika Policijske stanice Teslić, prilikom ispitivanja 12 bošnjačkih civila o posedovanju oružja, civile udarao palicama po telu, usled čega je jedan civil nakon tri dana preminuo;
3. tokom jula ili avgusta 1992. godine, sa tri pripadnika Policijske stanice Teslić, zlostavljao jednog bošnjačkog civila, tako što su ga ispred njegove kuće u naselju Gornji Teslić snažno udarali šakama, policijskim palicama i drvenim štapovima, a kada je oštećeni pao na zemlju, nastavili da ga udaraju nogama, zatim na istom mestu udarali još dva bošnjačka civila, usled čega je jedan od njih dva puta padao u nesvest, da bi optuženi nakon nekoliko dana ponovo došao pred kuću oštećenog i udario ga nekoliko puta šakom u predelu glave;
4. tokom juna 1992. godine u mestu Barići, prilikom ispitivanja o posedovanju oružja, udarao jednog bošnjačkog civila u predelu vrata te po čitavom telu drvenom palicom;
5. tokom juna 1992. godine, u Društvenom domu u selu Ružević, dvojicu bošnjačkih civila, oca i sina, oko 45 minuta udarao drvenom palicom po čitavom telu, a zatim jednog od njih uhvatio i udario mu glavu u betonski šaht, usled čega se on onesvestio;
6. tokom juna, u Policijskoj stanici u Tesliću, prilikom ispitivanja jednog bošnjačkog civila zbog čega je boravio na području opštine Tešanj, tog civila snažno udarao rukama i nogama u predelu glave sve dok ga jedan policajac nije zaustavio rečima „dosta, ubićeš ga“;
7. tokom jula 1992. godine u mestu Donji Ružević, dok su meštani bošnjačke nacionalnosti kopali kanal pored puta, jednog bošnjačkog civila snažno udarao policijskom palicom i nogama po čitavom telu;
8. tokom leta 1992. godine, u selu Donji Ružević, bošnjačkog civila i njegovog maloletnog sina, koji je tada imao 14 godina, snažno udarao drvenom palicom;



9. tokom juna 1992. godine, u zgradi Teritorijalne odbrane Teslić, sa jednim pripadnikom Policijske stanice Teslić, bošnjačkom civilu prilikom ispitivanja naredio da nasloni čelo na zid i podigne ruke sa po tri prsta, a potom ga u dva navrata snažno udario drvenom palicom po leđima i zavrtao mu ruke na leđa dok mu je policajac pritiskao prstima oči i terao ga da prizna gde je i kod koga bio;
10. tokom juna 1992. godine, u prostoriji Policijske stanice Teslić, sa još jednim policajcem, prilikom ispitivanja o položajima Bošnjaka, terao bošnjačkog civila da stoji uza zid i tukao ga policijskom palicom, a zatim mu naredio da sedne na stolicu, uhvatio ga rukama za kosu i povukao nadole, te snažno udario palicom preko leđa, usled čega je on izgubio svest;
11. tokom leta 1992. godine, na mesnom muslimanskom groblju u selu Ružević, sa jednim pripadnikom policije, šest bošnjačkih civila udario po telu metalnom cevi od puške „pumparice“ i drvenim kocem;
12. tokom jula 1992. godine, u blizini mesnog groblja u mestu Donji Ružević, bošnjačkog civila udario metalnim delom od zaprežnih kola, tzv. varigom, u predelu levog ramena i leđa, usled čega je oštećeni pao i izgubio svest.¹⁶⁵

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je u celosti negirao izvršenje krivičnog dela koje mu se stavlja na teret. Naveo je da je u kritičnom periodu bio u rezervnom sastavu policije i da je radio na zaštiti muslimanskog stanovništva, ali i na oduzimanju oružja od njih. Naglasio je da je bio najobičniji rezervni policajac kojem je mogao da izda naređenje bilo koji aktivni policajac koji je tog dana bio u smeni. Takođe je naveo da nije poznao nikog od svojih nadređenih niti oštećenih.¹⁶⁶

72

Tok postupka u 2021. godini

Tokom 2021. godine održana su četiri sudeća dana, od ukupno osam zakazanih, i tada je ispitano osam svedoka optužbe. Suđenja nisu održana dva puta jer sudu nisu pristupili pozvani svedoci, jednom se suđenje nije moglo održati zbog odsutnosti člana sudskog veća, a jednom zbog obustave rada advokata.¹⁶⁷

Svedoci u postupku

Svedok Radomir Jokić je početkom avgusta 1992. godine mobilisan na funkciju načelnika policije u Tesliću. Optuženog ne poznaje, niti ima saznanja o njegovim aktivnostima tokom rata. U Tesliću je uhapšeno oko 20 pripadnika srpskih paravojnih formacija koji su uveli strahovladu.¹⁶⁸

165 Optužnica TRZ KTO 4/19 od 30. decembra 2019. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/kto_4_2019_%D0%90%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%B7.pdf, pristupljeno 24. novembra 2021. godine.

166 Transkript s glavnog pretresa od 28. oktobra 2020. godine.

167 U postupcima za ratne zločine, zbog visine zaprećene kazne, odbrana je obavezna.

168 Transkript s glavnog pretresa od 25. februara 2021. godine.



Svedok Ratko Marković naveo je da površno poznaje optuženog. Bio je pripadnik rezervnog sastava policije u Tesliću, ali on i optuženi nisu zajedno učestvovali ni u jednoj akciji – vidao ga je u prolazu, u gradu.¹⁶⁹

Svedok Nenad Dakić, pripadnik rezervnog sastava policije u Tesliću, naveo je da optuženog poznaje površno. Nikada nisu bili zajedno u nekoj akciji.¹⁷⁰

Svedok Ibrahim Salkanović, u kritičnom periodu, radio je kao pripadnik redovnog sastava policije u Tesliću. Optuženog poznaje iz tog perioda kao pripadnika rezervnog sastava policije. Optuženog su zvali Nešo i Srbijanac, sretao ga je više puta. Nije mu poznato kakvo je naoružanje imao optuženi, ali mu je poznato da je rezervni sastav policije imao puške zvane „papovke“ i automatske puške. O kritičnim događajima nije imao neposrednih saznanja. Otac mu je ispričao da je optuženi bio u grupi policajaca koji su vršili pretres njegove kuće i da mu je optuženi tom prilikom razbio sliku na kojoj je bio Tito. Jašarević Smail mu je ispričao da je policija vršila pretres njegove kuće, da je jedan od policajaca bio i optuženi, koji ga je tom prilikom udario po leđima i stavljao mu nož pod vrat.¹⁷¹

Svedok/oštećeni Šaban Zukić upoznao je optuženog tek kada su grupu muškaraca Bošnjaka, u kojoj je bio i svedok, pripadnici srpske policije oterali iz Gornjeg Ruževića, i to prema mestu Halušići. Tom prilikom ga je optuženi ošamario. Odveden je u Teslić na ispitivanje, koje je vršeno u zgradi pored SUP-a. Ispitivao ga je jedan policajac u civilu, koji ga je tukao, dok je drugi policajac, uniformisan, samo vodio zapisnik o ispitivanju. U prostoriju u kojoj je ispitivan povremeno je ulazio optuženi i udario ga palicom po telu. U jednom momentu uhvatio ga je za kosu, oborio na pod i snažno udario u predelu kičme, a od tog udarca je svedok izgubio svest. Optuženi je tada bio u uniformi i naoružan. Kasnije je optuženi često dolazio u svedokovu kuću i navodno tražio neko oružje, ali je tražio i gorivo, s obzirom na to da je svedok posedovao poljoprivrednu mehanizaciju i imao određenu rezervu goriva. Svedokova supruga požalila se načelniku Raduloviću da ih optuženi često maltretira, nakon čega je prestao da dolazi.¹⁷²

Svedok/oštećeni Asim Halušić naveo je da je živeo u mestu Donji Ružević u opštini Teslić, te da optuženog ne poznaje kao Nebojšu Mirovića, već po nadimku „Mićo Srbijanac“, kao čoveka koji je dolazio i raspoređivao muškarce, bošnjačke civile, na radnu obavezu. Jednom prilikom, kada su bili na radnoj obavezi, optuženi je izdvojio grupu ljudi, među kojima su bili svedok i Šaban Osivčić, i naredio im da uđu u džamijsku kuću, gde su morali da legnu na pod. Sa optuženim su bili i drugi naoružani ljudi koje nije mogao da prepozna jer su nosili maske. Odvodili su ih i tukli tako što su morali da stanu licem okrenuti prema zidu, te svedok nije video ko ga je tukao. Nakon tuče Šaban je ostao da leži na podu, a ubrzo je od posledica prebijanja preminuo.¹⁷³

Svedok/oštećeni Hidajet Halušić naveo je da je tokom juna 1992. godine bio priveden i zatvoren u

169 *Ibid.*

170 *Ibid.*

171 Transkript s glavnog pretresa od 20. maja 2021. godine.

172 Transkript s glavnog pretresa od 14. juna 2021. godine.

173 *Ibid.*



zgradu nekadašnje TO u Tesliću, sa još oko 130 muškaraca Bošnjaka. Optuženi je jednog dana došao i prozvao ga po imenu i prezimenu i izveo u drugu prostoriju, gde ga je tukao. Naredio mu je da stane licem okrenut prema zidu, da čelo nasloni na zid i da podigne tri prsta. Udarao ga je nekim maljem po leđima. Tukao ga je u dva navrata. Udario ga je i nogom, a od tog udarca su svedoku napukla dva rebra. U to vreme optuženi je bio krupan, razvijen čovek, nosio je plavu policijsku bluzu. Optuženog do tada nije poznavao, ali su mu drugi zatvoreni, koji su ga poznavali, rekli ko je.¹⁷⁴

Svedok/oštećeni Adem Hodžić naveo je da poznaje optuženog, koji je u kritičnom periodu kao policajac dolazio u njegovo selo, ali da je prema njemu korektno postupao.¹⁷⁵

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelja krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

¹⁷⁴ *Ibid.*

¹⁷⁵ Transkript s glavnog pretresa od 2. decembra 2021. godine.



XI. Predmet Štrpci¹⁷⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 10. maj 2018.	
Datum početka suđenja: 29. januar 2019.	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović	
Optuženi: Gojko Lukić, Jovan Lipovac, Duško Vasiljević, Dragana Đekić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vera Vukotić (predsednica veća) sudija Vladimir Duruz sudija Vinka Beraha Nikićević
Broj optuženih: 4 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 20 Broj ispitanih svedoka: 35	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 10 Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 6 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 2 Broj ukupno ispitanih sudskih veštaka: 4
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

75

¹⁷⁶ Predmet Štrpci, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/strpci.html>, pristupljeno 24. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Gojko Lukić, Ljubiša Vasiljević, Duško Vasiljević i Dragana Đekić, kao pripadnici jedinice „Osvetnici“, koja je bila faktički u sastavu VRS, a optuženi Jovan Lipovac kao pripadnik 1. čete 1. bataljona Višegradske brigade VRS, terete se da su 27. februara 1993. godine, s drugim pripadnicima VRS (oko 25–30 pripadnika), bili članovi oružane grupe sa posebnim zadatkom da izvrše otmicu putnika nesrpske nacionalnosti iz brzog voza broj 671, koji je saobraćao na relaciji Beograd–Bar. Optuženi Jovan Lipovac, Ljubiša Vasiljević i Duško Vasiljević, s drugim pripadnicima grupe, došli su do železničke stanice u mestu Štrpci, naredili otpravniku vozova da zaustavi voz, pa se, kada je on to i učinio, rasporedili duž voza sa obe strane, a zatim ušli u voz i legitimisali putnike. Iz voza su izveli 20 putnika – civila nesrpske nacionalnosti: Fevziju Zekovića, Halila Zupčevića, Ilijaza Ličinu, Rasima Ćorića, Nijazima Kajevića, Muhedina Hanića, Ismeta Babačića, Esada Kapetanovića, Senada Đečevića, Safeta Preljevića, Adema Alomerovića, Zvijezdana Zuličića, Šeća Softića, Fehima Bekiju, Rafeta Husovića, Jusufa Rastodera, Džafera Topuzovića, Fikreta Memovića, Tomu Buzova i jedno N. N. lice, i uz pretnju oružjem ih ukrcali u kamion i prevezli do zgrade osnovne škole u Prelovu, gde su im se pridružili optuženi Gojko Lukić i Dragana Đekić.

76

Dolaskom do škole, pripadnici ove grupe, među kojima su bili svi optuženi, isterali su oštećene iz vozila i primorali ih da uđu u fiskulturnu salu škole, pritom ih udarajući rukama, nogama i kundacima pušaka, gde su im naredili da skinu odeću sa sebe, oduzeli im novac i dragocenosti i nastavili da ih tuku.

Zatim su ih primorali da ponovo uđu u kamion, bos, samo u donjem vešu i ruku žicom vezanih na leđima, nakon čega su ih odvezli u selo Mušići, do spaljene kuće Rasima Šehića.

Jedan broj pripadnika oružane grupe rasporedio se oko kamiona, drugi oko kuće, svi sa zadatkom da paze da neko od civila ne pobegne, dok je treći deo pripadnika oružane grupe formirao špalir od zadnjeg dela kamiona do kuće, u kom špaliru su bili optuženi, da bi tako oštećene u grupama od dva do tri lica sprovodili do kuće, gde su ih prihvatila dva pripadnika oružane grupe i pucnjima iz vatrenog oružja u potiljak ubijala. Na taj način ubijeno je 18 civila, dok su dva civila ubijena prilikom pokušaja bekstva, tako što je jednog ubio N. N. pripadnik grupe iz vatrenog oružja, a drugog, nakon što ga je ranio pripadnik grupe Nebojša Ranisavljević, koji je pravosnažno osuđen za isto krivično delo, drugi pripadnik jedinice tako što mu je nožem prezeo vrat.¹⁷⁷

Odbrana optuženih

Iznoseći svoju odbranu, svi optuženi su negirali izvršenje krivičnog dela za koje se terete. Tako je

¹⁷⁷ Optužnica TRZ KTO 1/15 od 10. maja 2018. godine.



optuženi Gojko Lukić naveo da je u kritičnom periodu radio u Beogradu, u „Službenom listu“, te da je u Rujište kod Višegrada dolazio samo da obiđe roditelje.¹⁷⁸ Optuženi Ljubiša Vasiljević naveo je da je, kao pripadnik rezervnog sastava policije u Višegradu, teško ranjen 2. januara 1992. godine u levu nogu, da je prebačen u bolnicu u Užicu, te da se lečio sve do kraja maja 1993. godine. U vreme kritičnog događaja kretao se tako što se 50% oslanjao na štake. Po završenom lečenju, proglašen je nesposobnim za vojsku u narednih pet godina.¹⁷⁹ Duško Vasiljević je u svojoj odbrani naveo da u kritičnom periodu nije bio na području Višegrada, niti je u kritičnom događaju učestvovao. Početkom maja 1992. godine otišao je na ratište, preko MUP-a Republike Srbije, iz patriotskih razloga, jer su mu roditelji iz tog kraja. Vratio se u Obrenovac 10. jula 1992. godine, jer mu je supruga bila pred porođajem, i više se u Višegrad nije vraćao.¹⁸⁰ Optuženi Jovan Lipovac je naveo da je bio učesnik rata u BiH kao pripadnik Višegradske brigade i da je bio na položaju u svom selu Rujištu, te na položajima prema granici sa Srbijom.¹⁸¹ Optužena Dragana Đekić navela je da nema nikakve veze s kritičnim događajem, sem što je u tom periodu bila u Višegradu. Od 2002. godine „trpi torturu države jer je smeštaju u sve događaje od Zvornika do Višegrada“. Progone je sve ove godine, ali ona ne želi da izjavi nešto što nije bilo. Poznaje Milana Lukića sa ratišta u Višegradu, sa kojeg se, nakon događaja u Sjeverinu (otmice iz autobusa i ubistva putnika nesrpske nacionalnosti), vratila u Beograd. Nakon što ju je Milan Lukić pozvao i rekao joj da su mu hitno potrebni borci jer je probijena linija odbrane, sakupila je dobrovoljce, grupu od oko 15 ljudi, među kojima je bio i Nebojša Ranisavljević, i odvela ih u Višegrad. Po dolasku u Višegrad, pripadala je Interventnoj brigadi.¹⁸²

Svedoci u postupku

77

Svedoci/oštećeni Nail Kajević, Selma Čolović, Ragip Ličina¹⁸³, Alija Kapetanović, Etem Softić, Misin Rastoder, Edin Bakija¹⁸⁴, Islam Sinančević¹⁸⁵, Đorđije Vujović i Izudin Hanić¹⁸⁶ nisu imali neposrednih saznanja o kritičnom događaju. Svedoci Marko Palzinić i Radenko Grujičić, kondukteri u vozu, kao i svedok Vladan Tucović, mašinovođa, naveli su da se kritičnog dana voz zaustavio u stanici Štrpci i da su uniformisani vojnici izvodili putnike muškarce, njih 15 do 20, i odvodili ih nekud prema zgradi stanice.¹⁸⁷

Svedok Zoran Udovičić, koji je, kao policajac, bio pratilac voza, naveo je da se voz zaustavio u stanici Štrpci i da su oko voza bili vojnici koji su bili različito obučeni. Rekao je kolegi Miroslavu Vraniću, koji je takođe bio u pratnji voza, da ode u prednji deo voza i proveriti šta hoće ti vojnici, dok se on uputio u zadnji deo voza. Tada je grupa od četiri do pet vojnika ušla u voz i, kada ih je pitao šta im treba, odgovorili su mu da „traže svoje skitnice“. Oni su bili odeveni u različite uniforme – neki su

178 Transkript s glavnog pretresa od 4. marta 2019. godine.

179 *Ibid.*

180 *Ibid.*

181 *Ibid.*

182 *Ibid.*

183 Transkript s glavnog pretresa od 3. aprila 2019. godine.

184 Transkript s glavnog pretresa od 4. aprila 2019. godine.

185 Transkript s glavnog pretresa od 13. maja 2019. godine.

186 Transkript s glavnog pretresa od 14. maja 2019. godine.

187 Transkript s glavnog pretresa od 2. septembra 2019. godine.



imali maskirne, neki obične sivomaslinaste. Uočio je jednog vojnika koji je nosio šubar. Vojnici su otvarali kupee i legitimisali putnike, a neke od putnika i izvodili iz voza. Putnici koji su izašli iz voza odlazili su u pravcu željezničke stanice. Iz dela voza u kojem se nalazio izvedeno je oko 7 do 8 putnika, a kasnije mu je kolega Vranić rekao da su iz dela voza u kojem se on nalazio izveli 12 do 13 putnika. To su sve bili muškarci, vojno sposobni, tako da je pomislio da se skidaju s voza vojni rezervisti Republike Srpske, radi mobilizacije. Svedok je takođe naveo da je u svom patrolnom listu imao konkretan nalog da se, ukoliko dođe do zaustavljanja voza, omogući vojnicima VRS da uđu i izvrše kontrolu da li među putnicima ima njihovih vojnih obveznika, što se i dešavalo ranije, pa zbog toga nije ništa posumnjao.¹⁸⁸

Svedoci Zoran Bogetić, Zoran Pantović¹⁸⁹, Ljubiša Radomirović i Nenad Cvetić¹⁹⁰ svedočili su o zaustavljanju voza u Štrpcima i ulasku u voz njima nepoznatih vojnika, koji su legitimisali putnike i neke od njih izvodili iz voza.

Svedok Damijan Mitrašinović je u vreme kritičnog događaja bio komandant Goraždanske brigade VRS. Kritičnog dana, kamion iz njegove brigade dat je grupi boraca iz Višegradske brigade, jer im je bio potreban da bi se prebacili do mesta Rušte, udaljenog oko 25 km od Višegrada, gde je, po njihovim rečima, bila ubačena grupa muslimanskih boraca. Zatražio je da se taj podatak proveri preko sredstava veze, što je i učinio njegov zamenik Dobro Stanišić. Nakon što je dobio potvrđan odgovor o upadu muslimanskih boraca, naložio je Mići Jakiću, svom pomoćniku, da im dâ kamion i vozače. Posle desetak dana Jakić mu je saopštio da je informacija dobijena preko radio-veze bila obmana, da nije bilo nikakvog upada muslimanskih boraca, već da je to iskorišćeno kako bi dobili kamion. Vojnici koji su došli po kamion su u mestu Dobrun izbacili iz kamiona vozače, pripadnike Goraždanske brigade, i dalje nastavili sami. Sa vozačima kamiona o tom događaju nije lično razgovarao, jer je u brigadi imao organ bezbednosti koji se time bavio. O događaju u vezi s kamionom Jakić mu je rekao kasnije, jer se plašio Milana Lukića – plašio se za svoju porodicu.¹⁹¹

Svedok Dragoljub Čarkić, u kritičnom periodu pripadnik VRS – Višegradske brigade, bio je angažovan u Zemljoradničkoj zadrugi, kada je trebalo popravljati mehanizaciju ili prevoziti nešto za vojsku traktorom. U februaru 1993. godine pozvao ga je direktor zadruga i rekao mu da traktorom ode do Mušića, kako bi prevezao nešto za vojsku. Kada je došao u Mušiće, zaustavio ga je, kraj jedne izgorele kuće, Krsto Papić, komandant bataljona u Višegradskoj brigadi, i pokazao mu da ide prema dvorištu. Tada je video ubijene ljude koji su ležali u snegu i mnogo krvi oko njih. Rečeno mu je da njihova tela treba da preveze do obale Drine, koja je bila u blizini. Neki drugi ljudi su mu kačili tela, a on ih je samo prevezio. Primetio je da se tu nalazi i Dušan Božić, koji je u to vreme bio vozač Krste Papića. On je sedeo na mestu vozača u vozilu „lada niva“, koje je bilo parkirano s druge strane puta. Kada se vratio, pitao je direktora zadruga zašto ga je poslao na takav zadatak, a on mu je odgovorio da je morao, jer je i njemu bilo naređeno.¹⁹²

188 *Ibid.*

189 Transkript s glavnog pretresa od 24. septembra 2019. godine.

190 Transkript s glavnog pretresa od 28. oktobra 2019. godine.

191 *Ibid.*

192 Transkript s glavnog pretresa od 26. novembra 2019. godine.



Svedok Dušan Božić, u vreme kritičnog događaja vozač Krste Papića, naveo je da je, u februaru 1993. godine, jedno veče došao s Papićem u Prelovo, u kuću svog tasta, koja je od škole udaljena nekih 100 metara. Papić je pešice otišao do škole i ubrzo ga je „motorolom“ pozvao da dođe kolima do škole, što je svedok i učinio. Video je kamion koji je bio parkiran kod škole, a Papić mu je rekao da se vraćaju na Rujište. Potvrdio je da je svedok Dragoljub Čarkić u mestu Mušići odvlačio tela, ali je rekao da on u tome nije učestvovao, već je sve vreme sedeo u kolima. Svedok je izmenio svoj iskaz koji je ranije dao pred Tužilaštvom Bosne i Hercegovine, u delu koji se odnosi na identifikaciju osoba koje je video pred osnovnom školom u Prelovu, navodeći da je iskaz dao pod pritiskom.¹⁹³

Svedok Krsto Papić je u vreme kritičnog događaja bio komandant bataljona Lake pešadijske višegradske brigade. U zonu njegove odgovornosti nije spadalo selo Prelovo, u kojem se, u prostorijama osnovne škole, nalazila kuhinja i jedan deo veze. U večernjim časovima 27. februara 1993. godine došao je sa svojim vozačem Dušanom Božićem u Prelovo, kod svog strica Koste, koga je je neko pozvao da izađe iz kuće. Kada se vratio, rekao mu je da je Milan Lukić doveo neke Muslimane. Svedok se pešice uputio prema školi, ispred koje je video par automobila, kamion, neke vojnike, kuvaricu Stanicu i Mitrašina Glišića, koji je bio pomoćni radnik u kuhinji. Ušao je u školu i otišao u prostoriju gde se nalazila veza. Tu je zatekao uplašenog vezistu i Milana Lukića, koji mu je, kada ga je pitao šta se dešava, rekao da gleda svoja posla. Pozvao je preko „motorole“ vozača da dođe kolima do škole, pa je otišao na Rujište. Za vreme boravka u Prelovu nije video Gojka Lukića, ali nije siguran ni da je video optuženog Jovana Lipovca. Optuženog Ljubišu Vasiljevića video je pre ovog događaja. Poznato mu je da je jedan od braće Vasiljević imao štake, ali ne može da se seti koji od njih. Optuženu Draganu Đekić poznaje – vidao ju je u Višegradu i na Rujištu. Ona je bila s Milanom Lukićem. Za vreme boravka u Prelovu čuo je ženski glas, ali nije umeo da objasni zašto je prilikom davanja iskaza u TRZ rekao da je prepoznao po glasu optuženu Draganu Đekić. S Tužilaštvom BiH sklopio je sporazum u vezi sa svojim aktivnostima vezanim za Mušiće (svedok je organizovao uklanjanje tela ubijenih putnika s mesta pogubljenja u Mušićima, ali o tome nije svedočio tokom glavnog pretresa, već samo pred TRZ). U vezi sa ovim događajem imao je veliki broj kontakata s tužiocima iz BiH i TRZ. Tužilac iz BiH, Džermin Pašalić, vršio je na njega pritisak, dok iz TRZ nikakvog pritiska nije bilo.¹⁹⁴

79

Svedok Nebojša Ranisavljević¹⁹⁵ promenio je iskaz koji je dao u istrazi, jer je navodno postupajući zamenik tužioca dolazio njegovoj kući i nudio mu sve i svašta „da priča šta on hoće“. Objasnio je da je kritičnog dana s Mićom Jovičićem pošao u akciju u koju ih je pozvao Milan Lukić, od kojeg su „svi imali strah“ i kojem nisu smeli ništa da odbiju. Pridružili su se grupi boraca koje je tom prilikom vodio Lukić, tako da ih je bilo oko 15 do 20. Tek kad su došli na železničku stanicu u mestu Štrpci, shvatio je gde se nalaze. Milan Lukić je zaustavio voz, pa je svedok ušao u voz i izvodio putnike. Nakon petnaestak minuta, Lukić je rekao da je dosta, pa su izvedene putnike kamionom prevezli u Prelovo do osnovne škole, gde su ih uveli u fiskulturnu salu. Lukić ih je sve postrojio uza zid sale i naredio

193 *Ibid.*

194 Transkript s glavnog pretresa od 9. decembra 2019. godine.

195 Nebojša Ranisavljević pravosnažno je osuđen za isti zločin na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina presudom Višeg suda u Bijelom Polju K. br. 5/98 od 9. septembra 2002. godine, koja je potvrđena presudom Vrhovnog suda Republike Crne Gore Kž. br. 102/03 od 19. novembra 2003. godine.



im da sve izvade iz džepova. Kod jednog momka su pronašli pištolj, pa su ga tukli. Iz fiskulturne sale su izvodili putnike i po Lukićevom naređenju im žicom vezivali ruke na leđa, a zatim su kamionom odvezeni do neke zapaljene kuće, oko koje je Lukić rasporedio svoje saborce. Dovezene ljude su skidali s kamiona, pa kada su dvojica počela da beže, za njima su pucali, između ostalih i svedok. Jedan od njih je bio ranjen, pa mu je Milan Lukić prišao i zatražio nož, nakon čega ga je preklao. Zatim su Lukiću dovodili jednog po jednog putnika, a svedok je čuo tupe pucnje pri zemlji. Nakon ubistva putnika vratili su se u Višegrad. Sutradan se Mićo Jovičić hvalio pokazujući krvav nož, govoreći da je on zaklao putnika koji je pokušao da beži, dok su svi drugi ćutali o tom događaju. Od optuženih poznaje jedino Draganu Đekić, ali nju nije video tokom kritičnog događaja.¹⁹⁶

Određeno je sudsko-medicinsko veštačenje na okolnosti uzroka smrti oštećenih čija su tela pronađena¹⁹⁷, kao i balističko veštačenje.

Sudski veštak medicinske struke prof. dr Zoran Stanković izjašnjavao se na okolnosti trajanja lečenja i opravka optuženog Ljubiše Vasiljevića.¹⁹⁸

Svedok optužbe Mićo Jovičić¹⁹⁹ naveo je da je kao dobrovoljac, po nagovoru Nebojše Ranisavljevića i optužene Dragane Đekić, iz Beograda došao u Višegrad 16. januara 1993. godine. Postao je pripadnik Interventne čete Lake pešadijske brigade Višegrad, koja je bila smeštena na lokaciji Okolište. Optužene Gojka Lukića, braću Vasiljević i Jovana Lipovca upoznao je u Višegradu, kao i Milana Lukića, i to dok je u slobodno vreme šetao po gradu. Često je sa Okolišta išao u Višegrad, jer je ono od Višegrada udaljeno svega dvadesetak minuta hoda. Dana 27. februara 1993. godine, dok se nalazio na Okolištu u društvu s Nebojšom Ranisavljevićem, naišli su Milan Lukić i Boban Indić, inače komandir Interventne čete, i rekli im da se sprema, da idu u akciju i da će ih kamion čekati kod kapije. Radilo se o vojnom kamionu poznatom kao „150“, SMB boje, sa ceradom. Svedok i Ranisavljević seli su u tovarni deo kamiona, u kojem je bilo još desetak vojnika, među kojima je prepoznao optužene Duška i Ljubišu Vasiljevića, Jovana Lipovca, zatim Ranka Drekalu, braću Obrada i Novaka Polugu, kao i lica zvana „Pukovnik“ i „Slovenac“. U kabinu kamiona seli su Indić i Lukić, a svedok misli da je kamion vozio Dragan Šekarić. Nije mu bilo poznato kuda idu. Kamion se za vreme puta zaglavio, pa je Milan Lukić vikao da ga brzo izguraju jer će zakasniti na voz.

Došli su u Štrpce na železničku stanicu, gde je primetio da su s kamionom došla još dva putnička vozila. Vojnici su se rasporedili u špalir oko pruge, dok je svedok s nekoliko boraca ostao kod kamiona. Primetio je da su neki od vojnika po dolasku na stanicu stavili fantomke. Video je da Milan Lukić, Boban Indić i još jedan vojnik odlaze kod otpravnika vozova, pa pretpostavlja da su mu naredili da zaustavi voz. Kada je voz zaustavljen, u njega su ušli Lukić, Indić, Drekalu i još jedan vojnik, a kasnije je čuo da su oni legitimisali putnike i izvodili iz voza Muslimane. Iz voza je izvedeno dvadesetak

196 Transkript s glavnog pretresa od 10. decembra 2019. godine.

197 Do sada su pronađena tela žrtava Halila Zupčevića, Rasima Ćorića, Jusufa Rastodera i Ilijaza Ličine.

198 Transkript s glavnog pretresa od 8. jula 2020. godine.

199 Svedok optužbe Mićo Jovičić je zaključio s Tužilaštvom BiH sporazum o priznanju krivice za istovrsno krivično delo, i osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od pet godina, koju sada izdržava u Srbiji.



putnika – muškaraca koji su bili u civilnim odelima. Neki od njih su imali i prtljag koji su nosili sa sobom. Sve su ih smestili u tovarni deo kamiona. Među oteetim putnicima primetio je jednu osobu tamnije puti, staru oko 50 godina, koja mu je ličila na Roma.

Kamionom su, u sumrak, došli do škole u mestu, za koje je kasnije čuo da se zove Prelovo. Kod škole, koja je bila osvetljena, primetio je optužene Draganu Đekić i Gojka Lukića. Oteetim putnicima je naredeno da siđu s kamiona i da uđu u prostorije škole. Svedok je ostao kod kamiona i zapalio cigaretu, a kasnije je, kada je čuo krike, ušao u prostorije škole, da vidi o čemu se radi. Oteti putnici bili su sprovedeni do fiskulturne sale i postrojeni uza zid, tako da su leđima bili okrenuti prema nekim lestvama koje su bile na zidu (švedske lestve). Naspram putnika stajali su vojnici, koji su držali puške uperene u njih. Primetio je Milana Lukića kako stoji na sredini sale i raspravlja se s jednim od oteatih putnika, koji mu se verbalno suprotstavio, a koga je Milan udarao nekim kablom. Ostali oteti putnici su, ukoliko bi nešto progovorili, bili udarani puškom, odnosno kundakom, rukama i nogama. Video je da optužena Dragana Đekić udara jednog od oteatih putnika puškom, kao i da je optuženi Gojko Lukić prišao jednom od oteatih putnika i udario ga koristeći cev od puške. Po sali su se „vrzmali“ Duško Vasiljević i braća Poluga, a video je u sali i optuženog Jovana Lipovca. Oteti putnici su se skinuli, pretpostavlja po nečijoj naredbi. Bili su samo u donjem vešu i majicama, neki su bili bos, a na tri gomile u fiskulturnoj sali video je njihove stvari, dragocenosti, satove, lančice, prstenje i dokumenta. Zapamtio je da je među tim stvarima video i jedan pasoš zelene boje. U školi u Prelovu je oko vojnika obilazio neki sitniji čovek, za kog je kasnije saznao da se zove Glišić, kome jedan od vojnika nije dozvolio da uđe u školu.

81

Otete putnike su nakon nekog vremena izveli iz fiskulturne sale i vezali im ruke, žicom ili kanapom, nakon čega su ih uveli u tovarni deo kamiona. Nekoliko vojnika se popelo na kamion i pomagalo im je da se popnu, s obzirom na to da su bili vezani, a pomagao im je i svedok. Iz Prelova je svedok krenuo s kamionom, sedeći u tovarnom delu, a krenula su i dva putnička vozila. Svi vojnici koji su bili u Prelovu došli su u mesto za koje je kasnije saznao da se zove Mušići, gde su se zaustavili kod jedne spaljene kuće. Boban Indić je naredio vojnicima da obezbede područje oko te kuće. Svedok je ostao kod kamiona s jednim od braće Poluga, Mitrom Vasiljevićem zvanim „Četnik“ i vojnikom zvanim „Pukovnik“, dok su se ostali rasporedili u špalir. Oteti putnici su po dvojica-trojica izvođeni iz kamiona i odvođeni do Bobana Indića i Milana Lukića, koji su ih ubijali pucnjima u potiljak. Video je da se radi o Lukiću jer je on nosio veliku šubar, koju je svedok primetio prilikom bleska pri pucanju. Jedan od oteatih putnika je pokušao da pobegne. U njega je pucao Nebojša Ranisavljević i ranio ga, a nakon toga mu je prišao Milan Lukić i zaklao ga. Nakon što su ubijeni svi oteti putnici, svedok se vratio na Okolište, dok su se ostali vratili u Prelovo.²⁰⁰

Svedok optužbe Mitrašin Glišić²⁰¹ naveo je da poznaje sve optužene. Gojko Lukić i njegov brat Milan Lukić, s kojim je jedno vreme išao u osnovnu školu, sa Rujišta su, kao i optuženi Jovo Lipovac, čiju porodicu takođe poznaje. Poznaje Duška i Ljubišu Vasiljevića, koji su iz Đurevića, a optuženu Draganu

200 Transkript s glavnog pretresa od 27. januara 2020. godine.

201 Transkript s glavnog pretresa od 8. jula 2020. godine.



Đekić je upoznao kada je došao izvesni Riki iz Užica, jer je bila s njim. Naveo je da je u vreme kritičnog događaja bio angažovan kao pomoćni radnik u kuhinji koja se nalazila u osnovnoj školi u Prelovu, gde je i spavao. Na spratu škole bila je komanda Župljanske čete, čiji je komandant bio Krsto Papić, i radio-veza. Vezista je bio Dragan Simić zvan „Učo“, njega je menjao Dušako Božić, vozač Krste Papića. Seća se da je bilo zimsko doba, februar, oko pet sati posle podne, kada je Radimir Šušnjar rekao kuvarici Stanici Marković da ide kući jer Milan Lukić dovodi civile u školu. Izašao je da vidi o čemu se radi i uočio da je u blizini škole, na prilaznom putu, kod česme Ajdarovac, kamion sleteo s puta. Kada je prišao kamionu, video je da je tu vojska, prepoznao je Milana Lukića, Gojka Lukića, Bobana Indića, Jovu Lipovca, Ljubišu i Duška, Draganu Đekić i Petka Indića. Milan Lukić mu je naredio da ode i pozove meštana Kostu Ilića, da dođe s traktorom i izvuče kamion, što je svedok i učinio. Kada je došao kod Koste, video je da su kod njega Krsto Papić i Dušan Božić, Kostin zet. Nakon što je kamion izvučen na put, kamion je došao do škole. S kamionom su došla još dva putnička vozila. Oko kamiona se rasporedilo dvadesetak vojnika. Među njima su bili Niko Vujčić, Obrad Poluga, Novak Poluga, Mitar Četnik, Neša što je bio u Crnoj Gori, Vilaret Milovan i Vilaret Stevo, Jovo Lipovac, Radojica Ristić, Sredoje Lukić, takođe Duško i Ljubiša Vasiljević, Gojko Lukić, Dragana Đekić i Milan Lukić. Napravljen je špalir od kamiona do ulaza u školu i civilima koji su bili u kamionu naredeno je da siđu, ponesu torbe i uđu u školu. Civili su ulazili u hodnik škole i odvođeni prema fiskulturnoj sali. Tačan broj civila svedoku nije poznat, činilo mu se da ih je dvadesetak. Dragana Đekić je vikala na civile, psovala im je majku ustašku i udarala ih kundakom puške. Video je da civile udara puškom i nogama i Jovo Lipovac. Kasnije su do škole došli Krsto Papić i Dušako Božić. Oni su otišli na sprat u kancelariju gde se nalazila veza, gde je bio Dragan Simić. U kancelariju su za njima otišli Milan Lukić, Boban Indić i Obrad Poluga. Svedok je stajao ispod prozora kancelarije i čuo je da razgovaraju. Krsto je pitao Milana zašto je civile doveo u Prelovo, zašto ih nije odveo na drugo mesto i tamo pobio koga je hteo. Na to je Milan Lukić nešto psovao, nakon čega su Milan, Boban i Obrad izašli iz kancelarije i došli u fiskulturnu salu. Iz sale su čulo kukanje i vrištanje civila koje su tukli. Za to vreme, svedok je bio ispred škole, vojnici koji su bili napolju nisu mu dozvoljavali da uđe. Nakon određenog vremena, iz škole su izašli vojnici i ponovno napravili špalir kroz koji su ljudi iz fiskulturne sale sprovedeni do kamiona. Ljudi su bili goli i krvavi. Ništa na njima nije bilo od odeće osim veša, odnosno samo u gaćama, bosu, jednom visokom čoveku bio je urezan krst na leđima. Svi vojnici koji su bili kod škole ukrcali su se u kamion, putnička vozila, i otišli u pravcu Višegrada. Pre odlaska, Milan Lukić je dao svedoku kanister s naftom i naredio mu da sve stvari iz fiskulturne sale iznese i spali. Iznosio je garderobu i neke papire, dokumente u nekoliko tura i palio ih. Kada je iznosio četvrtu turu, vratili su se Milan Lukić i vojnici koji su bili s njim. Prvo su otišli u fiskulturnu salu, gde su podelili plen, vredne stvari koje su uzete od putnika, neki vojnici su bili nezadovoljni, pričali su da im je Milan dao malo novca. Milan je posle toga otišao na sprat kod Krste Papića. Svedok je čuo da su se raspravljali, Milan je naređivao Krsti da ode sutradan s vojskom i da „ono pokupi“, a na Krstino pitanje gde su pobijeni i bačeni Milan mu je odgovorio da su u jednoj garaži u Rasimovoj kući u Mušićima. Narednih dana bilo je rasprave između Krste Papića i komandanta Damljana Mitrašinovića iz Višegrada, oko toga kako je Milan Lukić dobio kamion. Kada je drugi dan u školu došla kuvarica Stanica, rekla je svedoku da je na televiziji bila vest o otmici ljudi iz voza u Štrpcima, javljeno je da su odvedeni u nepoznatom pravcu. Dok su njih dvoje bili u kuhinji, došao je Krsto Papić i rekao mu da ide do Drage Čarkića i kaže mu da s traktorom ode



na Mušiće. U međuvremenu su pred školu došli Božidar i Ilija Vukadović i Ilija Papić, pa su s Krstom i njegovim vozačem vozilom „niva“ nekud otišli. Nakon njihovog odlaska, došao je Milan Lukić i krenuo je da pregleda kako je svedok očistio fiskulturnu salu. Kada je video da je ostala neka čarapa i dugme, ošamario je svedoka i naredio mu da sve ponovo očisti. Sve je ponovo čistio, ali nije mogao potpuno da očisti fiskulturnu salu jer su zidovi upili krv. Kada su se istog dana Krsto Papić i ostali vratili u školu, ručali su i smejali su se pričajući kako je Čarkiću bilo muka i kako je povraćao kada je video leševe. Drago Čarkić se naljutio na svedoka i nije s njim razgovarao jer mu on nije rekao zbog čega treba da ide na Mušiće. Pričalo se da su tela bačena u Drinu. Trećeg dana nakon odvođenja civila iz škole, dok je svedok sedeo s vezistom Draganom Simićem, pozvao je Mile Joksimović, komandir iz Župljanske čete, čiji su vojnici čuvali Drinu, i javio da su neki leševi civila u Drini zapeli za raslinje, pa su ih onda oni čakljama odgurnuli dalje niz Drinu.²⁰²

Sudsko veće odredilo je neuropsihijatrijsko veštačenje svedoka Mitrašina Glišića na okolnosti utvrđivanja mentalnih sposobnosti svedoka, zapamćivanja, inteligencije, mogućnosti reprodukcije, da li je sklon konfabulacijama, imajući pritom u vidu obrazovni nivo svedoka.²⁰³

Tok postupka u 2021. godini

Tokom 2021. godine zakazano je 10 sudećih dana, od kojih je održano šest, tokom kojih su ispitana dva svedoka i tri sudska veštaka. Suđenja nisu održana dva puta zbog odsutnosti člana sudskog veća, jednom zbog izostanka jednog od optuženih, dok je jednom došlo do prezakazivanja termina za održavanje suđenja.

Krivični postupak je obustavljen u odnosu na optuženog Ljubišu Vasiljevića, koji je preminuo.²⁰⁴

Ispitana su dva svedoka odbrane, od kojih je Boban Indić naveo da se pred sudom BiH protiv njega vodi postupak zbog istog krivičnog dela te da iz tog razloga ne želi da svedoči.²⁰⁵ Drugi svedok odbrane, Oliver Krsmanović, naveo je da je u kritičnom periodu bio pripadnik redovnih vojnih formacija Vojske Republike Srpske i da se njegova jedinica nalazila na lokaciji mesta Drinsko, koje je udaljeno tridesetak kilometara od Prelova. U Prelovo nikada nisu odlazili. Miću Jovičića poznaje, nije bio u njegovoj jedinici i retko ga je viđao, povremeno u gradu. Ime Mitrašina Glišića mu je poznato jer je svedočio u postupku koji se za isto krivično delo vodi pred Sudom Bosne i Hercegovine, u kom je svedok jedan od optuženih.²⁰⁶

Stalni sudski veštak, dr Ratko Kovačević, neuropsihijatar, bio je predsednik komisije veštaka koja je obavila veštačenje svedoka Mitrašina Glišića. Naveo je da je komisija veštaka utvrdila da je svedok Mitrašin Glišić osoba s jednostavnom strukturom ličnosti, sa intelektualnim sposobnostima u području donjeg proseka, bez edukativne nadgradnje i sa uskim socijalnim komunikacijama. Kod njega nije utvrđeno prisustvo duševne bolesti, duševne zaostalosti, privremene duševne poremećenosti niti

202 Transkript s glavnog pretresa od 19. oktobra 2020. godine.

203 Naredba o veštačenju K.Po2 br. 4/2017 od 23. oktobra 2020. godine.

204 Rešenje K.Po2 br. 7/14 od 16. avgusta 2021. godine.

205 Transkript s glavnog pretresa od 22. januara 2021. godine.

206 *Ibid.*



druge teže duševne poremećenosti. U vreme ispitivanja, svedokove sposobnosti opažanja, pamćenja i reprodukcije upamćenih događaja bile su očuvane. Veštačenjem je takođe utvrđeno da svedok ne boluje od demencije, ne produkuje konfabulacije niti pokazuje sklonost ka patološkom izmišljanju događaja. Prilikom analize njegovog duševnog stanja i mogućnosti svedočenja o vremenu kritičnog događaja, veštaci su utvrdili da nema podataka niti medicinske dokumentacije koji bi ukazivali na postojanje duševne bolesti ili neke druge bolesti u vreme kritičnog događaja, a koji bi svedoku remetili funkcije opažanja, pamćenja i reprodukcije.²⁰⁷

Stalni sudski veštak Zvezdanka Savić, specijalista medicinske psihologije, kao član Komisije koja je obavila veštačenje svedoka Mitrašina Glišića, navela je da ostaje pri datom nalazu i mišljenju i da u celosti prihvata navode dr Kovačevića.²⁰⁸

Sudsko veće odredilo je dopunsko neuropsihijatrijsko veštačenje svedoka Mitrašina Glišića, s obzirom na to da je u međuvremenu pribavljen medicinski karton svedoka koji se nalazio u Domu zdravlja u Višegradu. Zadatak veštaka je bio da utvrde da li podaci koji se nalaze u medicinskom kartonu utiču na njihov osnovni nalaz i mišljenje.²⁰⁹

Sudski veštak dr Ratko Kovačević, izjašnjavajući se o dopunskom nalazu veštaka, naveo je da je uvidom u zdravstveni karton Medicine rada Doma zdravlja Višegrad svedoka Mitrašina Glišića utvrđeno da je evidentirana dijagnoza hronični alkoholizam, koja je u kartonu navedena od 11. oktobra 2000. godine do 3. jula 2001. godine, zajedno sa dijagnozom čir na dvanaestopalačnom crevu. Takođe da nema podataka da je navedenu dijagnozu postavio neuropsihijatar niti da je svedok psihijatrijski lečen. Komisija veštaka je ocenila da dijagnoza hronični alkoholizam ne utiče na osnovni nalaz i mišljenje komisije veštaka.²¹⁰

84

U odnosu na primedbu advokata da je svedok alkoholičar, jer je takva dijagnoza navedena u njegovom zdravstvenom kartonu, veštak je naveo da je akutni alkoholizam psihijatrijska bolest. Međutim, nema dokaza u medicinskoj dokumentaciji da je ta dijagnoza potvrđena, jer nema dokaza da je svedok upućivan kod psihijatra, niti da mu je za tu dijagnozu propisana bilo kakva terapija. Takođe nema dokaza ni za dijagnoze o postojanju čira na dvanaestopalačnom crevu, jer tu dijagnozu nije postavio lekar-specijalista gastroenterolog.

Sudski veštak izjasnio se na nalaz komisije veštaka u odnosu na optuženu Draganu Đekić, navodeći da su veštaci zaključili da je ona prosečnih intelektualnih sposobnosti i jednostavne strukture ličnosti. U periodu nakon povratka sa ratišta patila je od posttraumatskog stresnog poremećaja i imala tešku depresivnu epizodu, ali se njeno mentalno stanje posle medicinskog tretmana stabilizovalo. Optužena je u vreme kritičnog događaja bila stara sedamnaest i po godina i njeno ponašanje je bilo u skladu sa uzrastom, u granicama normalnosti. Mogućnosti optužene da shvati značaj svoga dela i upravlja svojim postupcima u tom periodu su bile smanjene, ali ne i bitno.²¹¹

207 Transkript s glavnog pretresa od 24. maja 2021. godine.

208 *Ibid.*

209 Naredba o dopunskom veštačenju L.Po2 br. 4/17 od 23. avgusta 2021. godine.

210 Transkript s glavnog pretresa od 14. oktobra 2021. godine.

211 *Ibid.*



Sudski veštak dr Milena Stanković, psihijatar, kao član komisije veštaka, ostala je u svemu pri osnovnom i dopunskom nalazu. Objasnila je da u zdravstvenom kartonu svedoka Mitrašina Glišića postoji samo radna dijagnoza alkoholizam, ali da nju nije postavio psihijatar. Nigde ne postoji izveštaj da je svedok lečen psihijatrijski na način kako se leče alkoholičari. Dijagnozu alkoholizam nije postavio psihijatar jer je postojeća dokumentacija sa medicine rada, gde ne rade psihijatri. Prilikom veštačenja koje je obavljeno, nije ustanovljeno da je svedok alkoholičar.²¹²

Sudski veštak Zvezdanka Savić, specijalista medicinske psihologije, ostala je u svemu pri datom nalazu. Objasnila je da je svedok Mitrašin Glišić osoba u granicama prosečnog, sa skromnim intelektualnim sposobnostima. Testiranje je pokazalo da je kod njega psihoorganska razgradnja bila u granicama normale za njegovu starosnu dob. Nije uočeno postojanje demencije, niti je postojao indikator da je reč o alkoholičaru. Svedok je simplifikovana ličnost očuvanog socijalnog funkcionisanja. Ima očuvan odnos prema autoritetima. Sposoban je da se seća onoga što je bilo, i njegove sposobnosti da se izjašnjava o događajima koji su bili ranije očuvane su. Nije sugestibilan niti manipulativan.²¹³

Navela je da nije učestvovala u izradi dopunskog nalaza veštaka, jer ju je prof. Kovačević obavestio da je za ispitanika Mitrašina Glišića stigla medicinska dokumentacija koja se odnosi na njegovu fizičko zdravlje, te da nema potrebe da se kao psiholog uključuje u analizu te dokumentacije. Rekao joj je da će je on potpisati na dopunskom nalazu i ona se s tim saglasila. Nakon što su joj predloženi osnovni i dopunski nalaz, potvrdila je da se na dopunskom nalazu ne nalazi njen potpis.²¹⁴

Branioci optuženih zatražili su da se osnovni i dopunski nalaz veštaka izdvoje iz spisa predmeta, jer smatraju da se u konkretnom slučaju radi o falsifikatu i u formalnom i u materijalnom smislu.

85

Sudsko veće je donelo rešenje da se iz spisa predmeta izdvajaju osnovni i dopunski nalaz komisije veštaka o veštačenju svedoka Mitrašina Glišića, s obzirom na to da je dopunski nalaz ocenilo kao nezakonit, takvim postupanjem predsednika komisije veštaka pojavila sumnja i u osnovni nalaz i mišljenje.²¹⁵

Određeno je novo veštačenje na iste okolnosti.²¹⁶

Nalazi FHP

Dobra regionalna saradnja

Ovaj predmet je veoma dobar primer regionalne saradnje. Na osnovu Protokola Tužilaštva Bosne i Hercegovine i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije o saradnji u progonu počinitelja krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida, koji je potpisan 2013. godine, Tužilaštvo

212 Transkript s glavnog pretresa od 26. novembra 2021. godine.

213 *Ibid.*

214 Transkript s glavnog pretresa od 21. decembra 2021. godine.

215 Rešenje K.Po2 br. 4/17 od 21. 12. 2021. godine.

216 Transkript s glavnog pretresa od 21. decembra 2021. godine.



BiH i TRZ su u ovom predmetu formirali zajednički istražni tim koji je prikupljao dokaze o zločinu izvršenom u Štrpcima, što je rezultiralo istovremenim hapšenjem 5. decembra 2014. godine petoro osumnjičenih u Srbiji i desetero osumnjičenih u BiH.

Neodgovorno postupanje TRZ

Tužilaštvo za ratne zločine je krajnje neodgovorno pristupalo podizanju optužnice u ovom predmetu, s obzirom na to da je prvu optužnicu podiglo još 3. marta 2015. godine, ali ju je sud deset puta vraćao Tužilaštvu za ratne zločine pre nego što je potvrđena – što na ispravku zbog postojanja formalnih nedostataka predviđenih ZKP-om, što zbog postojanja potrebe za dopunom istrage. Optužnica je konačno potvrđena tek 24. oktobra 2018. godine.²¹⁷ Vraćanje optužnice Tužilaštvu više puta da bi se ispravili formalni nedostaci je sramno za svako tužilaštvo, a posebno za tužilaštvo ranga TRZ. Da bi se to prikrilo, TRZ je sa svog sajta sklonilo ovu optužnicu.²¹⁸

Nedopustivo postupanje sudskog veštaka

Prilikom izrade dopunskog nalaza veštaka, iako u izradi tog nalaza nije učestvovala članica komisije

217 **Hronologija kretanja optužnice u predmetu Štrpci: Prva optužnica** (KTO br. 1/15 od 3. 3. 2015) je vraćena TRZ rešenjem Višeg suda u Beogradu, Odeljenja za ratne zločine (K-Po2 br. 3/15 Kv-Po2 br. 14/15 od 6. 3. 2015. godine) da bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **druga optužnica** (KTO br. 1/15 od 9. 3. 2015) vraćena je TRZ rešenjem Višeg suda u Beogradu, Odeljenja za ratne zločine (K.Po2 br. 3/15 Kv.Po2 br. 16/15 od 12. 3. 2015) da bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **treću optužnicu** (KTO br. 1/15 od 13. 3. 2015) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, vratio TRZ naređujući dopunu istrage, radi boljeg razjašnjenja stvari, kako bi se mogla ispitati osnovanost optužnice (Naredba K. Po2 br. 3/2015, Kv.Po2 br. 34/2015 od 9. 4. 2015); četvrta optužnica (KTO br. 1/15 od 15. 10. 2015) vraćena je TRZ rešenjem Višeg suda u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine (K Po2 br. 3/15, Kv-Po2 br. 73/15 od 19. 10. 2015), kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **petu optužnicu** (KTO 1/15 od 20. 10. 2015) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, vratio TRZ, naređujući dopunu istrage, radi boljeg razjašnjenja stvari, kako bi se mogla ispitati osnovanost optužnice (K.Po2 br. 4/2015, Kv-Po2 br. 76/2015 od 20. 11. 2015); šestu optužnicu (KTO br. 1/15 od 6. 4. 2017) potvrdio je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine (Rešenje K.Po2 br. 3/2015, Kv-Po2 br. 20/17 od 28. 4. 2017), ali je Apelacioni sud (Rešenjem Kž2-Po2 6/17 od 5. 6. 2017) ukinuo rešenje o potvrđivanju optužnice i vratio je prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje (radilo se o pitanju mogućnosti podizanja optužnice bez ovlašćenog tužilaoca). Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu ponovno donosi rešenje (K.Po2 br. 3/15, Kv-Po2 br. 29/17 od 16. 6. 2017) o potvrđivanju iste optužnice, ali Apelacioni sud ponovno ukida rešenje i vraća prvostepenom sudu na odlučivanje (Rešenjem Kž2 Po2 8/17 od 24. 7. 2017). Odeljenje za ratne zločine Višeg suda u Beogradu i treći put donosi rešenje (K-Po2 br. 3/2015, Kv-Po2 br. 41/17 od 21. 8. 2017) kojim potvrđuje optužnicu od 6. 4. 2017. godine, ali Apelacioni sud rešenjem (Kž2 Po2 12/17 od 2. 10. 2017) preinačuje to rešenje tako što odbacuje optužnicu, jer je nije podigao ovlašćeni tužilac. **Sedmu optužnicu** (KOT br. 1/15 od 26. 10. 2017) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, vratio TRZ rešenjem (K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 45/17 od 27. 10. 2017) kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci. **Osmu optužnicu** (KTO br. 1/15 od 6. 11. 2017) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, ponovno vratio TRZ, rešenjem K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 47/17 od 8. 11. 2017, kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci; **devetu optužnicu** (KTO 1/15 od 20. 11. 2017) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine (naredbom K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 51/17 od 21. 12. 2017) vratio TRZ s nalogom da donese naredbu o dopuni istrage; **desetu optužnicu** (KTO 1/15 od 10. 5. 2018) je Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine rešenjem (K-Po2 br. 4/17, Kv-Po2 br. 6/18 od 14. 5. 2018) vratio TRZ kako bi se ispravili uočeni formalni nedostaci. TRZ se izjasnilo podneskom o ovoj odluci, nakon čega je sud našao da je optužnica sastavljena u skladu sa ZKP i poslao je optuženima na izjašnjavanje. Desetu optužnicu, od 10. 5. 2018. godine, Viši sud u Beogradu, Odeljenje za ratne zločine, potvrdio je rešenjem (Kv-Po2 24/18 od 1. 10. 2018). Apelacioni sud u Beogradu doneo je rešenje (Kž2-Po2 13/18 od 24. 10. 2018) kojim potvrđuje odluku, odnosno rešenje Višeg suda.

218 Sajt TRZ – dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/sr/%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B-C%D0%B5%D1%82%D0%B8/%D0%BE%D0%BF%D1%82%D1%83%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B5>, pristupljeno 23. decembra 2021. godine.



Zvezdanka Savić, predsednik komisije prof. dr Ratko Kovačević u nalazu i mišljenju je naveo da jeste. Takođe je i umesto nje potpisao nalaz i obavestio je o tome. Takvim postupanjem, sačinjen je nezakonit dokument koji se ne može koristiti u postupku, što je imalo za posledicu izdvajanje kompletnog nalaza veštaka, kako osnovnog, tako i dopunskog, iz sudskog spisa, i određivanje novog veštačenja. Takvo postupanje veštaka je nespojivo s njihovom ulogom u sudskom postupku, pa bi o tome sud trebalo da obavesti Ministarstvo pravde, s obzirom na to da veštake, shodno Zakonu o sudskim veštacima, imenuje i razrešava ministar nadležan za poslove pravosuđa.²¹⁹

219 Zakon o sudskim veštacima (Službeni glasnik RS broj 44/2010).



XII. Predmet Čuška/Qyshk²²⁰

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak (ponovljeno suđenje)	
Datum podizanja optužnice: 10. septembar 2010. godine	
Datum početka suđenja: 20. decembar 2010. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Toplica Miladinović, Abdulah Sokić, Srećko Popović, Siniša Mišić, Slaviša Kastratović, Boban Bogićević, Veljko Korićanin, Vladan Krstović, Lazar Pavlović, Milan Ivanović i Predrag Vuković	
Krivično delo: Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vinka Beraha Nikićević (članica veća) sudija Vera Vukotić (članica veća)
Broj optuženih: 11 Rang optuženih: niže i srednje rangirani Broj žrtava: 141 Broj ispitanih svedoka: 116	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 7 Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih sudskih veštaka:
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

88

²²⁰ Predmet Čuška, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/cuska.html>, pristupljeno 23. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Prvu optužnicu za zločin u Čuški/Qyshk TRZ je podiglo 10. septembra 2010. godine protiv devetorice okrivljenih – Toplice Miladinovića, Srećka Popovića, Slaviše Kastratovića, Bobana Bogićevića, Zvonimira Cvetkovića, Radoslava Brnovića, Vidoja Korićanina, Veljka Korićanina i Abdulaha Sokića.²²¹

Okrivljenima se stavljalo na teret da su, kao pripadnici 177. vojno-teritorijalnog odreda Peć (177. VTO), TO Peć i aktivnog i rezervnog sastava policije, sa sada pokojnim Nebojšom Minićem, njihovim komandir, 14. maja 1999. godine izvršili napad na civilno stanovištvo u selu Čuška/Qyshk (opština Peć/Pejë, Kosovo), kojom prilikom su ubili 44 albanska civila, zapalili najmanje 40 porodičnih kuća i više od 40 drugih objekata, tri kamiona i pet putničkih vozila, oduzeli zlatni nakit i druge dragocenosti u tačno neutvrđenoj vrednosti, oduzeli novac u iznosu od ukupno 125.000 DM, više putničkih automobila i dva kamiona i proterali iz sela više od 400 civila, i to žena, dece i staraca.²²²

Za isti zločin TRZ je 1. aprila 2011. godine podiglo optužnicu protiv Zorana Obradovića²²³, 27. aprila 2011. godine protiv Milojka Nikolića²²⁴, 31. maja 2011. godine protiv Ranka Momića²²⁵, 7. novembra 2011. godine protiv Siniše Mišića²²⁶ i 26. septembra 2012. godine protiv Dejana Bulatovića²²⁷.

Optužnica je proširena 27. septembra 2012. godine tako da su optuženi terećeni i za zločine koje su izvršili u selima Ljubenić/Lubeniq, Pavljan/Pavlane i Zahać/Zahaq. Oni su 1. aprila 1999. godine u selu Ljubenić/Lubeniq ubili najmanje 43 i ranili 12 albanskih civila, zapalili 11 kuća i otimali novac od civilnog stanovištva, a isto stanovištvo proterivali za Albaniju. Nakon napada na selo Čuška/Qyshk, optuženi su istog dana, odnosno 14. aprila 1999. godine, u selu Pavljan/Pavlane ubili 10 civila, zapalili najmanje sedam porodičnih kuća, a od civilnog stanovištva oduzimali novac i dragocenosti. Istog dana u selu Zahać/Zahaq ubili su najmanje 22 civila albanske nacionalnosti, oduzeli oko 28.000 DM i oko 30 motornih vozila, najmanje pet kuća zapalili, a civilno stanovištvo proterivali.²²⁸

Tužilaštvo za ratne zločine je odustalo od krivičnog gonjenja u odnosu na optuženog Zvonimira Cvetkovića i 17. decembra 2012. godine podnelo izmenjenu jedinstvenu optužnicu kojom je bilo obuhvaćeno 13 optuženih: Toplica Miladinović, Srećko Popović, Slaviša Kastratović, Boban Bogićević,

221 Optužnica TRZ broj KTRZ 4/10 od 10. septembra 2010. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/ktrz_4_10_cir~0.pdf, pristupljeno 30. decembra 2021. godine.

222 *Ibid.*

223 Optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 1. aprila 2011. godine.

224 Optužnica TRZ, KTRZ 07/11 od 27. aprila 2011. godine.

225 Optužnica TRZ, KTRZ 9/11 od 31. maja 2011. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D0%A2%D0%A0%D0%97_9_11_Cir.pdf, pristupljeno 30. decembra 2021. godine.

226 Optužnica TRZ, KTRZ 19/11 od 7. novembra 2011. godine.

227 Optužnica TRZ, KTO br. 5/2012 od 26. septembra 2018. godine.

228 Optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 27. septembra 2012. godine.



Radoslav Brnović, Vidoje Korićanin, Veljko Korićanin, Abdulah Sokić, Zoran Obradović, Miloško Nikolić, Ranko Momić, Siniša Mišić i Dejan Bulatović.²²⁹

Tokom postupka, TRZ je 2. jula 2013. godine odustalo od krivičnog gonjenja u odnosu na optuženog Vidoja Korićanina. Takođe je 28. decembra 2012. zaključilo sporazum o svedočenju s jednim optuženim, koji je u kasnijem toku postupka ispitivan pod pseudonimom „A1“. Istim sporazumom je određeno da će, nakon svedočenja optuženog, TRZ odustati od njegovog krivičnog gonjenja, što je TRZ i učinilo svojim podneskom od 19. 6. 2013. godine. Do kraja prvostepenog postupka, TRZ je još u tri navrata (2. oktobra²³⁰, 16. oktobra²³¹ i 5. decembra 2013. godine²³²) proširivalo i uređivalo optužnicu, tako da je konačno optužnicom bilo obuhvaćeno i silovanje trinaestogodišnje G. N. u selu Pavljan/Pavlane.

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu²³³ doneo je 11. februara 2014. godine presudu kojom su devetorica optuženih oglaseni krivim za izvršenje krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osuđeni na kazne zatvora u rasponu od dve do dvadeset godina, dok su dvojica optuženih – Radoslav Brnović i Veljko Korićanin – oslobođeni optužbe zbog nedostatka dokaza.²³⁴

90 Sud je oglosio krivim optuženog Toplicu Miladinovića, komandanta 177. VTO Peć, za izdavanje naredbe pokojnom Nebojši Miniću, komandiru Interventnog voda 177. VTO Peć, da izvrši napad na civilno stanovništvo albanske nacionalnosti i preduzme raseljavanje tog stanovništva, iako je znao da će pripadnici jedinice uništavati i pljačkati civilnu imovinu i ubijati civile, što su oni i činili. O svemu tome je imao neposredna saznanja, jer se za vreme napada na selo Ljubenić/Lubeniq nalazio na samom ulazu u selo, a za vreme napada na sela Ćuška/Qyshk, Pavljane/Pavlane i Zahać/Zahaq bio u stalnom kontaktu s pripadnicima svoje jedinice putem radio-veze s pokojnim Nebojšom Minićem. Tako su optuženi, pod komandom pokojnog Nebojše Minića, u Ljubeniću/Lubeniq 1. aprila 1999. godine ubili najmanje 42 civila i naneli teške telesne povrede u vidu prostrelnih rana jedanaestorici oštećenih; u selu Ćuška/Qyshk 14. maja 1999. godine ubili su najmanje 41 civila, a u selu Pavljane/Pavlane 14. maja 1999. godine ubili su 10 civila, nakon čega su kuće i posmrtni ostaci ubijenih civila zapaljeni. U tom napadu je trinaestogodišnja G. N. silovana. Takođe, sudsko veće je utvrdilo da je u napadu na selo Zahać/Zahaq 14. maja 1999. godine lišeno života 20 civila. U napadima na sva ova sela uništena je i opljačkana imovina velikih razmera.

229 Izmenjena jedinstvena optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 17. decembra 2012. godine.

230 Izmenjena optužnica TRZ, KTRZ 4/10 od 2. oktobra 2013. godine.

231 Transkript s glavnog pretresa od 16. 10. 2018. godine.

232 Izmenjena optužnica TRZ KTRZ 4/10 od 5. 12. 2013. godine.

233 Sastav veća: Snežana Nikolić Garotić, predsednica veća, sudije Vinka Beraha Nikićević i Rastko Popović, članovi veća.

234 Presuda Višeg suda u Beogradu K Po2 br. 48/2012 od 11. februara 2014. godine.



Drugostepena odluka

Apelacioni sud u Beogradu²³⁵ doneo je 26. februara 2015. godine rešenje kojim je uvažio žalbe svih branilaca, ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak. Apelacioni sud je našao da je prvostepena presuda zahvaćena bitnim povredama odredaba krivičnog postupka, jer je „izreka presude nerazumljiva i protivrečna samoj sebi“, a takođe i zato što nisu dati razlozi o odlučujućim činjenicama, a oni koji su dati nejasni su i u znatnoj meri protivrečni. Sud je takođe našao da ni činjenično stanje nije potpuno utvrđeno.²³⁶

Ponovljeni postupak

Ponovljeni postupak je počeo pred novim većem²³⁷ 8. juna 2015. godine. Krivični postupak je razdvojen u odnosu na okrivljenog Ranka Momića, jer je u bekstvu i nije dostupan državnim organima. Takođe, sud je doneo rešenje da se sa ovim postupkom spoji postupak koji se vodio protiv okrivljenih bivših pripadnika policije Vladana Krstovića, Lazara Pavlovića i Milana Ivanovića u predmetu *Ljubenić/Lubeniq*, koji su optužnicom TRZ terećeni da su sa ostalim okrivljenima, 1. aprila 1999. godine, učestvovali u zločinima u selu Ljubenić/Lubeniq.²³⁸

Krivični postupak protiv optuženog Radoslava Brnovića obustavljen je 29. septembra 2015. godine, jer je on u međuvremenu preminuo.

Svedočio je ranije zaštićeni svedok Zoran Rašković, koji je naveo da su optuženi Krstović i Ivanović kritičnog dana bili u selu Ljubenić/Lubeniq, dok za optuženog Pavlovića nije siguran. Svedok Zoran Rašković ostao je u potpunosti kod svih iskaza koje je prethodno dao tokom ovog postupka. On je opisao napad na selo Ljubenić/Lubeniq i naveo da je tom prilikom streljano između 60 i 100 muškaraca – civila albanske nacionalnosti. Istakao je da je komandant jedinice „Šakali“ izdao naredbu da se iz grupe okupljenih meštana sela Ljubenić/Lubeniq izdvoje svi muškarci stariji od 12 godina, koji su potom streljani.²³⁹

91

Tužilaštvo za ratne zločine je 22. decembra 2015. godine podiglo jedinstvenu optužnicu protiv 12 optuženih – Toplice Miladinovića, Srećka Popovića, Milojka Nikolića, Siniše Mišića, Slaviše Kastratovića, Bobana Bogičevića, Dejana Bulatovića, Abdulaha Sokića, Vladana Krstovića, Lazara Pavlovića, Milana Ivanovića i Veljka Korićanina.²⁴⁰

Krivični postupak razdvojen je 25. januara 2016. godine u odnosu na okrivljenog Dejana Bulatovića, jer iz zdravstvenih razloga nije u mogućnosti da prati tok postupka.²⁴¹

235 Sastav veća: sudija Sonja Manojlović, predsednica veća, sudije Nada Hadži-Perić, Vučko Mirčić, Bojana Paunović i Jasminka Vasović, članovi veća.

236 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu broj Kž1 Kpo2 6/14 od 26. februara 2015. godine.

237 Sastav veća: sudija Vladimir Duruz, predsednik veća, sudije Vinka Beraha Nikićević i Vera Vukotić, članice veća.

238 Optužnica TRZ broj KTO 8/13 od 7. aprila 2014. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_8_13.pdf, pristupljeno 30. decembra 2021. godine.

239 Transkript s glavnog pretresa od 23. novembra 2015. godine.

240 Optužnica TRZ KTRZ br. 4/10 od 22. decembra 2015. godine.

241 Transkript s glavnog pretresa od 25. januara 2016. godine.



Tokom dokaznog postupka ispitivana su dva svedoka odbrane okrivljenih Vladana Krstovića i Lazara Pavlovića, koja su navela da su okrivljeni u kritičnom periodu bili u njihovom društvu u ugostiteljskim objektima.²⁴² Takođe su ispitani i svedoci koji su već ranije svedočili.²⁴³

Postupak je 2017. godine obustavljen u odnosu na optuženog Milojka Nikolića, koji je u međuvremenu preminuo.

Nova optužnica

Tužilaštvo za ratne zločine je tokom jula 2019. godine podiglo optužnicu i protiv Predraga Vukovića²⁴⁴, nekadašnjeg pripadnika 177. VTO Peć, zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva izvršenog u selima Ljubenić/Lubeniq i Ćuška/Qyshk.²⁴⁵

On se tereti da je u selu Ljubenić/Lubeniq izvršio napad na civilno stanovništvo tako što je pretresao kuće Albanaca preteći im oružjem i isterivao ih iz kuća, a takođe je pucao u pravcu civila i njihovih kuća iz automatskog oružja, kojom prilikom je ubijeno četvoro civila. Optuženi pripadnici VTO su, nakon što su okupili meštane u centru sela, izdvojili grupu od 60 muškaraca, te izvršili raseljavanje većeg dela civilnog stanovništva terajući ih da idu prema Albaniji. Vuković se takođe tereti da je uništavao imovinu albanskih civila u velikim razmerama tako što je palio porodične kuće i druge objekte, a zatim da je učestvovao u ubistvu i telesnom povređivanju civila muškaraca, tako što je sa ostalim pripadnicima VTO pucao u izdvojenu grupu muškaraca, kojom prilikom je ubijeno 42 a ranjeno 11 muškaraca.

92

Istom optužnicom Vuković se tereti da je 14. maja 1999. godine, sa ostalim optuženim te N. N. pripadnicima VTO, učestvovao u napadu na civilno stanovništvo sela Ćuška/Qyshk, u kojem je smrtno stradalo 17 civila, izvršio raseljavanje civilnog stanovništva, uništavao njihovu imovinu u velikim razmerama, te vršio ubistva civila tako što je s pokojnim Milojkom Nikolićem i Rankom Momićem prinudio grupu od 12 civila da uđe u kuću Azema Gašija. U te civile su zatim pucali iz automatskog oružja, kojom prilikom je ubijeno 11 a ranjen jedan civil, nakon čega je kuća u kojoj su bila tela ubijenih zapaljena. Takođe je, s Dejanom Bulatovićem, iz grupe civila koji su bili okupljeni u dvorištu kuće Brahima Gašija izdvojio trojicu civila, odveo ih u dvorište kuće Rasima Rame i tamo ubio, pucajući u njih iz svog naoružanja.

Na glavnom pretresu održanom 22. novembra 2019. godine veće je donelo Rešenje kojim je s tekućim postupkom spojilo postupak koji se vodi protiv optuženog Predraga Vukovića.²⁴⁶

²⁴² *Ibid.*

²⁴³ Transkript s glavnog pretresa od 15. marta 2019. godine; Transkript s glavnog pretresa od 17. maja 2019. godine; Transkript s glavnog pretresa od 27. juna 2019. godine.

²⁴⁴ Zahtevom za provođenje istrage KTRZ 4/2010 od 13. marta 2010. godine kao osumnjičeni bio je obuhvaćen i Predrag Vuković, ali se nalazio u bekstvu. Uhapšen je 2018. godine u Crnoj Gori i izručen Srbiji.

²⁴⁵ Optužnica TRZ, KTO 3/19 od 3. jula 2019. godine.

²⁴⁶ Transkript s glavnog pretresa od 22. novembra 2019. godine.



Izjašnjavajući se povodom optužnice, optuženi je izjavio da je optužnicu razumeo, da se ne oseća krivim i da će se do daljeg braniti ćutanjem.²⁴⁷

Tok postupka u 2021. godini

Tokom 2021. godine, od ukupno sedam zakazanih, nije održan nijedan glavni pretres. Četiri puta su glavni pretresi odlagani jer sudu nisu pristupili pozvani svedoci, dva puta je glavni pretres odlagan jer se nije mogla uspostaviti video-konferencijska veza s mestom u kom se svedok nalazi, i jednom je odložen zbog obustave rada advokata.

Nalazi FHP

Dugo trajanje postupka

Suđenje u ovom predmetu traje već 11 godina i neizvesno je kada će se postupak pravosnažno okončati. U ponovljenom postupku je na godišnjem nivou održavan mali broj glavnih pretresa, tako da je 2016. godine održano pet sudećih dana, 2017. godine šest, 2018. godine tri, a 2019. godine tri sudeća dana, dok 2020. i 2021. godine nije održan nijedan sudeći dan. Suđenja do 2020. godine nisu održavana uglavnom zbog nedolaska svedoka s Kosova. Međutim, iako svestan odugovlačenja postupka zbog nedolaska svedoka, prvostepeni sud je nastavio da ih poziva jer je na to bio obavezan odlukom Apelacionog suda. Naime, Apelacioni sud je, donoseći rešenje kojim je ukinuo prvostepenu presudu, našao da „*prvostepeni sud prilikom saslušanja svedoka sa područja KiM nije poštovao načelo neposrednosti, jer isti nisu pristupili pred prvostepeni sud, već svoje iskaze dali putem video konferencijske veze. ... Ovaj sud ipak nalazi da je neophodno bilo uložiti više napora u pokušaju obezbeđenja neposrednog prisustva svedoka i oštećenih pred sudom.*“²⁴⁸ Tokom 2020. i 2021. godine nije se mogao obezbediti ni dolazak ni ispitivanje putem video-konferencijske veze dva svedoka koja se nalaze u inostranstvu. Delom zbog pandemije koronavirusa, ali i zbog problema oko pronalaženja u inostranstvu jednog svedoka i uspostavljanja video-konferencijske veze s mestom u kom se nalazi.

93

Nepripremljena optužnica

Tokom trajanja glavnog pretresa TRZ je učestalo podizalo optužnice protiv novih počinilaca, odustajalo od krivičnog gonjenja protiv pojedinih optuženih i više puta optužnice menjalo i uređivalo. Tako je tek dve godine od podizanja prve optužnice za zločin u selu Čuška/Qyshk TRZ proširilo optužnicu i na zločine koji su istog dana izvršeni u susednim selima Pavljan/Pavlane i Zahać/Zahaq. Sve ovo ukazuje da se procesuiranju zločina koji su počinjeni u tim selima pristupilo vrlo površno, te da su pitanja, koja je trebalo rešiti još tokom istrage, ostavljena da se rešavaju tokom glavnog pretresa, čime se postupak odugovlači a žrtve izlažu dodatnoj traumatizaciji jer ne znaju kada će se postupak pravosnažno okončati i da li će i nakon toliko vremena dočekati pravdu.

²⁴⁷ *Ibid.*

²⁴⁸ Rešenje Apelacionog suda Kž1 Po2 6/14 od 26. februara 2015. godine.



Nepotpuna optužnica TRZ

Neprocesuiranje visokorangiranih pripadnika vojske

Brojni dokazi izvedeni od početka suđenja u ovom predmetu upućuju i na odgovornost određenih lica koja nisu obuhvaćena optužnicom, a nalazila su se na hijerarhijski višim pozicijama u VJ u kritičnom periodu.

O tome je, u februaru 2014. godine, prilikom objave prve prvostepene presude, govorila i predsednica veća, koja je naglasila: „Pravila vojne hijerarhije nalažu da se zaključi da je još neko tu bio osim Toplice Miladinovića, međutim, bavili smo se onim što je stavljeno na teret ovde optuženima.“ To je potvrdio i sâm tužilac u završnoj reči: „[N]a kom nivou je to sve organizovano nije utvrđeno i nije predmet ovog postupka...“²⁴⁹

Činilo se da je pomak u smeru utvrđivanja odgovornosti i drugih lica koja su se nalazila u vojnoj hijerarhiji u vezi sa zločinima obuhvaćenim optužnicom u predmetu *Čuška/Qyshk* predstavljala i odluka TRZ iz avgusta 2014. godine da pokrene istragu protiv komandanta 125. motorizovane brigade VJ Dragana Živanovića, u čijoj su se zoni odgovornosti nalazila ta sela. Međutim, TRZ je 1. marta 2017. godine donelo naredbu o obustavi istrage, jer je utvrdilo da nema dovoljno dokaza za optuženje. Utemeljenost ovakve odluke TRZ može se ozbiljno dovesti u pitanje, jer je ostalo nerazjašnjeno kako je postupajući zamenik tužioca doneo zaključak da nema dovoljno dokaza za optuženje kada nije ispitao ni sve svedoke koje je sâm odredio, niti sve svedoke koje su predložili punomoćnik oštećenih i odbrana.²⁵⁰

94

Nerasvetljena uloga MUP-a

Tokom ovog postupka ostala je nerasvetljena i uloga pripadnika MUP-a u organizovanju, izvršenju i prikrivanju zločina. O ulozi policijskih snaga govorilo je više svedoka, kao i pojedini okrivljeni u svojim odbranama.²⁵¹ Isto tako, u dokaznom postupku izvršen je uvid u ratni dnevnik Vojnog odseka Peć, u kojem je bilo upisa koji se odnose na 177. VTO. U jednom od tih upisa navodi se da su 177. VTO bile pridodate dve čete MUP-a. Pored toga, više oštećenih, ali i optuženi, u svojim svedočenjima istakli su da je prilikom izvršenja zločina, pored vojnika, u njihovom selu bio prisutan i veći broj policajaca. To je prilikom objavljivanja prve prvostepene presude naglasila i predsednica veća, ističući: „Sud je siguran i ubeđen da oštećeni prave razliku između plave i zelene uniforme, a oni kažu da je tamo bilo još nekog drugog...“²⁵² Međutim, uprkos svim ovim dokazima, TRZ nije istražilo navode o učešću pripadnika MUP-a u ovim zločinima, čime je prekršilo zakonsku obavezu da sprovede efikasnu i delotvornu istragu kako bi adekvatno istražilo sve navode o počinjenim zločinima.

249 Transkript sa objavljivanja presude od 11. februara 2014. godine.

250 Videti opširnije u: Fond za humanitarno pravo, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji 9* (Beograd, FHP, 2019), str. 23–25.

251 Svedoci M. J., M. V. i Z. R., kao i optuženi Toplica Miladinović, Srećko Popović i Radoslav Brnović.

252 Transkript sa objavljivanja presude od 11. februara 2014. godine.



Zaštita svedoka

Iskaz svedoka Zorana Raškovića predstavlja jedno od najupečatljivijih svedočenja u svim do sada sprovedenim postupcima za ratne zločine. Pored velikog doprinosa utvrđivanju činjeničnog stanja, njegovo svedočenje je posebno značajno zbog ukazivanja na jedan od glavnih problema svih suđenja za ratne zločine u Srbiji, a to je neefikasna zaštita svedoka-insajdera, tj. bivših ili aktivnih pripadnika snaga bezbednosti. Svedok Zoran Rašković (koji je tokom istrage imao status zaštićenog svedoka, a na glavnom pretresu svedočio, na lični zahtev, pod punim imenom i prezimenom) više puta tokom prvog suđenja otvoreno je ukazivao na nedostatke programa zaštite svedoka i na pretnje kojima je izložen, uključujući i one od policajaca zaduženih za njegovu bezbednost.²⁵³ Tokom svedočenja u ponovljenom postupku istakao je da se ti problemi nastavljaju, navodeći da ne može da izvadi ličnu kartu i da mu to onemogućava normalan život.²⁵⁴ Detaljnu analizu ovog problema FHP je dao u *Izveštaju o suđenjima za 2011. godinu*²⁵⁵ i *Analizi procesuiranja ratnih zločina u Srbiji*.²⁵⁶

253 Transkript s glavnog pretresa od 25. januara 2012. godine.

254 Transkript s glavnog pretresa od 23. novembra 2015. godine.

255 Videti detaljnije: Fond za humanitarno pravo, *Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji u 2011. godini*, (Beograd: FHP, 2012), str 99, 100 i 101.

256 *Analiza procesuiranja ratnih zločina u Srbiji u periodu od 2004. do 2013. godine*.



XIII. Predmet Brčko – Logor Rasadnik²⁵⁷

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 21. februar 2020.	
Datum početka suđenja: 1. jun 2020.	
Postupajući tužilac: Dušan Knežević	
Optuženi: Osman Osmanović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Mirjana Ilić (predsednica veća) sudija Zorana Trajković sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 4 Broj ispitanih svedoka: 20	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 11 Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 6 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 12 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

96

²⁵⁷ Predmet Brčko – Logor Rasadnik, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/rasadnik.html>, pristupljeno 27. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Osman Osmanović se tereti da je tokom maja i juna 1992. godine u improvizovanom logoru na lokalitetu „Rasadnik“ u Gornjem Rahiću (opština Brčko, BiH), kao pripadnik bezbednosnih struktura muslimanskih oružanih formacija, nečovečno postupao, primenjivao mere zastrašivanja, protivzakonito zatvarao, mučio te vršio nasilje nad oštećenima Aleksandrom Pavlovićem, Milenom Radušićem, Vasiljkom Todićem i Radom Simićem tako što je:

- 1) 6. maja 1992. godine, nakon što mu je doveden oštećeni civil Aleksandar Pavlović, njega legitimisao i zadržao njegovu ličnu kartu, ispitivao ga o navodnom učešću u ratnim aktivnostima na strani srpskih snaga, kojom prilikom su drugi prisutni oštećenom pretili da će mu biti presuđeno nožem ako se utvrdi da je kriv, nakon čega ga je optuženi protivzakonito zatvorio, da bi sutradan bio odveden u limeni objekat – komoru, koji je ranije služio za sušenje voća, s betonskom podlogom bez prozora, svežeg vazduha i vode, u kojem je bio zatočen do 14. jula 1992. godine, u kom periodu je jednom prilikom došao optuženi s jednim pripadnikom iste strane u sukobu, kojem je pokazao oštećenog, nakon čega ga je taj pripadnik udario nogom u predelu kolena;
- 2) 13. maja 1992. godine, prilikom ispitivanja oštećenog civila Milenka Radušića, prethodno lišenog slobode, s drugim pripadnicima iste strane u sukobu, vršio tokom čitave noći nad njim torturu, tražeći podatke o pojedinim vojno angažovanim licima u Brčkom, kojom prilikom je oštećeni udaran rukama i nogama, drvenom palicom i pendrekom po glavi i telu, pri čemu mu je udarce zadavao i optuženi, od kojih udaraca je oštećeni više puta gubio svest; oštećeni je nakon ispitivanja prebačen u komoru, iz koje je u narednom periodu više puta izvođen na ispitivanja tokom kojih je fizički i psihički zlostavljan i telesno povređivan; neutvrđenog dana tokom juna 1992. godine, optuženi je s još jednim pripadnikom svoje jedinice izveo oštećenog iz komore, psovao mu majku i pretio mu da će ga ubiti i da živ neće izaći, udarao ga po telu više puta rukama i nogama sve dok se oštećeni od zadobijenih udaraca nije umokrio;
- 3) neutvrđenog dana tokom juna 1992. godine, nakon što je iz komore doveden oštećeni Vasiljko Todić, koji je bio protivpravno zatvoren kao pripadnik srpskih oružanih formacija, prisustvovao njegovom ispitivanju koje su vršili drugi pripadnici optuženikove strane u sukobu, kada je nad oštećenim vršena tortura radi iznuđivanja iskaza, kojom prilikom je oštećeni tučen, usled čega je bio sav krvav, oči su mu bile skoro potpuno zatvorene, nos razbijen, a više zuba i rebro slomljeno; optuženi je prišao oštećenom i ošamario ga uz reči „mamu ti jebem, četo, što lažeš“, nakon čega je oštećeni odveden u komoru, u kojoj je bio zatočen 31 dan, a iz koje je povremeno izvođen radi čišćenja đubreta, vađenja neeksplozivnih granata iz zemlje i ispitivanja, tokom kojih je ponovno fizički i psihički zlostavljan;



- 4) neutvrđenog dana tokom juna 1992. godine iz komore, u kojoj je bio zatočen oštećeni civil Rado Simić, njega izveo i fizički ga zlostavljao, zadajući mu brojne udarce rukama i nogama po telu i glavi sve dok oštećeni od udaraca nije klonuo, nakon čega je ponovno uveden u komoru.²⁵⁸

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Naveo je da je tokom oružanog sukoba bio pripadnik MUP-a BiH, Centra službi bezbednosti Tuzla, SJB Brčko. Nikoga nije protivzakonito zatvarao, zastrašivao niti mučio, pa ni oštećene. Samo je obavio razgovor sa oštećenima Aleksandrom Pavlovićem i Milenkom Radušićem, dok lica po imenu Vasiljko Todić i Rade Simić ne poznaje. Objasnio je da ga je rat zatekao u Brčkom kao inspektora za privredni kriminalitet u SKB Brčko. Kada su srpske snage počele da ulaze u grad, stavio se u funkciju Teritorijalne odbrane, gde su pomagali izbeglicama i usmeravali ih, a formirana je neka linija odbrane. Tu je i ostao sve do 5. maja 1992. godine, kada je došao u Maoču, mesto u blizini Brčkog. Šestog maja 1992. godine se javio u Centar službi bezbednosti u Gornjem Rahiću, Tahti Tanoviću, koji je tada bio imenovan kao rukovodilac jedne grupe inspektora, koja će kasnije biti poznata kao operativna grupa Državne bezbednosti. Po dolasku u Gornji Rahić, Tahto ga je obavestio da je raspoređen u operativnu grupu, i tokom razgovora s njim saznao je da je privedeno jedno lice srpske nacionalnosti, pa je dobio od Tahte zadatak da vidi o čemu se radi. Kada je izašao, video je oštećenog Aleksandra Pavlovića, kojeg je odranije poznavao. Oštećeni je bio u društvu Suada Kurtovića, pa su mu njih dvojica ispričali da su bili zaustavljeni pred vojnom komandom na Okrajcima, da su jedva izvukli živu glavu od hosovaca i da ih je praktično patrola milicije spasla i sprovela, dovodeći ih u Rahić. O razgovoru s Pavlovićem obavestio je Tahtu, a o njegovoj daljoj sudbini nema saznanja. Sa oštećenim nije nikada imao nikakav konflikt, sretali su se i razgovarali nakon rata više puta, oštećeni je pozdravljao njegovog brata koji se odselio za Ameriku. Smatra da oštećeni Pavlović nije trebalo da bude u pritvorskoj jedinici.

98

Oštećenog Milenka Radušića takođe poznaje iz perioda pre rata kao maloletno lice koje je bilo sklono kriminalu. Dobio je zadatak da s kolegom Senadom Jašarevićem obavi razgovor s Radušićem. Oštećenog je dovela vojna policija, a razgovor s njim je obavljen u periodu od 16. do 18. maja 1992. godine, u prostorijama operativne grupe, u korektnoj atmosferi. Zatvorenici su kasnije premešteni u Rasadnik šumarstva u Maoči, gde je optuženi sa Senadom Jašarevićem tokom jula 1992. godine obavio još jedan razgovor sa oštećenim Radušićem, koji je protekao skoro u prijateljskoj atmosferi.

Nije imao ovlašćenja da odlučuje ko će biti zadržan a ko ne, o obavljenom razgovoru izveštavao je svoje nadređene, koji su donosili konačne odluke, ali ih o njima nisu obavestavali. O stanju u logoru prve informacije je dobio tokom juna 1992. godine od Rešida Musića, koji mu je rekao da u logor upadaju hosovci, da policija koja obezbeđuje zatvorenike nema moć da ih zaustavi, da oni upadaju i maltretiraju.

²⁵⁸ Optužnica TRZ KTO 1/20 od 21. februara 2020. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/kto_1_20_cir.pdf, pristupljeno 27. decembra 2021. godine.



Nije mu poznato zašto ga oštećeni terete, ali pretpostavlja da je to povezano s parnicom za naknadu štete zbog povrede časti i ugleda koju je dobio protiv lista *Press RS*. U časopisu je bio objavljen članak u kojem ga je kolega Novalija Fazlović optužio, a potpredsednik Udruženja logoraša Republike Srpske i potvrdio, da je mučio Srbe u logoru u Gornjem Rahiću. Kao razlog za to što ga terete smatra i posao koji je obavljao nakon rata. Bio je načelnik Odeljenja za borbu protiv organizovanog kriminala u MUP-u Tuzlanskog kantona, kojom prilikom je vodio istragu i protiv Vlade. Tada su predmet istrage bili ministri, načelnici opština, direktori javnih preduzeća. Vodio je istrage i u Brčkom protiv nekih šefova odeljenja dok je obavljao funkciju direktora Uprave prihoda, a jedan od njih je i procesuiran pa mu je pretio da će se osvetiti. Ljudi protiv kojih je vodio istrage sigurno su uticali na svedoke da ga terete.²⁵⁹

Svedoci u postupku

Oštećeni Vasiljko Todić naveo je da je bio zatvoren u Gornjem Rahiću 83 dana, da su zatvorenici boravili u komori koja se nekada koristila za sazrevanje voća, gde nisu imali osnovne higijenske uslove. Za to vreme se nije nijednom presvukao, a hrana koju su dobijali bila je loša. Zbog loše i oskudne ishrane, veoma je oslabio. Seća se da su s njim bili zatvoreni Aleksandar Pavlović, Milenko Radušić i Blagoje Vujanović, koji su umrli, kao i Miko Savić, Brano Sekučić, Budimir Stanišić i Rado Simić. Optuženi je prisustvovao prilikom njegovog ispitivanja. Govorio mu je „lažeš, četo“ i ošamario ga je, a drugi su ga tukli, boli šilima, pa je više puta gubio svest. Za vreme boravka u logoru izvodili su ga da tovari smeće i da vadi neeksplozirane granate. Jednom prilikom, dok je tovario smeće, video je kako optuženi tuče Radušića, udarao ga je nogama u glavu i stomak. Toliko je bio pretučen da se od zadobijenih udaraca umokrio. Rado Simić mu je ispričao da je od njega oduzeto 3.500 DM, kao i „mercedes“, koji je dat hodži u Rahiću. Kada je zatražio da mu to bude vraćeno, izlomili su ga, optuženi ga je najviše tukao.²⁶⁰

99

Svedokinja Mara Vukmirović, ćerka oštećenog, sada pokojnog Aleksandra Pavlovića, o kritičnom događaju saznala je iz očevih priča. Poznato joj je da on nije imao nikakvo rešenje o zadržavanju ili bilo čemu vezanom za njegov boravak u logoru, niti je protiv njega vođen bilo kakav postupak. Otac je pričao da je bio zatvoren u Gornjem Rahiću u hladnjači rasadnika „Okrajci“. Tu se ranije sušilo voće, a tu limenku je otac zvao „hladnjača“. Prvog dana kada je uhapšen, njen otac je priveden kod optuženog, a u istoj prostoriji je bio i Galib Hadžić, koji mu je pretio nožem. Otac je bio civil, nije imao ni uniformu ni oružje. Pokušavao je da se spase, da ode iz grada zato što su pre toga jednom pokušali da ga ubiju. Krenuo je kolima s prvim komšijom Suadom Kurtovićem, s kojim su oduvek bili u jako dobrim odnosima, čak i danas. Kurtović je poveo njenog oca u dobroj nameri da mu pomogne, ali su ih u mestu Gornji Rahić zaustavili hosovci, nakon čega je otac odveden kod optuženog u jednu kuću. Od oca su tom prilikom oduzeta i kola, a optuženi mu je oduzeo ličnu kartu. Kurtović je pokušavao da ga tada zaštiti i garantovao je za njega. Sutradan su oca premestili u logor. Otac je pričao da je optuženog video još samo jednom, odnosno da je bio prisutan kada ga je jedan inspektor šutnuo

259 Transkript s glavnog pretresa od 1. juna 2020. godine.

260 Transkript s glavnog pretresa od 27. jula 2020. godine.



u koleno. Otac je pričao da je stekao utisak da su Galib Hadžić i optuženi bili osobe koje su imale autoritet nad ostalim stražarima, te da su zarobljenike najviše tukli pripadnici HOS-a i Kobre, a da je za sve to vreme optuženi bio prisutan.²⁶¹

Svedokinja Snježana Simikić, sestra po ocu oštećenog, sada pokojnog Milenka Radušića, navela je da je njen brat bio mobilisan, te da je uhapšen sredinom maja 1992. godine u Brčkom i odveden u Gornji Rahić. Pričao je da su ga tukli svaki dan, a videla je da je imao i ožiljke po telu. Iz njegove priče je saznala da su uslovi boravka u Rahiću bili loši, da su spavali na podu, da nisu imali vode ni dovoljno hrane. Kada se brat vratio kući, bio je jako mršav, a posledice prebijanja osećao je i kasnije. Nakon boravka od mesec i po u zarobljeništvu u Rahiću, premešten je u Maoču u logor, pa u Tuzlu, ali je govorio da je samo u Rahiću mučen. Nikada nije govorio ko ga je tukao i zlostavljao.²⁶²

Svedokinja Zora Simić, supruga sada pokojnog Rade Simića, navela je da je njen suprug kao civil zaustavljen u svom vozilu, koje mu je tada oduzeto i koje mu nikada nije vraćeno. Odveden je u Rahić u logor, a kasnije je prebačen u Tuzlu, odakle je izašao u julu 1992. godine. Suprug joj je pričao da njega niko nije tukao dok je bio u logoru, međutim, pričao je da je Vasiljko Todić tučen i da je doveden u besvesnom stanju. Takođe je pričao da je tučen i Milenko Radušić. Suprug nikada nije spominjao optuženog.²⁶³

100 Svedok optužbe Arman Jašarević naveo je da je u kritičnom periodu bio komandir voda vojne policije, te da su sprovodili zarobljene u Gornji Rahić, gde su ih ispitivali pripadnici grupe Državne bezbednosti. Državna bezbednost je, po rečima svedoka, tu bila „alfa i omega“, odnosno da je to bio optuženi Osmanović. Vojna policija je samo dovođila ljude na ispitivanje u komandu Državne bezbednosti u Gornjem Rahiću, a ispitivanje dovedenih i odlučivanje o njihovom slanju u logor Rasadnik bilo je u nadležnosti Državne bezbednosti. Lica koja su ispitivana premeštana su iz Gornjeg Rahića u objekte u starom rasadniku, da bi se sklonili od javnosti. Kuća u kojoj su ispitivani u Rahiću nalazila se u centru, pa bi se čulo kako ljudi vrište dok je nad njima vršena tortura. Među licima koja su ispitivala zarobljene bio je i optuženi Osman Osmanović, Halil Tahto, Galib Hadžić i Novalija Fazlović. Komandant logora u Rasadniku bio je Selim Karamehić, sada sudija, kao i Zekerija Mujkanović, sada glavni tužilac Tužilaštva Brčko distrikta. Svedok je bio prisutan kada je optuženi ispitivao zarobljene, video je da se nad njima vrši tortura. Ljudi iz Državne bezbednosti su prilikom ispitivanja privedene skidali, svedok je video da su samo jedan ili dvojica bili u gaćama, dok su ostali bili goli. Tukli su ih otvorenom šakom, pesnicama, šipkama i nogama.²⁶⁴

Svedok odbrane Senad Jašarević naveo je da je dobar prijatelj optuženog i da je u kritičnom periodu radio sa optuženim. Bili su pripadnici operativne grupe Državne bezbednosti koja je formirana od nekadašnjih pripadnika MUP-a i bili su smešteni u mestu Gornji Rahić. Sredinom maja 1992. godine dobio je zadatak da sa optuženim obavi razgovor s Milenkom Radušićem. Rečeno im je da je Radušić

261 Transkript s glavnog pretresa od 1. jula 2020. godine.

262 *Ibid.*

263 Transkript s glavnog pretresa od 29. septembra 2020. godine.

264 Transkript s glavnog pretresa od 27. jula 2020. godine.



uhapšen u automobilu koji nije bio njegovo vlasništvo, da je u vozilu bio sakriven eksploziv i da se Radušić lažno predstavlja kao izvesni Alija Zukić. Oštećenog je dovela vojna policija, a razgovor s njim je obavljen u prostorijama operativne grupe u korektnoj atmosferi, i o tom razgovoru sačinjena je službena zabeleška. Svedok je primetio da je Radušić imao vidljive povrede, ali tu konstataciju nije uneo u zabelešku. Odluku o daljem zatvaranju ili puštanju privedenih donosile su vojne strukture. Pojedini ispitanici su kasnije premeštani u Rasadnik šumarstva u Maoči, gde je tokom jula 1992. godine sa optuženim obavio još jedan razgovor sa oštećenim Radušićem, koji je protekao skoro u prijateljskoj atmosferi. O tom razgovoru sačinjen je zapisnik koji je svedok i potpisao.²⁶⁵

Svedoci odbrane Hazim Mujkić i Novalija Fazlović nisu imali saznanja da je optuženi zlostavljao zatvorene civile.²⁶⁶

Tok postupka u 2021. godini

Tokom izveštajnog perioda zakazano je 11 glavnih pretresa, od kojih je održano šest, tokom kojih je ispitano 12 svedoka odbrane. Dva puta su pretresi odlagani jer sudu nisu pristupili pozvani svedoci, dva puta jer je bio odsutan jedan član sudskog veća i jedanput zbog bolesti optuženog.

Svedok odbrane Ferid Fazlović svedočio je, kao rukovodilac operativne grupe Državne bezbednosti u kritičnom periodu, o tome ko je izdavao naređenja članovima grupe, o okolnostima organizacije pritvorske jedinice u Okrajcima. Poznato mu je da su optuženi i Senad Jašarević obavili razgovor s Milenkom Radušićem. Tada još uvek nije bilo neke sistematičnosti u radu, pa svedoku nije poznato, u tih prvih 10 do 15 dana, koja je bila uloga optuženog.²⁶⁷

101

Svedoci odbrane Esad Bando, Hadžaga Hodžić i Niko Salatović nisu imali saznanja da je optuženi zlostavljao zatvorenike.²⁶⁸

Svedok odbrane Kadrija Avdić naveo je da poznaje optuženog od 1986. godine, kada je došao u Brčko da radi u policiji, da ga je video u policijskoj stanici u Rahiću krajem maja 1992. godine, ali da mu nije poznato na kojim poslovima je radio.²⁶⁹

Svedok odbrane Zekerija Mujkanović naveo je da poznaje optuženog, ali da ga u periodu koji je obuhvaćen optužnicom, odnosno maj–jun 1992. godine, nije poznavao niti vidao. Napomenuo je da nikada niko od žrtava, osim Jašarevića, nije doveo u vezu optuženog i Karamehića s logorom. U Tužilaštvu Brčko distrikta je tužilac koji radi na predmetima ratnih zločina koji su izvršeni nad srpskim žrtvama – vrlo posvećen poslu – Srbin, pa smatra da bi sigurno pokrenuo postupak protiv optuženog da je imao bilo kakvih saznanja o njegovom nezakonitom ponašanju tokom rata.²⁷⁰

265 Transkript s glavnog pretresa od 23. novembra 2020. godine.

266 Transkript s glavnog pretresa od 17. decembra 2020. godine.

267 Transkript s glavnog pretresa od 5. marta 2021. godine.

268 *Ibid.*

269 Transkript s glavnog pretresa od 2. aprila 2021. godine.

270 *Ibid.*



Svedok odbrane Hajrudin Jusufović, jedan od organizatora odbrane Brčkog, predložen je da svedoči na okolnosti mesta i uloge optuženog Osmana Osmanovića u periodu od 4. do 8. maja 1992. godine. Naveo je da je bio komandant kriznog štaba TO MZ Klanac i da je u tom periodu optuženi bio kod njega u jedinici. Razdužen je pre odlaska u MUP Gornji Rahić, gde je trebalo da se javi 8. maja 1992. godine. Nakon što je otišao u MUP, optuženog nije sretao u periodu maj–jun 1992. godine.²⁷¹

Svedok odbrane Šefko Kaloper naveo je da poznaje optuženog iz perioda pre rata, s obzirom na to da je bio pripadnik policije – Službe državne bezbednosti. U periodu od 3. maja do kraja juna 1992. godine boravio je u Gornjem Rahiću, i u tom periodu sreo je optuženog par puta na ulici. Poznato mu je da je optuženi u tom periodu bio angažovan na obavljanju razgovora s prvih dvadesetak lica koja su bila razmenjena iz logora Luka. Sa optuženim nije imao nikakvih poslovnih kontakata.²⁷²

Svedok odbrane Momir Zec naveo je da optuženog ne poznaje²⁷³, svedok Amir Sudar da ga nikada nije video na Okrajcima, gde je bio zatvoren u jednom periodu.²⁷⁴

Svedok odbrane Halil Tahto naveo je da poznaje optuženog, te da mu je poznato da je on u periodu maj–jun 1992. godine bio u policiji. Svedok je 19. maja 1992. godine postao član Komisije za prikupljanje podataka o izvršenim ratnim zločinima, s obzirom na to da je radio u nekadašnjoj Državnoj bezbednosti. Tokom juna 1992. godine svedok je imenovan za zamenika načelnika štaba Obaveštajne službe 108. brigade HVO. Postojala je operativna grupa Državne bezbednosti koju su, nakon što su početkom oružanih sukoba napustili Brčko, formirali nekadašnji pripadnici Službe državne bezbednosti. Optuženi nije bio pripadnik te grupe – on je bio u javnoj bezbednosti. Nije mu poznato kome su privođena lica koja su uhapšena na punktovima, niti ko je mogao da donese odluku o njihovom zadržavanju. Optuženog je viđao, ali mu nije poznato na kojim je poslovima radio, jer službeni kontakt nisu imali. Negirao je navode optuženog da mu je izdavao naredjenja da ispita Aleksandra Pavlovića, jer optuženi nije bio pripadnik operativne grupe, niti je optuženi imao ovlašćenja da donosi odluke o zadržavanju uhapšenih.²⁷⁵

Svedok odbrane Suad Kurtović je naveo da poznaje optuženog jer su pre izbijanja oružanih sukoba u BiH obojica radili u policiji. Oštećeni Aleksandar Pavlović (zvani Aca) svedokov je prvi komšija, kojem je pomogao da izađe iz Brčkog, pa su obojica bila zarobljena na punktu kod Rahića i odvedena u policiju. Policija mu je rekla da postoji dojava da komšija Aca poseduje radio-stanicu. Razgovarali su s policijom, optuženim i još jednim policajcem, pa su svedok i Pavlović sve ispričali policiji kako je bilo – u vezi s njihovom namerom da dođu u Rahić – nakon čega je svedok pušten, a Pavlović zadržan dok se ne provere navodi o radio-stanici. Aca je ostao u zatvoru, pa je svedok nakon mesec dana otišao u Okrajke, gde se nalazio zatvor, da ga obiđe. Zatvor je u stvari bio jedan hangar s limenim krovom, i taj hangar nije bio uslovan za boravak. Primetio je da je Pavlović vidno smršao, i tom prilikom mu je prišao da mu saopšti kako u večernjim satima s linije dolaze pijani borci i da se onda izivljavaju na

271 *Ibid.*

272 Transkript s glavnog pretresa od 14. aprila 2021. godine.

273 Transkript s glavnog pretresa od 28. maja 2021. godine.

274 *Ibid.*

275 *Ibid.*



zatvorenicima. Tada nikoga nije poimence spominjao kao osobe koje su ga maltretirale. Nakon rata, kada se sreo sa Acom, pričali su o vremenu koje je Aca proveo u zatvoru, i ponovno mu je pričao da je bio maltretiran, ali ni tada nije spominjao imena. Takođe nije spominjao da je tokom boravka u logoru zadobio neke povrede. Nikada nije spomenuo optuženog.²⁷⁶

Postupajući zamenik TRZ izmenio je optužnicu tako što je iz optužnice izostavio navode da je optuženi nečovečno postupao, primenjivao mere zastrašivanja, protivzakonito zatvarao, mučio te vršio nasilje i nad drugim N. N. licima, tako da se optuženi izmenjenom optužnicom tereti da je u logoru u Rahiću, kao jedan od glavnih islednika u logoru, te radnje preduzimao samo prema oštećenima Aleksandru Pavloviću, Milenku Radušiću, Vasiljku Todiću i Radi Simiću.²⁷⁷

Nalazi FHP

Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru odeljka „Optužnice“²⁷⁸, anonimizovana je na način da je objavljen samo njen dispozitiv u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog, što nije u saglasnosti s Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.²⁷⁹ Naime, tim pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati otkrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“.²⁸⁰ Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva optužnicu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“²⁸¹, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.²⁸² Kako je anonimizovano ime optuženog, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog pravilnika i u potpunosti zanemarilo interes javnosti, u čijem je interesu da bude upoznata sa identitetom lica koje se tereti za ratni zločin.

103

276 Transkript s glavnog pretresa od 5. novembra 2021. godine.

277 *Ibid.*

278 Optužnica TRZ KTO br. 1/2020 od 21. februara 2020. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2020-07/kto_1_20_lat.pdf, pristupljeno 16. januara 2021. godine.

279 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/documents/2021-04/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_2_20_%D0%90%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE.pdf, pristupljeno 7. decembra 2021. godine.

280 *Ibid.*, član 1, stav 2.

281 *Ibid.*, član 5, stav 1.

282 *Ibid.*, član 5, stav 2.



Ovakva anonimizacija je, pored toga, i nepotrebna jer su o optuženom, još od momenta njegovog hapšenja 2019. godine, izveštavali mediji²⁸³, a pojedini objavili i fotografiju optuženog.²⁸⁴

Izbegavanje regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina

Tužilaštvo BiH zatražilo je od Srbije izručenje optuženog Osmana Osmanovića, s obzirom na to da je on državljanin BiH, da je krivično delo izvršeno na teritoriji BiH, gde se nalaze svedoci i oštećeni, međutim, takav zahtev je odbijen. Nesporno je da su državni organi Republike Srbije, shodno odredbama Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine²⁸⁵, nadležni za vođenje postupaka protiv Osmana Osmanovića. Ovo stoga što je pomenutim zakonom utvrđena nadležnost za postupanje za krivična dela ratnih zločina izvršenih na području bivše Jugoslavije počev od 1. januara 1991. godine, bez obzira na državljanstvo učinioca ili žrtve.²⁸⁶

Međutim, radi jačanja regionalne saradnje, koja je neophodna radi efikasnog procesuiranja svih osumnjičenih, ali i poverenja žrtava, FHP smatra da je ovaj postupak trebalo ustupiti BiH.

283 Novosti, „Osman Osmanović uhapšen zbog ratnih zločina nad Srbima: 'Pao' na prelazu Sremska Rača“, dostupno na <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/dosije/aktuelno.292.html:831995-Osman-Osmanovic-uhapsen-zbog-ratnih-zlocina-nad-Srbima-Pao-na-prelazu-Sremska-Raca>, pristupljeno 24. januara 2021. godine.

284 Radio Brčko distrikta BiH, „Srbijansko pravosuđe podiglo optužnicu protiv Osmana Osmanovića“, dostupno na <https://radiobrcko.ba/arhiva/srbijansko-pravosudje-podiglo-optuznicu-protiv-osmana-osmanovica/>, pristupljeno 24. januara 2021. godine.

285 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (Službeni glasnik RS br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011 – dr. zakon i 6/2015).

286 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine, članovi 2 i 3.



XIV. Predmet Srebrenica²⁸⁷

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 21. januar 2016. godine	
Datum početka suđenja: 12. decembar 2016. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Nedeljko Milidragović, Milivoje Batinica, Aleksandar Dačević, Boro Miletić, Jovan Petrović, Aleksa Golijanin i Vidosav Vasić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZSRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Mirjana Ilić (predsednica veća) sudija Zorana Trajković sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 7 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 1.313 Broj ispitanih svedoka: 29	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 8 Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 4 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 4 Broj ispitanih veštaka: 2
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

105

²⁸⁷ Predmet Srebrenica – Kravica, izveštaji sa suđenja i dokumenti dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/srebrenica.html>, pristupljeno 20. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi se terete da su, kao pripadnici Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije MUP-a Republike Srpske, 14. jula 1995. godine, unutar i u neposrednoj okolini hangara zemljoradničke zadruge u selu Kravica (opština Bratunac, BiH), izvršili ubistvo 1.313 bošnjačkih civila.²⁸⁸

Optuženi su Nedeljko Milidragović (komandir 2. voda 1. čete), Milivoje Batinica, Aleksandar Dačević, Boro Miletić, Jovan Petrović i Dragomir Parović (pripadnici 2. voda), kao i Aleksa Golijanin i Vidosav Vasić (pripadnici 1. voda 1. čete).

Nedeljko Milidragović je u ranim jutarnjim časovima 14. jula 1995. godine izdao naređenje Golijaninu, Batinici, Dačeviću, Miletiću, Paroviću i Vasiću, kao i drugim pripadnicima svoje čete, da ubiju oko stotinu civila koji su bili zatočeni u hangaru u Kravici. U skladu s naređenjem, oni su formirali streljački vod, izvodili civile iz hangara, primoravali ih da pevaju četničke pesme, a zatim ih s Milidragovićem ubijali pucajući u njih iz automatskog oružja. Potom su Milidragović, Batinica, Petrović i Golijanin pojedinačnim pucnjima ubijali civile koji su davali znake života.

106

Istog dana, kada su civili dovoženi autobusima i kamionima do hangara u Kravici, Milidragović je u više navrata naređivao Golijaninu, Batinici, Dačeviću, Miletiću, Petroviću i Paroviću da ih ubijaju. S Milidragovićem, optuženi su ispred i oko hangara ubili više stotina civila.

Na taj način lišeno je života najmanje 1.313 civila čiji je identitet do sada utvrđen, a njihovi posmrtni ostaci pronađeni su u masovnim grobnicama na više lokaliteta u BiH: Glogova, Ravnice, Hangar Kravica, Blječeva, Zeleni Jadar, Zalazje i Pusmulici.

Odbrana optuženih

Optuženi Nedeljko Milidragović, Aleksa Golijanin, Vidosav Vasić i Aleksandar Dačević nisu iznosili svoju odbranu, odnosno nastavili su da se brane ćutanjem.²⁸⁹ Optuženi Bora Miletić, Dragomir Parović i Jovan Petrović nisu želeli da iznose svoju odbranu na glavnom pretresu, već su ostali pri svojim iskazima koje su dali pred TRZ, pa su izvršena emitovanja tonskih snimaka njihovih ispitivanja pred TRZ. U iskazu koji je dao pred TRZ, optuženi Boro Miletić naveo je da je, kao izbeglo lice iz Hrvatske, 29. juna 1995. godine uhapšen u Beogradu i prebačen na Jahorinu, gde su mu rekli da je postao pripadnik Policije Republike Srpske. Na Jahorini je bilo mnogo ljudi koji su, kao i on, na silu dovedeni. Komandir njegovog voda bio je okrivljeni Neđo Milidragović. Sa Jahorine su 11. jula krenuli na teren u

²⁸⁸ Optužnica TRZ KTO br. 2/2015 od 21. januara 2016. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_2_15_%D0%8B%D0%B8%D1%80~0.pdf, pristupljeno 20. decembra 2021. godine.

²⁸⁹ *Ibid.*



neko selo kraj Drine, čijeg se imena ne seća. Sutradan su autobusima otišli do nekog puta, a autobus u kojem se nalazio zaustavio se kraj vojnika UNPROFOR-a, koji su se predali. Izašli su iz kamiona i otišli sve do baze UNPROFOR-a, oko koje je video žene i decu. Optuženi Milidragović im je naredio da idu u pretres terena, da provere da li u kućama koje su u okolini videli ili u šumi ima Muslimana. Pronašli su jednog dečaka kojeg je komandir Neđo predao jednoj grupi vojnika. Pretraživali su teren čitav dan.²⁹⁰ Trećeg dana, odnosno 14. jula, ponovo su išli da obezbeđuju asfaltni put, to jest da ga čuvaju ako se neko preda, ali se niko nije predao. Za dva dana koja je proveo na obezbeđenju puta, video je desetak autobusa sa zarobljenim Muslimanima. Četvrtog dana su ponovo krenuli na teren i došli su do nekog naselja, gde su se zaustavili kod nekog platoa i žicom ograđene zgrade, koji su mu ličili na firmu. Unutar te žice bilo je dosta žena i dece, možda oko hiljadu, a među njima nije bilo muškaraca. Imali su zadatak da ih čuvaju, da kroz rupe na žici žene i deca ne izađu iz kruga. Po njih je došlo dosta autobusa i kamiona koji su ih odvozili, i njihovo odvoženje trajalo je sve do mraka. Petog dana njegova jedinica vratila se na Jahorinu.²⁹¹

U iskazu koji je dao pred TRZ, optuženi Dragomir Parović naveo je da ga je 19. ili 20. juna 1995. godine u Beogradu uhapsila policija i prebacila na Jahorinu, gde mu je rečeno da je postao pripadnik specijalne policije. Ne seća se tačnog dana kada je sa Jahorine u Bratunac prevezeno oko 100 pripadnika policije. Sutradan su se odvezli do baze UNPROFOR-a, i tom prilikom im je rečeno da im je zadatak da razoružaju pripadnike UNPROFOR-a. Potom mu je optuženi Milidragović naredio da s još jednim momkom iz voda idu i pretresu kuće koje su bile u blizini baze. Pretres kuća završen je do dva ili tri sata, a potom je nareden pokret i oni su upućeni peške do jedne fabrike u kojoj su bili smešteni civili. Bilo je par hiljada civila, uglavnom žena i dece i mali broj muškaraca. Oni su te večeri autobusima i kamionima nekuda odvezeni. Narednog jutra, optuženi Milidragović ih je postrojio i rekao im da idu na zadatak. Trebalo je da nadgledaju deo nekog puta, za slučaj da se neko preda. Neđo je doveo jednog dečaka, uzrasta od oko 12–13 godina, i naredio mu da doziva svoje rođake da se predaju. Nakon pola sata neki civili, Muslimani, predali su se. Civili koji su se predali odvoženi su kamionima u grupama od po 20 do 30 ljudi, a optuženi misli da su se tog dana predale dve grupe ljudi. U daljem iskazu optuženi je ispričao da je dečak, kojeg je Neđo doveo, bio s njima i sutradan, kada su išli u pretres terena, i da ga je u jednom trenutku Neđo odveo u šiblje pokraj puta, a zatim se čuo i pucanj iz pištolja. Naredni dan su proveli na istom položaju. Tog dana je došao i transporter UNPROFOR-a, iz koga su preko megafona, na srpskom jeziku, pozivani ljudi da se predaju. Predalo se dosta muškaraca i svi su bili civili. Oni su nekuda odvoženi kamionima. Optuženi Milidragović i Golijanin su naredili da se jedna grupa od oko 20 do 30 lica koja su se predala obezbeđuje, a od njih su tražili da predaju novac koji su imali kod sebe. Nakon toga su sprovedeni do kuće pored puta, gde im je naredeno da legnu na stomak, jedan do drugog. Milidragović je pokazao u njegovom pravcu i na još jednog momka, čijeg imena nije mogao da se seti, i rekao im da streljaju. Prema rečima optuženog, prvo je počeo da puca momak do njega, koji je ispalio čitav rafal. Među streljanima je bilo preživelih. Optuženi navodi da nije mogao da puca i da je pola okvira ispalio u zemlju, tvrdeći da su svi koji su bili do njega preživeli. Tokom noći čuli su se jauci ranjenih ljudi, a ostali pripadnici jedinice su im podrugljivim tonom prebacivali zbog toga.

107

²⁹⁰ Transkript s glavnog pretresa od 7. februara 2017. godine.

²⁹¹ Transkript s glavnog pretresa od 13. aprila 2017. godine.



Ujutru su Milidragović i Golijanin otišli do tih ljudi, nakon čega su se čuli rafali, i jauci su utihnuli. To je bio poslednji dan na tom terenu. Provlačili su se kroz šumu gde su zatekli utaban put, jer su se prethodnih dana tu predavali Muslimani. Na putu su ih pokupili autobusi koji su ih odvezli do škole u kojoj su bili smešteni prethodnih dana, a potom iz škole na Jahorinu. U vezi s događajem u hangaru u Kravici tvrdi da on i njegov vod nisu bili umešani u to.²⁹²

U iskazu koji je dao pred TRZ, optuženi Jovan Petrović naveo je da je u maju ili junu 1995. godine iz opštine Pećinci nasilno odveden na Jahorinu. Bio je primoran da potpiše ugovor da dobrovoljno pristupa u jedinicu policije. Nakon dolaska na Jahorinu raspoređen je u treći vod, čiji je komandant bio optuženi Milidragović. Prvi teren na koji su otišli je bio 14. ili 15. jula 1995. godine, i to je bila Srebrenica. Autobusom su došli u Bjelovac i prespavali su u školi. Dalje navodi da se čekao Zvornički korpus i general Mladić. Zadatak je bio da se osvoji Srebrenica. Autobusom su stigli do Bratunca, a odatle peške u Potočare, gde nije bilo nikoga. Drugog dana su bili u rejonu sela Sandići, gde su obezbeđivali put kako bi sprečili prebacivanje Muslimana s jedne na drugu njegovu stranu. Navodi da je čuo Mladića kako preko megafona govori: „Komšije, predajte se, neće vam biti ništa“, a nakon toga je video da se neki predaju. U vezi s događajima u hangaru u Kravici ne zna ništa, čuo je „neke priče“ i rafalnu pucnjavu, a on sâm je tih dana bio bliže Konjević Polju, na oko 14 kilometara od hangara. Čuo je da je ispred hangara streljano 10 do 15 Muslimana i da su 2 ili 3 žene silovane.

Kada su se povlačili kroz šumu, naišli su na dva leša. Za prvi navodi da se čovek sâm obesio, što zaključuje na osnovu toga što su mu u džepu pronašli oprostajno pismo. Za drugog navodi da je ubijen od strane svojih sunarodnika, što objašnjava time da su jedni hteli da se predaju, dok drugi nisu, pa su se posvađali. Oko 100 ljudi iz čete je kroz šumu došlo do Konjević Polja, i tamo su zatekli 30 zarobljenih ljudi. Ne zna ko je zarobio te ljude, niti šta je bilo s njima posle. Autobusima su odvezeni na Jahorinu.²⁹³

Optuženi Milivoje Batinica, iznoseći svoju odbranu, negirao je izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Naveo je da je 1992. godine izbegao iz Sarajeva u Zrenjanin, gde su ga pripadnici policije krajem juna 1995. godine na ulici uhapsili i odakle je odveden na Jahorinu, u Centar za obuku Specijalne brigade policije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, u kojem je postao pripadnik te brigade, i to 3. voda prve čete. Njegov neposredni nadređeni bio je komandir čete Tomislav Krstović. Od optuženih je na Jahorini video Nedeljka Milidragovića i Aleksu Golijanina, dok ostale optužene u tom periodu nije poznao. Najveći broj pripadnika njegove jedinice činili su ljudi koji su, kao i on, prisilno dovedeni. Tretirali su ih kao izdajnike i dezertere. Jedanaestog ili 12. jula 1995. godine na Jahorinu su došli autobusi, pa su svi otišli u selo Bjelovac i smestili se u školu, gde su prenoćili. Sutradan su otišli u Potočare. Bili su blizu baze UNPROFOR-a, ali u nju nisu ulazili. Oko baze je bilo nekoliko hiljada ljudi. To su bili civili – žene, deca, stariji ljudi i samo desetina muškaraca srednjih godina. Ljudi su bili uplašeni, ali ih niko nije sprečavao da se kreću. Zadatak njegove jedinice je bio da čuva red, odnosno da okupljene ljude niko ne dira. Uočio je u Potočarima i pripadnike VRS. Dok se

²⁹² Transkript s glavnog pretresa od 31. maja 2017. godine.

²⁹³ *Ibid.*



nalazio u Potočarima, došli su autobusi, za koje misli da su došli po civile. Oko 13 ili 14 časova njegova jedinica je dobila naređenje da se vrati u Bjelovac, tako da mu nije poznato šta se kasnije dešavalo sa civilima. Te ili sledeće večeri, krenuli su iz Bjelovca sa zadatkom da obezbeđuju put Bratunac – Konjević Polje. Rečeno im je da treba da obezbede da autobusi sa ženama i decom, koji će krenuti iz Bratunca, nesmetano prođu prema Konjević Polju i dalje prema Tuzli. Na deonici puta gde se nalazio, ispred je bila šuma, put je bio krivudav i tokom noći se pucalo sa svih strana. Pred zoru je došlo do smirivanja, a tog dana počeli su da se predaju pripadnici Armije BiH, pa ih se ukupno predalo oko 20 do 30. Neki od njih su imali uniforme, a neki su bili u civilu, nisu imali oružje. Ljude koji su se predali skupljao je kamion u kojem su bili pripadnici VRS. Iz kamiona su, preko megafona, Muslimani pozivani da se predaju. Pripadnici njegove jedinice su samo čuvali ljude koji su se predali. U ranim poslepodnevnim satima vratili su se u Bjelovac, a sutradan su išli u pretres terena kroz šumu prema Konjević Polju – tražili su pripadnike Armije BiH koji se nisu predali. Nikada nije bio u Kravici, i ranije nije ni čuo za hangar.²⁹⁴

Odbacivanje optužnice

Apelacioni sud u Beogradu doneo je 5. jula 2017. godine rešenje kojim je odbacio optužnicu TRZ u ovom predmetu. Po nalaženju suda, nesporno je da u vreme podizanja optužnice, odnosno 21. januara 2016. godine, nije bilo tužioca za ratne zločine, niti vršioca te funkcije.²⁹⁵ Naime, ranijem tužiocu prestala je funkcija 1. januara 2016. godine, a novi tužilac stupio je na funkciju tek 31. maja 2017. godine. U tom periodu nije bio postavljen vršilac funkcije tužioca, što je, shodno Zakonu o javnom tužilaštvu, bilo neophodno uraditi kako bi TRZ moglo nesmetano da funkcioniše.²⁹⁶ Stoga zamenici javnog tužioca u tom periodu nisu mogli da postupaju, a samim tim nisu mogli ni da podižu optužnice.

109

Nastavak postupka

Nakon odbacivanja optužnice, TRZ je podnelo predlog da se postupak nastavi po već postojećoj optužnici, s obzirom na to da je predlog za nastavak postupka podneo ovlašćeni, odnosno novi tužilac. Viši sud je svojim rešenjem odbio taj predlog, navodeći da se postupak može nastaviti jedino podnošenjem novog optužnog akta od strane TRZ.

Apelacioni sud je, odlučujući o žalbi TRZ na odluku o odbacivanju optužnice, 19. septembra 2017. godine doneo rešenje²⁹⁷ kojim je odlučio da se postupak može nastaviti po ranije podignutoj optužnici, i u tom pravcu preinačio rešenje Višeg suda. Ovakav stav Apelacioni sud je zasnovao na tumačenju odredbe ZKP kojom je određeno da se, kada prestanu razlozi koji su doveli do odbačaja optužnice, na zahtev ovlašćenog tužioca, krivični postupak može nastaviti.²⁹⁸ Razlog za odbačaj optužnice bila je činjenica da optužnica nije podignuta od strane ovlašćenog tužioca. Međutim, kada je zahtev za

294 Transkript s glavnog pretresa od 7. februara 2017. godine.

295 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž2 Po2 7/17 od 5. jula 2017. godine.

296 Zakon o javnom tužilaštvu, član 36.

297 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu od 19. septembra 2017. godine.

298 ZKP, član 417, stav 1, tačka 1.



nastavak krivičnog postupka podnet od strane ovlašćenog tužioca, Apelacioni sud je našao da su se ispunili zakonski uslovi za nastavak postupka, jer je smetnja, u vidu odsustva ovlašćenog tužioca, sada otklonjena.

Krivični postupak je nastavljen tako što je ponovo započeo glavni pretres, čitanjem optužnice o kojoj su se izjasnili svi optuženi, navodeći da nisu krivi. Tokom uvodnih izlaganja, postupajući zamenik i branioci optuženih ostali su kod navoda i predloga iznesenih tokom pripremnog ročišta. Sud je našao da se, iako je pripreмно ročište održano u vreme kada nije bilo ovlašćenog tužioca, zapisnici sa tog ročišta mogu koristiti, jer se njihovim čitanjem ne vrši bitna povreda odredaba postupka, s obzirom na to da nisu u pitanju zapisnici s glavnog pretresa.

Svedoci u postupku

Najznačajnija su bila svedočenja dvojice zaštićenih svedoka, koji su svedočili pod pseudonimima „302“ i „303“, uz upozorenje suda prisutnima da sve što saznaju na tom pretresu moraju čuvati kao tajnu.

Svedok/oštećena Saliha Osmanović opisala je kako je u julu 1995. godine napustila Srebrenicu sa suprugom i sinom, te kako su se rastali na mestu zvanom Kazani. Ona je otišla u Potočare, dok su suprug i sin krenuli kroz šumu prema Tuzli. Tada ih je poslednji put videla.²⁹⁹

Dvojica ispitanih svedoka, Krsto Simić i Ostoja Stanojević, bili su vozači koji su, nakon ubistva civila, upućeni u Kravicu da izvrše prevoz leševa. Oni su detaljno opisali kako je vršen prevoz leševa do primarne, a kasnije i do sekundarne masovne grobnice, međutim, nisu imali saznanja o tome ko je izvršio ubistva u Kravici.³⁰⁰

110

Svedok Zoran Erić naveo je kako je 11. jula 1995. godine upućen iz Bratunca u zemljoradničku zadrugu u Kravici, da nahrani stoku koja je bila smeštena u štali iza hangara. Iz štale nije mogao da vidi šta se dešava ispred hangara. Trinaestog jula 1995. godine, u poslepodnevnim satima, dok se nalazio u štali, čuo je povik „Alahu ekber“, a zatim „Hajde da podavimo četnike rukama“. Kasnije je čuo da su četvorica zatočenika iz hangara uhvatili stražara, odveli ga u hangar i ubili ga. Nakon toga je počelo „žešće pucanje“, a čuo je i detonacije bombi. Pucnjava je počela tokom dana, ali je trajala i svu noć. Ocenio je da je pucano iz više oružja, kratkim rafalima. Hangar je bio pun ljudi. Pucnjava je prestala 14. jula 1995. godine u prepodnevnim satima, a nakon dva do tri sata neko je preko megafona pozivao preživle da izađu iz hangara. Pozivali su ljude da izađu, s pričom da je došla cisterna s vodom, sanitet i autobusi da ih voze. Nakon poziva čuo je u razmacima tri puta naredbu „Pali!“ i pucnjavu s puta. Ljudi koji su izašli pobijeni su. Dok je trajala pucnjava, nije smeo da izlazi iz štale. Kada je izašao iz štale, video je da ima dosta mrtvih. Misli da je ispred hangara bilo 200–300 tela. Video je i jednu desetinu zaklanih ljudi, čija su tela bila uz samu liniju asfalta. Nije mu poznato koliko je bilo ubijenih u hangaru, jer u njega nije ulazio.³⁰¹

299 Transkript s glavnog pretresa od 25. septembra 2018. godine.

300 Transkript s glavnog pretresa od 26. septembra 2018. godine.

301 *Ibid.*



Ispitani svedoci optužbe, pripadnici Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije MUP-a Republike Srpske, opisali su svoj boravak na Jahorini i odlazak na teren u julu 1995. godine na područje Srebrenice, ali o događajima u Kravici nisu imali neposrednih saznanja, već su znatno kasnije čuli „da je nešto bilo“.³⁰²

Svedok optužbe Radenko Đurković opisao je kako ga je, kao rukovaoca građevinskih mašina, u julu 1995. godine pozvao direktor komunalnog preduzeća iz Bratunca, Dragan Mirković, i naredio mu da u Glogovi iskopa grobnicu. Lokaciju na kojoj je trebalo da kopa pokazali su mu Mirković i oficir VRS Momir Nikolić. Grobnica koju je iskopao bila je dugačka između 30 i 50 metara. Nakon kopanja grobnice Mirković ga je poslao u Kravicu do hangara, gde je utovarivao leševe u kamione. Procenio je da je tada u hangaru bilo oko 200 leševa. Sutradan je, opet po Mirkovićem nalogu, iskopao drugu, veću grobnicu, koja se nalazila prekoputa prve. Ponovo je istog dana otišao u Kravicu i utovarivao leševe. U Glogovi su zakopavana tela ubijenih u Kravici, ali su kamioni dovozili i tela onih koji su ubijeni na drugim lokacijama, odnosno s linije proboja. Naime, u šumama prema Crnom vrhu vodile su se borbe sa Armijom BiH, koja je tu vršila proboj. Kada je sve bilo gotovo, zatrpao je grobnice u Glogovi. Nakon dva ili tri meseca, Momir Nikolić je istu ekipu ponovno angažovao, ovoga puta na iskopu tela i njihovom prebacivanju na druge lokacije. Radili su 15 dana, isključivo noću, navodno da ih niko ne bi video. Tela su odvožena prema Bratuncu, na njemu nepoznatu lokaciju.³⁰³

Svedoci odbrane, saborci optuženih, Jugoslav Stanišić, Stojan Savić, Ljubiša Janjić i Nikola Rudan, nisu imali nikakvih saznanja o dešavanjima u hangaru u Kravici³⁰⁴, dok svedok Ljubisav Simić, koji je u kritičnom periodu bio predsednik Skupštine opštine Bratunac, o kritičnom događaju nije imao neposrednih saznanja, već je od direktora zadruge u Kravici i drugih boraca čuo da su kod hangara videli ubijene.³⁰⁵

111

Svedok odbrane Boško Budimir je objasnio da je, s bratom Veljkom Budimirom, odveden u Centar za obuku pripadnika policije na Jahorini, i da im je komandir bio optuženi Milidragović. S obzirom na to da su obojica auto-mehaničari i vozači, popravljali su vozila koja su bila u Centru. Odlaskom na teren u Bjelovac, po naređenju Duška Jevića, komandanta Centra Jahorina, popravljali su i odvozili transportere UNPROFOR-a. Tako su vozili jedan transporter u Zvornik, a pratio ih je optuženi Milidragović, sa svojim kumom, u putničkom vozilu. Nakon što su transporter parkirali iza policijske stanice u Zvorniku, Milidragović ih je odveo svojoj kući, gde su i prespavali. Sutradan, to je bio 12. jul, Petrovdan, vratili su se u Bjelovac. Tada su svedok i brat dobili naređenje da idu i pogledaju još neke transportere koji su se nalazili u blizini, prema Potočarima, te da i njih dovezu u Bjelovac. Jedan transporter su uspeli da osposobe za vožnju i dovezli su ga u Bjelovac, a Jević im je naredio da ga odvezu u Janju. U Janju su krenuli 14. jula 1995. godine oko 10 časova, i opet ih je na putu do Janje pratio optuženi Milidragović, kojeg je i ranije tog jutra video u Bjelovcu. Iz Janje su otišli u Zvornik i prespavali kod Milidragovića, a ujutru, 15. jula 1995. godine, vratili su se u Bjelovac.³⁰⁶

302 Transkript s glavnog pretresa od 13. novembra 2018. godine.

303 Transkript s glavnog pretresa od 19. marta 2019. godine.

304 Transkript s glavnog pretresa od 26. februara 2019. godine.

305 Transkript s glavnog pretresa od 12. decembra 2019. godine.

306 Transkript s glavnog pretresa od 9. aprila 2019. godine.



Svedok Veljko Budimir, opisujući kretanje optuženog Milidragovića u kritičnom periodu, naveo je da je 12. jula 1995. godine vozio s bratom transporter UNPROFOR-a u Zvornik, i da ih je optuženi Milidragović pratio, sa svojim kumom, u putničkom vozilu. U Zvorniku su kod Milidragovića i prespavali, pa su se ujutru, 13. jula 1995. godine, vratili u Bjelovac. Tada su svedok i brat dobili naređenje od Duška Jevića da idu i pogledaju još jedan transporter i da ga odvezu u Janju. Krenuli su u Janju i opet ih je pratio optuženi Milidragović, da bi se 14. jula 1995. godine, oko podne, vratili u Bjelovac.³⁰⁷

Svedok odbrane Duško Jević³⁰⁸ se u vreme kritičnog događaja nalazio na dužnosti pomoćnika komandanta Specijalne brigade policije MUP-a RS i komandanta Centra za obuku Jahorina Specijalne brigade policije. Naveo je da je u Centru bila organizovana i obuka lica koja su početkom leta 1995. godine na Jahorinu prisilno dovedena iz Srbije, tzv. dezertera. Jedanaestog jula 1995. godine dobili su naredbu od Ljubiše Borovčanina (tada zamenika komandanta Specijalne brigade policije RS) da se upute na područje Srebrenice. Krenuo je s prvom četom i došli su u mesto Bjelovac, gde su bili smešteni u prostorije osnovne škole. Iste večeri dobili su zadatak da sutradan odu na područje Potočara i obezbeđuju civile. Ujutru, 12. jula 1995. godine, išli su s pripadnicima SJB Zvornik. Dobili su zadatak da obezbeđuju civile do momenta njihove evakuacije, a drugi deo zadatka je bilo obezbeđenje putne komunikacije Bratunac – Konjević Polje. Na obezbeđenje putne komunikacije došla je i druga četa s Jahorine. Tog dana je počela evakuacija civila iz Potočara i trajala je do popodnevnih sati 13. jula 1995. godine. Civile u Potočarima su obezbeđivali da ih niko ne bi dirao. Na putnoj komunikaciji su se nalazili i pripadnici Vojske RS. U večernjim časovima 13. jula 1995. godine otišao je u Bijeljinu i vratio se 14. jula. Javio se Borovčaninu, koji ga je tada obavestio da se desio incident. Oko podneva je obišao putnu komunikaciju i pred hangarom u Kravici je, krećući se vozilom, primetio hrpu sena, jedan kamion i jedan utovarivač. Tom prilikom u blizini hangara nije primetio pripadnike svoje jedinice – njih je video na putnoj komunikaciji s pripadnicima PJP iz Zvornika. Niko od njegovih komandira vodova nije ga obavestio da se dogodio incident, niti mu je poznato da je neko od njih naređivao ubistva zarobljenika. O kritičnom događaju čuo je kasnije. Dok su bili na terenu, naišli su na dva pokvarena transportera UNPROFOR-a, pa je optuženom Milidragoviću izdao naređenje da te transportere sa svojim ljudima popravi i prebaci u bazu policije RS u Janji. Milidragović je bio specijalista za oklopna vozila, pa mu je iz tog razloga i poverio taj zadatak. Vreme prebacivanja transportera mu nije poznato.³⁰⁹

Svedok odbrane Tomislav Kovač je u vreme kritičnog događaja bio zamenik ministra unutrašnjih poslova Republike Srpske, i najviši po činu (general). Naveo je da poznaje optužene Nedeljka Milidragovića i Aleksu Golijanina iz ranijeg perioda. Sa optuženim Milidragovićem je saradivao i pre rata – on je bio stručnjak za oklopne transportere u specijalnoj jedinici policije, pa je kao takav bio instruktor u Centru za obuku policije na Jahorini. Svedok se 14. jula 1995. godine kretao iz pravca Zvornika prema Srebrenici, sa zadatkom da dođe u Srebrenicu i tamo formira stanicu milicije. Tokom kretanja, na delu puta između Bratunca i Konjević Polja, zapazio je jedinicu optuženih koji su bili

307 Transkript s glavnog pretresa od 16. maja 2019. godine.

308 Duško Jević je pravosnažno osuđen presudom Apelacionog odeljenja Suda Bosne i Hercegovine na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina zbog krivičnog dela genocida (pomaganje).

309 Transkript s glavnog pretresa od 20. maja 2019. godine.



raspoređeni duž putne komunikacije. Dolaskom do hangara u Kravici, oko 13 časova, na udaljenosti od oko 300 do 500 metara od hangara primetio je optuženog Milidragovića, ali mu nije poznato kada je on došao na tu lokaciju, niti kakvo je bilo njegovo kretanje. Ispred hangara nije primetio tela streljanih zarobljenika. Smatra da je Kravica, u odnosu na dešavanja u vezi sa Srebrenicom, bila jedan odvojen događaj, te da se tamo „desio incident“. Nije imao nikakvih saznanja da je u tom događaju učestvovao neko od pripadnika jedinice sa Jahorine. Ljubiša Beara, tadašnji načelnik Uprave bezbednosti Glavnog štaba VRS³¹⁰, bio je glavni nalogodavac „da se ide u ubijanja zarobljenika“. Takvu naredbu je izdao svim svojim bezbednjacima, a njegov zamenik Popović³¹¹ je bio glavni operativac. Prema saznanjima do kojih je došao zaključno s mesecom septembrom 1995. godine, u Kravici je bilo 320 žrtava.³¹²

Kao svedok odbrane optuženog Alekse Golijanina, pred sudom je trebalo da svedoči i Nedo Jovičić, koji je svedočio u više postupaka pred MKTJ, kao i pred sudom BiH, u kojim postupcima je, prilikom svedočenja o događajima koji se odnose na dešavanja u mestu Kravica tokom 13. jula 1995. godine, imao mere zaštite. Zbog toga je sudsko veće naložilo braniocu optuženog Alekse Golijanina da sudu podnese molbu ili zahtev za ovlašćenje, odnosno autorizaciju, te da se u pismenoj formi obrati predsedniku Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove, u cilju pribavljanja podataka o konkretnoj odluci i vrstama zaštitnih mera MKTJ koje postoje u odnosu na svedoka Neđu Jovičića, te da zatraži da se zaštitne mere identifikuju ili potvrde, ili da se od Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove eventualno zatraži ukidanje ili izmena zaštitnih mera.³¹³

Svedokinja Kristina Nikolić je tokom rata imala radnu obavezu, odnosno bila je zadužena za mužu krava koje su bile u štali zadrage u selu Kravica, ali se u vreme kritičnog događaja nalazila u Bratuncu.³¹⁴ Svedokinja odbrane Dobrila Stojanović, dalja rođaka optuženog Nedeljka Milidragovića, navela je da je kritičnom periodu živela u Zvorniku i da se družila sa suprugom optuženog. O događajima u mestu Kravica nema nikakvih saznanja. Optuženog Milidragovića videla je 12. jula 1995. godine u Zvorniku, kada je belim transporterom UNPROFOR-a došao u grad i zaustavio se ispred radnje u kojoj je svedokinja radila s njegovom suprugom. Optuženi je ušao u radnju i popričao s njima. Istog dana ga je ponovo videla kada je došao kući s još dva vojnika, jer je u to vreme bila kod njegove supruge na kafi.³¹⁵

113

Tok postupka u 2021. godini

Tokom izveštajnog perioda bilo je zakazano osam glavnih pretresa, od kojih su četiri održana. Dva puta su glavni pretresi odlagani zbog izostanka optuženih, jednom zbog obustave rada advokata, a jednom jer je novi branilac optuženog Nedeljka Milidragovića tražio primeren rok kako bi se upoznao s predmetom. Ispitana su dva sudska veštaka i četiri svedoka odbrane.

310 Ljubiša Beara je 30. januara 2015. godine pravosnažno osuđen pred MKTJ na doživotnu kaznu zatvora za genocid, udruživanje radi vršenja genocida, zločine protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja u postupku „Srebrenica“ (IT-05-88).

311 Vujadin Popović je 30. januara 2015. godine pravosnažno osuđen pred MKTJ na doživotnu kaznu zatvora za genocid, udruživanje radi vršenja genocida, zločine protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja u postupku „Srebrenica“ (IT-05-88).

312 Transkript s glavnog pretresa od 11. juna 2019. godine.

313 Transkript s glavnog pretresa od 26. septembra 2019. godine.

314 Transkript s glavnog pretresa od 31. januara 2020. godine.

315 *Ibid.*



Sudski veštak, neuropsihijatar prof. dr Ljubica Leposavić, izneo je ispred sudsko-psihijatrijskog odbora Medicinskog fakulteta u Beogradu nalaz veštačenja optuženog Dragoslava Parovića. Prema nalazu veštaka optuženi nije procesno sposoban, jer se njegovo zdravstveno stanje, utvrđeno prilikom veštačenja koje je obavljeno pre dve godine, znatno pogoršalo. Sudski veštak Emilija Erić, psiholog, takođe je navela da optuženi Dragoslav Parović, zbog pogoršanja zdravstvenog stanja, više nije procesno sposoban.³¹⁶

Sudsko veće donelo je rešenje kojim je, zbog trenutne procesne nesposobnosti, odbacilo optužnicu u odnosu na optuženog Dragoslava Parovića.

114 Svedok odbrane Miloš Stupar naveo je da optuženog Nedeljka Milidragovića poznaje iz perioda pre rata, i to kao pripadnika specijalne jedinice policije. Objasnio je da je bio komandir Odreda policije Šekovići do 15. juna 1995. godine, kada je otišao na odmor u Kruševac, gde je bio do 13. jula 1995. godine, kada se vratio u Bratunac. Po povratku u Bratunac saznao je od Ljubiše Borovčanina da je njegova jedinica u blizini, pa je otišao da ih obiđe u mestu Sandići. Saznao je da su pripadnici njegovog odreda došli na teren u Sandiće 12. jula 1995. godine sa zadatkom da obezbeđuju putnu komunikaciju Bratunac – Konjević Polje. Tada je video Bošnjake koji su se predavali pripadnicima vojske i policije Republike Srpske. Oni su odvođeni u zadrugu, prema Bratuncu. Komandant odreda policije iz Šekovića, sada pokojni Rado Ćuturić, javio je da je neko ranjen kod zadruga, gde se nalazio vod policije iz Skelana. Kada je svedok došao do zadruga u Kravici, primetio je pet do šest mrtvih i oficira koji je imao opekotine na obe ruke, kojeg je povezo do lekara u Bratuncu. Taj oficir mu je objasnio da se povredio otimajući oružje od lica koje je pucalo i ubilo Krstu Dragičevića iz Skelana. Ubrzo zatim je dovezeno Krstino telo, a došao je i odred iz Skelana. Svedoku je Borovčanin naložio da ode u Skelane i organizuje Krstinu sahranu, što je svedok i učinio. Sahrana je bila u Skelanima 14. jula 1995. godine. Nakon sahrane svedok je, po pozivu Borovčanina, došao u Zvornik, gde je dobio jedan odred iz Šekovića s kojim je otišao na liniju, na Baljkovicu. Na tom položaju jedinica je odbijala jake napade muslimanske vojske, koji su dolazili iz pravca Srebrenice – to su bili pripadnici 28. divizije Armije BiH. Svedoku je poznato da su ubistva Muslimana u hangaru u Kravici vršili pripadnici voda iz Skelana. U vreme tih događaja svedok nije imao saznanja da su na terenu i pripadnici Centra za obuku sa Jahorine.³¹⁷

Svedok odbrane Vitomir Kapuran naveo je da je u kritičnom periodu bio pripadnik MUP-a RS, pomoćnik komandanta za logistiku, te da je bio smešten u Janji. Optuženog poznaje iz ranijeg perioda, kao pripadnika policije, za kojeg zna da je bio pri Centru za obuku na Jahorini. Nije mogao da se seti kada je tačno u kritičnom periodu video optuženog Milidragovića – misli da je to bilo negde oko Petrovdana, tako što je optuženi u Janju dovezao neka vozila mirovnih snaga.³¹⁸

Svedok odbrane Petar Mitrović (pravosnažnom presudom suda BiH osuđen za genocid, izvršen ubijanjem zarobljenika u ZZ Kravica) izjavio je da ne poznaje optužene. U vreme kritičnog događaja

316 Transkript s glavnog pretresa od 8. februara 2021. godine.

317 *Ibid.*

318 *Ibid.*



bio je pripadnik Trećeg voda „Skelani“ u sastavu Drugog odreda Specijalne policije Šekovići. Zadatak njegovog odreda je bio da obezbedi putnu komunikaciju Bratunac–Milići jer su tu bila borbena dejstva. Bili su raspoređeni duž komunikacije 12. jula 1995. godine, on se nalazio na oko 800 metara od ZZ Kravica. Tu lokaciju su napustili 13. jula 1995. godine jer je poginuo njihov saborac Krsto Dragičević. Naime, njemu je jedan od zarobljenika iz hangara u Kravici oteo pušku i ubio ga, pa je iz tog razloga došlo do incidenta. Video je oko 15 ubijenih ispred hangara. Na toj lokaciji su se nalazili i pripadnici VRS. Nije mu poznato koja jedinica ih je zamenila na položaju. Za ubistva u Kravici saznao je iz medija nakon akcije.³¹⁹

Svedok odbrane Mendeljev Đurić (pravosnažnom presudom Suda BiH osuđen za genocid izvršen ubijanjem zarobljenika u ZZ Kravica) izjavio je da poznaje optuženog Nedeljka Milidragovića. Objasnio je da je u vreme kritičnog događaja pripadao jedinici Centra za obuku Jahorina kao instruktor. Tu je bilo ukupno 12 instruktora i niko nikada nije imao zvanje komandira čete. U Centar su na obuku dolazile jedinice sa starešinama i prvi put su uhapšeni u Srbiji došli kao neorganizovana grupa. Jedan od instruktora bio je i optuženi Milidragović, i među njima nije postojala nikakva nadređenost. Njegova jedinica otišla je na teren u Srebrenicu, njih oko 80, ali svedok nije boravio na području Kravice. Prvi i drugi dan su bili u Potočarima na obezbeđivanju evakuacije civila i u popodnevnim časovima su se povlačili. Nije mu poznato ništa o obezbeđenju putne komunikacije Bratunac–Milići i ZZ Kravica. Njegova jedinica bila je i u pretresu terena, koji su vršili pod kontrolom vojske. Tokom boravka na terenu nikome nije prenosio naređenja, već je kao instruktor vodio grupu od oko 15 ljudi. Optuženi Milidragović je takođe imao svoju grupu. Nije bio ovlašćen da izdaje naređenja jer nije postojala organizaciona struktura jedinice sa Jahorine. Nije bilo nikakvog rasporeda i ta jedinica nije bila vojna formacija. Imali su samo internu organizaciju da bi mogli da funkcionišu. O događajima u ZZ Kravica nije imao nikakvih saznanja, o njima je saznao tek tokom suđenja.³²⁰

115

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Tužilaštvo BiH je protiv Milidragovića i Golijanina podiglo optužnicu za genocid, koju je Sud BiH potvrdio još tokom jula 2012. godine. Međutim, njima se nije moglo suditi u BiH, jer žive u Srbiji od završetka rata u BiH 1995. godine. Na osnovu Protokola o saradnji u progonu osumnjičenih za ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i zločin genocida, koji su 2013. godine potpisali TRZ i Tužilaštvo BiH, u ovom predmetu dva tužilaštva su ostvarila veoma dobru razmenu informacija i dokaza, koja je rezultirala i pokretanjem postupka za zločin u Srebrenici pred domaćim pravosuđem.

Selektivna optužnica

U skladu sa svojom ustaljenom praksom, TRZ je u ovom predmetu optužilo isključivo niskorangirane

319 Transkript s glavnog pretresa od 29. novembra 2021. godine.

320 *Ibid.*



osobe. Naime, prvooptuženi i najviše rangirana osoba u ovom predmetu je u vreme izvršenja dela bio komandir voda. Fond za humanitarno pravo je još 2010. godine podneo TRZ krivičnu prijavu zbog krivičnog dela genocid u Srebrenici protiv nekoliko visokorangiranih pripadnika VRS, koji žive u Srbiji, pojavljuju se u javnosti i u medijima³²¹ i dostupni su državnim organima.³²² Prijavom su, pored ostalih, obuhvaćeni Petar Salapura, ondašnji pukovnik VRS i načelnik Uprave za obaveštajne poslove Glavnog štaba, Milorad Pelemiš, komandant 10. diverzantskog odreda Glavnog štaba VRS, za kojim je raspisana međunarodna poternica, kao i Dragomir Pećanac, major VRS i zamenik komandira Vojne policije Bratunačke lake brigade iz sastava Drinskog korpusa VRS. Te osobe, međutim, do danas nisu optužene.

Dugo trajanje postupka

Glavni pretres u ovom predmetu počeo je 12. decembra 2016. godine i nakon pet godina nalazi se u fazi dokaznog postupka – ispitivanja svedoka odbrane. Glavni pretresi su u više navrata odlagani zbog odsustva nekog od optuženih i traženja izuzeća sudskog veća, ali se suđenja nisu mogla održavati ni u periodu od jula 2017. godine do 1. marta 2018. godine, jer je optužnica bila odbačena, kao i stoga što Apelacioni sud dva puta nije blagovremeno vratio spise predmeta koji mu je bio prosleđen radi odlučivanja o žalbama na odluke postupajućeg sudskog veća. Tokom 2020. godine suđenja se zbog epidemiološke situacije izazvane koronavirusom nisu održavala tokom vanrednog stanja.

321 Videti npr. gostovanje Milorada Pelemiša u emisiji „Goli život“ 2014. godine, dostupno na <https://www.youtube.com/watch?v=BPQUlH78yhI>, pristupljeno 30. decembra 2021. godine.

322 FHP, saopštenje, „Krivična prijava za genocid u Srebrenici“, 16. avgust 2010. godine, dostupno na <http://www.hlc-rdc.org/?p=13072>, pristupljeno 30. decembra 2021. godine.



XV. Predmet Zvornik – Standard³²³

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 10. 5. 2019.	
Datum početka suđenja: 27. 9. 2019.	
Postupajući tužilac: Ognjen Đukić	
Optuženi: Dalibor Maksimović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet je ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Vladimir Duruz (predsednik veća) sudija Vera Vukotić sudija Vinka Beraha Nikićević
Broj optuženih: 1	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 8
Rang optuženih: bez čina	Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 5
Broj žrtava: 4	Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 7
Broj ispitanih svedoka: 15	Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres	

117

323 Predmet Zvornik – Standard, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/zvornik.html>, pristupljeno 14. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Dalibor Maksimović³²⁴ se tereti da je, kao pripadnik vojne jedinice TO Milići, 18. aprila 1992. godine, u popodnevnom satima, u objektu „Standard“ u Karakaju (opština Zvornik, BiH) – u kome je na spratu bila stacionirana srpska SJB Zvornik, a u prizemlju stacionirani pripadnici vojnih formacija, između ostalih i njegova jedinica – nakon saznanja da je tog dana u Zvorniku poginuo njegov saborac, kada su sa sprata iz prostorija policijske stanice sprovedena privedena civilna lica bošnjačke nacionalnosti s lisicama na rukama, i to braća Ilijaz, Nijaz i Nedžad Karaosmanović, Fadil Čirak i jedno N. N. lice, njima pucao rafalnim hicima u leđa, ubivši pritom na licu mesta Fadila Čiraka, te Ilijaza i Nijaza Karaosmanovića, dok je N. N. lice uspeo pobeći. Zatim je optuženi s još jednim N. N. vojnikom prišao Nedžadu Karaosmanoviću, koji je u tim trenucima davao znake života, te su ga do smrti udarali nogama po telu.³²⁵

Odbrana optuženog

Optuženi se u ovoj fazi postupka branio ćutanjem.³²⁶

118

Svedoci u postupku

Svedoci/oštećene Fehrija Čirak, kojoj je stradao suprug Fadil, Alija Handžić, kojoj su stradala braća Ilijaz, Nijaz i Nedžad Karaosmanović, Zilha Karaosmanović, kojoj je stradao suprug Ilijaz Karaosmanović, i Mila Karaosmanović, kojoj je stradao suprug Nedžad Karaosmanović, nisu imale neposrednih saznanja o kritičnom događaju. Svedokinja Fehrija Čirak navela je da je 7. aprila 1992. godine, kada su počela ratna dejstva u Zvorniku, sa suprugom Fadilom i decom otišla u Beograd kod prijateljice. Preko televizije su videli da je novoformirana srpska vlast u Zvorniku uputila javni poziv stanovnicima Zvornika da se vrate u grad i da prijave svoju imovinu, pa je njen suprug Fadil odlučio da se vrati. Prilikom prvog pokušaja da uđe u Zvornik nije uspeo, ali je nakon dva dana otišao ponovo, nakon čega mu se izgubio svaki trag. Dobila je informaciju da je njen suprug bio zatvoren u „Alhosu“ radi ispitivanja, da je jedan od pripadnika srpske vojske stradao u Zvorniku, te da je, u znak odmazde, neko ubio njenog supruga Fadila i trojicu braće Karaosmanović.³²⁷

324 Optuženi je pravosnažnom presudom Višeg suda u Beogradu K.Po2 8/2017, od 23. septembra 2019. godine, koja je potvrđena presudom Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 4/20 od 17. septembra 2020. godine osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, izvršenog 9. maja 1992. godine na području opština Bratunac i Milići.

325 Optužnica TRZ KTO br. 1/2019 od 10. maja 2019. godine, dostupno na https://tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/anonim_maksimovic.pdf, pristupljeno 14. decembra 2021. godine.

326 Transkript s glavnog pretresa od 27. septembra 2019. godine.

327 Transkript s glavnog pretresa od 7. novembra 2019. godine.



Svedokinja Alija Handžić navela je da je na početku rata cela njena porodica izbegla iz Zvornika i otišla u Šabac kod ujaka njene snaje Ljilje, Nijazove supruge. Nijaz je prijavio Crvenom krstu u Šapcu da su izbegli. Nakon par dana videli su na televiziji kako Branko Grujić, tadašnji predsednik opštine Zvornik, poziva stanovništvo da se vrati i prijavi svoju imovinu. Zbog toga su njene dve snaje odlučile da odu u Zvornik, pa ih je Nijaz odvezao na autobusku stanicu. U međuvremenu su, u kuću gde su bili smešteni, došla dva muškarca u civilu i tražila Nijaza, rekavši da se javi u SUP u Šapcu. Čim se Nijaz vratio, otišao je da se javi u SUP i, dok je bio tamo, došla su ponovo ista dvojica muškaraca i pozvala ostalu braću, odnosno Ilijaza i Nedžada, da krenu u SUP. Tada ih je poslednji put videla. Prvi put je došla do saznanja o sudbini svoje braće tokom 1999. godine, kada ju je jedan taksista iz Memića prepoznao i rekao joj da je čuo za njihovu tragediju i da joj je braću ubio neko iz Milića. Svedokinjina prijateljica Edina, koja je udata za Mimu Perića, obučara iz Milića, ispričala je njihovoj majci da joj je sinove ubio „Dača iz Milića“, koji se time hvalio njenom mužu. O sudbini svoje braće čula je i od Zorana Crnogaće iz Zvornika, koji je došao kod nje tokom 2007. godine i ispričao da je bio priveden i vezan za radijator u objektu u kojem je neki vojnik iz Milića ubio njenu braću. Takođe je rekao da je njenom braćom ubijen i Fadil Čirak.³²⁸

Svedok Božo Drmonjić, saborac optuženog, naveo je da je u Zvorniku, u prizemlju objekta u kojem su bili smešteni, kritičnog dana čuo neku pucnjavu, te da je kasnije saznao da je ubijen neki čovek. Nije mu poznato gde se nalazio optuženi u vreme pucnjave. Istakao je da je 17. decembra 2009. godine Državnoj agenciji za istrage i zaštitu Bosne i Hercegovine (SIPA) dao iskaz pod pritiskom, i da mu je prilikom davanja iskaza prećeno. Pretili su mu pripadnici SIPA, pa čak i njegovoj ćerki koja je u Francuskoj. Ucenjivali su ga da će „dobiti 20 godina ako ne potpiše“, pa stoga nisu tačni navodi iz tog iskaza da je bio očevidac kritičnog događaja i da je upravo on oteo pušku optuženom nakon što je on pucao u civile.³²⁹

119

Svedok Pero Milanović, takođe saborac optuženog, objasnio je da je nekoliko dana pre kritičnog događaja njihova jedinica došla iz Milića u Zvornik, sa zadatkom da čuva vitalne objekte u gradu. Po dolasku u Zvornik bili su smešteni u prostorije u prizemlju objekta koji je pripadao preduzeću „Standard“. Kritičnog dana nalazio se u „Standardu“, u prizemlju, u prostoriji u kojoj je spavao, kada je putem radio-veze saznao da je u gradu poginuo pripadnik njihove jedinice Miladin Vujadinović, zvani Luta. U jednom trenutku na hodniku se čula rafalna paljba, pa je izašao da vidi o čemu se radi. Video je optuženog sa oružjem u ruci i ljude koji su ga držali i pokušavali da mu uzmu oružje. Na podu hodnika primetio je nepomično telo muškarca u civilnoj odeći, oko kojeg se širila krv. Optuženog su odveli nekud na sprat istog objekta i tamo ga zadržali tokom noći. Sutradan se cela jedinica vratila za Miliće, ali nije siguran da se i optuženi vratio s jedinicom. Naveo je da je, pred nadležnim organima u BiH, u ranijem periodu davao iskaz u vezi sa ovim događajem, te da na njega niko nikada nije vršio pritisak u vezi sa tim.³³⁰

328 *Ibid.*

329 *Ibid.*

330 Transkript s glavnog pretresa od 18. decembra 2019. godine.



Svedokinje/oštećene Zilha Karaosmanović i Mila Karaosmanović o kritičnom događaju nisu imale neposrednih saznanja. Svedokinja/oštećena Zilha Karaosmanović, supruga ubijenog Ilijaza Karaosmanovića, objasnila je da je pre početka ratnih dešavanja u BiH sa svojom porodicom, suprugom Ilijazom i dvojicom sinova, živela u Zvorniku u sopstvenoj kući. U Zvorniku su, u porodičnoj zajednici, živeli njeni svekar i svekrva, dever Nedžad sa suprugom Milom i decom, te zaova Alija sa suprugom i decom. Suprugov brat Nijaz takode je živio u Zvorniku sa suprugom Ljiljom i decom, u svom stanu. Na početku rata cela porodica je izbegla iz Zvornika i otišla u Šabac, kod ujaka njene jetrve Ljilje. Ljiljin suprug Nijaz je prijavio Crvenom krstu u Šapcu da su izbegli. Nakon par dana videla je na televiziji kako tadašnji predsednik opštine Zvornik poziva stanovništvo da se vrati i prijavi svoju imovinu. Zbog toga je odlučila da s jetrvom Milom ode u Zvornik, pa ih je njen dever Nijaz odveo na autobusku stanicu. Prvo su otišle u Mali Zvornik, kod svedokinjine porodice, kako bi videle kakva je situacija u Zvorniku. Po dolasku u Mali Zvornik, Alija ih je telefonom obavestila da je nakon njihovog odlaska policija odvela svu trojicu braće Karaosmanovića, odnosno Ilijaza, Nijaza i Nedžada. Kada je to saznala, otišla je u Zvornik u stanicu policije, s namerom da sazna o sudbini svog supruga i njegove braće. Komandir stanice policije joj je rekao da su njenog supruga i njegovu braću odveli u prostorije „Standarda“, gde navodno treba da ih ispituju. S Milom je otišla do „Standarda“, ali nisu mogle da uđu u objekat, jer su videle da se u krugu nalazi mnogo vojnika. Vojnici su im svašta dobacivali, pa im je jedan od njih posavetovao i da odu, a da će njihovi muževi biti ispitani i pušteni. Ostale su u Zvorniku još sedam-osam dana, ali o sudbini svojih muževa nisu uspele ništa da saznaju. Napustile su Zvornik i vratile se u Mali Zvornik kod roditelja. Dvadeset trećeg aprila 1992. godine, izvesni Ostoja iz Zvornika rekao je radnom kolegi njenog komšije da je bio prisutan kada su u „Standardu“ ubijena sva tri brata Karaosmanovića. Tu informaciju joj je prenela osoba koja želi da ostane anonimna. Posmrtni ostaci njenog supruga pronađeni su nakon rata na lokalitetu Kazan bašča u Zvorniku, identifikovani i predati porodici.³³¹

Identičan iskaz dala je i svedokinja/oštećena Mila Karasomanović.³³²

Svedok optužbe Petar Golić naveo je da je tokom rata bio pripadnik Milićkog bataljona, čija je Rudnička četa početkom aprila 1992. godine otišla u Zvornik sa zadatkom da čuva fabriku „Glinica“. Po dolasku u Zvornik bili su smešteni u zgradu današnjeg Tehnološkog fakulteta, tada firme „Standard“, ali su dobili zadatak da stražare po punktovima u gradu. Kritičnog dana u gradu je poginuo pripadnik njihove jedinice Milutin Vujadinović, zvani Luta, pa je otišao s dvojicom vojnika da dovezu njegovo telo u prostorije „Standarda“. U međuvremenu se dogodio taj „nered“ u „Standardu“. Kada je došao s Lutininim telom, zatekao je u „Standardu“ metež i video na hodniku kraj stepenica koje vode na sprat na podu jedno telo. Misli da je taj čovek bio u civilnoj odeći. Na zidu je video tragove od metaka. Pričalo se da je jedna osoba iskočila kroz prozor i pobegla. Optuženog tada nije video.³³³

Svedok optužbe Goran Kaldesić objasnio je da je početkom aprila 1992. godine bio pripadnik TO Milići, te da je njegova jedinica upućena u Zvornik sa zadatkom čuvanja vitalnih privrednih objekata.

331 Transkript s glavnog pretresa od 21. februara 2020. godine.

332 *Ibid.*

333 Transkript s glavnog pretresa od 25. juna 2020. godine.



Po dolasku u Zvornik smešteni su u prostorije koje su se nalazile u prizemlju objekta „Standard“, dok je na spratu objekta bila smeštena policija. Svedok je dežurao na punktu u gradu kada je preko radio-uređaja obavешten o pogibiji saborca zvanog Luta. Tada su krenuli prema „Standardu“, a po dolasku u objekat saznao je da se jedan vojnik ranio. Video je ljude na hodniku objekta, a od nekih boraca je čuo da su čovek zvani Žučo i njegovi ljudi ubili nekog zarobljenika, a da je jedan pobjegao.³³⁴

Tok postupka u 2021. godini

Tokom 2021. godine održano je pet glavnih pretresa, tokom kojih je ispitano sedam svedoka, dok su tri glavna pretresa odložena jer na njih nisu pristupili pozvani svedoci.

Svedok optužbe Savo Đukanović naveo je da je bio pripadnik rezervnog sastava JNA u Milićima i da je grupa od oko 50 ljudi upućena u Zvornik radi obezbeđenja vitalnih objekata u gradu i zaštite stanovništva. U Zvorniku su bili smešteni u prostorije objekta „Standarda“, u kojem je bila, u jednom delu, i policija iz Zvornika. Svedok je bio raspoređen na obezbeđenju bolnice u Zvorniku, gde je znao i da prespava. Došao je u prostorije „Standarda“ nakon što se čulo da je poginuo njihov saborac zvani Luta. Tada je čuo da je u objektu neko pucao i ubio čoveka. Pričalo se da je to bio neko od pripadnika Žučine jedinice. Optuženog poznaje, on nije bio pripadnik njihove jedinice, niti ga je video u Zvorniku.³³⁵

Svedok optužbe Petko Panić bio je, u vreme kritičnog događaja, pomoćnik komandira policije u Zvorniku. Bili su smešteni u prostorijama objekta „Standarda“, gde je, pored redovne policije, bila smeštena i vojna policija, kao i vojska. Kritičnog dana, kada se s terena vratio u „Standard“, video je u hodniku u prizemlju kako u lokvi krvi leže tri muška tela. Prepoznao je braću Ilijaza i Nijaza Karaosmanovića i osobu koja je radila kao dispečer na autobuskoj stanici u Zvorniku. Jedan od prisutnih vojnika mu je tada rekao da je ih je ubio neko iz Milićke čete, u znak osвете zbog pogibije saborca.³³⁶

121

Svedok optužbe Zoran Obradović je sve do penzionisanja radio u Zvorniku kao policajac. U aprilu 1992. godine, novoformirana Srpska policija bila je smeštena u prostorijama objekta „Standard“. Pored policije, tu su bili smešteni pripadnici TO, rezervnog sastava policije i pripadnici paravojnih formacija. O kritičnom događaju nema neposrednih saznanja – kolege policajci su mu ispričali da je u gradu ubijen mladić iz Milića, te da su, u znak osвете, pripadnici te jedinice ubili braću Karaosmanović i Fadila Čiraka.³³⁷

Svedok Vaso Erić je u vreme kritičnog događaja bio predsednik suda u Zvorniku. Imao je kancelariju u prostorijama „Standarda“, a u istom objektu je bila smeštena i policija i TO. Njegov zadatak je bio da organizuje rad suda. Nije mu poznato da su u istom objektu bili smešteni i pripadnici paravojnih formacija. Čuo je za stradanje braće Karaosmanović, ali ne i koliko njih je stradalo. Poznao ih je

334 Transkript s glavnog pretresa od 7. decembra 2020. godine.

335 Transkript s glavnog pretresa od 19. januara 2021. godine.

336 *Ibid.*

337 Transkript s glavnog pretresa od 1. marta 2021. godine.



samo iz viđenja i nisu mu poznati detalji vezani za njihovo stradanje. Nakon što mu je predsednik veća predočio navode iz iskaza koji je dao 2017. godine, svedok je priznao da je poznavao Ilijaza Karaosmanovića, te da je ranije izjavio da je čuo da su ubijeni u „Standardu“ od strane pripadnika jedinice iz Milića.³³⁸

Svedokinja/oštećena Ljiljana Stiner je supruga pok. Nijaza Karaosmanovića. Navela je da su na Bajram, odnosno 4. aprila 1992. godine, shvatili da treba privremeno da napuste Zvornik iz bezbednosnih razloga. Čitava porodica Karaosmanovića otišla je u Šabac, kod svedokinjinog ujaka. Par dana po dolasku u Šabac, njen suprug je otišao u policiju da se prijavi. Ubrzo nakon prijavljivanja došla je policija i tražili su da s njima krenu i ostala dva suprugova brata, navodno da ih ispituju. Tada ih je svedokinja poslednji put videla. S obzirom na to da se nisu vraćali iz policije, svedokinja je sa ocem otišla da se za njih raspita. U policiji u Šapcu im je rečeno da su prebačeni u Zvornik. Kada je bila na Karakaju i išla pešice sa ocem prema Zvorniku, naišao je kamion s vojnicima u kom je bio njihov poznanik Ostoja, koji joj je rekao da ne ide u Zvornik jer nije bezbedno, i da su njen suprug i oba devera ubijeni. I pored upozorenja, svedokinja je otišla u Zvornik. Obilazila je mesta za koja je čula da su u njima zatočeni Muslimani i raspitivala se za supruga. Sledeće nedelje svedokinja je ponovno došla u Zvornik, u svoj stan i u kuću svojih roditelja, gde je primetila da je sve ispreturano i da su vredne stvari odnete. Tada joj je rečeno da pita osobu koju su zvali Žuća, koji je bio „neki kao komandant“, za sudbinu supruga i devera. Tako je i postupila, a Žuća joj je rekao da su Karaosmanovići učinili veliku nepravdu srpskom narodu i da zbog toga ne očekuje ništa dobro. Kasnije je porodici rečeno da su njen suprug i njegova braća ubijeni 15. aprila 1992. godine. Bilo je govora da su zatvoreni kako bi od njihovog oca tražili otkupninu, jer se znalo da su imućna porodica. Posmrtni ostaci supruga Nijaza i njegove braće pronađeni su nakon rata na lokaciji Kazan bašča i predati porodici.³³⁹

122

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH. Radi se o drugoj ustupljenoj optužnici protiv istog optuženog.³⁴⁰

338 *Ibid.*

339 Transkript s glavnog pretresa od 1. oktobra 2021. godine.

340 Po prvoj ustupljenoj optužnici Tužilaštva BiH, postupak se protiv optuženog vodio u predmetu *Bratunac*, K.Po2 8/2017, u kojem je doneta pravosnažna presuda 17. septembra 2020. godine.



Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru odeljka „Optužnice“³⁴¹, anonimizovana je tako da je objavljen samo njen dispozitiv u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti s Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.³⁴² Naime, tim pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“.³⁴³ Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva optužnicu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“³⁴⁴, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.³⁴⁵ Kako je anonimizovano ime optuženog, ali i žrtava, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog pravilnika i u potpunosti zanemarilo interes javnosti, u čijem je interesu da bude upoznata sa identitetom lica koja se terete za ratne zločine čije izvršenje izaziva veliku društvenu opasnost, ali i njihovih žrtava, čije pominjanje u javnosti predstavlja vid satisfakcije za žrtve i njihove porodice i preduslov za priznavanje patnji koje su pretrpele, pre svega na osnovu svog identiteta.

Slab odziv svedoka

Tokom 2021. godine, od osam zakazanih glavnih pretresa, na četiri nisu pristupili svedoci koje je sud pozivao. Kao razloge za to što nisu pristupili sudu navodili su lošu epidemiološku situaciju, loše zdravstveno stanje, nedostatak sredstava, mada se stiče utisak da je osnovni razlog odsustvo želje da se svedoči i svest da postupajući sud nema načina da preduzme mere kako bi se obezbedilo njihovo prisustvo.

123

341 Optužnica TRZ KTO br. 1/2019 od 10. maja 2019. godine.

342 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/documents/2021-04/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_2_20_%D0%90%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE.pdf, pristupljeno 7. decembra 2021. godine.

343 *Ibid.*, član 1, stav 2.

344 *Ibid.*, član 5, stav 1.

345 *Ibid.*, član 5, stav 2.



XVI. Predmet Sanski Most – Lušci Palanka³⁴⁶

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: ponovljeni prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 3. april 2017. godine	
Datum početka suđenja: 12. jul 2017. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Milorad Jovanović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Vinka Beraha Nikićević (predsednica veća) sudija Vladimir Duruz sudija Vera Vukotić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 15 Broj ispitanih svedoka: 21	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 3 Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 2 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Ponovljeni postupak	

124

³⁴⁶ Predmet Sanski Most – Lušci Palanka, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/Sanski_Most_Lusci_Palanka.html, pristupljeno 11. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Milorad Jovanović tereti se da je, kao pripadnik rezervnog sastava milicije Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, SJB Sanski Most, Odeljenja stanice milicije Luči Palanka, s komandirima Slavkom Vukovićem³⁴⁷ i drugim N. N. pripadnicima, tokom juna i jula 1992. godine prinudno odvodio i zatvarao civile nesrpske nacionalnosti iz sela sa šireg područja Sanskog Mosta (BiH). Njih je zatvarao u prostorije Spomen-doma „Simo Miljuš“ u Luči Palanci, gde ih je, sa ciljem da iznudi informacije o posedovanju oružja ili radi dobijanja podataka o navodnom organizovanju otpora prema srpskoj vojsci, udarao rukama, nogama, puškom i raznim predmetima, vezivao za stolicu ili plafonsku gredu i tako vezane premlaćivao, usled čega je jedan civil preminuo. Takođe, civile je terao da se krste, puze po podu i ljube mu čizme.³⁴⁸

Obrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje dela za koje se tereti. Naveo je da je u kritičnom periodu bio pripadnik rezervnog sastava milicije SJB Sanski Most i da je bio raspoređen u stanici milicije u mestu Luči Palanka. Privodio je civile bošnjačke nacionalnosti po naređenju svog neposrednog starešine. Priznao je da je nekoliko puta udario jednu privedenu osobu, ali da to nisu bili udarci koji bi joj naneli bilo kakvu patnju.³⁴⁹

125

Odbacivanje optužnice

Sudsko veće donelo je 27. oktobra 2017. godine rešenje kojim je odbacilo optužnicu, s obzirom na to da ju je podigao neovlašćeni tužilac.³⁵⁰ Naime, ranijem tužiocu prestala je funkcija 1. januara 2016. godine, a novi tužilac je stupio na funkciju tek 31. maja 2017. godine. U međuvremenu nije bio postavljen ni vršilac funkcije tužioca, zbog čega u navedenom periodu TRZ nije imalo ovlašćenog tužioca. Kako je optužnica u ovom predmetu podignuta upravo u tom periodu, odnosno 3. aprila 2017. godine, smatra se da je optužnicu podigao neovlašćeni tužilac.

Nastavak postupka

Nakon odbacivanja optužnice, po zahtevu novoizabranog tužioca za ratne zločine, krivični postupak je nastavljen u martu 2018. godine. Postupak je nastavljen u fazi u kojoj je bio i prekinut – nastavkom dokaznog postupka.³⁵¹

³⁴⁷ Slavko Vuković je u međuvremenu preminuo.

³⁴⁸ Optužnica TRZ KTO 1/17 od 3. aprila 2017. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/kto_1_17_lat.pdf, pristupljeno 11. decembra 2021. godine.

³⁴⁹ Transkript s glavnog pretresa od 12. jula 2017. godine.

³⁵⁰ Transkript s glavnog pretresa od 27. oktobra 2017. godine.

³⁵¹ Transkript s glavnog pretresa od 28. marta 2018. godine.



Svedoci u postupku

Svedoci Vahida Kugić i Sulejman Kaltak, članovi porodica oštećenih, kao i svedokinja Munira Ramić, nisu imali neposrednih saznanja da je optuženi tukao bošnjačke civile koji su bili zatvoreni u prostorijama Spomen-doma „Simo Miljuš“ u Lušci Palanci.³⁵² Svedok Ejup Beširević, koji je u vreme događaja živeo u selu Modra, opština Sanski Most, opisao je kako je s grupom meštana odveden u prostorije Spomen-doma „Simo Miljuš“ u Lušci Palanci. Među milicionerima koji su ih odveli bio je i optuženi, koji ga je kasnije, dok je bio zatočen, tukao, kao i još jednog zatočenika.³⁵³ Svedok Mesud Avdić takođe je naveo da ga je, dok je bio zatočen, tukao optuženi³⁵⁴, kao što su naveli i svedoci Sadržir Alibegović i Hajro Beširević. Optuženi je priznao da je tri puta udario svedoka Hajru Beširevića i izvinio mu se, navodeći da je to uradio po naređenju svog komandira, jer bi u protivnom bio upućen na ratište.³⁵⁵

Svedoci/oštećeni Fuad Cerić i Vehid Handanagić, koji su bili zatvoreni u prostorijama Spomen-doma „Simo Miljuš“ u Lušci Palanci, teretili su optuženog navodeći da je dolazio u prostorije u kojima su bili zatvoreni i tukao ih.³⁵⁶

Svedok Ramiz Ramić, koji je takođe bio zatočen, naveo je da je optuženi tukao Sadržira Alibegovića.³⁵⁷

Svedoci Drago Predojević³⁵⁸, Duško Grujić³⁵⁹, Željko Marković³⁶⁰, Marko Praštalo, Duško Vranješ i Milan Dekić³⁶¹, koji su u vreme kritičnog događaja bili pripadnici rezervnog sastava policije kao i optuženi, nisu imali saznanja da je optuženi bilo koje lice zatvoreno u prostorijama Spomen-doma „Simo Miljuš“ tukao, ili na bilo koji drugi način zlostavljao.

Svedok Vid Bilbija, koji je u vreme kritičnog događaja bio aktivni policajac u mestu Lušci Palanka, naveo je da poznaje optuženog, ali da mu takođe nije poznato da li je tukao zatvorenike. Imao je priliku da vidi neke od zatvorenih, pa je tako primetio da je Hilmiya Majdaković pretučen, a poznato mu je i da je Džafer Kugić podlegao povredama koje je zadobio dok je bio zatvoren, ali mu okolnosti njihovih povređivanja nisu poznate.³⁶²

Svedok Amor Mašović, predsedavajući Kolegijuma direktora Instituta za nestale osobe BiH, objasnio je, u odnosu na žrtvu Dedu Derviševića, postojanje razlike u datumima smrti u dokumentaciji. Naveo je da Institut vodi lične podatke o nestaloj osobi, te da se vreme nestanka, kao podatak, pribavlja od

352 *Ibid.*; transkript s glavnog pretresa od 9. maja 2018. godine.

353 Transkript s glavnog pretresa od 28. marta 2018. godine.

354 Transkript s glavnog pretresa od 20. septembra 2018. godine.

355 Transkript s glavnog pretresa od 8. novembra 2018. godine.

356 Transkript s glavnog pretresa od 18. marta 2019. godine.

357 Transkript s glavnog pretresa od 22. maja 2019. godine.

358 Transkript s glavnog pretresa od 28. juna 2019. godine.

359 *Ibid.*

360 Transkript s glavnog pretresa od 4. novembra 2019. godine.

361 Transkript s glavnog pretresa od 13. decembra 2019. godine.

362 Transkript s glavnog pretresa od 17. septembra 2019. godine.



članova porodice. Često se od njih dobijaju različiti podaci, odnosno članovi porodice kao datum nestanka prijavljuju onaj datum kada su oni poslednji put videli nestalog. U isto vreme, sudovi u vanparničnom postupku, koji se vodi za proglašenje nestale osobe za umrlu, ne upuštaju se u precizno utvrđivanje datuma smrti. Kao primer naveo je da se u mnogim rešenjima o proglašenju nestale osobe umrlom kao datum smrti navodi 16. decembar 1996. godine. Razlog tome je što je zakonom određeno da će se nestala osoba proglasiti za umrlu ako je nestala tokom ratnih događaja i ako o njenom životu nije bilo nikakvih vesti godinu dana od dana prestanka neprijateljstva, a neprijateljstva su prestala 15. decembra 1995. godine. Zbog toga se u matičnoj knjizi umrlih za Dedu Derviševića kao datum smrti navodi 9. jun 1992. godine, jer je to navedeno kao datum nestanka, mada stvarni datum smrti može biti drugačiji. U odnosu na Derviševića, pribavljena je i službena beleška da je on podlegao povredama krajem juna 1992. godine u prostorijama objekta „Brano Miljuš“ u mestu Lušci Palanka. Iz tog dokumenta nije vidljivo ko je bio izvor informacije o vremenu smrti.³⁶³

Svedok Boško Petrović je tokom juna i jula 1992. godine bio vođa patrolnog sektora u SM u Lušci Palanci. Priveo je, s patrolom, oštećenog Džafera Kugića, a po naređenju komandira SM Slavka Vukovića. Privođenja su uvek vršena po njegovom naređenju, i uvek je navodeno da se ljudi privode na informativni razgovor. Kugić je doveden i uredno predat komandiru, nakon čega je svedok otišao na druge zadatke. Dok se spremao da krene, u stanicu su došla dva vojna policajca koja su uletela u komandirovu kancelariju u kojoj se nalazio Kugić, i tada je nastala galama. Tek kada se vratio s terena, dežurni mu je ispričao da je Džafer Kugić pretučen u kancelariji komandira i da je nakon toga preminuo. Nije video optuženog kada je Kugić doveden. Svedok je pitao komandira ko je to dozvolio, na šta mu je on prebacio – „šta se u to petlja kada je on komandir“. Oštećeni Dedo Dervišević je doveden u stanicu nakon par dana. Svedok je otišao na teren, a sutradan je u stanici čuo priču u kojoj su spominjali Dedu. Tom prilikom bio je prisutan i optuženi Jovanović, koji je rekao da je Dedo otišao. Kada ga je pitao da li je Dedo otišao kući, optuženi mu je odgovorio da je „otišao u gepeku“, tj. da ga je zaklao. Pitao je komandira u vezi s Dedom Derviševićem, a komandir Vuković mu je rekao da je optuženi pretukao Dedu i da je on preminuo. Poznato mu je da je bio priveden i Sado Kaltak, jer ga je video prilikom dolaska u stanicu. Sado je tada na sebi imao bele pantalone i košulju. Njega je doveo Drago Predojević. Nije mu bilo poznato šta se kasnije s njim dogodilo. Optuženog je opisao kao dobrog druga i poslušnog, korektnog dok je bio s njim u patroli. Za sve što se događalo u SM kao najodgovornijeg smatra komandira Vukovića, jer je dozvolio da se privedeni ljudi premlaćuju, a i sâm je na to terao policajce.³⁶⁴

127

Tužilaštvo je 2. jula 2020. godine preciziralo optužnicu, na način da je, u delu optužnice gde je navedeno da je optuženi „nekima od njih [zatvorenim civilima] vezao noge ili ruke štrikom za stolicu i plafonsku gredu“, preciziralo da se radi o oštećenima Refiku Handanagiću i Šefiku Handanagiću.³⁶⁵

363 Transkript s glavnog pretresa od 2. jula 2020. godine.

364 Transkript s glavnog pretresa od 1. septembra 2020. godine.

365 Transkript s glavnog pretresa od 2. jula 2020. godine.



Tok postupka

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 2. februara 2021. godine presudu kojim je optuženog Milorada Jovanovića oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od devet godina.³⁶⁶

Sud je utvrdio da je optuženi, kao pripadnik rezervnog sastava policije iz mesta Lušci Palanka (opština Sanski Most, BiH), tokom juna i jula 1992. godine prinudno dovodio Bošnjake iz sela u okolini Sanskog Mosta, a zatim ih zatvorio u prostorije Spomen-muzeja "Simo Miljuš" u mestu Lušci Palanka. Zatočene civile je u tom prostoru, ili prilikom odvođenja na ispitivanja u prostorijama stanice milicije, udarao nogama, puškom i raznim predmetima, vezivao ih za stolicu ili gredu na plafonu i premlaćivao, primoravao ih da se krste, puze po podu i ljube mu čizme. Od posledica premlaćivanja je preminuo Dedo Dervišević.

Sud je, na osnovu svedočenja oštećenih, utvrdio da je optuženi zatvorene Bošnjake zlostavljao i mučio, dok je iz iskaza svedoka, pripadnika policije, utvrdio da je Jovanović odgovoran i za smrt Derviševića.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je, kao i do sada, kao olakšavajuće okolnosti cenio Jovanovićeve porodične prilike, njegovu neosudivanost, kao i činjenicu da je u vreme izvršenja krivičnog dela bio veoma mlad. Kao otežavajuće okolnosti sud je cenio težinu posledica i iskazanu upornost prilikom izvršenja dela.³⁶⁷

Detaljniju analizu prvostepene presude i odluke Apelacionog suda FHP nije bio u mogućnost da uradi jer Viši sud u Beogradu odbija da dostavlja odluke iz postupaka koji nisu pravosnažno okončani.

Drugostepena odluka

Apelacioni sud u Beogradu, odlučujući o žalbama branilaca optuženog, doneo je 29. oktobra 2021. godine Rešenje kojim je ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak i odlučivanje.³⁶⁸

Po nalaženju Apelacionog suda, prvostepena presuda je zahvaćena bitnim povredama odredaba krivičnog postupka, i ujedno je povređena ravnopravnost izvođenja dokaza na štetu optuženog. Stoga je naložio prvostepenom sudu da u ponovljenom postupku povede računa o ravnopravnosti izvođenja dokaza, zatim da analizira sve izvedene dokaze, te analizira sve izvedene dokaze, iznese činjenice koje je utvrdio u krivičnom postupku i iz kojih razloga ih uzima kao dokazane ili nedokazane, dajući pritom naročito ocenu verodostojnosti protivrečnih dokaza. Takođe je naložio prvostepenom sudu

³⁶⁶ Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 7/17 od 2. februara 2021. godine.

³⁶⁷ *Ibid.*

³⁶⁸ Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 2/21 od 29. oktobra 2021. godine.



da detaljno obrazloži kojim razlozima se rukovodio prilikom rešavanja pravnih pitanja, a posebno prilikom utvrđivanja da li je optuženi počinio krivično delo.³⁶⁹

Detaljniju analizu prvostepene presude i odluke Apelacionog suda FHP nije bio u mogućnosti da uradi jer Viši sud u Beogradu odbija da dostavlja presude i odluke iz postupaka koji nisu pravosnažno okončani.

U ponovljenom postupku, zakazani glavni pretres nije održan zbog obustave rada advokata.

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ ustupilo Kantonalno tužilaštvo Unsko-sanskog kantona Bihać, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH. Ovo je u isto vreme i prva optužnica koju je TRZ podiglo tokom 2017. godine.

Nemogućnost praćenja toka postupka

129

Glavni pretresi i u ovom postupku održavani su u sudnici u kojoj ne postoje tehnički uslovi da publika koristi slušalice. Stoga je za publiku praćenje iskaza svedoka koji se ispituju putem video-konferencijske veze veoma otežano, s obzirom na to da je kvalitet zvuka veoma loš. Tonsko praćenje iskaza pomoću slušalica omogućeno je samo sudskom veću i učesnicima u postupku.

Fond za humanitarno pravo smatra da je sud u obavezi da i osobama koje se nalaze u publici kako bi posmatrale suđenja omogući korišćenje slušalica, da bi na adekvatan način mogle da prate svedočenja putem video-konferencijske veze.

369 *Ibid.*



XVII. Predmet Hrasnica³⁷⁰

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: prvostepeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 24. decembar 2018.	
Datum početka suđenja: 22. mart 2019.	
Postupajući tužilac: Miodjub Vitorović	
Optuženi: Husein Mujanović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Dejan Terzić (predsednik veća) sudija Mirjana Ilić sudija Zorana Trajković
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangiran Broj žrtava: 8 Broj ispitanih svedoka: 15	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 7 Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 2 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 4 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Glavni pretres u ponovljenom postupku	

130

³⁷⁰ Predmet Hrasnica, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/hrasnica.html>, pristupljeno 27. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Husein Mujanović se tereti da je u periodu od 8. jula do 15. oktobra 1992. godine, kao pripadnik Armije BiH i upravnik vojnog pritvora u Hrasnici (opština Ilidža, BiH), u pritvoru držao oko 30 srpskih civila koji su nezakonito lišeni slobode, te prema njima nečovečno postupao jer im nije obezbedio elementarne uslove smeštaja, već su boravili u prostorijama bez vode i toaleta. Izdavao je naredbe da se zatvorenici pretuku, usled čega je šest zatvorenika podleglo zadobijenim povredama. Učestvovao je u telesnom povređivanju zatvorenika, pa je tako u svojoj kancelariji tukao zatočenog Mirka Vukovića, a zatvorenog Savu Pejića tukao je u atomskom skloništu.³⁷¹

Optuženi Husein Mujanović, koji je državljanin BiH, uhapšen je 30. jula 2018. godine na graničnom prelazu Priboj–Uvac između Srbije i BiH, i od tada se nalazi u pritvoru.

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje dela za koje se tereti. Objasnio je da su u zatvoru bila lica koja je dovođila vojna policija, čiji je komandir bio Munir Hodžić, i njemu je bilo naredeno da ih čuva. Naredbe je izdavao komandant brigade. U tim naredbama se navodilo da se dovode zbog izdaje, izbegavanja da se odazovu mobilizaciji i nekih drugih razloga, ali su svi bili vezani za rat. Srbi su dovođeni jer su bili vojno sposobni. Identitet dovođenih nije proveravao. Bilo je i žena, koje su dovođene zbog kolaboracije s neprijateljem. Bilo je zatočenih i Hrvata i Muslimana. Niko nije izašao iz zatvora bez dobijenog naloga. Funkcionisanje zatvora bilo je teško organizovati, jer nije bilo ničega. U Hrasnici nije bilo ni struje ni vode, a ni hrane nije bilo dovoljno. Nikoga nije tukao, a svedok Vuković ga u svojoj ranijoj izjavi nije pominjao. Napominje da ga niko od svedoka nije prepoznao 1994. i 1995. godine, a 2018. godine su ga svi prepoznali. Nije preduzeo nijednu od radnji za koje se optužnicom tereti.³⁷²

131

Svedoci u postupku

Oštećeni Savo Pejić naveo je da je uhapšen 18. avgusta 1992. godine i odveden u zatvor u garaže koje su bile pregrađene ciglom na manje ćelije. U tim ćelijama je bio potpuni mrak, ležao je na betonu i postojalo je samo jedno čebe kojim se pokrivaio sa zatvorenim Radovanom Unkovićem. Nisu postojali ni minimalni higijenski uslovi, jer su vodu za piće dobijali tako što bi je natočili u jednu flašu, a nuždu su vršili u ćeliji i za to koristili konzerve. Od zatvaranja, prvi put se okupao tek u novembru, kada su izvođeni na prinudni rad da bi pravili most na reci Železnici. Na svedokovu molbu, stražar mu je

371 Optužnica TRZ KTO br. 10/2018 od 24. decembra 2018. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_10_18_%D0%9E%D0%BF%D1%82%D1%83%D0%B6%D0%B-D%D0%B8%D1%86%D0%B0~0.pdf, pristupljeno 28. decembra 2021. godine.

372 Transkript s glavnog pretresa od 22. marta 2019. godine.



dozvolio da se okupa u reci Železnici. Hrana je u zatvoru bila nedovoljna i veoma loša, a dobijali su je jednom dnevno. Za vreme boravka u zatvoru jednom je, tokom septembra 1992. godine, pretučen. Iz ćelije ga je izveo stražar Senad Gadžo i pretukao ga ispred vrata, a stražar Zaim Laučić ga je, kada je pao na tlo, udario nogom u bubreg. Tada je bio prisutan i optuženi, kojeg je prepoznao po glasu, a govorio je: „Udri četnika, udri, tuci!“³⁷³

Nepostojanje elementarnih uslova smeštaja u zatvoru potvrdili su u svojim iskazima i svedoci/oštećeni Dušan Stanić i Mirko Vuković. Takođe su potvrdili da su zatvorenici bili fizički zlostavljani, dok je svedok/oštećeni Mirko Vuković naveo da ga je optuženi lično tukao.³⁷⁴

Oštećena Ljeposava Stojanović, čiji je suprug podlegao povredama u zatvoru, kao i Branislav Nikolić i Zoran Stjepanović, čiji su očevi takođe podlegli povredama nakon premlaćivanja u zatvoru, o kritičnim događanjima nisu imali neposrednih saznanja.³⁷⁵

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 6. jula 2020. godine presudu kojom je optuženog Huseina Mujanovića oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina.³⁷⁶

Sud je utvrdio da je optuženi vršio nezakonita zatvaranja, nečovečno postupao, naređivao, ali i sâm nanosio telesne povrede zatočenim civilima. U ponašanju optuženog stekla su se sva bitna obeležja krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 KZ SRJ, kao što su: postojanje oružanog sukoba, teško kršenje pravila međunarodnog humanitarnog prava, postojanje veze između radnji optuženog i oružanog sukoba, te da je krivično delo počinjeno protiv osoba koje nisu aktivno učestvovala u oružanim sukobima, odnosno protiv zaštićenih lica, kako je to predviđeno Ženevskim konvencijama. U vreme izvršenja krivičnog dela optuženi je bio upravnik pritvora, što svojim iskazima potvrđuju i svedoci, npr. Dušan Stanić, a u spisima predmeta postoje i pisani dokumenti. To su službene zabeleške i naredba o razrešenju okrivljenog s mesta upravnika pritvora. U inkriminisanoj periodu bilo je pritvoreno oko 30 lica srpske nacionalnosti koja su bila pritvorena samo zbog svoje nacionalne pripadnosti. Niko od njih nije dobio nikakvu odluku o pritvaranju, niti takve odluke postoje. Odluke o napuštanju pritvora zbog odlaska na rad nisu dokaz da su postojale i odluke o pritvaranju, već su one samo mera obezbeđenja optuženog, s obzirom na to da je vodio brojno stanje zatvorenih. O lošim uslovima u pritvoru svedočili su svi svedoci koji su bili zatvoreni. Svi su naveli da nisu imali dovoljno hrane i vode, da je hrana bila loša i oskudna. Sud je poklonio veru svedocima koji su u svojim iskazima navodili da tokom zatočeništva nisu imali ni adekvatnu medicinsku pomoć. I pored loših uslova u Hrasnici, optuženi je ipak bio dužan da pritvorenicima obezbedi bolje uslove. Postojanje loših uslova, uz činjenicu da je optuženi i lično nanosio zatvorenima telesne povrede, govori o njegovom odnosu

373 Transkript s glavnog pretresa od 6. maja 2019. godine.

374 Transkript s glavnog pretresa od 10. juna 2019. godine.

375 *Ibid.*

376 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 11/18 od 6. jula 2020. godine.



prema njima. U tom pravcu su i iskazi svedoka koji navode da su se, dolaskom novog upravnika, uslovi poboljšali. Svedok Obrad Milović je posebno govorio o lošim uslovima, navodeći tako da je jedan od zatvorenih pojeo njegovu usirenu krv, jer je bio toliko gladan. Sud je poklonio veru svedocima koji su veoma verno opisali svoja saznanja o događajima vezanim za nanošenje telesnih povreda zatvorenima. Sud nije prihvatio odbranu optuženog da u kritičnom periodu nije bio upravnik pritvora jer je ta odbrana opovrgnuta iskazima brojnih svedoka: Vukovića, Stanića, Medića i drugih. Svedok Savo Pejić je detaljno opisao kako je izveden i tučen i kako se u tim trenucima ponašao optuženi. Kako nije bilo dokaza koji bi doveli u pitanje iskaze svedoka, sud je na njima zasnovao svoju odluku o krivici optuženog.³⁷⁷

Tok postupka u 2021. godini

Drugostepena odluka

Odlučujući o žalbama TRZ, okrivljenog i njegovih branilaca, Apelacioni sud u Beogradu doneo je 3. februara 2021. godine rešenje kojim je, zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka i pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio na ponovni postupak.³⁷⁸

Apelacioni sud je zaključio da je odbijanjem svih dokaznih predloga za ispitivanje svedoka odbrane tokom prvostepenog postupka povređen Ustav Republike Srbije, kao i odredba ZKP kojom je određeno da svako sam ili preko branioca ima pravo da iznosi dokaze u svoju korist. Razlog tome je to što je odbrana optuženog tokom postupka predlagala da se u svojstvu svedoka ispitaju lica koja imaju neposredna saznanja u vezi sa inkriminiranim događajima, ali prvostepeni sud nije ispitao nijednog od predloženih svedoka odbrane. To je, po oceni Apelacionog suda, dovelo u pitanje kvalitet prava na odbranu, a samim tim i pravo na pravično suđenje, čime je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka.³⁷⁹

133

Detaljniju analizu prvostepene presude i odluke Apelacionog suda FHP nije bio u mogućnosti da uradi jer Viši sud u Beogradu odbija da dostavlja presude i odluke iz postupaka koji nisu pravosnažno okončani.

Ponovljeni prvostepeni postupak

Tokom izveštajnog perioda, u ponovljenom prvostepenom postupku, zakazano je sedam glavnih pretresa, od kojih su održana dva, tokom kojih su ispitana četiri svedoka. Dva glavna pretresa su odložena zbog odsustva člana sudskog veća, dok su tri odložena jer sudu nisu pristupili pozvani svedoci.

³⁷⁷ *Ibid.*

³⁷⁸ Rešenje Apelacionog suda broj Kž1 Po2 7/20 od 3. februara 2021. godine.

³⁷⁹ *Ibid.*



Svedokinja odbrane Nevzeta Ibrahimović navela je da poznaje optuženog jer su u Hrasnici bili komšije. Polovinom avgusta 1992. godine počela je da volontira u vojnoj policiji u brigadi Armije BiH jer je znala da kuca na pisačkoj mašini. Radila je u kriminalističkoj službi policije, koja se bavila kriminalom pripadnika Armije BiH. Nezir Agan je jedno vreme bio islednik i bavio se ispitivanjima zatvorenika koji su se nalazili u pritvoru. Pritvor je bio smešten u podzemne garaže koje su bile između dva nebodera. Služba u kojoj je svedokinja radila bila je na prvom prizemlju jednog od solitera. U pritvoru su bila lica svih nacionalnosti, ali je najviše bilo Srba. U pritvoru su bila dva brata Papučića i Brigita Papučić, kao i Slavica Medić i Slobodanka Mladić, zatim Savo Pejić, Dušan Stanić. Bili su pritvoreni zbog navodnog skrivanja oružja ili dojavljivanja neprijateljskoj strani. Ubrzo po njenom dolasku da volontira, došao je i optuženi na mesto upravnika pritvora, ali je nakon mesec i po, najviše dva meseca, smenjen.³⁸⁰

Svedok odbrane Amir Šabović naveo je da je optuženi sve do početka septembra 1992. godine bio u Hrasnici. Bio je na poziciji člana komande štaba TO. Početkom oružanih sukoba u Hrasnici je situacija bila veoma teška jer nije bilo struje, hrane i vode. Na čelu vojne vlasti bio je Enes Zukanović, do početka avgusta 1992. godine. Tada je, odnosno od jula 1992. godine, postojao vojni pritvor koji se nalazio u podzemnim garažama između dva nebodera. Upravnik pritvora bio je optuženi, koji je tu dužnost obavljao do 10, najkasnije do 15. avgusta 1992. godine. Optuženi je, kao upravnik pritvora, upućivao zahteve za obezbeđivanje potrepština za pritvor. Bio je profesionalac u obavljanju svog posla i trudio se da obezbedi sve što je u datim okolnostima bilo moguće obezbediti.³⁸¹

134

Svedok odbrane Salem Podgorica naveo je da je bio u Hrasnici u vreme početka oružanih sukoba i da je obavljao poslove logistike za 104. vitešku motorizovanu brigadu Armije BiH, odnosno da je bio zadužen za nabavke za vojne potrebe. U to vreme u Hrasnici je bila teška situacija jer nije bilo struje, vode ni hrane. Pritvor se nalazio u podzemnim garažama između dva nebodera, a komandant brigade Fikret Prevljak postavio je optuženog za upravnika pritvora, ali je on bio kratko na toj dužnosti, možda mesec dana. Optuženi je potraživao od brigade hranu i odeću za pritvorenike. Hrana je bila ista i za vojnike i za pritvorenike.³⁸²

Svedok odbrane Hazim Pašić naveo je da je i pre rata živeo u Hrasnici, u kojoj su pretežno živeli Muslimani, ali je bilo i Hrvata i Srba. Početkom rata u Hrasnicu je došlo dosta Muslimana sa Ilidže i bila je teška situacija jer nije bilo struje, vode i hrane. Postojala je civilna vlast. Husein Mahmutović je bio predsednik civilne vlasti, dok je na čelu vojne bio Fikret Prevljak. Bio je sa optuženim, kao pripadnik Armije BiH, u jedinici do kraja avgusta 1992. godine, kada je optuženi postavljen za upravnika vojnog pritvora, ali se nakon oko mesec dana ponovo vratio u jedinicu. Svedok je povremeno, kada nije na liniji, bio u spoljnom obezbeđenju pritvora koji se nalazio u podzemnim garažama između nebodera, ali u pritvor nije ulazio.³⁸³

380 Transkript s glavnog pretresa od 13. septembra 2021. godine.

381 *Ibid.*

382 *Ibid.*

383 *Ibid.*



Izigravanje regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina

Iako je Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine određeno da su državni organi Republike Srbije nadležni za vođenje postupaka za ratne zločine počinjene na prostoru cele bivše Jugoslavije, bez obzira na državljanstvo učinioca ili žrtve (princip univerzalne nadležnosti)³⁸⁴, FHP smatra da je optuženog Mujanovića trebalo izručiti BiH, čiji je državljanin, kako bi se protiv njega tamo vodio krivični postupak.³⁸⁵ Ovo tim pre što se protiv njega u BiH odranije vodi postupak za istovrsno krivično delo, što je i sâm optuženi potvrdio.³⁸⁶ Svaka država nastala raspadom bivše Jugoslavije treba primarno da procesuiru sopstvene državljane za počinjene ratne zločine, jer se na taj način šalje poruka da je svaka država nastala raspadom bivše Jugoslavije spremna da se suoči sa zločinima koje su počinili njeni državljani, da ih procesuiru, ali i da je zainteresovana za uspostavljanje i održavanje dobrih odnosa u regionu. Primena načela univerzalne nadležnosti oslikava nepoverenje među tužilaštvima koja procesuiraju ratne zločine, predstavlja izigravanje proklamovane spremnosti na regionalnu saradnju i dovodi do opterećivanja odnosa između zemalja i nadležnih tužilaštava, kao što je bilo sa slučajem Veljka Marića, koji je dugo opterećivao odnose Srbije i Hrvatske.³⁸⁷

Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru odeljka „Optužnice“³⁸⁸, anonimizovana je tako da je objavljen samo njen dispozitiv u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti s Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.³⁸⁹ Naime, tim pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“.³⁹⁰ Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniiva optužnicu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u

384 Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine (Službeni glasnik RS br. 67/2003, 135/2004, 61/2005, 101/2007, 104/2009, 101/2011 – dr. zakon i 6/2015), član 2 i 3.

385 Tokom 2018. godine odbijena je molba Ministarstva BiH za izručenje optuženog Huseina Mujanovića.

386 Transkript s glavnog pretresa od 22. marta 2019. godine.

387 Veljko Marić je nekadašnji pripadnik hrvatskih oružanih snaga, državljanin Hrvatske, uhapšen u Srbiji 2010. godine i pravosnažno osuđen na 12 godina zatvora zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva presudom Višeg suda u Beogradu K.Po2 47/2010 od 23. septembra 2011. godine, koja je potvrđena presudom Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 10/11 od 5. marta 2019. godine.

388 Optužnica TRZ KTO br. 10/2018 od 24. decembra 2018. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_10_18_%D0%9E%D0%BF%D1%82%D1%83%D0%B6%D0%B-D%D0%B8%D1%86%D0%B0~0.pdf, pristupljeno 28. decembra 2021. godine.

389 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/documents/2021-04/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_2_20_%D0%90%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE.pdf, pristupljeno 7. decembra 2021. godine.

390 *Ibid.*, član 1, stav 2.



postupku kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“³⁹¹, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.³⁹² Kako je anonimizovano ime optuženog, očigledno je da se TRZ oglasilo o odredbu vlastitog pravilnika, u potpunosti zanemarujući interes javnosti, tim pre što je identitet optuženog javnosti bio poznat i pre podizanja optužnice, odnosno od trenutka njegovog hapšenja, o čemu su izveštavali mediji³⁹³, koji su takođe odmah izvestili i o podizanju optužnice.³⁹⁴ Stoga je u interesu javnosti bilo da se i na internet stranici TRZ, radi upoznavanja sa svim navodima optužnice, optužnica objavi bez anonimizacije podataka o imenu optuženog.

Slab odziv svedoka u ponovljenom postupku

U ponovljenom postupku, suđenja su odlagana tri puta jer sudu nisu pristupali pozvani svedoci. Takvo ponašanje svedoka nije uobičajeno jer se radi o svedocima odbrane, koji se u pravilu uredno odazivaju pozivu suda.

391 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine, član 5, stav 1.

392 *Ibid.*, član 5, stav 2.

393 RTS, 31. 7. 2018, „Pritvor za Huseina Mujanovića zbog zločina nad Srbima“, dostupno na <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/3216550/pritvor-za-huseina-mujanovica-zbog-zlocina-nad-srbima.html>, pristupljeno 26. decembra 2021. godine.

Telegraf, 31. 7. 2018. godine, „Na graničnom prelazu uhapšen nekadašnji upravnik ratnog logora u Sarajevu: Tereti se za zločine prema srpskim civilima“, dostupno na <https://www.telegraf.rs/vesti/jugosfera/2979617-na-granicnom-prelazu-uhapsen-nekadasnji-upravnik-ratnog-logora-u-sarajevu-tereti-se-za-zlocine-prema-srpskim-civilima>, pristupljeno 26. decembra 2021. godine.

394 RTS, 20. 1. 2019. godine, „Nove optužnice zbog zločina nad Srbima“, dostupno na <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/3402508/nove-optuznice-zbog-zlocina-nad-srbima.html>, pristupljeno 26. decembra 2021. godine.



PRVOSTEPENE PRESUDE DONETE PRED VIŠIM SUDOM U BEOGRADU

I. Predmet Bosanska Krupa II³⁹⁵

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: žalbeni postupak	
Datum podizanja optužnice: 26. decembar 2017. godine	
Datum početka suđenja: 7. jun 2018. godine	
Postupajući tužilac: Bruno Vekarić	
Optuženi: Joja Plavanjac i Zdravko Narančić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Mirjana Ilić (predsednica veća) sudija Zorana Trajković sudija Dejan Terzić
Broj optuženih: 2	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 6
Rang optuženih: nižerangirani	Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 5
Broj žrtava: 11	Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 7
Broj ispitanih svedoka: 25	Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Prvostepena presuda u ponovljenom postupku	

137

395 Predmet Bosanska Krupa II, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bosanska_krupa_II.html, pristupljeno 15. decembra 2020. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Joja Plavanjac se tereti za ubistvo, a optuženi Zdravko Narančić za pomaganje u ubistvu 11 bošnjačkih civila u prvoj polovini avgusta 1992. godine u Osnovnoj školi „Petar Kočić“ u Bosanskoj Krupi (BiH). Optuženi Zdravko Narančić, kao pripadnik Vojne policije 11. krupske lake pešadijske brigade VRS, dok je obavljao dužnost stražara u zatvoru u prostorijama škole, omogućio je da u prostorije zatvora uđe, naoružan automatskom puškom, optuženi Joja Plavanjac, pripadnik VRS. Optuženi je prvo u zatvoru tražio pritvorenog Predraga Praštala, koji je prethodnih dana lišio života njegovu majku. Iako je Praštalo već bio odveden u pritvor u Banjaluku, optuženi Narančić je prvo otključao i otvorio vrata prostorije u kojoj su držani zatvoreni Bošnjaci, pripadnici grupe „Joks“, na koje je optuženi Plavanjac odmah po otvaranju prostorije pucao iz automatske puške i ubio: Kaltak Rasima, Kaltak Nezira, Kaltak Enesa, Kaltak Emsuda, Kaltak Ferida, Alijagić Fadila, Alijagić Edina, Omić Mirsada, Nasić Rasima i Čehajić Ismeta. Potom je optuženi Narančić otključao i otvorio vrata druge prostorije i glasno zatražio da iz nje izađe lice po imenu Tofik Sedić, pa ga je, kada je to lice izašlo, okrivljeni Plavanjac odveo u fiskulturnu salu škole, pitajući ga najpre zašto je zaustavljao njegovog strica Miću Plavanjca, a zatim ga je pucanjem iz automatske puške ubio.³⁹⁶

138

Odbrane optuženih

Iznoseći svoju odbranu, optuženi su negirali izvršenje dela za koje se terete. Optuženi Joja Plavanjac tvrdio je da je predmetna ubistva izvršio njegov sada pokojni otac Lazo Plavanjac. Naime, vojnik RS Predrag Praštalo ubio mu je majku 31. jula 1992. godine, a njegov otac Lazo došao je kod njega 3. avgusta 1992. godine i insistirao da ga odveze do Krupe, do Osnovne škole „Petar Kočić“, jer je čuo da je Praštalo tamo zatvoren. Obojica su bili naoružani. Vrata im je otključao stražar, optuženi Narančić, kojem je bio nadređeni. Narančić im je objasnio da je Praštalo prebačen za Banjaluku, ali je otac insistirao da se otključaju vrata prostorija u kojima su bili zatvoreni Bošnjaci, da se i sam u to uveri. Kada je Narančić otvorio jednu prostoriju, otac je među zatvorenim ljudima prepoznao Tofika Sedića i s njim je nešto razgovarao. Za to vreme, optuženi je s Narančićem otišao do kancelarije kako bi izvršio uvid u knjigu dežurstva i utvrdio da li je Praštalo zaista prebačen za Banjaluku. U jednom trenutku su čuli pucanj i, kada su izašli iz kancelarije, videli su da Tofik Sedić leži mrtav na podu, pa su se vratili u kancelariju da pogledaju dokumentaciju. Ubrzo su ponovo začuli pucnjavu, nakon čega su potrčali do oca i videli da je pucao u zatvorenike. Nije mu poznato kako je njegov otac otvorio vrata prostorije u kojoj su bili zatvorenici. Narančić je uhvatio njegovog oca da više ne bi pucao i izgurao ga iz škole, nakon čega su njih dvojica otišli.³⁹⁷

³⁹⁶ Optužnica TRZ KTO 4/17 od 26. decembra 2017. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2018-03/kto_4_17_latinnica~3.pdf, pristupljeno 8. januara 2020. godine.

³⁹⁷ Transkript s glavnog pretresa od 7. juna 2018. godine.



Optuženi Zdravko Narančić je u svojoj odbrani naveo da je optuženog Plavanjca pustio u prostorije škole jer mu je on bio nadređen, zbog čega je morao da ga sluša, i ujedno je potvrdio navode odbrane optuženog Joje Plavanjca koji se odnose na kritični događaj.³⁹⁸

Svedoci u postupku

Svedoci/oštećeni Asim Nasić, Mirela Rekić, Osman Alijagić, Fatima Kaltak i Safija Kaltak ispitani su putem video-konferencijske veze s Kantonalnim sudom u Bihaću. Oni nisu imali nikakvih neposrednih saznanja o kritičnom događaju, ali se, zbog lošeg kvaliteta zvuka, njihovo ispitivanje nije moglo pratiti.³⁹⁹

Svedoci Duško Jakšić i Zdravko Marčeta, obojica pripadnici Vojske RS, takode nisu imali neposrednih saznanja o kritičnom događaju. Naveli su da su čuli da je u ubistvima zatvorenih lica u prostorijama OŠ „Petar Kočić“ učestvovao i pok. Lazo Plavanjac, otac optuženog Joje Plavanjca, premda oca optuženog Plavanjca uopšte nisu pominjali prilikom svedočenja pred nadležnim organima u BiH.⁴⁰⁰

Svedoci Mehmed Gerzić, Šefkija Kozlica, Sabit Alijagić, Miralem Selimović i Kasim Haluzović bili su zatvoreni u prostorijama Osnovne škole „Petar Kočić“ u Bosanskoj Krupi. U vreme kritičnog događaja, niko od njih nije video pok. Lazu Plavanjca, oca optuženog Joje Plavanjca. Svedok Šefkija Kozlica je u svom iskazu naveo da je video optuženog Joju Plavanjca kako dolazi u školu, zatim je čuo da Plavanjac razgovara sa optuženim Narančićem, koji je tada bio stražar u školi, a nakon toga je čuo prvo deset, a onda jedan pucanj.⁴⁰¹

139

Svedok Sabit Alijagić, inače komšija optuženog Plavanjca, naveo je da mu je poznato da je par dana pre kritičnog događaja ubijena majka optuženog Plavanjca, i misli da je to uzrok kritičnog događaja. Naime, Plavanjčevu majku je ubio komšija koji je doveden u prostorije škole, ali je ubrzo nekud odveden. Sutradan je u školu došao optuženi Plavanjac, koji je bio pijan i tražio ubicu svoje majke. Ušao je u prostoriju u kojoj je bio zatvoren i svedok i izveo Tofika Sedića. Odveo je Tofika u fiskulturnu salu i tamo ga ubio, nakon čega je ušao u prostoriju u kojoj su bili zatvoreni momci koje su zvali „joksovci“ i pucao u njih.⁴⁰² Svedok Kasim Kaluzović je naveo da je video optuženog Plavanjca kako dolazi u školu, da su se otvorila vrata prostorije u kojoj je bio zatvoren, i da je tada video stražara Narančića i Plavanjca. Plavanjac je pokazao na Tofika Sedića, koji je bio zatvoren u istoj prostoriji, i izveo ga do fiskulturne sale. Čuo je kako Plavanjac pita Tofika gde mu je brat Zijad, kao i zašto je kao rezervni policajac zaustavio Plavanjčevog strica, i ko je on da to sme da uradi. Zatim se iz tog pravca čuo pojedinačni pucanj. Potom su se iz prostorije u kojoj su bili zatvoreni „joksovci“, njih 10, takode čula pojedinačna pucnjava.⁴⁰³

398 *Ibid.*

399 Transkript s glavnog pretresa od 3. oktobra 2018. godine.

400 Transkript s glavnog pretresa od 25. decembra 2018. godine.

401 Transkript s glavnog pretresa od 5. marta 2019. godine.

402 *Ibid.*

403 Transkript s glavnog pretresa od 8. aprila 2019. godine.



Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu doneo je 15. novembra 2019. godine presudu kojom je optužene Joju Plavanjca i Zdravka Narančića oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ih – Joju Plavanjca na kaznu zatvora u trajanju od 15, a Zdravka Narančića na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina.⁴⁰⁴

Sudsko veće je izmenilo izreku presude u odnosu na dispozitiv optužnice od 26. decembra 2017. godine u skladu sa iskazima svedoka koji su ispitani tako da je izmenjen redosled stradanja žrtava. Naime, tokom trajanja postupka sud je, na osnovu saglasnih izjava svedoka, utvrdio da je „optuženi Zdravko Narančić, kao pripadnik Vojne policije 11. krupske lake pešadijske brigade, za vreme dok je obavljao dužnost stražara u zatvoru u prostorijama škole, omogućio [...] da u prostorije zatvora uđe, naoružan automatskom puškom, optuženi Joja Plavanjac, pripadnik Vojske Republike Srpske, koji je prvo u zatvoru tražio pritvorenog Predraga Praštala, koji je prethodnih dana lišio života njegovu majku. Iako je Praštalo već bio odveden u pritvor u Banja Luku, optuženi Narančić je prvo otključao i otvorio vrata prostorije u kojoj je bilo lice po imenu Tofik Sedić, pozvao je istog da izađe, pa kada je ovo lice izašlo okrivljeni Plavanjac ga je odveo u fiskulturnu salu škole, pitajući ga najpre zašto je zaustavljao njegovog strica Miću Plavanjca, a zatim ga pucanjem iz automatske puške ubio. Nakon toga, optuženi Narančić otključao je i otvorio vrata druge prostorije u kojoj su držani zatvoreni Bošnjaci, pripadnici grupe 'Joks', na koje je optuženi Plavanjac odmah po otvaranju prostorije pucao iz automatske puške i ubio: Kaltak Rasima, Kaltak Nezira, Kaltak Enesa, Kaltak Emsuda, Kaltak Ferida, Alijagić Fadila, Alijagić Edina, Omić Mirsada, Nasić Rasima i Čehajić Ismeta.“

140

Sud je ocenio da navodi Joje Plavanjca, kako je predmetno krivično delo izvršio njegov pokojni otac Lazo Plavanjac, nisu dokazani stoga što odbrana nije pružila adekvatne dokaze za njih, te sud smatra da je to navedeno samo radi izbegavanja krivične odgovornosti. U prilog ovom zaključku suda ide i tvrdnja svedoka koji su bili zatvoreni u prostorijama škole u vreme izvršenja krivičnog dela, a koji su naveli da tada niko nije video Lazu Plavanjca. Isto tako, sud nije prihvatio navode odbrane Zdravka Narančića da je pustio Joju Plavanjca u prostorije škole u kojoj je bio stražar iz straha što je Plavanjac bio komandant i što je morao da ga sluša. Naime, sud je utvrdio da je Narančić bio stražar, čija je dužnost bila da čuva zatvorenike i da spreči treća lica da im pristupe. Iz iskaza svedoka tokom postupka utvrđeno je da ni u jednom trenutku Narančić nije pokušao da spreči Plavanjca u izvršenju krivičnog dela, te ne samo da mu je s umišljajem omogućio da izvrši krivično delo već mu je i omogućio da po izvršenju krivičnog dela nesmetano izađe iz škole.

Prilikom odmeravanja visine kazne okrivljenom Joji Plavanjcu, sud je kao otežavajuće okolnosti cenio smrt 11 lica bošnjačke nacionalnosti, a kao olakšavajuće okolnosti njegove porodične prilike, neosuđivanost i protok vremena od izvršenja dela. I u odnosu na optuženog Zdravka Narančića, sud je kao olakšavajuće okolnosti cenio njegovu neosuđivanost i protok vremena od izvršenja dela.⁴⁰⁵

404 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 11/17 od 15. novembra 2019. godine.

405 *Ibid.*



Drugostepena odluka

Apelacioni sud u Beogradu⁴⁰⁶ doneo je 22. septembra 2020. godine rešenje kojim je zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka i pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ukinuo prvostepenu presudu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.⁴⁰⁷ Odluku Apelacionog suda FHP nije bio u mogućnosti da analizira jer do trenutka pisanja ovog izveštaja ona nije bila dostupna.

Tok postupka u 2021. godini

U ponovljenom prvostepenom postupku održano je pet sudećih dana, tokom kojih je ispitano sedam svedoka odbrane optuženog Joje Plavanjca.

Svedok odbrane Gojko Škondrić je naveo da dobro poznaje optuženog i njegovu porodicu jer su rodom iz istog sela. O samom kritičnom događaju saznao je od pokojnog Laze Plavanjca, oca optuženog. On mu je pred samo bombardovanje, dok je boravio u Beogradu, ispričao da je napravio „nešto što ne valja“. Objasnio mu je da mu je 1992. godine Predrag Praštalo ubio suprugu Savku, pa je, čuvši da je on odveden u Bosansku Krupu i zatvoren u dom, otišao da ga nađe. Došavši do doma za koji je mislio da je Praštalo u njemu zatvoren, „pukao je“ i ispalio rafal, pobivši nedužne ljude koji su tamo bili zatvoreni. Detalje samog događaja mu nije ispričao, osim detalja da ga je tamo odvezao optuženi.⁴⁰⁸

Svedokinja odbrane Nada Vojinović navela je da joj je optuženi brat od tetke. Objasnila je da je 1995. godine živela u Hrtkovcima, dok je njen otac bio u BiH. Otac joj je preminuo, pa je po pozivu sada pokojnog Laze Plavanjca, svog tetka, došla radi sahrane u Prijedor. Lazo Plavanjac je tada živeo u selu Jasenica kod Bosanske Krupe. Dok su prevozili telo njenog pokojnog oca, pitala je tetka Lazu kako je stradala njena tetka Savka. Tada joj je rekao da je pobio nedužne ljude jer je „pukao“ zbog ubistva svoje žene. Naveo je da je sam otišao u školu kako bi našao Predraga Praštala, koji mu je ubio ženu, ali ga nije našao, bio je van sebe i „pobio je nedužne ljude“.⁴⁰⁹

Svedok odbrane optuženog Joje Plavanjca Sveto Mamić naveo je da poznaje optuženog i njegovu porodicu jer su živeli u susednim selima u BiH. Svedok se s porodicom odselio za Srbiju 1976. godine. Sa ocem optuženog, Lazom Plavanjcem, sreo se prilikom „bežanije“ iz BiH 1995. godine, na autobuskoj stanici u Sremskoj Mitrovici. Svedok je došao na autobusku stanicu kako bi sačekao rodbinu koja je izbegla iz Bosne, i tada je video Lazu Plavanjca. Tom prilikom mu je Lazo rekao da mu je ubijena žena, da je otišao u Bosansku Krupu da nađe ubicu i da mu je tamo „pao mrak na oči“ pa je pobio neke ljude, za koje nije imao saznanja ni ko su.⁴¹⁰

406 Sastav veća: sudija Rastko Popović, predsednik veća, sudije dr Miodrag Majić, Aleksandar Vujičić, Nada Hadži Perić i Omer Hadžiomerović, članovi veća.

407 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 3/20 od 22. septembra 2020. godine.

408 Transkript s glavnog pretresa od 26. marta 2021. godine.

409 *Ibid.*

410 *Ibid.*



Svedokinja Nada Plavanjac, snaja optuženog Joje Plavanjca, navela je da je njen pokojni svekar Lazo Plavanjac, tokom 1995. godine, došao kod njih u Irig i ispričao njoj i suprugu Mirku da je za vreme rata u Bosni ubio zatvorene ljude. Tom prilikom je naveo da je zamolio svog sina Joju da ga odveze u Bosansku Krupu, jer je tražio osobu koja mu je ubila suprugu, kao i da je tamo ubio više ljudi. Bilo mu je teško da o tome priča.⁴¹¹

Svedok Mirko Zorić naveo je da poznaje optužene i da je sa optuženim Jojom Plavanjcem u tazbinskom srodstvu, odnosno da je Joja oženjen njegovom rođenom sestrom. Objasnio je da je u leto 1992. godine bio vojnik VRS i da je bio na liniji kada je od vojnika koji su bili na odsustvu u Bosanskoj Krupi čuo da su u prostorijama OŠ „Petar Kočić“ ubijeni zatvorenici. Pričalo se da su u školu došli optuženi Joja Plavanjac i njegov otac Lazo Plavanjac da traže Praštala, koji je ubio Jojinu majku, te da je Lazo ubio neke ljude koji su bili zatvoreni u školi. Nešto kasnije, pet do šest dana od kritičnog događaja, od komandira policije Mile Čazića čuo je da je Lazo Plavanjac pobio zatvorenike, a da je bio prisutan i Joja. Mile mu je rekao da je optuženi Zdravko Narančić to njemu ispričao. Tu informaciju mu je 1996. godine potvrdio komšija Musliman, kada je odlazio u Bosansku Krupu, ujedno navodeći da Lazo više ne sme da dolazi u Krupu. Nakon što su 1995. izbegli u Srbiju, u Futogu je kod svedokovog oca došao Lazo Plavanjac i pričao mu o pogibiji svoje žene, ali i da je učinio delo koje je nanelo veliku bol njegovoj deci.⁴¹²

142

Svedok odbrane naveo je da je 1995. godine, tokom sahrane njegovog oca Gojka, u mestu Gornji Petrovići u BiH, naišao Lazo Plavanjac. On je razgovarao sa svedokovim sada pokojnim bratom, a svedok je čuo da mu je Lazo rekao da je pobio neke ljude i da nije trebalo to da uradi. Nakon sahrane, brat mu je rekao da je Lazo pričao da mu je ubijena žena, da je zbog toga tih dana bio van sebe i da je u takvom stanju pobio neke ljude. U Bosni su svi pričali da je te ljude pobio Lazo Plavanjac. Ni svedok ni njegov brat nikome nisu prijavili da znaju za počinioca.⁴¹³

Svedok Branislav Mandić naveo je da optužene poznaje iz Bosanske Krupe od pre rata. Tokom 1992. godine čuo je da su u prostorijama škole ubijeni zarobljenici, a po gradu se pričalo da je te ljude pobio Lazo Plavanjac. To su pričale komšije Nikica Tavulj, Škorići, „ceo grad“. Bio je prisutan kada je njegov otac 1998. godine u Futogu razgovarao s Lazom Plavanjcem. Lazo mu je tom prilikom rekao da je on pobio zatvorene ljude u Bosanskoj Krupi tokom rata.⁴¹⁴

Prvostepena presuda u ponovljenom postupku

Viši sud u Beogradu doneo je 16. juna 2021. godine presudu kojom je ponovno optužene Joju Plavanjca i Zdravka Narančića oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ih – Joju Plavanjca na kaznu zatvora u trajanju od 15, a Zdravka Narančića na kaznu zatvora u trajanju od sedam godina.⁴¹⁵

411 Transkript s glavnog pretresa od 21. aprila 2021. godine.

412 *Ibid.*

413 *Ibid.*

414 *Ibid.*

415 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 7/20 od 16. juna 2021. godine.



Sud nije prihvatio iskaze svedoka odbrane, jer ti svedoci nisu mogli da navedu od koga su to čuli, pa je ocenio da su njihovi iskazi naknadno iskonstruisani.

Ocenjujući njihove iskaze, sud je utvrdio da ti svedoci, iako navode da im je Lazo Plavanjac rekao da je pobio zatvorenike, ne navode nijedan detalj vezan za taj događaj. Takođe, nema preživelih svedoka koji bi mogli potvrditi njihov iskaz, ili je pak to priznanje dato i pred nekim nepoznatim osobama. Nijedan od tih svedoka nije prijavio nadležnim organima ovaj događaj, pa čak ni svedok koji je bio policajac. Iskaze tih svedoka sud nije prihvatio jer su neuverljivi i neživotni. Naime, sam optuženi Joja Plavanjac naveo je da o kritičnom događaju nikada nije razgovarao sa ocem. Veoma je neživotno da je Lazo Plavanjac o tom događaju navodno razgovarao s mnogim ljudima, a ne sa sinom. Iskazi tih svedoka su protivrečni u pogledu činjenice da li je prilikom kritičnog događaja bio prisutan i sam optuženi. Neživotnost njihovih iskaza ogleđa se i u činjenici da niko od svedoka to saznanje nije podelio sa optuženim, iako su se u međuvremenu više puta sretali. Iskaze tih svedoka sud je ocenio kao iskaze koji su dati samo u nameri da se pomogne optuženom Joji Plavanjcu. U odnosu na nalog Apelacionog suda da se obavi medicinsko veštačenje optuženog Joje Plavanjca na okolnost stanja njegove svesti u trenutku kritičnog događaja i kakva je bila njegova mogućnost da spreči Lazzu Plavanjca, sud je taj nalog ocenio kao suvišan. Ovo stoga što se optuženom Plavanjcu optužnicom nije ni stavljalo na teret nespječavanje Laze Plavanjca da ubije zatvorene.

Nalazi FHP

143

Regionalna saradnja

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je ustupio Sud Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji su državljani Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nisu bili dostupni organima BiH.

Visina kazne i olakšavajuće okolnosti

Izrečene kazne zatvora optuženima – Joji Plavanjcu u trajanju od petnaest, a Zdravku Narančiću u trajanju od sedam godina – pravične su i primerene težini izvršenog krivičnog dela. Međutim, FHP smatra da se protok vremena kao olakšavajuća okolnost ne treba ceniti pri odmeravanju kazni za ovu vrstu krivičnih dela. Da protok vremena nije okolnost koja se može uzimati u obzir prilikom odmeravanja kazni, posredno ukazuje i univerzalna odredba o nezastarevanju ove vrste krivičnih dela. Ovakav stav suda suprotan je ustaljenoj praksi MKSJ – da se dužina perioda između kažnjivog



ponašanja i presude ne može uzimati u obzir kao olakšavajuća okolnost⁴¹⁶ – kao i savremenoj sudskoj praksi.⁴¹⁷

416 MKSJ presuda *Dragan Nikolić* – t. 273.

417 BGH, 2 StR 538/01, presuda od 21. 2. 2002. godine – Savezni vrhovni sud Nemačke je, u jednom slučaju ubistva, spomenuo da je dužina vremena od kažnjivog ponašanja do presude mogući olakšavajući faktor, ali je naglasio da se, s obzirom na težinu dela koje je 1943–1944. tokom Drugog svetskog rata počinio optuženi, danas 90 godina star, te okolnosti ne mogu uzeti u obzir.



PRAVOSNAŽNO OKONČANI POSTUPCI

I. Predmet Bosanski Petrovac – Gaj⁴¹⁸

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 10. oktobar 2014. godine	
Datum početka suđenja: 15. jun 2015. godine	
Postupajući tužilac: Miodjub Vitorović	
Optuženi: Milan Dragišić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Rastko Popović (predsednik veća) sudija Nada Hadži Perić sudija Olivera Anđelković sudija Aleksandar Vujičić sudija dr Miodrag Majić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangiran – bez čina Broj žrtava: 6 Broj ukupno ispitanih svedoka: 26	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 2 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ukupno ispitanih veštaka: 3
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Pravosnažno okončan postupak	

145

418 Predmet Bosanski Petrovac – Gaj, izveštaji sa suđenja i dokumenta iz predmeta dostupni na http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bosanski_petrovac_gaj.html, pristupljeno 6. oktobra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Milan Dragišić se teretio da je, kao pripadnik VRS, 20. septembra 1992. godine u Bosanskom Petrovcu (BiH), u naselju Gaj, ubio bošnjačkog civila Asima Kavaza i pokušao da ubije Muhameda Kavaza, Asmira Lemeša i Šaćira Hujića, kojom prilikom su Muhamed Kavaz i Šaćir Hujić zadobili telesne povrede, da bi zatim, u centru mesta, ubio bošnjačke civile Eldina Zajkića i Safeta Terzića. Naime, nakon što je dovezeno telo njegovog pokojnog brata Dragana Dragišića, koji je poginuo na ratištu, optuženi je, naoružan automatskom puškom i u uniformi, izašao na ulicu i počeo da psuje „tursku i muslimansku majku“ svojim komšijama Bošnjacima, koji su se nalazili na ulici, a potom je u njih i pucao.⁴¹⁹

Odbrana optuženog

Optuženi Milan Dragišić, iznoseći svoju odbranu, izjavio je da se ne oseća krivim. Naveo je da je, prilikom dovoženja tela svog brata, iz gepeka automobila uzeo automatsku pušku u kojoj je bio metak u cevi. Čuo je nakon toga rafalnu paljbu, ali se ne seća šta se dogodilo. Bio je „van sebe“ i tada mu je pred očima bilo „sve crno“, jer je saznao da je telo njegovog pokojnog brata bilo potpuno izmasakrirano. Zbog toga ne zna da li je ubio svoje komšije.⁴²⁰

146

Svedoci u postupku

Tokom dokaznog postupka ispitano je ukupno 26 svedoka i tri sudska veštaka. Oštećeni Muhamed Kavaz opisao je kako je optuženi kritičnog dana ubio njegovog oca Asima Kavaza, a njega ranio.⁴²¹ Da je optuženi ubio Asima Kavaza – potvrdio je i svedok Branko Srdić, koji je bio očevidac kritičnog događaja.⁴²²

Svedoci Mirko Velaga i Edin Bašić nisu bili očevici kritičnog događaja, ali njihova posredna saznanja potvrđuju navode oštećenog Muhameda Kavaza o ubistvu njegovog oca Asima, kao i da se optuženi, nakon ubistva Asima Kavaza, kretao po naselju Gaj i pucao u civile Bošnjake.⁴²³

Svedok Milorad Radošević, koji je bio prisutan kada su tela poginulih boraca dovezena u Bosanski Petrovac, naveo je da je među okupljenim ljudima video i optuženog, koji je kukao i vrištao za poginulim bratom, te da su ga prijatelji i rođaci držali i jedva uspeli da ga smeste u automobil. Svedoci

419 Optužnica TRZ broj KTO 7/14 od 10. oktobra 2014. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/kto_7_14_%D0%9E%D0%9F%D0%A2%D0%A3%D0%96%D0%9D%D0%98%D0%A6%D0%90.pdf, pristupljeno 6. oktobra 2021. godine.

420 Transkript s glavnog pretresa od 15. juna 2015. godine.

421 Transkript s glavnog pretresa od 14. jula 2015. godine.

422 Transkript s glavnog pretresa od 18. novembra 2015. godine.

423 Transkript s glavnog pretresa od 8. oktobra 2015. godine.



Željko Kuburić i Duško Karanović, koji su došli u kuću porodice Dragišić da izraze saučešće, u svojim iskazima naveli su da je optuženi tada delovao izgubljeno, bio odsutan i da ih „nije skontao“.⁴²⁴

Svedok odbrane Milorad Dragišić, rođeni brat optuženog, naveo je da nije bio očevidac kritičnih događaja. Čim je u gradu čuo za pogibiju brata, krenuo je kući, u čijoj blizini je video telo ubijenog Asima Kavaza, njihovog komšije. Prijatelji i rodaci su mu rekli da ga je ubio optuženi, i da je tom prilikom ranio Muhameda Kavaza, sina pokojnog Asima, te da je krenuo naoružan prema gradu. Pošao je za njim i ubrzo, uz pomoć prijatelja, uspeo da ga savlada i vrati kući. Optuženi je video izmasakrirano telo njihovog poginulog brata i zbog toga je bio van sebe – svedoku je delovao „kao prepariran“. Smatra da je optuženi u trenutku kada je ubio komšiju Asima bio neuračunljiv, da nije bio ni svestan na koga puca, jer nije imao nikakvog razloga da to uradi, s obzirom na to da su s Kavazovima bili u jako dobrim odnosima. Čuo je da su istog dana u blizini hotela ubijena još tri lica, ali je uveren da to nije učinio optuženi, jer su ga vratili kući pre nego što je stigao do grada.⁴²⁵

Svedoci odbrane Nenad Dragišić, rođak optuženog, Brankica Dragišić, supruga optuženog, i Drena Latinović, komšinica optuženog, naveli su da nemaju neposrednih saznanja o ubistvu i ranjavanju bošnjačkih civila. Optuženi im je, zbog smrti brata, delovao „potpuno izgubljeno“.⁴²⁶

Svedokinja Semira Mešić Pašalić navela je da je u svojstvu sudskog veštaka, kao specijalista sudske medicine i patologije, pred Kantonalnim tužilaštvom u Bihaću dala svoj nalaz i mišljenje o povredama koje su zadobili oštećeni Muhamed Kavaz, Eldin Zajkić i Safet Terzić. Međutim, objasnila je da se u vreme davanja nalaza nije nalazila na spisku sudskih veštaka jer, zbog velikog angažovanja na ekshumacijama koje je vršila pored svog redovnog posla, to nije stigla da obavi.⁴²⁷

147

Nakon izjašnjenja ove svedokinje, određeno je sudsko medicinsko veštačenje radi utvrđivanja vrste, težine i mehanizma povreda oštećenih Asima i Muhameda Kavaza, Safeta Terzića i Eldina Zajkića, koje je povereno sudskom veštaku dr Branimiru Aleksandriću.

Takođe je određeno psihijatrijsko–psihološko veštačenje optuženog na okolnost njegove uračunljivosti u vreme izvršenja krivičnog dela, koje je povereno sudskim veštacima, neuropsihijatru dr Branku Mandiću i psihologu dr Ani Najman.

Nalazi sudskih veštaka

Veštak medicinske struke Branimir Aleksandrić utvrdio je da su pok. Asim Kavaz, Eldin Zajkić i Safet Terzić zadobili telesne povrede nanesene projektilima ispaljenim iz ručnog vatrenog oružja – teške i po život opasne povrede koje su dovele do smrtnog ishoda. Takođe je utvrdio da je Muhamed Kavaz zadobio teške i po život opasne povrede, ali da je smrtni ishod sprečen adekvatnim lečenjem.⁴²⁸

424 Transkript s glavnog pretresa od 15. septembra 2016. godine.

425 Transkript s glavnog pretresa od 21. juna 2017. godine.

426 Transkripti s glavnog pretresa od 8. marta 2018. godine i 10. septembra 2018. godine.

427 Transkript s glavnog pretresa od 20. januara 2018. godine.

428 Transkript s glavnog pretresa od 14. januara 2019. godine.



Sudski veštaci Branko Mandić⁴²⁹ i Ana Najman⁴³⁰ utvrdili su da je okrivljeni u vreme izvršenja krivičnog dela za koje se tereti bio u stanju privremene duševne poremećenosti kao posledice sloma njegovih odbrambenih psiholoških mehanizama, te da su njegove sposobnosti da shvati značenje dela i upravlja svojim postupcima bile bitno smanjene.

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu⁴³¹ doneo je 24. aprila 2019. godine presudu kojom je optuženog Milana Dragišića oglasio krivim što je u stanju bitno smanjene uračunljivosti lišio života jednog, a pokušao da liši života dva civila, koji su svi bošnjačke nacionalnosti, i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od četiri godine.⁴³²

Sudsko veće je utvrdilo da se optuženi, za vreme oružanog sukoba u BiH, kao pripadnik VRS, VP 7463 Petrovac, 20. septembra 1992. godine u naselju Gaj u Bosanskom Petrovcu, u Ulici JNA, u stanju bitno smanjene uračunljivosti, nakon što je dovezeno telo njegovog brata Dragana Dragišića, koji je poginuo na bihaćkom ratištu, videvši ga na putu ispred svoje kuće, svom prvom komšiji Asimu Kavazu obratio rečima: „Jebem ti tursku majku, jebem ti muslimansku majku, ubit ću vas sviju!“ Nakon toga je iz automatske puške pucao u njega i ubio ga. Zatim je, uočivši Muhameda Kavaza, sina ubijenog Asima, koji je došao do tela svog oca, pucao u njega u nameri da ga ubije, nanevši mu pritom više telesnih povreda. Odmah zatim, nastavio je da se naoružan kreće Ulicom JNA i, uočivši Asmira Lemeša, pucao u njega u nameri da ga ubije, ali je on uspeo da pobegne nepovređen.

Sud je našao da se na nesumnjiv način nije moglo utvrditi da je optuženi pokušao da ubije oštećenog Šaćira Hujića, jer su iskazi svedoka koji opisuju taj događaj veoma uopšteni.

Takođe je zaključio da nema dokaza da je optuženi ubio Safeta Terzića i Eldina Zajkića, jer svedoci koji tvrde da su očevici tog događaja isti događaj različito opisuju. Iako je optuženi optužen da je ubio Terzića i Zajkića iz automatske puške, sud nije mogao doći do takvog zaključka. Ovo pre svega jer pojedini svedoci navode da je tog dana bilo još pucnjave po gradu, kao i narednih dana, da je bilo još ubistava, kao i da se pričalo da je neka od njih izvršila osoba zvana Rambo.

Zbog toga je sud ove radnje za koje se optuženi teretio, a za koje je našao da nisu potvrđene izvedenim dokazima, izostavio iz izreke presude.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao olakšavajuće okolnosti cenio optuženom njegovu dosadašnju neosuđivanost, loše zdravstveno stanje, kao i porodične prilike. Kao otežavajuće okolnosti sud je cenio činjenicu da je optuženi, osim što je lišio života Asima Kavaza, pokušao da liši života još dva lica. S obzirom na to da je optuženi krivično delo učinio u stanju bitno

429 *Ibid.*

430 Transkript s glavnog pretresa od 1. marta 2019. godine.

431 Sastav sudskog veća: sudija Vladimir Duruz, član veća, sudije Vinka Beraha Nikićević i Vera Vukotić, članice veća.

432 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 13/2014 od 4. aprila 2019. godine.

smanjene uračunljivosti, te da zbog toga postoji zakonska mogućnost za blaže kažnjavanje⁴³³, sud je optuženom izrekao kaznu zatvora ispod zakonskog minimuma, ocenivši da će se i takvom kaznom postići svrha kažnjavanja.

Drugostepena odluka

Odlučujući o žalbama branioca optuženog i TRZ, Apelacioni sud u Beogradu⁴³⁴ doneo je 25. novembra 2019. godine rešenje kojim je ukinuo presudu Višeg suda u Beogradu zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak i odlučivanje.⁴³⁵

Apelacioni sud je zaključio da su prilikom donošenja prvostepene presude učinjene bitne povrede odredaba krivičnog postupka kada su u pitanju krivičnopravne radnje optuženog na štetu Asmira Lemeša, Safeta Terzića i Eldina Zajkića, odnosno da prvostepeni sud nije dao jasne razloge iz kojih je zaključio da je optuženi pokušao da ubije oštećenog Asmira Lemeša, niti je dao jasne razloge za tvrdnju da nije dokazano da je optuženi ubio Safeta Terzića i Eldina Zajkića. Ovo stoga što nije s dovoljnom pažnjom analizirao izvedene dokaze u pogledu ovih radnji optuženog.⁴³⁶

Prvostepena presuda u ponovljenom postupku

Viši sud u Beogradu, u ponovljenom postupku, doneo je 1. jula 2020. godine presudu kojom je ponovno optuženog Milana Dragišića oglasio krivim što je u stanju bitno smanjene uračunljivosti lišio života Asima Kavaza, a pokušao da liši života Muhameda Kavaza i Asmira Lemeša, civile bošnjačke nacionalnosti, i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od četiri godine.⁴³⁷

Detaljnou analizom svih izvedenih dokaza, sud je utvrdio da je optuženi ipak želeo da ubije Asmira Lemeša, jer je, pored ostalog, optuženi pokušao da preskoči ogradu idući prema oštećenom, čime je pokazao jasnu nameru da ga ubije. U odnosu na ubistvo oštećenih Terzića i Zajkića, veće je ostalo na stanovištu da nema dokaza da ih je optuženi ubio, posebno imajući u vidu iskaze svedoka koji su kontradiktorni, pa se iz njih nije moglo utvrditi ni ko je pucao u oštećene, ni iz kojeg oružja, niti kojim vozilom je došao do njih.

433 Članom 12, stavom 2 KZ SRJ propisano je da se učinilac koji krivično delo izvrši u stanju bitno smanjene uračunljivosti može blaže kazniti.

434 Sastav sudskog veća: sudija Omer Hadžiomerović, predsednik veća, sudije Rastko Popović, Nada Hadži Perić, Aleksandar Vujičić i Miodrag Majić, članovi veća.

435 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 6/19 od 25. novembra 2019. godine.

436 *Ibid.*

437 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 4/2019 od 1. jula 2020. godine.



Tok postupka u 2021. godini

Drugostepena presuda

Apelacioni sud u Beogradu⁴³⁸ doneo je 1. februara 2021. godine presudu kojom je preinačio prvostepenu presudu, tako što je uvažio žalbu tužioca samo zbog odluke o krivičnoj sankciji i pooštrio kaznu optuženom Milanu Dragišiću, osudivši ga na kaznu zatvora u trajanju od pet godina, dok je u preostalom delu potvrdio prvostepenu presudu.⁴³⁹

Prema oceni Apelacionog suda, prvostepeni sud je pravilno utvrdio olakšavajuće okolnosti na strani optuženog Milana Dragišića, ali nije u dovoljnoj meri cenio otežavajuće okolnosti kao što su težina izvršenog krivičnog dela i nastale posledice, kao i okolnosti pod kojima je delo izvršeno, odnosno to da su oštećeni bili njegove komšije i poznanici koji nisu ničim doprineli smrti brata optuženog niti bili odgovorni za nju. Takođe je ocenjeno da je prvostepeni sud, prilikom odmeravanja kazne, dao pre naglašen značaj okolnosti koja se odnosi na bitno smanjenu uračunljivost optuženog u vreme izvršenja dela.⁴⁴⁰

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

150

Ovaj postupak predstavlja dobar primer saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je TRZ ustupilo Tužilaštvo BiH, s obzirom na to da optuženi, kao državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Dugo trajanje postupka

Glavni pretres u ovom predmetu započeo je 15. juna 2015. godine, a pravosnažno je okončan 1. februara 2021. godine. Imajući u vidu da je u postupku samo jedan optuženi, da je reč o predmetu s manjim brojem žrtava, da je tokom postupka ispitano 26 svedoka i tri veštaka, postupak je predugo trajao. Dugom trajanju postupka doprinela je i činjenica da je Kantonalno tužilaštvo u Bihaću dozvolilo da veštačenje obavlja osoba koja se ne nalazi na spisku sudskih veštaka, što je u ovom postupku imalo za posledicu njegovo odugovlačenje. Naime, glavni pretres je nekoliko puta odlagan jer navodni sudski veštak nije mogao da pristupi sudu iz zdravstvenih razloga, da bi se, nakon saznanja da se ne radi o sudskom veštaku, veštačenje moralo ponovo obaviti.

438 Sastav sudskog veća: sudija Rastko Popović, predsednik veća, sudije Olivera Anđelković, Nada Hadži Perić, Aleksandar Vujičić i dr Miodrag Majić, članovi veća.

439 Presuda Apelacionog suda u Beogradu, Odeljenja za ratne zločine, Kž1 Po2 5/20 od 1. februara 2021. godine.

440 *Ibid.*



Nepoštovanje Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja

Viši sud je odbio da dostavi FHP prvostepenu presudu, sa obrazloženjem da postupak u ovom predmetu nije pravosnažno okončan. Ovakav postupak suda je u direktnoj suprotnosti s konačnim rešenjem Poverenika za pristup informacijama od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, koji je takav stav suda već ocenio kao nezakonit.⁴⁴¹ I pored činjenice da je FHP dostavio sudu to rešenje Poverenika, postupajuće ovlašćeno lice ostalo je pri prvobitnom stavu. Ovakva praksa, koja je u prethodnom periodu uspostavljena u Višem sudu, nepotrebno i u velikoj meri otežava pristup informacijama od javnog značaja, što svakako nije bila intencija zakonodavca. Naprotiv, smisao Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja⁴⁴² je dostupnost javnosti takvih informacija. Uskraćivanje dostavljanja prvostepene presude samo zato što postupak nije pravosnažno okončan u isto vreme je u suprotnosti s Nacionalnom strategijom za procesuiranje ratnih zločina od 2021. do 2026. godine.⁴⁴³ Naime, tom strategijom je predviđeno unapređenje ukupnog odnosa društva prema pitanju suđenja za ratne zločine, pre svega olakšanom dostupnošću informacija o suđenjima.

441 Rešenje Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti br. 07-00-01776/2012-03 od 30. 8. 2012. godine; Rešenje Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti br. 07-00-00625/2012-03 od 14. oktobra 2013. godine.

442 Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (Službeni glasnik RS br. 120/2004, 54/2007, 104/2009 i 36/2010).

443 Nacionalnom strategijom za procesuiranje ratnih zločina od 2021. do 2026. godine, dostupno na <https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/documents/2021-10/Nacionalna%20strategija%20za%20procesuiranje%20ratnih%20zlocina%20od%202021.%20do%202026.%20godine.pdf>, pristupljeno 15. novembra 2021. godine.



II. Predmet Dobož – Kožuhe⁴⁴⁴

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 13. jul 2018.	
Datum početka suđenja: 19. februar 2019.	
Postupajući tužilac: Dušan Knežević	
Optuženi: Nebojša Stojanović	
Krivično delo: ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, KZ SRJ, član 144	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Rastko Popović (predsednik veća) sudija Nada Hadži Perić sudija Olivera Anđelković sudija Aleksandar Vujičić sudija dr Miodrag Majić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 1 Broj ukupno ispitanih svedoka: 11	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih sudskih veštaka: 2
Ključni događaji u izveštajnom periodu:	
Pravosnažno okončan postupak	

152

⁴⁴⁴ Predmet Dobož – Kožuhe, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/doboj-kozuhe.html>, pristupljeno 15. novembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Nebojša Stojanović se tereti da je početkom maja 1992. godine u večernjim časovima u mestu Kožuhe (opština Doboj, BiH), kao pripadnik dobrovoljačke jedinice pri srpskim oružanim formacijama, prethodno zarobljenog pripadnika HVO Ivana Sivrića izveo iz kruga fabrike „Energoinvest“, gde je bio zatvoren, i odveo na lokalitet Djelovačke bare u blizini reke Bosne, gde ga je, u ranije iskopanoj raci, ubio pucajući mu iz pištolja dva puta u glavu.⁴⁴⁵

Odbrana optuženog

Optuženi je u celosti negirao izvršenje krivičnog dela. Naveo je da je bio učesnik rata u BiH tako što je iz Srbije kao dobrovoljac otišao na ratište. Javio se u Bujanj Potok, gde je zadužio automatsku pušku, a uniformu je imao odranije, dok je bio na ratištu u Vukovaru. Na ratište u Bosnu je otišao u maju 1992. godine, da bi se vratio krajem juna ili u julu iste godine, nakon povrede ruke. U kritičnom periodu bio je u mestu Kožuhe, gde je bilo i ratnih zarobljenika, pripadnika HVO. Video je kada su dovezeni – bilo ih je između sedam i devet, a neki od njih su bili u crnim uniformama. Deo stanovnika Kožuha bio je vojno angažovan na srpskoj strani, tako što su držali straže. On je vodio smenu na stražu, ali nije imao nikakvu vojnu funkciju. Smenu je vodio na stražarsko mesto koje se nalazilo na lokaciji Djelovačke bare, i uvek su išli pešice. Negirao je da se predstavljao kao komandant sela i kao „Neša Četnik“, kao i da je nekome od meštana naredio da iskopa grobno mesto na lokaciji Djelovačke bare. Ni sa kim od meštana nije bio u zavadi, s nekima je i kontaktirao, ali se u trenutku davanja iskaza nije mogao setiti njihovih imena, sem osobe zvane Buca. Oštećenog Ivana Sivrića nije lično poznavao – nije nikada kontaktirao sa zarobljenim pripadnicima HVO, niti je oštećenog vodio po selu. Misli da je došlo do zamene identiteta, jer je postojala osoba koja je po fizičkim karakteristikama, a posebno po frizuri, bila slična njemu.⁴⁴⁶

153

Svedoci u postupku

Oštećena Ružica Miloš, rođena sestra ubijenog Ivana Sivrića, nije imala neposrednih saznanja o njegovom stradanju. Dugi niz godina njen sada pokojni otac je nastojao da sazna ko je ubio Ivana. Došao je do podatka da je to Dušan Pašić, zvani Luis. Brata je poslednji put videla nekih mesec i po dana pre nego što je ubijen. Bila je sa ocem prilikom identifikacije posmrtnih ostataka njenog brata, koja je izvršena u mestu Odžaci 21. novembra 1998. godine, gde su prepoznali delove njegove odeće.⁴⁴⁷

445 Optužnica TRZ KTO br. 3/2018 od 13. jula 2018. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/kto_3_18_cir~0.pdf, pristupljeno 7. oktobra 2021. godine.

446 Transkript s glavnog pretresa od 19. februara 2019. godine.

447 *Ibid.*



Svedok Miroslav Marković svedočio je o okolnostima pod kojima je ubijen Ivan Sivrić. Naveo je da se kritičnog dana, sa osobom zvanom Buca, optuženim i zarobljenim Ivanom Sivrićem, putničkim vozilom odveo do mesta na kome je prethodno iskopana raka. Kada su stigli na odredište, svi su izašli iz vozila. Ivan Sivrić se pozdravio s Nebojšom Stojanovićem, koji je potom pucao u njega, ispalivši sve metke iz pištolja koje je imao. Svedok tvrdi da je kritičnom prilikom u Ivana Sivrića pucao samo Nebojša Stojanović, a da mu je osoba pod nadimkom Buca dala i svoj pištolj, kako bi ga Nebojša „dokrajčio“. Nakon toga, svedok i Buca su zagrnuli zemljom telo koje je ležalo u prethodno iskopanoj raci. Na mesto na kome je ukopan Ivan Sivrić vratili su se oko mesec dana kasnije, kako bi otkopali telo ubijenog, odnosno kako bi se uverili da je Ivan Sivrić zaista ubijen, pošto su u selu kružile priče o tome da je sve bilo namešteno i da je Nebojša Stojanović u Ivana Sivrića pucao lažnim mecima.⁴⁴⁸

Svedok Siniša Nedić je u vreme kritičnog događaja imao oko 17 godina. Po mestu se pričalo da je neko zarobljen i da je streljan u okolini. Zbog toga je, iz radoznalosti, s prijateljima Miroslavom Markovićem i Željkom Mirkovićem seo na traktor pa su otišli na mesto streljanja. Naime, njegov prijatelj Miroslav im je tom prilikom rekao da je on bio prisutan prilikom streljanja, pa ih je on i odveo do tog mesta. Mesto se nalazi na oko dva kilometra od reke Bosne. Počeli su da kopaju, ali je tada naišla straža od dva-tri čoveka, pa su prestali. Njegov prijatelj Miroslav im nije pričao detalje, ali je rekao da je zarobljenika ubio neki Nebojša.⁴⁴⁹

154

Svedok Dušan Tošić, zvani Luis, naveo je da poznaje osobu koju su zvali Neša Četnik, ali da tu osobu sada ne prepoznaje među licima koja su prisutna u sudnici. Takođe mu nije poznata osoba po imenu Nebojša Stojanović. Objasnio je da je u Bosnu i Hercegovinu krenuo iz Srbije, kao dobrovoljac Srpske radikalne stranke. Prilikom dolaska u Modriču, prijavili su se u štab TO. Ostao je u mestu zvanom Koprivna, gde su bili smešteni u staroj pošti. Preostali deo njegove grupe nije išao do same Modriče, već su ostali u mestu Kožuhe. Svoju grupu, u kojoj je bilo šest ljudi, snabdevaio je svim potrebštinama, kao što su oružje, municija, cigarete. Jedan dan je vozilom „pincgauer“ prošla grupa onih koji su bili smešteni u Kožuhama, s momkom u crnoj uniformi ZNG. Momak je bio mlad, mršav, s dugom kosom vezanom u rep. Tada su s momkom bili Neša Četnik, Bane zvani Žvaka, Dik i Tuta. Kasnije je upravo od Neše čuo da su tog momka vodili po kaficima nekoliko dana i da ga je na kraju Neša i ubio. Neša je tada bio star dvadesetak godina, imao je frizuru zvanu „čirokana“ i bio je rastom niži od svedoka. On je pripadao grupaciji iz okoline Beograda, bio je rodnom iz Kučeva, i govorio je da je bio u Vukovaru. Kasnije je čuo priču da su Neša i zarobljeni momak zajedno bili u Švajcarskoj pre rata i da su se kretali u istom društvu. Tokom davanja iskaza, svedok je rekao da poznaje optuženog iz Bujanj Potoka, ali kao Nešu Četnika.⁴⁵⁰

Svedok Ivo Senković je naveo da je, kao inspektor u PU Odžaci (BiH), učestvovao u ekshumaciji posmrtnih ostataka žrtve Ivana Sivrića, koja je izvršena 1998. godine. Ekshumaciju je izvršila Komisija za nestala lica u BiH u mestu Kožuhe, a samu lokaciju je pokazao momak kojem je bilo naredeno da zakopa žrtvu. Posmrtni ostaci su pronađeni u jednom podvodnom šumarku, u blizini puta Doboj–

448 Transkript s glavnog pretresa od 16. maja 2019. godine.

449 Transkript s glavnog pretresa od 19. septembra 2019. godine.

450 *Ibid.*



Modriča. Prilikom ekshumacije, pronađeni su posmrtni ostaci s delom uniforme. Porodica je dala opis oćeće u kojoj je Ivan viđen poslednji put, pa je upravo majica koju su opisali, a koja je pronađena prilikom ekshumacije, poslužila za identifikaciju. Naime, radilo se o majici sa specifičnim šarama, koju je Ivanova sestra odmah prepoznala. Izvršena je i obdukcija, koju je vršio patolog Anto Blažanović, prilikom koje su na posmrtnim ostacima žrtve pronađene dve prostrelne rane, kao i prelom na levoj podlaktici. Patolog je utvrdio da se radi o muškoj osobi, staroj između 20 i 23 godine, visine oko 184 cm, što se poklapalo sa opisom koji je dala porodica žrtve. Takođe je pronađena koštana deformacija na jednom nožnom zglobu, a otac žrtve je naveo da je žrtva kao dete na tom delu noge zadobila jaku opekotinu. Pronađeni su i ostaci crne kose, pa je na osnovu svega pronađenog policija zaključila da se radi upravo o Ivanu Sivriću.⁴⁵¹

Svedok Ante Blažević objasnio je da je kao patolog radio obdukciju posmrtnih ostataka ubijenog Ivana Sivrića. Prilikom pregleda telesnih ostataka, pronašao je mesto ulaska projektila na potiljačnom delu glave. Radilo se o dva projektila na desnoj potiljačnoj regiji, koja su išla gotovo paralelno. U odnosu na usta cevi, zaključio je da je cev bila okomita u odnosu na glavu oštećenog. Smrt je bila trenutačna. Razdaljinu sa koje je pucano, kalibar oružja i položaj tela u kojem se ono nalazilo prilikom ispaljenja projektila nije mogao odrediti. Radio je sa skeletnim ostacima, na osnovu kojih je zaključio da se radi o mladoj muškoj osobi starosti oko 23 godine i visine preko 180 cm.⁴⁵²

Svedoci Željko Živković i Slobodan Krulj su čuli da je u mesto doveden neki zarobljenik, da su ga doveli osoba koju je znao kao Nešu Četnika i „njegova ekipa“, koji su u Kožuhe došli odnekud kao dobrovoljci. Od svedoka Miroslava Markovića su saznali šta se desilo, odnosno da su odveli zarobljenika van mesta, da su iskopali rupu i da je zarobljenika ubio Nebojša (Neša Četnik), koji je u njega pucao iz pištolja. Po mestu se pričalo da je ubijeni zarobljenik nakon ubistva nekud odnet, pa su svedoci, s Miroslavom Markovićem i Sinišom Nedićem, iz radoznalosti krenuli da provere da li je telo na mestu gde je prvobitno zakopano. Kada su počeli da otkopavaju, videli su leš koji je bio pokriven kaputom.⁴⁵³

155

Svedok Mira Starčević navela je da je u kritičnom periodu radila u kafiću u mestu Kožuhe, u koji je jedan vojnik doveo zarobljenika i tvrdio da će ga tu ubiti, da bi nakon toga rekao da se šali, pa je odveo zarobljenika kako bi on mogao da popije piće i zapali cigaretu. Taj vojnik je imao specifičnu frizuru – sa strana mu je kosa bila obrijana i samo ju je nosio po sredini glave.⁴⁵⁴

Svedok Bogdan Živković naveo je da je oštećeni doveden u Kožuhe i da je potom ubijen. Video je da su nekoga vodili – to je radio momak koji se predstavljao kao Neša Četnik i još dva-tri lica koja su s njim bila u društvu. Taj Neša imao je malo čudnu frizuru, izgledalo mu je kao da je imao nekakav perčin na glavi.⁴⁵⁵

451 *Ibid.*

452 Transkript s glavnog pretresa od 18. oktobra 2019. godine.

453 Transkript s glavnog pretresa od 20. februara 2020. godine.

454 *Ibid.*

455 *Ibid.*



Svedok Slobodan Despotović objasnio je da je nakon rata bio član Komisije za nestala lica. Tokom ekshumacije u Modriči, koja je vršena 12. novembra 1998. godine, obratio mu se Mijo Matanović, hrvatski predstavnik, s predlogom da se uradi i ekshumacija u Kožuhamama. Matanović mu je rekao da lice Miroslav Marković iz Kožuha ima saznanja na kojoj lokaciji se nalazi telo koje treba da se ekshumira. Otišli su u Kožuhe, pa su s Markovićem i dva policajca otišli na mesto gde se nalazilo telo. Telo je iskopano i tom prilikom su pronađena i dokumenta na ime Ivan Sivrić.⁴⁵⁶

Nalazi veštaka

Sudski veštak, specijalista sudske medicine prof. dr Zoran Stanković, utvrdio je da je oštećeni zadobio dve prostore rane u predelu glave, sa ulaznim ranama u potiljačnom delu, i da se radi o smrtonosnim povredama. Smrt je nasilna, ali nije bilo moguće proceniti s koje je daljine pucano u oštećenog i o kom kalibru municije se radi.⁴⁵⁷

Sudski veštak balističar Milan Kunjadić utvrdio je da prilikom ekshumacije na licu mesta nije pronađeno ništa što bi moglo ukazati na vrstu oružja kojom su oštećenom nanete smrtonosne povrede. Lokaciju na kojoj su povrede nanete nije moguće utvrditi, kao ni položaj u kojem se nalazio oštećeni u vreme povređivanja. U zavisnosti od podloge na kojoj se nalazio, mogao je da stoji ili kleči. Bio je okrenut zadnjom levom stranom tela prema osobi koja mu je nanela povrede.⁴⁵⁸

Prvostepena presuda

156

Viši sud u Beogradu⁴⁵⁹ doneo je 15. oktobra 2020. godine presudu⁴⁶⁰ kojom je optuženi Nebojša Stojanović oglašen krivim zbog ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz člana 144 KZ SRJ i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od osam godina. Ujedno mu je izrečena i mera zabrane napuštanja teritorije RS.

Po nalaženju suda, nesporno je tokom postupka utvrđeno da je u vreme kritičnog događaja postojao oružani sukob, da je optuženi bio pripadnik srpske strane u sukobu, te da je oštećeni bio ratni zarobljenik. Optuženi je negirao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti, navodeći da nije poznavao oštećenog, te da je žrtva zamene identiteta. Takvu odbranu optuženog sud nije prihvatio, ocenivši da je usmerena ka izbegavanju krivične odgovornosti, s obzirom na to da je u suprotnosti sa iskazima ispitanih svedoka. Iz iskaza svedoka, meštana Kožuha, utvrđen je identitet optuženog, te da je u kritičnom periodu bio u mestu Kožuhe. Odbrana optuženog je u suprotnosti sa iskazima Miroslava Markovića i Nedeljka Gostića – svedoka-očevidaca koji su detaljno opisali na koji način je ubijen oštećeni Ivan Sivrić. Oni su naveli da je optuženi ubio oštećenog tako što je iz pištolja pucao u njega, ispalivši sve metke. Svedok Dušan Tomić naveo je da se optuženi hvalio da je ubio ustašu. Svedoci

456 *Ibid.*

457 Transkript s glavnog pretresa od 22. juna 2020. godine.

458 *Ibid.*

459 Sastav sudskog veća: sudija Vera Vukotić, predsednica veća, sudije Vinka Beraha Nikićević i Vladimir Duruz, članovi veća.

460 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 4/18 od 15. oktobra 2020. godine.



Milan Starčević i Bogdan Živković su na fotografijama koje su im pokazane prepoznali optuženog. Sud je poklonio veru iskazima svedoka, s obzirom na to da svi prepoznaju optuženog i opisuju ga kao osobu koja je u kritičnom periodu imala posebnu frizuru, tzv. široki. Svedok Mira Starčević navela je da je optuženi u vreme kritičnog događaja došao sa oštećenim u kafic u kom je radila, da je imao čudnu frizuru i da je rekao da će oštećenog ubiti. Svedok Milan Starčević naveo je da mu je optuženi naložio da ide i iskopa raku gde će ubiti „crnokošuljaša“. Da je optuženi bio zarobljen – sud je utvrdio kako iz iskaza svedoka, meštana Kožuha, tako i iz iskaza svedoka Ružice Miloš, sestre oštećenog, koja je navela da joj je Hasan Mujkić pričao da je bio zarobljen s njenim bratom.

Sud je utvrdio da je optuženi u vreme izvršenja krivičnog dela bio uračunljiv i da je postupao s direktnim umišljajem.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao olakšavajuće okolnosti optuženom cenio njegove porodične prilike, te da je neosuđivan, dok je kao otežavajuću okolnost cenio težinu izvršenog dela.

Sud je uputio oštećenu da imovinskopравни zahtev ostvaruje u parnici, s obzirom na to da o njemu nije mogao odlučivati jer zahtev nije bio opredeljen.⁴⁶¹

Tok postupka u 2021. godini

Drugostepena presuda

Apelacioni sud u Beogradu⁴⁶² doneo je 22. marta 2021. godine presudu⁴⁶³ kojom je odbio žalbe tužioca za ratne zločine i branioca optuženog i potvrdio prvostepenu presudu.

157

Branilac okrivljenog osporavao je prvostepenu presudu zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, navodeći da je ožalbena presuda zasnovana na iskazima svedoka koji su kontradiktorni i u suprotnosti kako sami sa sobom, tako i sa iskazima drugih svedoka i izvedenim materijalnim dokazima. Međutim, Apelacioni sud je zaključio da je prvostepeni sud o svim činjenicama bitnim za presuđenje dao jasne i valjane razloge koji u pogledu odlučnih činjenica ne sadrže nikakve nejasnoće. Takođe je zaključio da je prvostepeni sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje na kome je zasnovao svoju odluku.

U odnosu na žalbene navode TRZ i odbrane kojima se prvostepena presuda osporava u delu odluke o krivičnoj sankciji, Apelacioni sud je ocenio da je prvostepeni sud pravilno ocenio olakšavajuće i otežavajuće okolnosti na strani okrivljenog, te da je izrečena kazna zatvora u trajanju od osam godina primerena vrsti i težini izvršenog krivičnog dela.

⁴⁶¹ *Ibid.*

⁴⁶² Sastav sudskog veća: sudija Rastko Popović, predsednik veća, sudije Nada Hadži Perić, Olivera Anđelković, Aleksandar Vujičić i dr Miodrag Majić, članovi veća.

⁴⁶³ Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 8/20 od 22. marta 2021. godine.



Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Prekomerna anonimizacija optužnice

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru odeljka „Optužnice“⁴⁶⁴, anonimizovana je tako da je objavljen samo njen dispozitiv u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti s Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.⁴⁶⁵ Naime, tim pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“.⁴⁶⁶ Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva optužnicu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“⁴⁶⁷, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.⁴⁶⁸ Kako je anonimizovano ime optuženog, ali i žrtve, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog pravilnika i u potpunosti zanemarilo interes javnosti, u čijem je interesu da bude upoznata sa identitetom lica koja se terete za izvršenje ratnih zločina čije izvršenje izaziva veliku društvenu opasnost, ali i žrtava, čije pominjanje u javnosti predstavlja vid satisfakcije za žrtve i njihove porodice i preduslov za priznavanje patnji koje su pretrpele, pre svega na osnovu svog identiteta.

158

Efikasno vođenje postupka

Glavni pretres u ovom predmetu počeo je u februaru 2019. godine, a prvostepena presuda je doneta u oktobru 2020. godine i pored zastoja u suđenju izazvanog pandemijom koronavirusa, a pravosnažna presuda doneta je u martu 2021. godine. Stoga ovaj predmet predstavlja primer efikasnog vođenja sudskog postupka.

464 Optužnica TRZ KTO br. 3/2018 od 13. jula 2018. godine.

465 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/documents/2021-04/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_2_20_%D0%90%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE.pdf, pristupljeno 7. oktobra 2021. godine.

466 *Ibid.*, član 1, stav 2.

467 *Ibid.*, član 5, stav 1.

468 *Ibid.*, član 5, stav 2.



Nedovoljna informisanost oštećenih

Prvostepenom presudom, oštećena je radi ostvarivanja imovinskopravnog zahteva upućena na parnični postupak. Kao razlog za to što nije mogao da odluči u krivičnom postupku o njenom zahtevu, sud je naveo da imovinskopravni zahtev nije bio preciziran, odnosno da oštećena nije navela koliki tačno iznos potražuje. Naime, da bi sud u krivičnom postupku mogao da odlučuje o imovinskopravnom zahtevu oštećenog, takav zahtev mora biti precizno određen.⁴⁶⁹ Ovo ukazuje na izostanak adekvatne podrške koju oštećeni imaju tokom postupka. Obaveza TRZ, kao i Službe za pomoć i podršku svedocima i oštećenima, jeste da informišu oštećene ne samo da imaju pravo na naknadu štete već i da moraju do kraja postupka da opredele i konkretni novčani iznos koji potražuju. Pasivnošću nadležnih organa, oštećena u ovom postupku je primorana da se upusti u još jedan postupak kako bi ostvarila pravo koje je mogla da ostvari i tokom krivičnog postupka, čime se ona dodatno iscrpljuje i viktimizuje.

469 ZKP, član 253.



III. Predmet Ključ – Velagići⁴⁷⁰

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 27. novembar 2018.	
Datum početka suđenja: 8. mart 2019.	
Postupajući tužilac: Ognjen Đukić	
Optuženi: Željko Maričić	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Rastko Popović (predsednik veća) sudija Nada Hadži Perić sudija Olivera Anđelković sudija dr Miodrag Majić sudija Aleksandar Vujičić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 6 Broj ispitanih svedoka: 9	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Pravosnažno okončan postupak	

160

⁴⁷⁰ Predmet Ključ – Velagići, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kljuc-velagici.html>, pristupljeno 2. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Željko Maričić se tereti da je krajem maja 1992. godine, kao pripadnik VRS, došao u prostorije Osnovne škole „Nikola Mačkić“, u kojoj je bio zatvoren veći broj civila – muškaraca bošnjačke nacionalnosti iz naselja Velagići, Puđin Han, Sanica, Krasulje, te još nekoliko naselja s područja opštine Ključ, među kojima su bili Mirsad Dervišević, Latif Salihović, Mujaga Selman, Senad Draganović, Hamdija Kumalić i Rifet Kalabić. Njih je fizički zlostavljao tukući ih rukama, nogama na kojima je imao vojničke čizme, palicom i drugim predmetima po svim delovima tela, stavljajući Senadu Draganoviću nož ispod grla, preteći mu da će ga klati, usled čega su Mirsad Dervišević i Hamdija Kumalić u više navrata padali u nesvest, a nakon što bi došli svesti, okrivljeni je ponovo nastavljao sa sličnim zlostavljanjem. Nakon što su civili posle celodnevnog zlostavljanja smešteni u autobuse i krenuli prema logoru, okrivljeni je prišao Mirsadu Derviševiću, pa ga je nastavio tući palicom po svim delovima tela, a kada se Mirsad Dervišević pokušao skloniti pod sedište autobusa, izvadio je nož i ubo ga u leđa.⁴⁷¹

Odbrana optuženog

Optuženi je delimično priznao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti, navodeći da je tukao oštećene, ali ne u tolikoj meri kako je to navedeno u optužnici. Jako mu je žao tih ljudi i iskreno se kaje zbog svojih postupaka prema njima – to je učinio isključivo zato što je bio pod uticajem alkohola. U tom periodu je mnogo pio, posebno kada je saznao da je njegov sin, koji je imao godinu i po, oboleo od epilepsije i autizma. U Ključu je imao dosta prijatelja Muslimana, ni sa kim nije bio u sukobu, nije imao nikakvog razloga da zlostavlja zatvorene civile, ali to je učinio jer je bio pijan i nije imao kontrolu nad svojim postupcima. Nosio je SMB uniformu i imao je automatsku pušku, dok nož i palicu nije imao. Nije umeo da objasni zbog čega je došao do Osnovne škole „Nikola Mačkić“, jer je do dolaska u školu bio u kafani i pio. Kada je ušao u školu, došao je do fiskulturne sale u kojoj je bilo oko 200 zatvorenih ljudi. Udarao je zatvorene civile rukama i nogama, ali nije imao ništa u rukama, niti je nosio nož. Nije ih udarao u tolikoj meri da bi padali u nesvest. Siguran je da nije ulazio u autobus kojim su zatvorene civile povelili u logor na Manjači. Bio je ispred sale kada su ljude izvodili prema autobusima i tada je udario nekoliko ljudi nekom palicom. Poznaje neke od oštećenih – Mirsada Derviševića i Mujagu Selmana, koje je udario. Nije umeo da objasni zašto ga oštećeni Dervišević tereti da ga je ubo nožem, jer je s njim „bio dobar“.⁴⁷²

161

471 Optužnica TRZ KTO br. 8/2018 od 27. novembra 2018. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_%D0%91%D1%80_8_18_%D0%8B%D0%B8%D1%80.pdf, pristupljeno 16. novembra 2021. godine.

472 Transkript s glavnog pretresa od 8. marta 2019. godine.



Svedoci u postupku

Svedok/oštećeni Mujaga Selman izjavio je da je krajem maja 1992. godine kao civil uhapšen i doveden u Ključ, u fiskulturnu salu Osnovne škole „Nikola Mačkić“. U sali su ih fizički zlostavljali, ali tom prilikom nije video optuženog, kojeg je poznao od ranije. Objasnio je da je tokom boravka u sali morao da drži pognutu glavu, pa iz tog razloga nije mogao dobro da vidi ko je sve bio u sali. Izveli su ih iz fiskulturne sale i povelu prema autobusima koji su se nalazili ispred škole. Od zgrade škole do autobusa bio je formiran špalir u kojem je video i optuženog, koji je takođe bio u špaliru. Optuženi je zamahnuo da bi ga udario nekim drvenim kocem u leđa, pa je svedok podmetnuo ruku i tako ublažio udarac. Nakon tog udarca, duži period je imao problem s rukom. Uočio je oko pet do šest autobusa u kojima su ih čekali. U autobusu u kojem je bio nije primetio optuženog, ali ga je primetio kada su dovezeni u mesto Sitnica, gde su bili smešteni u prostorije fiskulturne sale u školi. Tu je ponovo video optuženog, koji je pretio njegovom kolegi. Iz Sitnice su odvezeni do logora na Manjači. Nije mu poznato da li je optuženi pre rata bio sklon konzumiranju alkohola, niti da li je kritičnog dana bio pijan.⁴⁷³

162 Svedok/oštećeni Mirsad Dervišević je takođe odveden u fiskulturnu salu Osnovne škole „Nikola Mačkić“. U sali je bilo puno ljudi koji su, isto kao i svedok, bili dovedeni i tučeni. Svedoka su toliko tukli da je nekoliko puta gubio svest. Najviše ga je tukao optuženi, ali su ga tukli i drugi. Dobro je video optuženog, kojeg poznaje od ranije. Siguran je da ga je on tukao u sali, i to nogama, jer je od jačine udaraca padao i tada je mogao jasno da vidi ko ga je udario. Tukao je tom prilikom i druge. Iz fiskulturne sale su uvedeni u autobuse, a u autobus u kojem je bio svedok ušao je i optuženi i nastavio da ga tuče. Siguran je da ga je upravo optuženi ubo nožem, jer ga je pre toga tukao i psovao. Misli da ga je ubo vojničkim nožem, jer ga je imao na boku. Pokušao je da se zaštiti od njegovih udaraca tako što je pokušao da se sagne pod sedišta, a tada ga je optuženi ubo nožem u bubreg. Došli su do mesta Sitnica, gde su izvedeni iz autobusa i uvedeni u fiskulturnu salu u školi. Dok su bili u sali, ušao je optuženi i rekao: „Da znate ko vas je tukao, ja sam Željko Maričić, sin Miloša i majke Mare.“ Optuženog su iz sale u Sitnici udaljili neki vojnici, a svedok je sa ostalim zatvorenim muškarcima prevezen u logor na Manjači. Nakon što je uboden nožem, obilno je iskrvario i narednih par dana nije u potpunosti bio svestan šta se događalo. Za optuženog je naveo da je bio alkoholičar.⁴⁷⁴

Svedok/oštećeni Senad Draganović naveo je da optuženog poznaje od ranije. Poznato mu je da je pio, jer je svedok radio kao konobar u ugostiteljskom objektu u koji je optuženi često dolazio. Objasnio je da je bio zatvoren u fiskulturnoj sali osnovne škole u Ključu, zajedno s većim brojem muškaraca Bošnjaka. Optuženog je video u fiskulturnoj sali u Ključu i u Sitnici, gde im se i predstavio, rekavši svoje ime, čak i imena svojih roditelja, a sve iz razloga „da znaju ko ih je tukao“. Za vreme boravka u fiskulturnoj sali u Ključu, optuženi mu je stavljao nož pod grlo dva puta i pitao ga u koliko sati hoće da ga kolje. Pretpostavlja da je optuženi tada bio pijan. Mirsada Derviševića video je tek u sali u Sitnici – tada je bio sav krvav i dezorijentisan.⁴⁷⁵

473 Transkript s glavnog pretresa od 11. aprila 2019. godine.

474 Transkript s glavnog pretresa od 22. maja 2019. godine.

475 *Ibid.*



Svedok/oštećeni Latif Salihović naveo je da optuženog poznaje odranije, te da ga je on kritičnog dana tukao u autobusu kojim su svedoka i druge zatvorene civile Bošnjake iz osnovne škole u Ključu prevozili do logora na Manjači.⁴⁷⁶

Svedok/oštećeni Safet Kabrić izjavio je da je bio zatvoren u fiskulturnoj sali Osnovne škole „Nikola Mačkić“ u Ključu, zajedno s većim brojem muškaraca Bošnjaka. Zatvorene su za vreme boravka u toj sali prebijali, kao i kasnije, dok su autobusima prevoženi do logora na Manjači. Tukli su i svedoka, ali ne zna ko ga je tukao. Video je oštećenog Mirsada Derviševića krvavog i čuo je da ga je optuženi tukao i ubo nožem.⁴⁷⁷

Svedok Rifet Kalabić naveo je da ne poznaje optuženog, dok je svedok Hamdija Kumalić

naveo da on nije video ko ga je tukao u fiskulturnoj sali OŠ „Nikola Mačkić“ u Ključu, ali da su mu kasnije komšija i brat ispričali da ga je tukao optuženi.⁴⁷⁸

Svedok odbrane, Ljiljana Maričić, supruga optuženog, navela je da se optuženi, nakon što su saznali da im je sin oboleo od teške bolesti, prosto „predao alkoholu“ i da se to tokom rata još više pogoršalo. Takođe je navela da joj je optuženi ispričao da je u fiskulturnoj sali maltretirao pojedine Muslimane, ali da se događaja u autobusu, za koji se takođe tereti, ne seća.⁴⁷⁹

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu⁴⁸⁰ doneo je 7. jula 2020. godine presudu kojom je optuženog Željka Maričića oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od dve godine.⁴⁸¹

Veće je utvrdilo da je optuženi krajem maja 1992. godine, kao pripadnik VRS, došao u prostorije Osnovne škole „Nikola Mačkić“ u Ključu, u kojoj je bio zatvoren veći broj civila – muškaraca bošnjačke nacionalnosti iz naselja sa područja opštine Ključ, među kojima su bili Mirsad Dervišević, Mujaga Selman, Senad Draganović, Hamdija Kumalić i Rifet Kalabić. Njih je fizički zlostavljao tukući ih rukama, nogama na kojima je imao vojničke čizme, palicom i drugim predmetima po svim delovima tela, stavljajući Senadu Draganoviću nož ispod grla, preteći mu da će ga klati, usled čega su Mirsad Dervišević i Hamdija Kumalić u više navrata padali u nesvest, a nakon što bi došli svesti, okrivljeni je ponovo nastavljao sa sličnim zlostavljanjem. Nakon što su civili posle celodnevnog zlostavljanja smešteni u autobuse i krenuli prema logoru, okrivljeni je ušao u autobus, prišao Mirsadu Derviševiću, pa ga je nastavio tući palicom po svim delovima tela, a kada se Mirsad Dervišević pokušao skloniti pod sedište autobusa, izvadio je nož i ubo ga u leđa. Tokom postupka nesporno je utvrđeno postojanje

476 Transkript s glavnog pretresa od 4. novembra 2019. godine.

477 *Ibid.*

478 Transkript s glavnog pretresa od 22. januara 2020. godine.

479 Transkript s glavnog pretresa od 18. februara 2020. godine.

480 Sastav sudskog veća: sudija Vinka Beraha Nikićević, predsednica veća, sudije Vera Vukotić i Vladimir Duruz, članovi veća.

481 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 10/2018 od 7. jula 2020. godine.



oružanog sukoba, da je optuženi bio pripadnik VRS kao jedne od strana u sukobu, te da su oštećeni bili civili.

Optuženi je delimično priznao izvršenje krivičnog dela, navodeći da je pojedine oštećene telesno povređivao, ali je negirao da je na nogama imao cokule i da je imao nož.

Zbog nedostatka dokaza da je optuženi telesno povređivao Latifa Salihovića, ovaj oštećeni je izostavljen iz izreke presude.

Optuženi je, po oceni suda, prilikom izvršenja krivičnog dela postupao s direktnim umišljajem.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je optuženom kao olakšavajuće okolnosti cenio dosadašnju neosuđivanost, da je porodičan čovek, te da je otac dvoje dece, od kojih je jedno bolesno. Pri tome je sud vodio računa o svim olakšavajućim okolnostima i našao da su ispunjeni uslovi za primenu instituta ublažavanja kazne, nalazeći da postoje osobito olakšavajuće okolnosti, i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od dve godine.⁴⁸²

Tok postupka u 2021. godini

Drugostepena presuda

Apelacioni sud u Beogradu⁴⁸³ doneo je 5. februara 2021. godine presudu kojom je odbio kao neosnovane žalbe tužioca za ratne zločine i branioca okrivljenog i potvrdio prvostepenu presudu, kojom je optuženi Željko Maričić osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dve godine.⁴⁸⁴

Tužilac za ratne zločine i branilac okrivljenog izjavili su žalbe samo zbog odluke o krivičnoj sankciji. Tužilac za ratne zločine predlagao je da se okrivljenom izrekne stroža kazna, s obzirom na to da je prilikom izvršenja dela pokazao upornost i bezobzirnost. Branilac okrivljenog predlagao je da se okrivljenom izrekne blaža kazna, odnosno kazna zatvora u trajanju od jedne godine koju će okrivljeni izdržavati u prostorijama u kojim stanuje.

Apelacioni sud je ocenio da je prvostepeni sud pravilno ocenio sve okolnosti koje su od uticaja za odlučivanje o kazni, te svim okolnostima dao adekvatan značaj, i našao da je izrečena kazna u trajanju od dve godine adekvatna težini izvršenog krivičnog dela i prouzrokovanim posledicama i stepenu krivične odgovornosti.

482 *Ibid.*

483 Sastav sudskog veća: sudija Rastko Popović, predsednik veća, sudije Nada Hadži Perić, Olivera Anđelković, dr Miodrag Majić i Aleksandar Vujičić, članovi veća.

484 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 6/20 od 5. februara 2021. godine.



Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Prekomerna anonimizacija optužnice i presude

Optužnica TRZ u ovom predmetu, koja je dostupna javnosti na internet stranici TRZ u okviru odeljka „Optužnice“⁴⁸⁵, anonimizovana je tako da je objavljen samo njen dispozitiv u kojem su anonimizovani podaci o imenu optuženog i žrtava, što nije u saglasnosti s Pravilnikom TRZ o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine.⁴⁸⁶ Naime, tim pravilnikom je predviđeno da se optužnice TRZ „objavljaju po pravilu u celini, na internet stranici TRZ, ali se podaci na osnovu kojih je moguće identifikovati okrivljene, oštećene, njihove zakonske zastupnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede i slično, zamenjuju ili izostavljaju na dosledan način“.⁴⁸⁷ Umesto objavljivanja optužnice u celini, objavljen je samo njen dispozitiv, pa se ni na koji način ne može utvrditi na kojim dokazima TRZ zasniva optužnicu. Takođe je Pravilnikom predviđeno da se anonimizuju podaci o ličnosti učesnika u postupku, kao što su „ime, prezime i nadimak fizičkog lica, adresa, datum i mesto rođenja“⁴⁸⁸, ali je u isto vreme predviđeno da „anonimizaciji ne podležu podaci o imenu, prezimenu i nadimku fizičkog lica, učesnika u postupku, u slučaju da opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica“.⁴⁸⁹ Kako je anonimizovano ime optuženog, ali i žrtava, očigledno je da se TRZ oglušilo o odredbu vlastitog pravilnika i u potpunosti zanemarilo interes javnosti, u čijem je interesu da bude upoznata sa identitetom lica koja se terete za ratne zločine čije izvršenje izaziva veliku društvenu opasnost, ali i žrtava, čije pominjanje u javnosti predstavlja vid satisfakcije za žrtve i njihove porodice i preduslov za priznavanje patnji koje su pretrpele, pre svega na osnovu svog identiteta.

Presuda Apelacionog suda, koju je FHP dostavio Viši sud, zajedno s prvostepenom presudom, anonimizovana je tako da su zatamnjena imena sudija, članova sudskog veća, zapisničara, a na pojedinim mestima i branioca.⁴⁹⁰ Ovakva anonimizacija suprotna je kako Pravilniku o zameni

165

485 Optužnica TRZ KTO br. 8/2018 od 27. novembra 2018. godine, dostupno na http://www.tuzilastvorz.org.rs/upload/Indictment/Documents_sr/2019-04/%D0%9A%D1%82%D0%BE_8_18_%D0%9B%D0%B0%D1%82~2.pdf, pristupljeno decembra 2020. godine.

486 Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti u optužnicama Tužilaštva za ratne zločine od 20. marta 2019. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/documents/2021-04/%D0%9A%D0%A2%D0%9E_2_20_%D0%90%D0%BD%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE.pdf, pristupljeno 7. decembra 2021. godine.

487 *Ibid.*, član 1, stav 2.

488 *Ibid.*, član 5, stav 1.

489 *Ibid.*, član 5, stav 2.

490 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 6/20 od 5. februara 2021. godine, dostupno na http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2021/03/Drugostepena_presuda_05.02.2021.pdf, pristupljeno 16. novembra 2021. godine.



i izostavljanju podataka u sudskim odlukama Apelacionog suda⁴⁹¹, tako i Pravilniku o zameni i izostavljanju podataka u sudskim odlukama Višeg suda⁴⁹², jer je članom 4 u oba pravilnika izričito određeno da se „ne pseudonimiziraju i anonimiziraju podaci o ličnosti koji se odnose na sudije, sudije porotnike, zapisničare, javne tužioce i njihove zamenike, državne pravobranioce i njihove zamenike, sudske veštace, sudske tumače i prevodioce, javne beležnike i njihove zamenike, javne izvršitelje, advokate i advokatske pripravnike kao punomoćnike i branioce“. Ovakvo postupanje suda ukazuje na to da se anonimizacija vrši krajnje proizvoljno i površno, bez ikakvog poštovanja vlastitog pravilnika.

Efikasno vođenje postupka

Glavni pretres u ovom predmetu počeo je u martu 2019. godine, a pravosnažno je okončan 5. marta 2021. godine. Stoga i ovaj postupak predstavlja primer efikasnog suđenja, posebno kada se ima u vidu zastoj u suđenjima zbog pandemije koronavirusa.

491 Pravilnik Apelacionog suda u Beogradu o izmenama i izostavljanju (pseudoanonimizacija i anonimizacija) podataka u sudskim odlukama od 12. 10. 2017. godine.

492 Pravilnik Višeg suda u Beogradu o izmenama i izostavljanju (pseudoanonimizaciji i anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama od 5. jula 2017. godine.



IV. Predmet Bogdanovci⁴⁹³

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 24. decembar 2018.	
Datum početka suđenja: 16. januar 2020.	
Postupajući tužilac: Dušan Knežević	
Optuženi: Boško Soldatović	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Postupajuće veće	sudija Rastko Popović (predsednik veća) sudija Nada Hadži Perić sudija Olivera Anđelković sudija dr Miodrag Majić sudija Aleksandar Vujičić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangiran Broj žrtava: 9 Broj ispitanih svedoka: 5	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Pravosnažno okončan postupak	

167

493 Predmet Bogdanovci, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/bogdanovci.html>, pristupljeno 15. novembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Boško Soldatović se teretio da je 11. novembra 1991. godine u mestu Bogdanovci u Republici Hrvatskoj, kao pripadnik čete vojne policije iz sastava Druge proleTERSKE gardijske mehanizovane brigade JNA, oko podneva, samovlasno i bez ičije naredbe i odobrenja, iz zgrade mesne zajednice izveo civile Ljulu Barlecaj, Veru Barlecaj, Kriste Lešaj, Manike Lešaj, Mrike Barlecaj, Đulju Barlecaj, Prena Krasnićija, Zefa Paljušaja i Nikolu Paljušaja, odveo ih iza navedene zgrade, poređao ispred zida i potom rafalnom paljbom iz automatskog oružja sve usmrtio.⁴⁹⁴

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je u celosti negirao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Naveo je da je u kritičnom periodu bio u Bogdanovcima kao pripadnik JNA, i to vojne policije u jedinici iz Valjeva, da je nosio SMB uniformu i da je bio naoružan automatskom puškom i pištoljem. Međutim, u vreme ubistva civila nije bio u mesnoj zajednici, već se nalazio na sasvim drugoj lokaciji. Za vreme boravka u Bogdanovcima nije kontaktirao sa civilima. Nije mogao da se seti imena nijednog pripadnika svoje jedinice. Imena Lazar Aleksić, Gojko Lazić i Dušan Vukajlović mu ništa ne znače.⁴⁹⁵

168

Svedoci u postupku

Svedok optužbe Gojko Lazić naveo je da je 31. oktobra 1991. godine mobilisan u vojnu policiju Valjevske brigade, i da je i optuženi takođe bio u vojnoj policiji. Otišli su u Hrvatsku, na područje mesta Marinci, a zatim su nekih osam do devet dana pre pada Vukovara upućeni na Bogdanovce, gde su se vodile borbe. Prvu noć su proveli u jednoj kući, prekoputa koje se nalazila pošta – radilo se o objektu na sprat. Ujutru je, oko 10 časova, pozvan da s drugim vojnicima ode i pomogne potporučniku Laziću, koji je s nekoliko vojnika bio blokiran u objektu koji se nalazi na udaljenosti od oko 100 metara od mesta gde su bile pošta i prodavničica. Kada se nakon dva sata vratio, video je na platou kod prodavnice tela ubijenih civila. Bilo ih je više, ali se ne seća koliko. Među njima je zapazio jednu staru ženu i jednog veoma niskog muškarca. Kasnije je čuo, vojnici su pričali, da je te civile pobio optuženi.⁴⁹⁶

Svedok optužbe Dušan Vukajlović naveo je da je 4. novembra 1991. godine u Valjevu mobilisan u vojnu policiju 2. proleTERSKE gardijske mehanizovane brigade, čiji je komandant bio Dušan Lončar. Došli su u Hrvatsku 8. novembra 1991. godine, na područje sela Petrovci. Sutradan im je rečeno da se sprema napad na selo Bogdanovce, koje je bilo strateški važno mesto. Rečeno im je da će selo biti branjeno i

494 Optužnica TRZ KTO 1/18 od 21. 12. 2018. godine.

495 Transkript s glavnog pretresa od 16. januara 2020. godine.

496 Transkript s glavnog pretresa od 9. februara 2020. godine.



da je cilj njegovog zauzimanja presecanje snabdevanja Vukovara. Napad je počeo 10. novembra 1991. godine, oko osam časova. Tog dana su došli do centra sela, gde su i ostali tokom noći. Sutradan, 11. novembra 1991. godine, skupili su se u centru sela kod jedne zgrade koja je svedoku ličila na Mesnu kancelariju, koja se nalazila na raskrsnici puteva za Bršadin i Petrovce. Dobili su zadatak da obilaze kuće i vrše proveru da li u njima još uvek ima neprijateljskih vojnika, a neko je zatražio da se civili dovedu u centar sela, kako se ne bi ugrožavali pri eventualnim vojnim akcijama. Između 10 i 11 časova doveli su jednu grupu civila u kojoj je bilo sedam do devet ljudi, pretežno starijih – više muškaraca nego žena. Bio je potpuno siguran da se radi o civilima, što je zaključio po njihovoj odeći i ponašanju. Naime, oni su bili mirni i bez ikakvog znaka negodovanja prihvatili su da idu u centar sela. Jedan od civila, Albanac, što je zaključio po njegovom govoru, nosio je košulju hrvatske policije, ali je govorio da je košulja od njegovog sina. Civili su u grupi bili kraj Mesne kancelarije, bili su u svedokovom vidnom polju, nekako polulevo, bio je udaljen od njih desetak metara. Čuo je repetiranje oružja i odmah je usledila rafalna paljba. Prvo je video gomilu ljudi koja se tetura i pada, a zatim i čoveka koji je imao automatsku pušku – video je osobu koja je pucala u civile. Ta osoba nije bila u klasičnoj uniformi, nosila je neku smeđu jaknu, i bila je stara oko 30 godina. Tog dana ga više nije video. U vreme ovog događaja u blizini zgrade bilo je pedesetak vojnika, jer su čekali da im dođe smena i da se vrate u Petrovce. Među njima su bili i vojnici Miodrag Marković i Lazar Aleksić. Pitao je tada šta se desilo, pa mu je neko od vojnika rekao da je ta osoba koja je pucala na civile „Sole“. O tome se pričalo među vojskom. Neposredno nakon pucnjave, civilima niko nije prilazio, niti je bilo neke reakcije po pitanju intervencije prema počiniocu. Sledeći put je osobu koja je pucala na civile sreo nakon par dana, u četi vojne policije. Neko iz čete je rekao svedoku da se on preziva Soldatović. Svedok je isključio mogućnost da je na civile pucala neka druga osoba, a ne optuženi. Svedoku su pokazana dva fotoalbuma s fotografijama više lica, među kojima je svedok u oba albuma prepoznao optuženog.⁴⁹⁷

Svedok optužbe Lazar Aleksić objasnio je da je mobilisan u JNA 8. novembra 1991. godine, kada se javio u kasarnu u Valjevu, odakle je prebačen u Hrvatsku, u selo Petrovce. Tu se pridružio četi vojne policije pri Valjevske brigade. U jutarnjim časovima 10. novembra 1991. godine, njegova jedinica je učestvovala u napadu na selo Bogdanovce. Borbe su se vodile čitav dan, tako da su u Bogdanovcima proveli i noć. Sledećeg jutra nije više bilo borbi, pa su meštani Bogdanovaca počeli da izlaze iz svojih kuća, a vojnici su vršili njihovo privođenje. Njih su privodili u zgradu Mesne kancelarije. Čuo je da optuženi, u prostorijama koje su se nalazile na spratu Mesne kancelarije, viče na civile – pitao ih je koliko vojnika ima u selu i pretio im je da će ih ubiti. Optuženi je izveo jednu grupu civila iz zgrade. U toj grupi bilo je i žena – jedna od njih je bila mlađa, a uočio je i jednog veoma niskog muškarca. Imao je osećaj da će se „dogoditi to što se dogodilo“, pa je okrenuo glavu na drugu stranu, jer nije želeo da tu sliku nosi u sećanju. U tom trenutku, u blizini optuženog nije bilo drugih vojnika. Čuo je da optuženi naređuje civilima da idu u jedan ugao i da kleknu, a zatim je čuo rafal. U vreme ovog događaja, u neposrednoj blizini nalazio se i svedok Dušan Vukajlović. O ovom događaju je kasnije pričala vojska – pričalo se da je civile u Bogdanovcima ubio optuženi. Nikoga drugog nisu spominjali kao izvršioca.⁴⁹⁸

⁴⁹⁷ Transkript s glavnog pretresa od 2. juna 2020. godine.

⁴⁹⁸ *Ibid.*



Svedoci/oštećeni nisu imali neposrednih saznanja o stradanju članova svojih porodica. Tako je svedok/oštećeni Atler Antonio Paljušaj naveo da nije bio u Bogdanovcima kada su mu stradali otac Nikola Paljušaj i brat Zef Paljušaj. Bio je prisutan kada je vršena ekshumacija posmrtnih ostataka žrtava iz masovne grobnice u Bogdanovcima, video je telo svog brata Zefa, kao i njegovu ličnu kartu, koja je pronađena u grobnici.⁴⁹⁹

Svedok/oštećeni Mreco Barlecaj naveo je da su mu u Bogdanovcima stradale majka Mrika Barlecaj i baka po ocu Đulja Barlecaj. Bio je prisutan kada je vršena ekshumacija posmrtnih ostataka žrtava iz masovne grobnice u Bogdanovcima, među kojima su pronađene i njegove majka i baka.⁵⁰⁰

Sud je u dokaznom postupku pročitao iskaz svedoka Miodraga Markovića⁵⁰¹ u kojem je svedok naveo da je bio u četi vojne policije pri Valjevskoj brigadi te da je bio u selu Bogdanovci u prvoj polovini novembra 1991. godine. Video je da grupu civila, među kojima je bilo žena i jedan veoma nizak muškarac, ispituju vojnici među kojima je bio i optuženi Soldatović. Civilima je prećeno da će ih ubiti ukoliko ne kažu da li u selu ima pripadnika hrvatskih oružanih snaga. Nije bio prisutan kada su ti civili pobijeni, ali se među vojskom pričalo da je to učinio optuženi.⁵⁰²

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu⁵⁰³ doneo je 7. decembra 2020. godine presudu kojom je optuženog Boška Soldatovića oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina.⁵⁰⁴

170

Na osnovu izvedenih dokaza tokom postupka, sud je utvrdio da je optuženi 11. novembra 1991. godine u mestu Bogdanovci u Republici Hrvatskoj, kao pripadnik čete vojne policije iz sastava Druge proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA, oko podneva, samovlasno i bez ičije naredbe i odobrenja, iz zgrade mesne zajednice izveo devet civila i potom rafalnom paljbom iz automatskog oružja sve usmratio.

Sud je poklonio veru iskazima svedoka, saboraca optuženog, jer, pored očevidaca samog događaja, drugi svedoci potvrđuju da se među vojskom pričalo da je civile pobio optuženi, i da nijedno drugo ime, vezano za ubistvo civila, nije pominjano.

Sud nije prihvatio odbranu optuženog jer je ocenio da je ona u suprotnosti sa svim izvedenim dokazima.

499 Transkript s glavnog pretresa od 22. septembra 2020. godine.

500 *Ibid.*

501 Svedok Miodrag Marković se nalazi u inostranstvu, pa zbog svog posla i pandemije koronavirusa nije mogao da pristupi sudu.

502 *Ibid.*

503 Sastav sudskog veća: sudija Dejan Terzić, predsednik veća, sudije Zorana Trajković i Mirjana Ilić, članice veća.

504 Presuda Višeg suda u Beogradu KP02 3/14 od 2020. godine.



Prilikom odmeravanja kazne sud je kao olakšavajuće okolnosti optuženom Bošku Soldatoviću cenio lične i porodične prilike, a kao otežavajuće cenio je okolnosti pod kojima je delo izvršeno, ispoljenu bezobzirnost prilikom izvršenja dela, kao i raniju osuđivanost.⁵⁰⁵

Tok postupka u 2021. godini

Drugostepena presuda

Odlučujući o žalbama TRZ, okrivljenog i njegovog i branioca, Apelacioni sud u Beogradu⁵⁰⁶ doneo je 11. juna 2021. godine presudu kojom je odbio žalbe kao neosnovane i potvrdio prvostepenu presudu kojom je okrivljeni osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina.⁵⁰⁷

Odbijajući žalbu branioca okrivljenog, koja je izjavljena iz svih zakonskih razloga, Apelacioni sud je našao da je žalba neosnovana jer je prvostepeni sud sve odlučne činjenice pravilno i potpuno utvrdio, te na osnovu njih pravilno primenio zakon, jer se u radnjama okrivljenog Boška Soldatovića stiču sva bitna obeležja krivičnog dela za koje se tereti.

Apelacioni sud je cenio navode žalbi TRZ i branioca okrivljenog koje se odnose na visinu izrečene kazne, ocenivši ih kao neosnovane. Naime, utvrdio je da je prvostepeni sud pravilno cenio sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti na strani okrivljenog, te da je izrečena kazna zatvora u trajanju od 15 godina adekvatna težini izvršenog krivičnog dela i stepenu krivične odgovornosti okrivljenog, te dovoljna da se njome ostvari svrha kažnjavanja.

171

Nalazi FHP

Efikasno vođenje postupka

Postupak protiv Boška Soldatovića je veoma efikasno vođen i pravosnažno je okončan za samo godinu i po dana. Naime, glavni pretres u ovom predmetu počeo je u januaru, a prvostepena presuda je doneta već početkom decembra 2020. godine, mada je postojao zastoj u suđenju zbog pandemije koronavirusa i uvođenja vanrednog stanja za čijeg trajanja se suđenja nisu održavala. Žalbeni postupak okončan je donošenjem pravosnažne presude u junu 2021. godine.

Primerena kazna

Kaznu zatvora u trajanju od 15 godina, na koju je Boško Soldatović osuđen, FHP smatra primerenom težini izvršenog dela, imajući u vidu da je ubijeno devet civila, među kojima je bilo pet žena.

505 *Ibid.*

506 Sastav sudskog veća: sudija Rastko Popović, predsednik veća, sudije Nada Hadži Perić, Olivera Andelković, dr Miodrag Majić i Aleksandar Vujičić, članovi veća.

507 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 1/21 od 11. juna 2021. godine.



Neprocесuiranje visokorangiranih pripadnika JNA

Zbog zločina izvršenog u Bogdanovcima TRZ je procesuiralo samo neposrednog izvršioca, Boška Soldatovića, iako je FHP u julu 2019. godine podneo krivičnu prijavu protiv komandanta njegove brigade Dušana Lončara, jer nije preduzeo ništa kako bi utvrdio ko je ubio civile, iako se na dan ubistva čak i fizički nalazio u Bogdanovcima.

Ovo je druga krivična prijava koju je FHP podneo protiv Dušana Lončara. Naime, 2016. godine podneta je krivična prijava za zločin koji je počinjen u hrvatskom mestu Lovas tokom oktobra 1991. godine, kada je Dušan Lončar, kao komandant Druge proleterske gardijske mehanizovane brigade JNA, izdao pismeno naređenje u kojem je, pored ostalog, naredio da se selo Lovas „očisti od neprijateljski nastrojenog stanovništva“.

Tokom 2021. godine, TRZ je pokrenulo istragu protiv Dušana Lončara za zločin u Lovasu, dok po krivičnoj prijavi za zločin u Bogdanovcima nije postupalo, iako bi bilo svrsishodno pokretanje jedinstvenog postupka.



V. Predmet Ključ – Režovići⁵⁰⁸

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 1. februar 2018.	
Datum početka suđenja: 19. april 2018.	
Postupajući tužilac: Mioljub Vitorović	
Optuženi: Željko Budimir	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, član 142 KZ SRJ, u saizvršilaštvu u vezi sa članom 22 KJ SRJ	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Rastko Popović (predsednik veća) sudija Nada Hadži Perić sudija Olivera Anđelković sudija dr Miodrag Majić sudija Aleksandar Vujičić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: nižerangirani Broj žrtava: 2 Broj ispitanih svedoka: 9	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Pravosnažno okončan postupak	

173

508 Predmet Ključ – Režovići, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/kljuc-rezovici.html>, pristupljeno 18. novembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Željko Budimir se tereti da je 21. novembra 1992. godine, oko 23 časa, u naselju Rejzovići (opština Ključ, BiH), s Predragom Bajićem i Mladenkom Vrtunićem⁵⁰⁹, dok su bili naoružani automatskim puškama, puškom zvanom „pumparica“, pištoljem i nožem, razbijanjem staklene pregrade na ulaznim vratima ušao u kuću oštećenog Ale Štrkonjića, u kojoj se on nalazio sa suprugom Fatimom Štrkonjić i taštom Fatom Koljić. Oštećenog Alu Štrkonjića su, tražeći mu novac, tukli, ubadali i sekli nožem, usled čega je zadobio povrede u vidu posekotine po glavi, levoj podlaktici i levoj potkolenici. Kada su dobili 800 DM, nezadovoljni iznosom, tražili su još, nakon čega je oštećeni rekao da ima i novac zakopan u bašti. Optuženi Budimir i Bajić izveli su oštećenog u baštu, gde je iskopao i predao im još 5.500 DM, te iskoristio priliku i pobegao, dok su oni brojali novac. Potom je jedan od izvršilaca ubio Fatimu Štrkonjić tako što joj je ispalio hitac u glavu, a zatim ubio i Fatu Koljić tako što joj je nožem presekao grkljan, jednjak i velike krvne sudove.⁵¹⁰

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje dela za koje se tereti. Naveo je da porodicu oštećenog ne poznaje i da je u vreme kritičnog događaja bio na drugoj lokaciji.

174

Svedoci u postupku

Tokom ovog postupka ispitano je devet svedoka.

Svedok/oštećeni Ale Štrkonjić kategorički je tvrdio da je optuženi kritičnog dana bio u njegovoj kući i da ga je psovao, vređao i tukao. Nije mogao prepoznati optuženog na fotografijama koje su mu prilikom svedočenja predočene, mada je to učinio prilikom predočavanja fotografija u Kantonalnom sudu u Bihaću, gde je tokom 2010. dao svoj iskaz.⁵¹¹

Svedok Mladen Vrtunić, koji je pravosnažno osuđen za isto krivično delo, negirao je svoje učešće, navodeći da je u kritičnom periodu bio na drugoj lokaciji. Smatra da je osuđen zbog lažnih iskaza svedoka i izjave Predraga Bajića koju je dao 8. maja 2014. godine pred Kantonalnim tužilaštvom u Bihaću, u kojoj je priznao svoje učešće u izvršenju dela i naveo kao saizvršioce njega i optuženog Željka Budimira. Bajić je, na osnovu takvog iskaza, zaključio s tužilaštvom sporazum o priznanju

509 Predrag Bajić i Mladenka Vrtunić su pravosnažno osuđeni za ovo isto krivično delo pred Kantonalnim sudom u Bihaću, i to Predrag Bajić u predmetu broj 01 0 K 008800 14 K na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina, a Mladenka Vrtunić u predmetu broj 01 0 K 007438 13 K na kaznu zatvora u trajanju od 10 godina.

510 Optužnica TRZ KTO 2/18 od 1. februara 2018. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/kto_2_18-1.pdf, pristupljeno 18. novembra 2021. godine.

511 Transkript s glavnog pretresa od 20. juna 2018. godine.



krivice. Kasnije je, tokom suđenja Milanu Lukiću za istovrsno krivično delo pred Kantonalnim sudom u Bihaću, svedočio sasvim drugačije, odnosno ni njega ni optuženog nije spominjao u vezi s kritičnim događajem. Tom prilikom je naveo da su s njim u kući oštećenog Štrkonjića bili Mijo Stančević i Draško Krajcer.⁵¹²

Svedokinja odbrane, supruga optuženog, navela je da je optuženi kritičnog dana slavio krsnu slavu u selu Sanici i da je u večernjim časovima došao do njene kuće i zaprosio je, te da je ostao tu u kući sve do sledećeg jutra. Njene navode potvrdio je i svedok Dane Dobrić.⁵¹³

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu⁵¹⁴ doneo je 23. septembra 2019. godine presudu kojom je optuženog Željka Budimira oglasio krivim za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od dve godine.⁵¹⁵

Sud je ocenio da je tokom postupka na nesumnjiv način utvrđeno da se kritični događaj dogodio kako je to opisano u optužnici. Tako je utvrđeno postojanje oružanog sukoba unutrašnjeg karaktera, te da su tokom tog sukoba dve osobe lišene života u napadu na kuću Ale Štrkonjića 21. novembra 1992. godine, u naselju Mali Režovići u Ključu.

Iskaz oštećenog Ale Štrkonjića sud je prihvatio u celosti, dok izmenjeni iskaz Bajića, kao ni iskaze svedoka odbrane, nije prihvatio, ocenivši da su bili usmereni ka tome da pomognu optuženom.

Optuženi je, s Predragom Bajićem i Mladenkom Vrtunićem, ušao u kuću Ale Štrkonjića, u kojoj se on nalazio sa suprugom Fatimom Štrkonjić i taštom Fatom Koljić.

Tražeci novac, Alu Štrkonjića su tukli, ubadali i sekli nožem. Kada su dobili 800 nemačkih maraka, tražili su još, nakon čega je Štrkonjić rekao da ima još novca zakopanog u bašti. Nakon što su ga Budimir i Bajić izveli u baštu, Štrkonjić je iskopao i predao im još 5.500 nemačkih maraka, a potom je iskoristio priliku da pobegne. Potom je jedan od izvršilaca ubio Fatimu Štrkonjić tako što joj je ispalio hitac u glavu, a zatim ubio i Fatu Koljić tako što joj je nožem presekao grkljan, jednjak i velike krvne sudove.

Sudsko veće je osudilo optuženog za povređivanje telesnog integriteta i pljačku, izostavljajući optužbe za ubistva, te navodeći da ne postoje dokazi da ih je optuženi Budimir izvršio. Ovo stoga što tužilaštvo nije preciziralo učešće optuženog u ubistvu Fatime Štrkonjić i Fate Koljić, tako da se ne može utvrditi koje je, od radnji koje su doprinele njihovom lišavanju života, optuženi preduzeo.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je od olakšavajućih okolnosti cenio da je okrivljeni u vreme izvršenja

512 Transkript s glavnog pretresa od 4. septembra 2018. godine.

513 Transkript s glavnog pretresa od 24. maja 2019. godine.

514 Sastav sudskog veća: sudija Vinka Beraha Nikićević, predsednica veća, sudije Vera Vukotić i Vladimir Duruz, članovi veća.

515 Presuda Višeg suda u Beogradu K.Po2 br. 1/2018. od 23. septembra 2019. godine.



krivičnog dela imao 21 godinu, da je porodični čovek i otac troje dece, od kojih je jedno maloletno. Od otežavajućih okolnosti, sud je cenio upornost prilikom izvršenja dela. Sud je kao olakšavajuću okolnost optuženom cenio i protok vremena od izvršenja dela, pa je svim olakšavajućim okolnostima dao značaj osobito olakšavajućih i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od dve godine, ocenjujući da će se i ublaženom kaznom zatvora postići svrha kažnjavanja.

Drugostepena odluka

Apelacioni sud u Beogradu⁵¹⁶ doneo je 3. marta 2020. godine rešenje kojim je ukinuo prvostepenu presudu zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka i pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, a predmet vratio prvostepenom sudu na ponovni postupak i odlučivanje.⁵¹⁷

Ponovljeni prvostepeni postupak

U ponovljenom postupku pred prvostepenim sudom optuženi je izneo svoju odbranu, ponovno navodeći da se u vreme kritičnog događaja, odnosno 21. novembra 1992. godine, nalazio na drugoj lokaciji.⁵¹⁸ Svedočila je i Daliborka Budimir, supruga optuženog, koja je ostala pri ranije datom iskazu tokom glavnog pretresa. Objasnila je da jasno pamti datum 21. novembar 1992. godine, s obzirom na to da je to datum kada ju je optuženi zaprosio.⁵¹⁹

Tok postupka u 2021. godini

Prvostepena presuda u ponovljenom postupku

Viši sud u Beogradu, u ponovljenom postupku, doneo je 23. februara 2021. godine presudu kojom je ponovno optuženog Željka Budimira oglosio krivim za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od dve godine.⁵²⁰

Sudsko veće je ponovno iz izreke presude izostavilo učešće optuženog u ubistvu Fatime Štrkonjić i Fate Koljić, smatrajući te radnje nedokazanim.

Prilikom odmeravanja kazne, sud je od olakšavajućih okolnosti cenio da je okrivljeni u vreme izvršenja krivičnog dela imao 21 godinu, da je porodični čovek i otac troje dece, od kojih je jedno maloletno, te njegovo zdravstveno stanje, dok otežavajuće okolnosti na strani optuženog nije našao. Takođe je cenio i protok vremena od izvršenja dela, pa je svim okolnostima dao značaj osobito olakšavajućih.

516 Sastav sudskog veća: sudija Nada Hadži Perić, predsednica veća, sudije dr Miodrag Majić, Rastko Popović, Aleksandar Vujičić i Omer Hadžiomerović, članovi veća.

517 Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 1/20 od 3. marta 2020. godine.

518 Transkript s glavnog pretresa od 16. juna 2020. godine.

519 *Ibid.*

520 Presuda Višeg suda u Beogradu K. Po2 2/20 od 23. februara 2021. godine.



Drugostepena presuda

Apelacioni sud u Beogradu⁵²¹ doneo je 7. oktobra 2021. godine presudu kojom je odbio kao neosnovane žalbe tužioca i branilaca optuženog i potvrdio prvostepenu presudu.⁵²² Našao je da je prvostepeni sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje, i da je pravilno zaključio da je subjektivna komponenta na strani okrivljenog za saizvršilaštvo u učešću u ubistvima Fatime Štrkonjić i Fate Koljić morala biti prisutna mnogo intenzivnije i javno se manifestovati mnogo značajnije da bi se njegovo ponašanje moglo okarakterisati kao saizvršilaštvo u radnji učestvovanja u ubistvima. Takođe je ocenio da je izrečena kazna zatvora u trajanju od dve godine srazmerna težini izvršenog krivičnog dela, stepenu krivične odgovornosti okrivljenog, okolnostima pod kojim je delo izvršeno i nastalim posledicama, te da se njome u potpunosti može ostvariti svrha kažnjavanja.⁵²³

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelja krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, ovaj predmet je ustupio Kantonalni sud u Bihaću, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

177

Nemogućnost praćenja toka postupka

Glavni pretresi u ovom postupku održavani su u sudnici u kojoj ne postoje tehnički uslovi da publika koristi slušalice. Stoga je za publiku praćenje iskaza svedoka koji se ispituju putem video-konferencijske veze veoma otežano, s obzirom na to da je kvalitet zvuka veoma loš. Tonsko praćenje iskaza pomoću slušalica omogućeno je samo sudskom veću i učesnicima u postupku. S obzirom na to da su suđenja javna, FHP smatra da je sud u obavezi da i osobama koje se nalaze u publici kako bi posmatrale suđenja omogućio korišćenje slušalica, kako bi na adekvatan način mogle da prate svedočenja putem video-konferencijske veze.

Ocena olakšavajućih okolnosti

Nije opravdano stanovište suda da se optuženom prilikom odmeravanja kazne uzme u obzir vremenski protek od izvršenja dela. Protek vremena, kao olakšavajuća okolnost pri odmeravanju kazne, načelno se može uzimati u obzir kada su u pitanju krivična dela klasičnog kriminaliteta, gde je uzdržavanje izvršioca od ponovnog izvršenja u dužem periodu pokazatelj njegovog odnosa prema

521 Sastav sudskog veća: sudija Rastko Popović, predsednik veća, sudije Nada Hadži Perić, Milena Rašić, dr Miodrag Majić i Aleksandar Vujičić, članovi veća.

522 Presuda Apelacionog suda u Beogradu Kž1 Po2 3/21 od 7. oktobra 2021. godine.

523 *Ibid.*



delu i resocijalizaciji. Međutim, u slučaju krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, gde je postojanje oružanog sukoba objektivni uslov inkriminacije, protek vremena nema nikakvog značaja, jer se delo nakon prestanka oružanih sukoba više ne može izvršiti. Da protek vremena nije okolnost koja se može uzimati u obzir prilikom odmeravanja kazni za ovu vrstu krivičnih dela, posredno ukazuje i univerzalna odredba o nezastarevanju ove vrste krivičnih dela. Ovakav stav suda suprotan je ustaljenoj praksi MKSJ – da se dužina perioda između kažnjivog ponašanja i presude ne može uzimati u obzir kao olakšavajuća okolnost⁵²⁴ – kao i savremenoj sudskoj praksi.⁵²⁵

Nepoštovanje Zakona o pristupu informacijama od javnog značaja

Sve do pravosnažnog okončanja postupka, FHP nije mogao da dobije prvostepenu presudu i rešenje kojim je ona ukinuta zbog odbijanja Višeg suda da ih dostavi. Kao razlog za odbijanje sud je naveo da krivični postupak još uvek nije pravosnažno okončan, te da bi njihovim dostavljanjem eventualno moglo doći do zloupotrebe tako pribavljenih informacija i dokumenata i ometanja vođenja i okončanja ovog sudskog postupka, a da nije konkretno naveo u čemu bi se takvo ugrožavanje vođenja postupka ogledalo ni pružio dokaze u tom pravcu.⁵²⁶

Ovakav postupak suda je suprotan Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Naime, da bi u konkretnom slučaju uskratio pristup informacijama od javnog značaja, sud je obavezan da dokaže da bi traženi pristup ozbiljno ugrozio, omeo ili otežao vođenje postupka.⁵²⁷ Razlozi za nedostavljanje traženih odluka ne mogu biti apstraktni i hipotetički, kako to sud u svojoj odluci navodi, već moraju biti konkretni i jasni.

178

Fond za humanitarno pravo je protiv ovakve odluke suda izjavio žalbu Povereniku za pristup informacijama od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti 18. juna 2020. godine, koji je svojim Rešenjem od 23. avgusta 2021. godine⁵²⁸ naložio Višem sudu da ponovo odluči po zahtevu FHP, što sud nije učinio. U međuvremenu je postupak pravosnažno okončan.

Fond za humanitarno pravo napominje da je u poslednje vreme ovakvo postupanje Višeg suda u Beogradu postalo redovna praksa, iako je u ranijem periodu Poverenik za pristup informacijama od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti doneo više odluka kojima se nalaže sudu da dostavi presude i rešenja iz postupaka koji nisu pravosnažno okončani. Očigledno je da Viši sud uvodi svoj, potpuno nezakonit standard i time doprinosi sve manjoj vidljivosti suđenja za ratne zločine u javnosti.

524 MKSJ presuda *Dragan Nikolić* – t. 273.

525 BGH, 2 StR 538/01, presuda od 21. 2. 2002. godine – Savezni vrhovni sud Nemačke je, u jednom slučaju ubistva, spomenuo da je dužina vremena od kažnjivog ponašanja do presude mogući olakšavajući faktor, ali je naglasio da se, s obzirom na težinu dela koje je 1943–1944. tokom Drugog svetskog rata počinio optuženi, danas 90 godina star, te okolnosti ne mogu uzeti u obzir.

526 Rešenje Višeg suda u Beogradu SU II 17 a br. 84/20 od 18. juna 2020. godine.

527 Član 9, tačka 2 Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

528 Rešenje Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti broj 071-01-1660/2020-03 od 23. avgusta 2021. godine.



VI. Predmet Brčko II⁵²⁹

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: pravosnažno okončan postupak	
Datum podizanja optužnice: 22. oktobar 2018.	
Datum početka suđenja: 28. maj 2019.	
Postupajući tužilac: Miodjub Vitorović	
Optuženi: Miloš Čajević	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Rastko Popović (predsednik veća) sudija Olivera Anđelković sudija Nada Hadži Perić sudija dr Miodrag Majić sudija Aleksandar Vujičić
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: bez čina Broj žrtava: 13 Broj ispitanih svedoka: 11	Broj sudećih dana u izveštajnom periodu: 5 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 1 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Pravosnažno okončan postupak	

179

529 Predmet Brčko II, izveštaji sa suđenja i dokumentacija iz predmeta dostupni na <http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/brckoII.html>, pristupljeno 7. decembra 2021. godine.



Tok postupka

Tok postupka do 2021. godine

Optužnica

Optuženi Miloš Čajević se tereti da je, počev od polovine maja do jula 1992. godine u Brčkom (BiH), kao pripadnik Interventnog voda rezervnog sastava policije Brčko, u sastavu Vojske Republike Srpske, nečovečno postupao, silovao i primenjivao mere zastrašivanja i terora prema muslimanskim civilima. Tako je 27. maja 1992. godine najpre dovezao iz logora „Luka“ u stan Mirele Brodlić ranjenog Damira Brodlića, pa je prisutne Mirelu Brodlić, Semku Čaluković, Muhameda Čalukovića, Šuhretu Čaluković, Samira Čalukovića, Gorana Hasanovića, Fadila Hasanovića, kao i tada maloletne Vedada Hasanovića i Rusmira Hasanovića, držeći uperenu pušku u njih, postrojavao i prebrojavao, vikao na njih i pretio im da će ih pobiti ukoliko i sutradan, kada dođe, svi ne budu u stanu, dok je Gorana Hasanovića vređao i udarao ga.

Neutvrđenog dana u periodu od 10. do 12. maja 1992. godine, u prostorijama za ispitivanje pritvorenih u logoru „Luka“, sa ostalim uniformisanim licima koja su obezbeđivala logor, naredio je S. A. da zadaje udarce svom bratu M. A. pa je, nezadovoljan jačinom udaraca koje su razmenjivali, udario M. A., zatim prosuo sok i naredio mu da ga poliže s poda, udario ga heft-mašinom i, uz vređanje i pretnje da će ga zaklati, naneo mu posekotinu u predelu vrata, da bi nakon toga naredio oštećenima da jedan na drugom vrše *fellatio*.

180

U periodu maj – jun 1992. godine odveo je oštećenu N. A., koju je poznao od ranije, u kuću Faruka Režovića u Brčkom, u kojoj su tada boravili pripadnici Interventnog voda, gde je oštećena provela više od dvadeset dana, čisteći i spremajući kuću, pri čemu je gotovo svakodnevno bila silovana.⁵³⁰

Odbrana optuženog

Iznoseći svoju odbranu, optuženi je negirao izvršenje krivičnog dela za koje se tereti. Objasnio je da je bio pripadnik Interventnog voda, čiji je zadatak bio da idu na liniju i čuvaju položaje, te da po gradu, u stanovima koji su bili napušteni, pošto nije bilo struje, organizuju pražnjenje zamrzivača, kao i da se od stanovnika prikupljaju podaci o oružju. Takođe su pojedine osobe koje su bile zatvorene u logoru „Luka“ vodili na saslušanja u SUP i nakon saslušanja ih vraćali u logor. Pojedini pripadnici Interventnog voda bili su smešteni u kući Faruka Režovića jer su neki bili iz okolnih sela, pa su tu noćili. On je živio u gradu i u kući Režovića nije nikada noćio, ali je dolazio svako jutro jer su u njoj održavani sastanci. U to vreme imao je dva psa, dobermana, koja je držao na Sinkovcu – u prostoru gde je vojska držala magacine i vozila. Pretpostavlja da je poznao oštećenu N. A. jer je Brčko mali grad pa su se verovatno vidali, ali mu njeno ime ništa ne znači. Negirao je da ju je doveo u kuću

⁵³⁰ Optužnica TRZ KTO br. 7/18 od 26. oktobra 2018. godine, dostupno na https://www.tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/kto_7_18_%D0%9E%D0%BF%D1%82%D1%83%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0~0.pdf, pristupljeno 30. decembra 2021. godine.



Rejzovića, a ne seća se da ju je tamo viđao. Nikoga od oštećenih ne poznaje i nije odlazio u logor „Luka“, osim kada je preuzimao lica koja je odvodio na ispitivanje. Jedan od zadataka njegovog voda bio je i da obilazi stanove, što je i sam radio, ali tada nikoga nije udarao, vređao, niti je bilo kome pretio. U kući Rejzovića video je jednu žensku osobu staru oko 30 godina, crne kose, koja nije bila visoka.⁵³¹

Svedoci u postupku

Svedok Stevo Knežević, saborac optuženog, naveo je da su pripadnici Interventnog voda bili smešteni u jednoj kući u blizini SUP-a. U toj kući video je tri ženske osobe, ali mu nije poznato da li su one bile zlostavljane. Smatrao je da su one tu dovedene bez ikakve potrebe, pa je zbog toga od komandira Zarića tražio da se puste. Potvrdio je da je u toj kući viđao i optuženog, ali mu nije poznato da li je optuženi tu i spavao. Zadatak Interventnog voda bio je da u gradu održava javni red i mir i da po potrebi odlazi i na liniju. Ukoliko bi dobili nalog, vršili su i privođenja lica na informativni razgovor.⁵³²

Svedok Zoran Jović naveo je da je optuženi bio pripadnik Interventnog voda i da je imao dva psa, dobermana, koja su slobodno šetala kraj njega, pa pretpostavlja da su ih se građani bojali. Svedok je pri susretu s njima osećao strah, s obzirom na to da su bili veliki i krvoločni psi. Optuženi je s tim psima dolazio u kuću Rejzovića, u kojoj su bili smešteni pripadnici voda. Kao pripadnici voda, dobili su zadatak da privode pojedina lica po naređenju komandira stanice policije. Optuženog je opisao kao problematičnu osobu koja je radila šta je htela, nikome nije odgovarala i odlazila i dolazila po vlastitom nahođenju. Pripadnici voda nisu imali obavezu da kontrolišu po nekim spiskovima ko se nalazi u stanovima u gradu. U kući Rejzovića nije video ženske osobe, ali je od nekoliko kolega čuo da su tu bile neke devojke. Oko toga se posvađao sa optuženim jer je on rekao da te ženske osobe ne treba da se dovode, a optuženi je bio suprotnog mišljenja. Jednom je išao na intervenciju jer je policija bila obavestena da se nešto dešava u naselju Srpska varoš. Dolaskom na lice mesta, pred policiju je istrčao čovek kog je poznavao kao Murisa, koji mu se žalio da su ga napale neke maskirane osobe, ali da je prepoznao da je jedan od njih optuženi Čajević. Zbog toga su Čajevića i priveli. Prilikom privođenja pretio je i Murisu i svedoku, rekavši mu da jedan od njih dvojice neće ostati u gradu. Pripadnici Interventnog voda su odlazili u logor „Luka“ i dovodili na ispitivanje pojedine osobe. Nikada nisu imali zadatak da idu po stanovima u kojima nikoga nije bilo i da prazne zamrzivače.⁵³³

Svedok Aleksandar Lajić je objasnio da je zadatak Interventnog voda bio da u Brčkom održava javni red i mir. Čuo je da je optuženi imao neke incidente, ali mu nije poznato o čemu se tačno radi. U kući Rejzovića video je nekoliko ženskih osoba, koje su tamo održavale higijenu. Čuo je da je optuženi odlazio u logor „Luka“ i da je tamo bilo „nekih udaraca“, ali se tada nije mogao setiti od koga je to čuo.⁵³⁴

531 Transkript s glavnog pretresa od 28. maja 2019. godine.

532 *Ibid.*

533 *Ibid.*

534 *Ibid.*



Određeno je psihološko veštačenje oštećene N. A., kojim je utvrđeno da je ona sposobna za davanje iskaza pred sudom.

Prilikom svedočenja, oštećeni S. A. objasnio je da je 10. maja 1992. godine u njegovu kuću došlo pet maskiranih vojnika koji su ga odveli u prostorije MUP-a u Brčkom, a nakon toga je odveden u prvu halu u logoru „Luka“. Po dolasku u logor, zatekao je svog oca i brata M. A. Optuženog poznaje iz ranijeg perioda jer je bio u veoma dobrim odnosima s njegovim ocem. U prostorije logora je došao optuženi, koji je bio naoružan i u maskirnoj uniformi. Izvadio je nož, stavio mu ga je na vrat i rekao: „Balijo, majku ti jebem, sada ću te zaklati.“ Nešto kasnije, svedok je primetio krv na vratu. Optuženi je izdvojio svedoka i njegovog brata, odveo ih u drugu prostoriju, pa ih je terao da jedan nad drugim vrše *fellatio*. Za to vreme bili su, pored optuženog, prisutni i Ranko Češić i neki vojnici koje nije poznao. Oni su posmatrali svedoka i brata i smejali se. Optuženi mu je istom prilikom razbio glavu heftmašinom. Takođe je veoma snažno udario svedokovog brata, koji je od jačine udarca pao preko stola i razbio neku saksiju. Zatim je optuženi prosuo sok na pod i terao svedoka da ga poliče.⁵³⁵ Identično je svedočio i njegov brat, oštećeni M. A.⁵³⁶

Oštećeni Mehmed Čaluković naveo je da je u kritičnom periodu optuženi, u uniformi i naoružan bombama i automatskom puškom, dolazio u stan u kojem je svedok boravio s više članova svoje porodice, među kojima je bila i tada maloletna Mirela Brodlić. Maltretirao je svedokovog šuraka Gorana Hasanovića, psovao ga što nosi srpsko ime i što nije uzeo pušku i otišao u rat – „nema šta mu nije rekao“. Dolazio je više puta, bio je pod uticajem alkohola i „bilo ga je strašno pogledati“.⁵³⁷

182

Oštećena Mirela Brodlić izjavila je da je optuženi, prilikom boravka u stanu u kojem se nalazila sa još 10 članova svoje porodice, iz logora „Luka“ doveo njenog tadašnjeg momka koji je bio ranjen i svima pretio da će da ih pobije, ako ih sutradan ne zatekne u istom sastavu. Tom prilikom je vređao i ošamario njenog ujaka Gorana Hasanovića. Tada je imala 17 godina. Bojala se da će je odvojiti od majke, jer su u tom periodu devojke bošnjačke nacionalnosti odvodili i silovali.⁵³⁸

Svedok Nikica Mitrović naveo je da je i pre rata bio policajac u SUP-u u Brčkom, te da je u kritičnom periodu bio pripadnik Interventnog voda policije u kojem je bio i optuženi. Pripadnici Interventnog voda bili su smešteni u jednoj privatnoj kući, u kojoj je u prolazu video i jednu mladu, plavu žensku osobu koja je tu spremala. To je bila oštećena N. A., koju je viđao i posle rata u Brčkom. Tada mu je pričala da je imala nekih problema, da je bila maltretirana i spominjala je optuženog. Inače, optuženi je u kuću u kojoj je bio smešten Interventni vod doveo jednom prilikom i pse. Optuženi nikome nije polagao račune – dešavalo se da ga nema na poslu, a za to nikome nije odgovarao.⁵³⁹

535 Transkript s glavnog pretresa od 4. februara 2020. godine.

536 *Ibid.*

537 Transkript s glavnog pretresa od 9. oktobra 2020. godine.

538 *Ibid.*

539 *Ibid.*



Svedok Dubravko Češić, saborac optuženog, potvrdio je da je u kući u kojoj je bio smešten njegov vod video visoku plavu devojku. U kući je jednom prilikom video i dva velika psa.⁵⁴⁰

Oštećena N. A. ispitivana je u statusu posebno osetljivog svedoka, u prisustvu Ane Najman, sudskog veštaka iz oblasti medicinske psihologije. Objasnila je da optuženog poznaje iz perioda od pre rata jer su se sretali u društvu. Tokom rata ga je videla u mestu kod Brčkog – Brezovom Polju, u koje je bila izbegla, i zamolila ga je da je vrati u Brčko kod brata. Optuženi je to i učinio, ali je nakon desetak dana došao u stan u kojem se nalazila i naložio joj da pođe s njim „jer im je potrebna“. Odveo ju je u jednu porodičnu kuću u Brčkom u kojoj je bio smešten Interventni vod policije, kome je i sam pripadao. U toj kući su bili i drugi pripadnici voda, od kojih se seća Ranka Češića, Mrkulje i osobe zvane Travolta. Njoj je naloženo da tu kuću sprema i čisti. Noću su pripadnici Interventnog voda u tu kuću dovodili ženske osobe. Optuženi joj je jednom prilikom naredio da ode u sobu i da se svuče, pa je mimo svoje volje tada imala seksualni odnos s njim. O detaljima nije mogla da priča, ali je naglasila da je bila naterana i da ga se bojala, jer je bio naoružan – tom prilikom je držao pušku pored kreveta. Takođe se bojala i za život svog brata. Optuženi ju je zastrašivao i psima. Doveo je dva velika dobermana, rekao da su gladni i ostavio je tri dana samu s njima.⁵⁴¹

Tok postupka u 2021. godini

Svedok optužbe Dragomir Jakovljević naveo je da je tokom rata u BiH sa svojom jedinicom, Drugom semberskom brigadom VRS, bio stacioniran u Brčkom. Objasnio je da je u ranijem periodu, pre rata, živio u Brčkom, i da je iz tog perioda poznao veći broj ljudi. Njegov komandant je propagirao da se kontaktira sa stanovništvom Brčkog, da se ne plaše, jer im se neće dogoditi ništa loše, da ostanu u gradu. Iz tog razloga je kontaktirao sa stanovništvom. Imao je zadatak da to kontroliše i da, u slučaju da se to ne provodi, da se čine neka zlodela, o tome obavesti komandu. Oštećenu N. A. upoznao je tako što ju je sreo kod svojih prijatelja koje je obilazio. Ona je počela da plače i tada mu je ispričala da je bila zatvorena u kući koju su koristili pripadnici Interventnog voda policije. Ispričala mu je da su je tu silovali ko je hteo i kako je hteo. Posle izvesnog vremena pustili su je da ide kući, ali su joj zapretili da mora stalno da bude tamo i da im uvek bude na raspolaganju, jer će je u protivnom ubiti i baciti u Savu. Želela je da izađe iz Brčkog i ode u inostranstvo jer je imala garantno pismo od brata, ali se bojala pripadnika Interventnog voda. Nije pominjala imena osoba koje su je silovale i zlostavljale. Želeo je da joj pomogne pa ju je izveo iz Brčkog i odveo u Bijeljinu, pa je iz bezbednosnih razloga smestio kod hodže Hasana, kog je poznao. Otišao je na položaj pa je po povratku u Bijeljinu saznao da je hodža otišao u razmenu i verovatno poveo i N. A.

183

Prvostepena presuda

Viši sud u Beogradu⁵⁴² doneo je 26. aprila 2021. godine presudu kojom je optuženog Miloša Čajevića

⁵⁴⁰ *Ibid.*

⁵⁴¹ Transkript s glavnog pretresa od 6. novembra 2020. godine.

⁵⁴² Sastav sudskog veća: sudija Zorana Trajković, predsednica veća, sudije Mirjana Ilić i Dejan Terzić, članovi veća.



oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva i osudio ga na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 13 godina.⁵⁴³

Sud je iz činjeničnog opisa izostavio radnje silovanja koje se odnose na oštećenu N. A. jer tokom postupka nije bilo dovoljno dokaza koji potvrđuju da je okrivljeni te radnje izvršio. Ovo posebno stoga što je oštećena davala nedosledne izjave tokom postupka, kao i zbog činjenice da tužilac nije predložio druge dokaze kojima bi se dokazalo da je optuženi prema oštećenoj preduzeo upravo radnju silovanja.

Za učinjeno krivično delo sud mu je prethodno utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 7 godina i 6 meseci. Uzeo je kao utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od šest godina, na koju je osuđen pravosnažnom presudom Višeg suda u Sremskoj Mitrovici K 22/15 od 12. 2. 2016. godine, pa ga je osudio na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 13 godina.

Sud je utvrdio da je u kritičnom periodu postojao unutrašnji oružani sukob, da je optuženi bio pripadnik Interventnog voda rezervnog sastava policije u Brčkom, te da je optuženi primenjivao mere zastrašivanja prema civilima muslimanske nacionalnosti, što proizlazi iz detaljnih i uverljivih iskaza svedoka Mirele Brodlić, Semke Čaluković i Muharema Čalukovića. Ocenio je da je situacija u kojoj za vreme oružanog sukoba naoružano lice koje pripada jednoj od strana u sukobu samoinicijativno uđe u nečiji stan, ponaša se prema civilima u stanu na način koji se bazira na diskriminaciji po veri, postrojava ih i preti da će ih ubiti ukoliko neko od njih bude sutradan nedostajao, svakako prouzrokuje visok stepen zastrašenosti kod tih lica. Pored toga, optuženi je nečovečno postupao i prema civilima, braći S. A. i M. A, zanemarujući njihova osnovna ljudska prava, primenjujući nečovečne i ponižavajuće postupke koji su imali za cilj da ponize njihovo ljudsko dostojanstvo, posebno uzimajući u obzir njihov stepen srodstva, odnosno da su rođena braća.⁵⁴⁴

Prilikom odmeravanja kazne, sud je kao olakšavajuće okolnosti na strani optuženog cenio njegove porodične prilike, odnosno da je otac četvoro dece, dok je od otežavajućih okolnosti cenio njegovu raniju osuđivanost i jačinu ugrožavanja oštećenih.

Drugostepena presuda

Apelacioni sud u Beogradu⁵⁴⁵ doneo je 4. novembra 2021. godine presudu kojom je preinačio prvostepenu presudu u pogledu odluke o kazni, tako što je kaznu ublažio i osudio okrivljenog na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 10 godina.⁵⁴⁶

Apelacioni sud je ocenio da je prvostepeni sud pravilno i potpuno utvrdio činjenično stanje i na to stanje pravilno primenio materijalno pravo, da je prilikom odmeravanja kazne pravilno cenio olakšavajuće okolnosti, ali da je kao otežavajuću okolnost na strani okrivljenog cenio i njegovu raniju osuđivanost,

543 Presuda Višeg suda u Beogradu K – Po2 9/2018 od 26. 4. 2021.

544 *Ibid.*

545 Sastav sudskog veća: sudija Rastko Popović, predsednik veća, sudije Nada Hadži Perić, Olivera Andelković, dr Miodrag Majić i Aleksandar Vujičić, članovi veća.

546 Presuda Apelacionog suda Kž1-Po2 4/21 od 4. novembra 2021. godine.



iako je iz ranije osude uzeo kao utvrđenu kaznu zatvora i izrekao mu jedinstvenu kaznu za predmetno krivično delo kao i za delo za koje je već osuđen. Stoga je Apelacioni sud okrivljenom utvrdio kaznu zatvora u trajanju od pet godina za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva za koje je osuđen prvostepenom presudom, a zatim mu uzeo kao utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od šest godina na koju je osuđen pravosnažnom presudom Višeg suda u Sremskoj Mitrovici K 22/15 od 12. 2. 2016. godine, pa ga je osudio na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 10 godina. Smatrao je da je ovakva kazna nužna, ali i srazmerna težini izvršenog krivičnog dela i stepenu krivične odgovornosti okrivljenog.⁵⁴⁷

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, Tužilaštvo Brčko distrikta dostavilo je TRZ podatke i dokaze da je sada optuženi Miloš Čajević počinio krivično delo, s obzirom na to da je on državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, te da nije bio dostupan organima BiH.

Odluka o kazni

185

Apelacioni sud je okrivljenom izrekao jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 10 godina, tako što mu je uzeo kao utvrđenu kaznu zatvora u trajanju od 6 godina po pravosnažnoj presudi Višeg suda u Sremskoj Mitrovici.

Za krivično delo ratni zločin protiv civilnog stanovništva utvrdio je kaznu zatvora u trajanju od 5 godina. Po oceni Apelacionog suda, ta kazna je srazmerna težini izvršenog krivičnog dela.

Fond za humanitarno pravo smatra da kazna zatvora u trajanju od pet godina nije srazmerna težini izvršenog krivičnog dela. Okrivljeni je osuđen pre svega za dva inkriminisana događaja. U prvom je, prema devet bošnjačkih civila, među kojima je bilo dvoje dece, primenjivao mere zastrašivanja i terora. U drugom događaju, nečovečno je postupao prema dvojici bošnjačkih civila, rođenoj braći, tako što im je, u prostorijama logora „Luka“, gde su bili zatočeni, u prisustvu drugih vojnika, naređivao da se međusobno udaraju, i sam ih udarao, naredio jednom od njih da poliže prosuti sok s poda, i primoravao ih da jedan drugom stavljaju polni organ u usta. Ovakvo postupanje prema žrtvama, u prisustvu drugih lica, ukazuje na visok stepen okrutnosti i bestijalnosti u ponašanju okrivljenog, i upornost prilikom izvršenja dela. Takođe treba imati u vidu činjenicu da se radi o seksualnom zlostavljanju na izuzetno ponižavajući način za žrtve, i posledice koje u takvim situacijama nastaju. Stoga je utvrđena kazna morala biti znatno oštrija.

⁵⁴⁷ *Ibid.*



OBUSTAVLJENI POSTUPCI

I. Predmet Ključ II

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: obustavljen postupak	
Datum podizanja optužnice: 23. decembar 2020.	
Datum početka suđenja: 22. februar 2021.	
Postupajući tužilac: dr Bruno Vekarić	
Optuženi: Drago Samardžija	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142 u vezi sa članom 24 KZ SRJ	
Predmet ustupljen iz BiH	
Postupajuće veće	sudija Vera Vukotić, predsednica veća sudija Vinka Beraha Nikićević, članica veća sudija Vladimir Duruz, član veća
Broj optuženih: 1 Rang optuženih: pukovnik VRS Broj žrtava: 316 Broj ispitanih svedoka: 0	Broj zakazanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 1 Broj održanih sudećih dana u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih svedoka u izveštajnom periodu: 0 Broj ispitanih sudskih veštaka: 0
Ključni događaji u izveštajnom periodu: Obustavljen postupak	

186



Tok postupka

Optužnica

Optuženi Drago Samardžija se teretio da je, u svojstvu komandanta 17. lake pešadijske brigade Ključ i član Kriznog štaba i Ratnog predseđništva opštine Ključ, naredio napad koji je sproveden 26. juna 1992. godine na nebranjena muslimanska sela u opštini Ključ: Ramići, Krasulje, Hripavci i Ošljak, kojom prilikom su meštani ubijani, njih najmanje pet, dok je oko 90 muškaraca zarobljeno i odvedeno u prostorije OŠ „Nikola Mačkić“. Zatvoreni su bili psihički i fizički zlostavljani, od posledica premlaćivanja preminula su najmanje četiri lica, a preživeli su kasnije transportovani u logor Manjača.

Takođe se tereti da je naredio napad koji je sproveden 10. jula 1992. godine na nebranjena mesta naseljena muslimanskim civilima, Donje Biljane, Botoniće, Domazete, Brkiće i Jabukovicu, kojom prilikom su zarobljavali muškarce i pri zarobljavanju ih ubijali. Zarobljeni su protivzakonito zatvoreni u prostorije osnovne škole u Donjim Biljanima, odakle je najmanje 219 lica odvedeno na nepoznate lokacije i ubijano, a njihovi posmrtni ostaci su kasnije ekshumirani iz masovnih grobnica „Lanište 1“ i „Crvena zemlja“ te grobnica u naselju Biljani.

Iako je za te radnje znao, i imao dužnost da ih spreči, optuženi nije preduzeo ništa kako bi sprečio njihovo izvršenje, niti je posle izvršenja radnji pokrenuo postupke protiv izvršilaca, zbog čega su neposredni počinioci nesmetano mogli da nastave vršenje krivičnih dela.⁵⁴⁸

Obustavljanje postupka

187

Optuženi Drago Samardžija preminuo je 17. februara 2021. godine, pa je Viši sud u Beogradu doneo rešenje kojim se obustavlja krivični postupak.

Nalazi FHP

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinitelaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Nepotrebna anonimizacija optužnice

Tužilaštvo za ratne zločine je na svom sajtu objavilo optužnicu koju je podiglo protiv Drage Samardžije,

⁵⁴⁸ Optužnica TRZ KTO br. 7/20 od 23. decembra 2020. godine, dostupno na https://tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/kto_%D0%91%D1%80_7_20_%D0%94%D1%81.pdf, pristupljeno 4. januara 2022. godine.



anonimizovanu tako da je umesto imena optuženog navelo da se radi o osobi A. A. Takva anonimizacija je bila potpuno nepotrebna jer su se podaci o optužnici, s punim imenom i prezimenom optuženog, nalazili, kao već objavljeni podaci, na sajtu Suda BiH pre no što je TRZ podiglo optužnicu.⁵⁴⁹

Sporost pravosudnih organa kao uzrok obustave postupka

Sporost u procesuiranju izvršilaca ratnih zločina protekom vremena dovodi do obustavljanja krivičnih postupaka jer oni tokom trajanja postupka umiru. Tako je Sud BiH još 11. decembra 2013. godine potvrdio optužnicu protiv Drage Samardžije, za koga je već tada bilo poznato da je nedostupan državnim organima BiH, ali bile su potrebne godine da se predmet ustupi pravosuđu Republike Srbije. Takva sporost pravosudnih organa i očigledno neadekvatna regionalna saradnja protekom vremena dovode do sve češćih obustava krivičnih postupaka usled smrti optuženih.

549 Predmet Suda BiH S1 1 K 013952 13 Kro, dostupno na <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3303/show>, pristupljeno 4. januara 2022. godine.



II. Predmet Bihać IV

PREGLED PREDMETA	
Trenutna faza postupka: obustavljen postupak	
Datum podizanja optužnice: 11. maj 2021.	
Datum početka suđenja:	
Postupajući tužilac: Ognjen Đukić	
Optuženi: Nenad Bubalo	
Krivično delo: ratni zločin protiv civilnog stanovništva, KZ SRJ, član 142	
Predmet ustupljen iz BiH	
Broj optuženih: 1	
Rang optuženih: srednjerangiran	
Broj žrtava: 5	
Ključni događaji u izveštajnom periodu:	
Obustavljen postupak	

189



Tok postupka

Optužnica

Optuženi Nenad Bubalo se teretio da je, u svojstvu zamenika komandira Vojne policije 15. bihačke brigade VRS, neutvrđenog dana u periodu od 24. maja do prve polovine juna 1992. godine, naredio njemu poznatim pripadnicima vojne policije, najmanje trojici, koji su se nalazili u kasarni „Račić“ kod Bihaća, da s njim kamionom odu u Ripač do logora „IMT traktorski servis“, gde su se nalazili zarobljeni muškarci bošnjačke nacionalnosti iz okolnih mesta, i odatle izveli najmanje pet civila i doveli ih u hangar kod kasarne, da bi narednog jutra optuženi naredio njemu poznatim pripadnicima vojne policije da ih odvezu do jame Bezdana, gde su ih, po naredbi optuženog i zajedno s njim, ubili i bacili u jamu.⁵⁵⁰

Obustavljanje postupka

Optuženi Nenad Bubalo u međuvremenu je preminuo, pa je Viši sud u Beogradu doneo rešenje kojim se obustavlja krivični postupak.

Nalazi FHP

190

Regionalna saradnja

Ovaj postupak rezultat je saradnje Srbije i BiH u procesuiranju ratnih zločina, koja je intenzivirana nakon što su TRZ i Tužilaštvo BiH 2013. godine potpisali Protokol o saradnji u progonu počinilaca krivičnih dela ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida. Naime, potvrđenu optužnicu protiv optuženog ustupilo je Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, s obzirom na to da optuženi, koji je državljanin Republike Srbije i s prebivalištem u Srbiji, nije bio dostupan organima BiH.

Nepotrebna anonimizacija optužnice

Tužilaštvo za ratne zločine je na svom sajtu objavilo optužnicu koju je podiglo protiv Nenada Bubala, anonimizovanu tako da je umesto imena optuženog navelo da se radi o osobi A. A. Takva anonimizacija je bila potpuno nepotrebna jer su se podaci o optužnici, s punim imenom i prezimenom optuženog, nalazili, kao već objavljeni podaci, na sajtu Suda BiH pre no što je TRZ podiglo optužnicu.⁵⁵¹

550 Optužnica TRZ KTO br. 3/21 od 11. 5. 2021. godine, dostupno na <https://tuzilastvorz.org.rs/public/indictments/2021-08/%D0%9A%D0%A2%D0%9E%20%D0%B1%D1%80.%203%2021%20%D0%B7..pdf>, pristupljeno 4. januara 2022. godine.

551 Predmet suda BiH S1 I K 026296 17 Kro, dostupno na <http://www.sudbih.gov.ba/predmet/3690/show>, pristupljeno 4. januara 2022. godine.



Sporost pravosudnih organa kao uzrok obustave postupka

Sporost pravosudnih organa i očigledno neadekvatna regionalna saradnja i u ovom postupku su u velikoj meri doprinele obustavi postupka. Naime, Sud BiH potvrdio je 25. septembra 2017. godine optužnicu protiv Nenada Bubala, za koga je već tada bilo poznato da je nedostupan državnim organima BiH, ali bile su potrebne godine da se predmet ustupi pravosuđu Republike Srbije. Da je postupanje pravosudnih organa bilo brže, postupak je mogao biti pravosnažno okončan.



Izveštaj o suđenjima za ratne zločine u Srbiji tokom 2021. godine

Prvo izdanje

Izdavač:

Fond za humanitarno pravo

Dečanska 12, Beograd

www.hlc-rdc.org

Autorka:

Marina Kljaić

Urednica:

Ivana Žanić

Lektorka:

Nevena Bojičić

Grafičko oblikovanje:

Milica Dervišević

Tiraž:

70

Štamparija:

Instant System, Beograd

ISBN-978-86-7932-121-3

192



